
Raport z badania

„Picie alkoholu i używanie narkotyków przez młodzież szkolną na terenie Tychów”

Badanie wykonane na zlecenie:

Urzędu Miasta Tychy
przez

Ogólnopolskie Stowarzyszenie „RoPSAN”
- Rodzice Przeciwno Sprzedaży Alkoholu Nieletnim

Warszawa, wrzesień 2019 r.

Spis treści

I. Wprowadzenie	7
II. Opis badania	21
1. Charakterystyka badania	22
2. Cele badania	23
3. Metodologia	24
3.1 Przygotowanie próby	24
3.2. Procedura badawcza	25
3.3. Weryfikacja wiarygodności i kontrola rzetelności zbioru ..	28
3.4. Analiza danych	30
III. Prezentacja wyników badania	33
1. Charakterystyka badanych	34
1.1 Wiek i płeć	35
1.2 Wyniki w nauce	36
1.3 Nieobecności w szkole	37
1.4 Rodziny badanych	39
1.5 Wykształcenie rodziców	40
1.6 Warunki materialne rodziny	41
1.7 Wydatki na własne potrzeby	42
2. Jak wypoczywają nastolatki z Tychów	45
2.1. Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu	46
2.2. Problemowe używanie internetu	56
2.3. Wydatki uczniów na gry hazardowe	64

Spis treści

3. Palenie papierosów przez młodzież	65
3.1. Dostępność tytoniu – w opinii badanych	66
3.2. Dostępność e-papierosów	68
3.3. Wiek inicjacji tytoniowej	69
3.4. Wiek inicjacji: e-papierosy	74
3.5. Rozpowszechnienie palenia papierosów	78
3.6. Rozpowszechnienie używania e-papierosów	80
3.7. Ocena rozpowszechnienia palenia wśród przyjaciół	81
3.8. Częstotliwość i poziom natężenia palenia papierosów w okresie ostatnich 30 dni	83
3.9. Częstotliwość i poziom natężenia używania e-papierosów w okresie ostatnich 30 dni	85
3.10. Ocena ryzyka związanego z paleniem tytoniu	87
4. Picie napojów alkoholowych przez młodzież	89
4.1. Ocena dostępności alkoholu – w opinii badanych	90
4.2. Wiek inicjacji alkoholowej	93
4.3. Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych - w życiu oraz w ostatnim roku przed badaniem	100
4.4. Ocena rozpowszechnienia picia alk. wśród przyjaciół	102
4.5. Częstotliwość konsumpcji alkoholu w okresie ost. 30 dni	103
4.6. Rodzaje pitych napojów alkoholowych - ostatnia okazja	110
4.7. Ocena ryzyka związanego z piciem alkoholu	115

Spis treści

5. Problem upijania się młodzieży	119
5.1. Odczuwane efekty wypicia alkoholu - ostatnia okazja	120
5.2. Rozpowszechnienie zjawiska upijania się uczniów	121
5.3. Ocena rozpowszechnienia upijania się wśród przyjaciół	123
5.4. Pierwsze doświadczenia związane z upijaniem się	125
5.5. Częstotliwość i nasilenie zjawiska upijania się w okresie ostatnich 30 dni	127
6. Palenie papierosów, picie alkoholu i upijanie się - podsumowanie	132
7. Częstotliwość zakupu napojów alkoholowych	138
8. Częstotliwość picia napojów alkoholowych w lokalach gastronomicznych	143
9. Oczekiwania uczniów związane z piciem alkoholu	148
10. Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu	153
11. Rozpowszechnienie zjawiska używanie leków uspokajających i nasennych oraz dopalaczy przez młodzież	162
11.1. Rozpowszechnienie używania leków	163
11.2. Rozpowszechnienie używania tabletek i alkoholu	164
11.3. Wiek inicjacji – leki	165
11.4. Ocena dostępności leków	168
11.5. Rozpowszechnienie stosowania leków uspokajających przez kolegów/koleżanki z klasy	169
11.6. Rozpowszechnienie używania dopalaczy	170
11.7. Ocena dostępności dopalaczy	172

Spis treści

12. Rozpowszechnienie używania napojów energetycznych	174
12.1. Częstotliwość picia napojów energetycznych w ost. 30 dniach ...	175
12.2. Rodzaje wypijanych napojów energetycznych	178
12.3. Ocena dostępności napojów energetycznych na terenie szkoły	179
12.4. Ocena rozpowszechnienia picia napojów energetycznych wśród przyjaciół	180
13. Używanie marihuany lub haszyszu przez młodzież	181
13.1 Ocena dostępności marihuany lub haszyszu (konopi)	182
13.2 Pierwszy kontakt z marihuaną lub haszyszem - wiek inicjacji	183
13.3 Rozpowszechnienie używania marihuany lub haszyszu	185
13.4 Używanie marihuany/haszyszu wśród przyjaciół	187
13.5 Przejawy uzależnienia od konopi.....	189
13.6 Częstotliwość sięgania po marihuanę lub haszysz w okresie ostatnich 30 dni	196
13.7 Umiejętność odmawiania na propozycje spróbowania marihuany lub haszyszu	198
13.8 Wydatki na zakup marihuany (konopi)	199
13.9 Oczekiwania uczniów związane z używaniem marihuany	201
13.10 Ocena ryzyka związanego z używaniem marihuany/haszyszu ..	205
13.11 Ocena dostępności marihuany lub haszyszu w wybranych miejscach	207

Spis treści

14. Używanie innych narkotyków	209
15. Ocena ryzyka związanego z używaniem narkotyków	226
16. Częstotliwość używania innych narkotyków	232
17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków	239
18. Przemoc rówieśnicza – perspektywa sprawców	246
19. Przemoc rówieśnicza – perspektywa ofiar	254
19.1 Rozpowszechnienie zjawiska „mowy nienawiści”	262
19.2 Opinie i postawy wobec osób innej rasy, kultury lub religii	264
20. Profilaktyka domowa	266
21. Porównanie wyników badań z lat 2015 i 2019	272
SUPLEMENT	288
1/S. Czynniki chroniące i czynniki ryzyka	289
2/S. Relacje z przyjaciółmi a używanie substancji	292
2.1/S Relacje z przyjaciółmi a nasilenie używania substancji	293
2.2/S Wykluczenie rówieśnicze	294
2.3/S Nasilenie używania substancji w ost. 30 dniach	296
3/S. Używanie substancji w grupach sprawców i ofiar przemocy	298
4/S. Ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół a nasilenie ich używania wśród badanych	301
Wnioski i rekomendacje	304

I. Wprowadzenie

1.1. Wprowadzenie – problem używania substancji psychoaktywnych przez młodzież

Tegoroczna edycja badań ankietowych z młodzieżą (2019) przebiegała w dość szczególnym czasie. Rozpoczęły się one zaraz po zawieszeniu ogólnopolskiego strajku nauczycieli, którego konsekwencją było przerwanie nauki przez młodzież w tysiącach szkół w całym kraju. Był to także ostatni rok funkcjonowania w Polsce gimnazjów, które w nowym systemie edukacyjnym zostały zastąpione ośmioletnimi szkołami podstawowymi i nowymi szkołami ponadpodstawowymi, w których nauka została wydłużona o rok w stosunku do dotychczasowych szkół. Obecnie trudno jest ocenić, czy atmosfera związana ze strajkiem w szkołach albo skutki reformy edukacyjnej, odczuwalne przede wszystkim dla uczniów trzecich klas gimnazjalnych, które były objęte badaniem, miały jakiś istotny wpływ na wyniki badań. Niewątpliwie był to okres znacznie podwyższonego stresu i to zarówno wśród nauczycieli, jak i uczniów którzy kończyli gimnazja i musieli przystąpić do rekrutacji do szkół średnich w wyjątkowych warunkach, rywalizując w ramach tzw. „podwójnego rocznika” (razem z uczniami ósmych klas szkół podstawowych). Wszystko to mogło mieć wpływ na postawy i ryzykowne zachowania młodzieży, o którym należy pamiętać analizując wyniki poniższych badań.

Warto także podkreślić, iż w ciągu ostatnich kilku lat odnotowano w kilku kolejnych badaniach wyraźne zmniejszenie się rozpowszechnienia ryzykownych zachowań młodzieży związanych z paleniem papierosów, piciem alkoholu czy używaniem marihuany. W ogólnopolskich badaniach ESPAD-2015 przeprowadzonych przez Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie odnotowano zmniejszenie się w stos. do poprzednich badań z 2011 r. odsetka gimnazjalistów (z kl. III), którzy kiedykolwiek w życiu pili jakiś napój alkoholowy. W 2015 r. takie deklaracje złożyło 83,8% uczniów z tej frakcji badanych zaś w poprzednich badaniach było to odpowiednio: 2011 – 87,3%, 2007 – 90,2% a w 2003 – 92,5%. Podobne znaczące zmiany odnotowano również w kontekście picia alkoholu w ostatnim roku przed badaniem i w ostatnich 30 dniach.

1.1. Wprowadzenie – problem używania substancji psychoaktywnych przez młodzież

W 2015 r. do picia alkoholu w ostatnim miesiącu przyznało się 48,6% trzecioklasistów, zaś w 2011 – 57,6% a w 2003 – 65,8%. Pozytywne zmiany zostały również odnotowane w innych od lat prowadzonych badaniach tzw. „badaniach mokotowskich” realizowanych w wybranych dzielnicach Warszawy (Mokotów, Ursynów, Wilanów) od początku lat 80-tych minionego wieku, najpierw przez dr Barbarę Wolniewicz-Grzelak a następnie zespół Pracowni PRO-M kierowanej przez dr Krzysztofa Ostaszewskiego (Instytut Psychiatrii i Neurologii). Wspomniane badania są realizowane co cztery lata zawsze w tej samej na grupie wiekowej tj. 15-letniej młodzieży z III kl. gimnazjum. Pozytywne zmiany stwierdzone w ostatniej edycji wspomnianych badań z 2016 r. pokazują zdecydowany wzrost odsetka abstynentów wśród ww. populacji gimnazjalistów. Czterech na dziesięciu uczniów objętych ww. badaniem w ostatnim roku przed badaniem nie piło żadnych napojów alkoholowych (40,4%). We wcześniejszych edycjach tego badania odsetki te były istotnie niższe np. w 2012 – 22,7%, w 2008 – 16,6% zaś w 2004 – 11,7%. Szkoda, że podobnych zmian nie odnotowano w starszej kohorcie badanych uczniów tj. w grupie 17-18 latków uczących się w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych. W tym przypadku od roku 1999 wyniki kolejnych badań są bardzo podobne. Ponad 95% respondentów w tej grupie piło już alkohol, a prawie 93% robiło to w ciągu ostatniego roku. Prawie co drugi (46,9%) z pijących w tym okresie czasu (ost. rok) deklaruje także silne upicie się tj. wypicie tyle, żeby się zataczać, bełkotać nie pamiętać co się działo.

Niestety nie zmniejszyły się odsetki nastolatków podejmujących inne ryzykowne zachowania, zwłaszcza te związane z używaniem substancji psychoaktywnych takich jak marihuana lub haszysz albo amfetamina. Prawie 30% chłopców i co piąta badana w Polsce gimnazjalistka (20,6%) choć raz w życiu próbowała marihuany. W starszej grupie badanej młodzieży podobne doświadczenia miał co drugi uczeń (48,8%) i niemal 40% uczennic (37,9%).

1.1. Wprowadzenie – problem używania substancji psychoaktywnych przez młodzież

Wspomniane zmiany postaw i zachowań młodzieży wpisują się w głębokie przemiany ustrojowe, jakie dokonały się w Polsce po 1989 r. Warto podkreślić, iż przyniosły nie tylko zmiany prawne i gospodarcze, ale także nowe normy, wartości i wzorce zachowań. Procesowi temu nie towarzyszyło pojawianie się nowych znaczących autorytetów osobowych i instytucjonalnych. Wzrosły swobody obywatelskie, zmniejszyła się natomiast skuteczność instytucji kontroli społecznej.

Rozluźnieniu uległy relacje wewnątrzrodzinne, pogorszyła się kondycja polskiej rodziny i dorosłych wypełniających rolę rodziców i wychowawców. Nowe warunki zmusiły społeczeństwo do zmiany stylu życia, sprawiły że od młodzieży oczekuje się niemal perfekcyjnego samosterowania oraz „przyspieszonej dorosłości”. Niski standard materialny niektórych rodzin spowodował wykreowanie się grupy młodzieży tzw. „gorszego startu, społeczną marginalizację części dzieci i młodzieży. Jedną z najpoważniejszych kwestii społecznych, przed którą stanęły instytucje zajmujące się wychowaniem i edukacją, a także osoby kreujące politykę w państwie jest **używanie przez młodzież alkoholu i innych substancji psychoaktywnych**. Zjawisko to ma istotny wpływ zarówno na poczucie bezpieczeństwa społecznego, ogólny stan zdrowia ludzi młodych, szanse na sukces na coraz bardziej wymagającym rynku pracy, a także na relacje interpersonalne z rówieśnikami i środowiskiem rodzinnym. **Badania pokazują, że w latach 90. mieliśmy w Polsce do czynienia ze znacznym wzrostem rozmiarów problemu używania narkotyków**. Szybko rosło rozpowszechnienie eksperymentalnego i okazjonalnego używania substancji nielegalnych wśród młodzieży. Wzrost rozmiarów zjawiska używania narkotyków jak również narkomanii rozumianej jako uzależnienie bądź używanie problemowe, zbliżył nasz kraj do poziomu krajów Zachodniej Europy. Do niepokojących zjawisk dołączyło także nasilanie się przemocy rówieśniczej oraz zachowań agresywnych wśród młodzieży szkolnej.

1.1. Wprowadzenie – problem używania substancji psychoaktywnych przez młodzież

Wobec nasilających się problemów pod auspicjami Rady Europy w 1995 roku uruchomiony został szeroko zakrojony europejski program badawczy obejmujący ponad 30 krajów naszego kontynentu (w tym Polskę), dotyczący monitorowania zjawisk związanych z piciem alkoholu, zażywaniem narkotyków, paleniem tytoniu oraz zachowaniami prozdrowotnymi młodzieży. W 2015 r. realizowana była w Europie kolejna (szósta) edycja badań ESPAD.

Wyniki prezentowane w niniejszym raporcie oparto na badaniu prowadzonym zgodnie z metodologią i standardami projektu ESPAD. W badaniu, uczestniczyła młodzież szkolna z dwóch grup wiekowych: uczniowie klas trzecich szkół gimnazjalnych oraz uczniowie klas drugich szkół ponadgimnazjalnych tj. liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, zasadniczych szkół zawodowych i techników. Dzięki objęciu badaniem wymienionych dwóch grup wiekowych możemy zaobserwować zmiany w zachowaniach i postawach nastolatków w dwóch różnych momentach procesu dojrzewania.

W badaniu pytano uczniów zarówno o osobiste doświadczenia w zakresie używania substancji psychoaktywnych, jak i o ich opinię na temat powszechności używania alkoholu i narkotyków w środowisku koleżeńskim (rówieśniczym).

Istotne znaczenie we wspomnianej analizie ma również możliwość odniesienia danych dotyczących używania substancji psychoaktywnych do informacji na temat oceny relacji badanej młodzieży ze swoimi rodzicami oraz przyjaciółmi. **W literaturze psychologicznej i opracowaniach socjologicznych wielokrotnie podkreśla się współzależność pomiędzy trudnymi relacjami rodzinnymi i brakiem wsparcia i pomocy ze strony rodziców na występowanie zachowań problemowych związanych z piciem alkoholu i sięganiem po narkotyki przez młodzież.**

1.1. Wprowadzenie – problem używania substancji psychoaktywnych przez młodzież

Innym zjawiskiem ważnym w omawianym kontekście jest niski poziom więzi koleżeńskich (poczucie izolacji i odrzucenia przez grupę rówieśniczą). Obie te kwestie były przedmiotem badania i zostaną scharakteryzowane w niniejszym raporcie.

Ważną częścią realizowanego badania jest także problem dostępności alkoholu i narkotyków dla młodych ludzi. Zgromadzono informacje o subiektywnym poczuciu łatwości zdobycia (kupienia) poszczególnych substancji przez młodzież, a także na temat tego, ile pieniędzy na papierosy, napoje alkoholowe i konopie wydaje młodzież. Badanie pokazało również skalę naruszania prawa przez sprzedawców napojów alkoholowych, którzy wbrew obowiązującemu prawu bardzo często sprzedają alkohol osobom małoletnim.

Dane zgromadzone w ramach badania dostarczają informacji na temat konsekwencji ponoszonych przez młodzież w związku z piciem alkoholu i używaniem substancji psychoaktywnych, a także na temat osobistych przekonań na temat ryzyka związanego z sięganiem po te substancje.

1.2. Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

Profilaktyka - ustalenia definicyjne

Profilaktyka to ogół działań zapobiegających niepożądanym zjawiskom w rozwoju i zachowaniu ludzi (Okoń, 2004). Profilaktyka szkolna to działania, które zapobiegają takim zjawiskom i zachowaniom, podejmowane w środowisku szkolnym.

W pedagogice można wskazać dwie powiązane ze sobą koncepcje działań profilaktycznych, określane mianem profilaktyki społecznej i profilaktyki wychowawczej (Ostaszewski, 2003). Celem tej ostatniej jest zapobieganie niepożądanym zjawiskom przez oddziaływania wychowawcze wspierające pomyślny rozwój jednostek lub zbiorowości. Profilaktykę w wychowaniu można rozumieć jako **profilaktykę uprzedzającą** lub jako **profilaktykę objawową**. Pierwsza polega na przeciwdziałaniu niepożądanym zjawiskom, które dotąd nie wystąpiły, ale zgodnie z wiedzą wychowawcy mogą się z dużym prawdopodobieństwem pojawić. Druga odnosi się do tych przypadków działań wychowawczych, gdy pojawiły się już pierwsze objawy niepokojących zjawisk i polega na umiejętnym, wczesnym rozpoznaniu objawów niepożądanych zachowań i podjęciu działań zapobiegawczych. Jednym z przykładów takich niepożądanych zjawisk i zachowań jest sięganie przez młodzież szkolną po substancje psychoaktywne. Zwyczajowo są one dzielone na trzy grupy: papierosy, alkohol i narkotyki, ale w ostatnich latach obserwujemy na świecie coraz częściej tendencję do ich **integralnego traktowania**. Oparta jest ona na przekonaniu, że picie alkoholu, palenie papierosów i używanie narkotyków to różne przejawy zachowań zagrażających zdrowiu, u ich podstaw leżą podobne grupy czynników.

1.2. Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

Obok tendencji do integrowania działań obserwujemy w profilaktyce zachowań problemowych także tendencję do odchodzenia od wąskiego rozumienia zagrożenia związanego z używaniem substancji. Zagrożenie to nie jest utożsamiane wyłącznie z uzależnieniem się, ale także z wystąpieniem szeregu problemów związanych z sięganiem po te substancje takich jak wypadki, przestępstwa, przemoc. (Ostaszewski 2003). W ramach **profilaktyki pierwszorzędowej** dotyczącej substancji psychoaktywnych, podejmowane są działania mające na celu zmianę niepożądanych zachowań np. opóźnienie eksperymentowania z substancjami psychoaktywnymi lub powrót do abstynencji, jeśli inicjacja miała już miejsce.

W ramach tzw. **profilaktyki drugorzędowej** podejmowane działania dotyczą grup, w których substancje psychoaktywne są dość powszechnie używane. Ich celem jest ograniczanie różnorodnych szkód związanych z sięganiem po te substancje.

Obok przedstawionej typologii pojawiła się w ostatnich latach inna, która proponuje podział na tzw. **prewencję uniwersalną** skierowaną na obniżanie ryzyka i wzrost ochrony oraz na promocję pełnego rozwoju i zdrowia, **prewencję selektywną** skoncentrowaną na grupach będących pod silniejszym wpływem czynników ryzyka oraz **prewencję skierowaną**, której działania kierowane są do grup osób podejmujących chroniczne zachowania problemowe. Zdaniem wielu specjalistów większość oddziaływań szkolnych powinna być prowadzona w ramach nurtu prewencji uniwersalnej (Grzelak, Sz. 2006). Badania pokazują (m.in. wyniki badań ESPAD), że w latach 90. w Polsce bardzo nasiliło się zjawisko używania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież. Jednym z rodzajów działań mających duży zasięg i służących przeciwdziałaniu uzależnieniom i innym szkodom związanym z substancjami są tzw. **szkolne programy profilaktyczne**.

1.2. Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

W latach 90. programy takie wprowadzono do szkół na szeroką skalę, w większości przypadków nie dokonywano jednak ich naukowej oceny. Z czasem wśród specjalistów pojawiło się przekonanie o niezadawalającej skuteczności wielu z nich, a nawet potencjalnych szkodach (Szymańska, 2000). Dlatego niezwykle istotne stały wszelkie inicjatywy zmierzające do poddawania takich działań ewaluacji (naukowej ocenie) i poszukiwaniu czynników, które mogą sprzyjać ich skuteczności.

Czynniki sprzyjające skuteczności programów profilaktycznych

Jak pokazują analizy (Ostaszewski, 2003) czynniki takie to:

- Adekwatne do celów i naukowo uzasadnione podstawy teoretyczne;
- Oparcie programu na sprawdzonych strategiach redukcji czynników ryzyka lub wzmacniania czynników chroniących np. na kształtowaniu lub wzmacnianiu u dzieci i młodzieży norm przeciwnych sięganiu po substancje, na wzmacnianiu umiejętności życiowych (np. asertywność, wybór wartości); na zmianie oczekiwań związanych z działaniem substancji;
- Wykorzystywanie różnych kanałów wpływu na zachowania i postawy uczniów (np. angażowanie rodziców, liderów młodzieżowych);
- Odpowiednia długość i intensywność zajęć. Program powinien składać się z około 10-15 godzin zajęć podstawowych i 5-10 uzupełniających w kolejnych dwóch latach nauki;
- Stosowanie interaktywnych metod edukacji (uruchomienie wymiany doświadczeń pomiędzy uczestnikami);

1.2. Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

- Uwzględnienie potrzeb i specyficznej sytuacji dzieci zaniedbanych wychowawczo np. ze środowisk dysfunkcyjnych;
- Staranne przygotowanie: ocena potrzeb populacji docelowej, badania pilotażowe, badania **oceniające skuteczność (ewaluacja)**, opracowanie sposobów i wskaźników monitorowania realizacji programu;
- Dobrze przygotowani realizatorzy (przeszkolenie, wyposażenie w podręczniki);
- Zapewnienie wsparcia społecznego dla realizatorów programu;

Wśród wymienionych elementów znalazła się m.in. ocena skuteczności programu.

Wiedza gromadzona w badaniach ewaluacyjnych nie tylko pozwala ocenić ową skuteczność, ale może być także pomocna w poprawie jakości prowadzonych oddziaływań.

W badaniach nad skutecznością programów profilaktycznych istotne jest sformułowanie pytań badawczych oraz wskaźników skuteczności. Przykład takich pytań i wskaźników prezentuje publikacja *Skuteczność profilaktyki używania substancji psychoaktywnych* autorstwa dr Krzysztofa Ostaszewskiego, wydana w 2003 roku. W prowadzonej przez niego ewaluacji trzech programów profilaktycznych: Spójrz inaczej, Noe i Drugi Elementarz oraz Domowi Detektywi postawiono pytania o:

- **Wpływ wybranych szkolnych programów profilaktyki** na: używanie substancji psychoaktywnych (**zachowania**), na **postawy, intencje i przekonania** oraz umiejętności lub inne zmienne związane z używaniem substancji psychoaktywnych, a także na **wiedzę uczniów** na temat konsekwencji używania tych substancji i innych zachowań zdrowotnych.
- Ryzyko wystąpienia niepożądanych skutków ubocznych związane z realizowaniem tych programów, takich jak wzrost zainteresowania substancjami i większa skłonność do eksperymentowania z nimi.

1.2. Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

Proponowane wskaźniki skuteczności programu można sklasyfikować w ramach trzech rodzajów:

Behawioralne: częstość sięgania po różne rodzaje substancji,

Pośrednie: intencje sięgania po te substancje, postawy wobec ich używania, umiejętność odmawiania oraz

Dotyczące wiedzy: np. o skutkach używania substancji i mechanizmach uzależnienia.

Zgodnie z przedstawioną listą, o skuteczności programów wnioskuje się na podstawie zmian w zachowaniach uczniów (częstości sięgania), zmian w intencjach używania, postaw wobec używania oraz zmian w wiedzy uczniów na temat skutków i innych ważnych aspektach sięgania po substancje.

Przegląd badań ewaluacyjnych wskazuje, że w przypadku ewaluacji szkolnych programów profilaktycznych najczęściej wykorzystuje się model quasi-eksperymentalny (Grzelak, 1993). Polega on na prowadzeniu pomiarów początkowego (pre-testu) i końcowego (post-testu) w grupie uczniów uczestniczących w programach profilaktycznych i w grupie uczniów, którzy w nich nie uczestniczyli (grupa kontrolna). Przygotowanie i realizacja programów profilaktycznych adekwatnych do potrzeb odbiorców oraz możliwości lokalnej społeczności wymaga m.in. dogłębnej diagnozy zachowań problemowych dzieci i młodzieży. Jak pokazują badania prowadzone nad tzw. szkolnymi programami profilaktyki (m.in. J. Szymańska, Program profilaktyki w praktyce szkolnej, CMPPP, 2005) najczęściej zawierają one działania adresowane do uczniów, przeważają w nich zajęcia informacyjno-edukacyjne, a tematem jest zdrowy styl życia, uzależnienia, agresja i przemoc oraz stres.

1.2. Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

Nie zawsze taka oferta jest adekwatna do problemów i potrzeb młodzieży i całego środowiska szkolnego. Dlatego zajęcia profilaktyczne prowadzone w ramach szkolnego programu (zarówno przez nauczycieli jak i osoby spoza szkoły) spotykają się z różną oceną uczniów oraz wychowawców, dotyczy to zarówno ich tematyki, jak i korzyści wynoszonych przez młodzież, wreszcie przebiegu samej realizacji.

Planując efektywne działania profilaktyczne warto oszacować skalę zachowań problemowych młodzieży w danym środowisku. Należy też pamiętać, że szkoła funkcjonuje w określonej społeczności lokalnej. Dlatego nowoczesne strategie profilaktyczne polegają na łączeniu edukacji szkolnej z oddziaływaniami w tejże społeczności. **Oznacza to, że przygotowując środowiskowe działania profilaktyczne, trzeba poznać problemy i potrzeby społeczności lokalnej, a także zdiagnozować te jej zasoby, które mogą być wykorzystane w działaniach profilaktycznych dotyczących zachowań problemowych młodzieży. Konieczne jest także określenie klimatu wokół używania substancji psychoaktywnych panującego w środowisku, w którym funkcjonuje młodzież – wśród rówieśników, w domu rodzinnym oraz najbliższym otoczeniu.**

Obszary te były przedmiotem analiz prowadzonych w niniejszym raporcie. Analizie poddano związki pomiędzy używaniem substancji psychoaktywnych a różnymi obszarami funkcjonowania psychospołecznego uczniów – w tym m.in. ich opiniami na temat rozpowszechnienia używania substancji psychoaktywnych wśród znajomych/przyjaciół, sytuacją szkolną oraz poczuciem wykluczenia rówieśniczego. Ważnym elementem badania było poznanie (na podstawie deklaracji uczniów) spodziewanych reakcji rodziców na picie alkoholu, palenie papierosów oraz sięganie po narkotyki.

1.2. Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

Reakcje te uznano w badaniu za jeden z elementów pozwalających scharakteryzować profilaktykę domową, a więc postawy i działania, które podejmują rodzice w celu zapobiegania niepożądanym zjawiskom w rozwoju i zachowaniu młodych ludzi, związanym z sięganiem po papierosy, alkohol i narkotyki.

Zakres badania obejmie **sześć** obszarów tematycznych:

A. Zagrożenia związane z piciem alkoholu i używaniem substancji psychoaktywnych:

- ✓ rozpowszechnienie picia alkoholu, palenia tytoniu i używania narkotyków wśród młodzieży oraz częstotliwość sięgania po te substancje;
- ✓ wiek inicjacji tytoniowej, alkoholowej oraz narkotykowej;
- ✓ ocenę dostępności dla młodzieży alkoholu, tytoniu i narkotyków; pomiar dostępności był oparty na kilku wskaźnikach – ogólnych ocenach badanych, a w przypadku napojów alkoholowych i papierosów – informacjach na temat podejmowanych prób zakupu poszczególnych rodzajów alkoholi i papierosów;
- ✓ rozpowszechnienie problemów i szkód związanych z piciem alkoholu i używaniem narkotyków;
- ✓ subiektywna ocena rozpowszechnienia sięgania po substancje psychoaktywne przez innych uczniów w klasie.

B. Zagrożenia związane z przemocą w szkole i środowisku lokalnym:

- ✓ poczucie zagrożenia ze strony rówieśników (bycie ofiarą przemocy w szkole i w jej otoczeniu)
- ✓ uczestnictwo w zdarzeniach związanych z przemocą lub chuligaństwem (bycie sprawcą przemocy);

1.2. Wprowadzenie - profilaktyka szkolna i badania nad jej skutecznością

C. Sytuacja szkolna uczniów:

- ✓ wyniki w nauce;
- ✓ subiektywna ocena kontaktów z rówieśnikami;
- ✓ nieobecności w szkole i ich przyczyny

D. Sytuacja rodzinna uczniów:

- ✓ cechy społeczno-demograficzne rodziny;
- ✓ subiektywna ocena atmosfery rodzinnej;
- ✓ przekonania prawdopodobnych reakcji rodziców na używanie substancji psychoaktywnych przez młodzież (subiektywne poczucie przyzwolenia ze strony rodziców na sięganie po te substancje);
- ✓ relacje uczniów z rodzicami;

E. Różne aspekty życia osób badanych – między innymi:

- ✓ sposoby spędzania wolnego czasu;
- ✓ ilość pieniędzy do własnej dyspozycji;
- ✓ częstotliwość korzystania z Internetu w czasie wolnym oraz liczba godzin spędzanych w „sieci”, korzystanie z Internetu w godzinach nocnych
- ✓ „przymus” korzystania z Internetu dla poprawy samopoczucia

F. Postawy i przekonania uczniów dotyczące:

- ✓ używania, alkoholu oraz jego wpływu na zachowania i zdrowie,
- ✓ ocena ryzyka związanego z używaniem alkoholu, narkotyków i paleniem papierosów
- ✓ oczekiwania uczniów dotyczące efektów związanych z piciem, paleniem i używaniem narkotyków
- ✓ osób innej narodowości, rasy i religii

II. Opis badania

1. Charakterystyka badania

Projekt badawczy:	Picie alkoholu i używanie narkotyków przez młodzież szkolną na terenie Tychów
Klient:	Urząd Miasta Tychy
Autor raportu:	Ogólnopolskie Stowarzyszenie „RoPSAN” - Rodzice Przeciwko Sprzedaży Alkoholu Nieletnim
Konsultacja naukowa badań:	dr hab. Jacek Pyżalski, profesor Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Termin realizacji prac terenowych: maj/czerwiec 2019

Metodologia: badanie ilościowe w formie ankiety audytoryjnej (z zapewnieniem anonimowości)

Długość wywiadu: 40 minut

Próba badawcza: 708 uczniów klas trzecich klas gimnazjów
625 uczniów drugich klas szkół
ponadgimnazjalnych (łącznie 70 klas)

Liczba badanych osób: 1333

Analizy statystyczne: SPSS, Excel

2. Cele badania

Podstawowym celem badania jest diagnoza rozpowszechnienia zjawiska **używania substancji psychoaktywnych przez młodzież**. W badaniu pytamy nie tylko o skalę tych doświadczeń, ale również o ich **częstotliwość**, dzięki czemu możliwe jest oszacowanie wielkości populacji młodych ludzi, którzy mają za sobą **pojedyncze eksperymenty** lub **wielokrotne doświadczenia** związane z pićm alkoholu, upijaniem się i używaniem narkotyków.

Ważnym celem projektu jest również poznanie **postaw młodzieży** wobec różnych substancji psychoaktywnych, **ich wiedzy na temat substancji** oraz **ocena poziomu ryzyka** związanego z używaniem poszczególnych środków. Wiedza ta jest niezbędna przy planowaniu i wdrażaniu nowoczesnych strategii oraz programów profilaktycznych.

W badaniu **szczegółowej analizie** poddano czynniki mających wpływ na podaż i popyt na alkohol i narkotyki wśród młodzieży. Analizowano m.in.: **fizyczną dostępność** papierosów, alkoholu i narkotyków (łatwość zakupu), **psychologiczną dostępność**, czyli subiektywne przekonanie o łatwości/trudności zdobycia/kupienia określonej substancji psychoaktywnej, **gotowość do podjęcia prób** (eksperymentów) z narkotykami, a także osobiste **przykre doświadczenia** związane z używaniem alkoholu lub narkotyków i **ocenę rozpowszechnienia** używania alkoholu i narkotyków w grupie rówieśniczej – wśród przyjaciół oraz starszego rodzeństwa badanych nastolatków.

Zgromadzone informacje na temat doświadczeń związanych z pićm alkoholu i używaniem narkotyków zostały zestawione z **odpowiedziami na pytania** dotyczące: jakości relacji z rodzicami i przyjaciółmi, stosowania przemocy lub bycia jej ofiarą. Do ankiety włączono także pytania na temat kontaktów rówieśniczych, co pozwoliło **oszacować wielkość populacji młodzieży**, która czuje się **wykluczona** w swojej grupie rówieśniczej.

3. Metodologia badania

3.1 Przygotowanie próby badawczej

Próbę badawczą wylosowano na podstawie danych o strukturze populacji uczniów szkół znajdujących się na terenie miasta Tychy. **Losowanie klas przebiegało dwustopniowo.** W pierwszym etapie losowano szkoły uwzględniając wielkość populacji uczniów uczęszczających do każdej ze szkół. Prawdopodobieństwo wylosowania szkoły zależało od udziału uczniów danej szkoły w całości populacji uczniów danego typu klas w całym mieście – im więcej uczniów miała szkoła, tym większe było prawdopodobieństwo znalezienia się tej szkoły w próbie badanych szkół. Po wylosowaniu próby szkół uczestniczących w badaniu ankieterzy dokonywali losowania klas wewnątrz poszczególnych szkół na podstawie przygotowanego algorytmu zapewniającego losowy dobór klasy wewnątrz poszczególnych szkół.

Średni błąd oszacowania kształtował się na poziomie +/- 2,3%. Badanie przeprowadzono na reprezentatywnej próbie losowej uczniów 70 klas.

Ankieta została wypełniona przez 1337 uczniów, **ze zbioru wyeliminowano 4 ankiety.** Zgodnie z przyjętą metodologią podstawą do takiej eliminacji było ponad 50% nieuzasadnionych braków danych w całej ankiecie. **Ostatecznie analizie poddano 1333 ankiety .**

Badane klasy	Liczba badanych uczniów	Odsetek wszystkich badanych
3 klasy gimnazjum	708	53,1%
2 klasy ponadgimnazjalne	625	46,9%
Razem	1333	100%

Tabela 1: Liczba badanych w poszczególnych rocznikach.

3.2. Procedura badawcza

W badaniu zastosowano kwestionariusz składający się z 74 pytań; większość stanowiły pytania zamknięte (z możliwością wyboru jednej lub kilku odpowiedzi zgodnie z instrukcją zawartą w każdym pytaniu). Na początku kwestionariusza zamieszczono metryczkę, w której uczestnicy badania określali swoją płeć i wiek, w dalszej części kwestionariusza charakteryzowali swoją sytuację rodzinną (z kim mieszkają) oraz oceniali sytuację materialną swojej rodziny. Ankietę otwierało pytanie dotyczące form spędzania wolnego czasu przez młodzież oraz częstotliwości, z jaką podejmuje ona różne zajęcia pozaszkolne. Kolejne pytania dotyczyły korzystania z Internetu: liczby godzin poświęconych na ten cel, przebywania „w sieci” w godzinach nocnych, potrzeby korzystania z Internetu dla poprawienia samopoczucia. W tej części kwestionariusza znalazło się również pytanie o sumę pieniędzy przeznaczanych na gry na automatach w ciągu miesięcy. W dalsze części ankiety zamieszczono bloki pytań dotyczących:

- ✓ rozpowszechnienia używania substancji psychoaktywnych wśród uczniów; znalazły się tu pytania o używanie papierosów, alkoholu, narkotyków, dopalaczy, leków uspokajających i upijanie się w życiu, a także o częstotliwość takich zachowań w ciągu ostatnich 12 miesięcy i 30 dni.
- ✓ funkcjonowania badanych w grupie rówieśniczej: pytania o zachowania agresywne/przemocowe wśród uczniów (w kontekście bycia sprawcą i bycia ofiarą), wsparcie otrzymywane od przyjaciół,
- ✓ zagadnień dotyczących sytuacji rodzinnej badanych m.in. o zasady dotyczące informowania rodziców nt. miejsca przebywania poza domem, spodziewane reakcje rodziców na picie, palenie oraz używanie narkotyków, ocenę kontroli i wsparcia otrzymywanego od rodziców, ocenę relacji z mamą i tatą;

3.2. Procedura badawcza

Uczniowie odpowiadali na pytanie o częstotliwość sięgania po takie narkotyki jak: marihuana i haszysz (konopie), amfetamina, ecstasy, środki wziewne, kokaina, heroina oraz grzyby halucynogenne, a także o to, jak oceniają prawdopodobieństwo, iż po użyciu konopi doświadczyliby różnych pozytywnych i negatywnych skutków (oczekiwania związane z używaniem marihuany i haszyszu). Podobne pytanie zadano uczniom w kontekście picia alkoholu (pozytywne i negatywne oczekiwania).

Uczniów pytano również o wiek inicjacji narkotykowej i nikotynowej, a w przypadku alkoholu o wiek, w którym po raz pierwszy pili piwo, wino oraz wódkę.

W dalszej części kwestionariusz zawierał pytania o negatywne konsekwencje picia i używania narkotyków doświadczane w ostatnich 12 miesiącach. W bloku umieszczono też pytanie o opinię uczniów na temat rozpowszechnienia używania papierosów, alkoholu, narkotyków i dopalaczy oraz upijania się wśród przyjaciół badanych. Pytanie takie zadano również w odniesieniu do picia napojów energetycznych.

Na kolejny blok składały się pytania o dostępność napojów alkoholowych (piwa, wina, wódki) oraz papierosów i przetworów konopi, w ocenie uczniów.

Uczniów zapytano również o stopień ryzyka, jakie podejmują ludzie podejmując różne zachowania związane z alkoholem oraz sięganiem po określone narkotyki.

Pytania kończące ankietę dotyczyły postaw i przekonań dotyczących uprzedzeń rasowych, narodowościowych i religijnych. Analizowano także ich poczucie wykluczenia w środowisku rówieśniczym.

3.2. Procedura badawcza

Realizację badania prowadzili przeszkoleni ankieterzy, którzy za zgodą dyrektorów szkół, po ich uprzednim zawiadomieniu pismem przesłanym przez Zleceniodawcę wchodzili do klas na jedną godzinę lekcyjną. Osoby przeprowadzające badanie wręczały respondentom ankietę i prosiły o jej zwrot bezpośrednio po wypełnieniu, do specjalnie przygotowanej urny.

Średni czas wypełniania ankiety wynosił około 40 minut.

Osoby uczestniczące w badaniu były informowane, iż służy ono poznaniu problemów młodzieży szkolnej będącej uczniami tyskich szkół, zostały także dokładnie poinformowane, w jaki sposób zaznaczać wybrane przez nich odpowiedzi. Zapewniono im pełną anonimowość.

Ankieter był obecny w klasie przez cały czas badania tj. do momentu oddania wypełnionego kwestionariusza przez wszystkich uczestników.

Badani nie kontaktowali się między sobą podczas wypełniania ankiety i nie mieli możliwości zapoznania się z kwestionariuszem wypełnionym przez inną osobę.

3.3. Weryfikacja wiarygodności i kontrola rzetelności zbioru

W przypadku realizowania badania z użyciem ankiet do samodzielnego wypełniania przez respondentów, często konieczne jest dokonanie wtórnej selekcji kwestionariuszy, w których jakość danych budzi wątpliwości.

W celu otrzymania statystyk najlepiej odzwierciedlających rzeczywistą częstotliwość występowania zjawisk wśród badanych uczniów dokonano kilkietapowej selekcji ankiet. Wykluczanie ankiet ze zbioru lub pomijanie odpowiedzi w niektórych pytaniach miało na celu wykluczenie wpływu na wyniki odpowiedzi respondentów, którzy mogli nieuważnie lub nierzetelnie wypełniać kwestionariusz.

Przed rozpoczęciem analiz statystycznych sprawdzono, czy w zbiorze sąankiety, w których braki danych stanowiły więcej niż 50% odpowiedzi, postępując w tym przypadku zgodnie ze standardami europejskich badań ESPAD.

W celu uniknięcia zniekształcenia wyników będącego efektem wpływu typu szkoły ponadgimnazjalnej na odpowiedzi dane zostały poddane *procesowi ważenia*. Proces ważenia polegał na porównaniu struktury badanej populacji uczniów do próby uczniów odpowiadających w badaniu.

W przypadku różnic (nadreprezentacji lub niedoboru uczniów z poszczególnych typów szkół) pomiędzy rzeczywistą strukturą populacji uczniów w Tychach a strukturą próby przebadanych uczniów nadawano uczniom należącym do danego typu szkoły ponadgimnazjalnej *wagę* zrównującą udział w strukturze badanej próby do struktury populacji uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Tychach. W procesie ważenia uwzględniono również rozkład płci wśród uczniów klas trzecich gimnazjum oraz uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych.

3.3. Weryfikacja wiarygodności i kontrola rzetelności zbioru

Odpowiedzi respondentów zostały sprawdzone pod względem spójności logicznej pomiędzy odpowiedziami. Kryteria badania spójności logicznej zostały oparte na metodologii stosowanej w ogólnoeuropejskich badaniach ESPAD.

Proces selekcji danych podzielono na dwa etapy: w pierwszym etapie wyselekcjonowano ankiety, w których znajdowało się wiele niespójności logicznych pomiędzy odpowiedziami dotyczącymi używania tych samych substancji; w drugim etapie wyselekcjonowano odpowiedzi respondentów mających skłonność do deklarowania potencjalnie zawyżonego poziomu konsumpcji narkotyków.

W celu wyeliminowania w analizach uczniów, którzy wielokrotnie udzielali wewnętrznie sprzecznych odpowiedzi, dokonano szczegółowej analizy wzorów odpowiedzi respondentów. W wyniku przeprowadzonych analiz wytypowano grupę respondentów udzielających niespójnych logicznie odpowiedzi w trzech różnych częściach ankiety:

1. niespójności w pytaniach dotyczących palenia tytoniu oraz picia alkoholu (grupy pytań dotyczących spożycia alkoholu) np respondent twierdzi, że nie pił alkoholu w ciągu ostatnich 12 miesięcy, a następnie zaznacza, że pił 3-5 razy w ciągu ostatnich 30 dni
2. niespójności w pytaniach dotyczących używania amfetaminy, ecstasy lub substancji wziewnych;
3. niespójności w deklaracjach dot. używania marihuany, wieku inicjacji narkotykowej oraz inicjacji związanej z używaniem leków uspokajających lub nasennych, np respondent twierdzi, że nigdy nie używał żadnego z narkotyków, a następnie zaznacza, że po raz pierwszy używał amfetaminy w wieku x lat.

W wyniku przeprowadzonych analiz statystycznych, nie poddawano analizie odpowiedzi tych respondentów, którzy wykazali się wysokim poziomem niespójności (w co najmniej dwóch spośród trzech części ankiety).

3.4. Analiza danych

Z analiz wyłączono także odpowiedzi dotyczące używania narkotyków tych badanych, którzy zaznaczyli, iż używali takiej substancji jak: relewin, to jest środka, który w rzeczywistości nie istnieje.

Zebrane dane zostały zakodowane, utworzono bazę komputerową pozwalającą na dokonywanie zarówno prostych jak i zaawansowanych analiz statystycznych. W pierwszym etapie przeprowadzono analizę danych pozwalającą na poznanie rozkładów procentowych odpowiedzi na poszczególne pytania ankiety (frekwencje). Dalszym krokiem było grupowanie odpowiedzi na kilka pytań i tworzenie wskaźników zmiennych w oparciu o sumę punktów wyliczoną na podstawie odpowiedzi na poszczególne pytania.

Analiza statystyczna pokazała, że odpowiedzi na pewne grupy pytań charakteryzuje wysoka spójność, dlatego możliwe było utworzenie zmiennych: nasilenie używania substancji wśród uczniów, nasilenie agresji i przemocy rówieśniczej, ocena rozpowszechnienia używania substancji w klasie, nasilenie oczekiwań dotyczących picia alkoholu oraz używania alkoholu i narkotyków.

Wszystkie utworzone zmienne charakteryzują się wysoką rzetelnością (Alfa Cronbacha równa co najmniej 0,7 po zaokrągleniu do części dziesiątych), co oznacza, że każda ze stworzonych skal jest jednorodna i mierzy jedną właściwość.

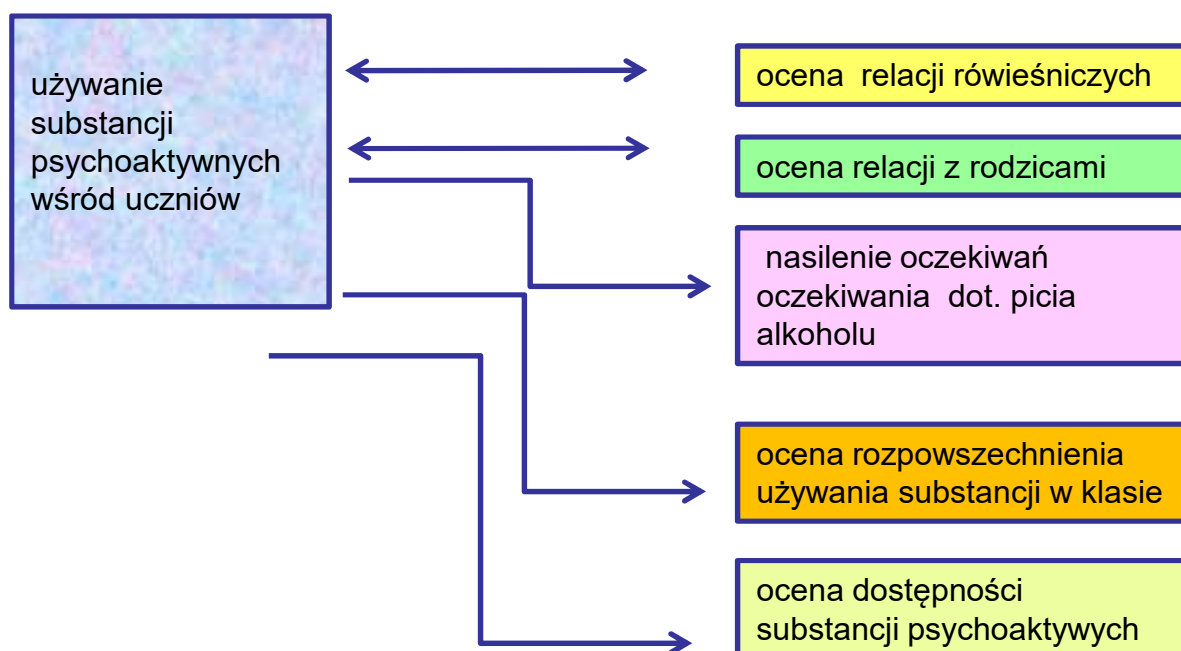
Oto przykładowy opis tworzenia zmiennych: utworzono zmienną pn. Nasilenie używania substancji psychoaktywnych. Zsumowano punkty na podstawie odpowiedzi na poszczególne pytania (pozycje skali) i określono średnią - M oraz odchylenie standardowe - SD.

W taki sam sposób budowano inne zmienne opisane w raporcie.

3.4. Analiza danych

Analizie poddano związki pomiędzy nasileniem używania substancji psychoaktywnych wśród uczniów a różnymi obszarami funkcjonowania psychospołecznego uczniów wg schematu:

Wyniki wspomnianych analiz zostały przedstawione w rozdziale Suplement-„Analizy dodatkowe”, niniejszego raportu. **W Raporcie dokonano także porównania wyników badania z wynikami z roku 2007, 2011 i 2015.**

3.4. Analiza danych

W opisie wykresów i tabel przedstawiających wyniki badania stosowano następujące symbole:

- **3G** - klasy trzecie gimnazjum (15-16 lat)
- **2 PG** – klasy drugie ponadgimnazjalne (17-18 lat)
- **G** - gimnazjum, **PG** – szkoła ponadgimnazjalne (liceum, technikum, szkoła zawodowa)
- **p<0,001; p<0,01, p<0,05** – różnica istotna statystycznie na poziomie 0,001; 0,01; 0,05.
- **n.i.**- różnica nieistotna statystycznie
- **CHI²**- wynik testu Chi kwadrat – do oceny istotności różnic (ew. test Fischera)
- **ANOVA**- jednoczynnikowa analiza wariancji – do oceny istotności różnic
- **N** - podstawa procentowania - może zmieniać się w każdym z roczników w zależności od liczby uczniów, którzy udzielili odpowiedzi na określone pytanie (pomijano braki oraz tzw. systemowe braki danych).

Analizując kolejne wykresy warto każdorazowo zwracać uwagę na podstawy procentowania.

III. Prezentacja wyników

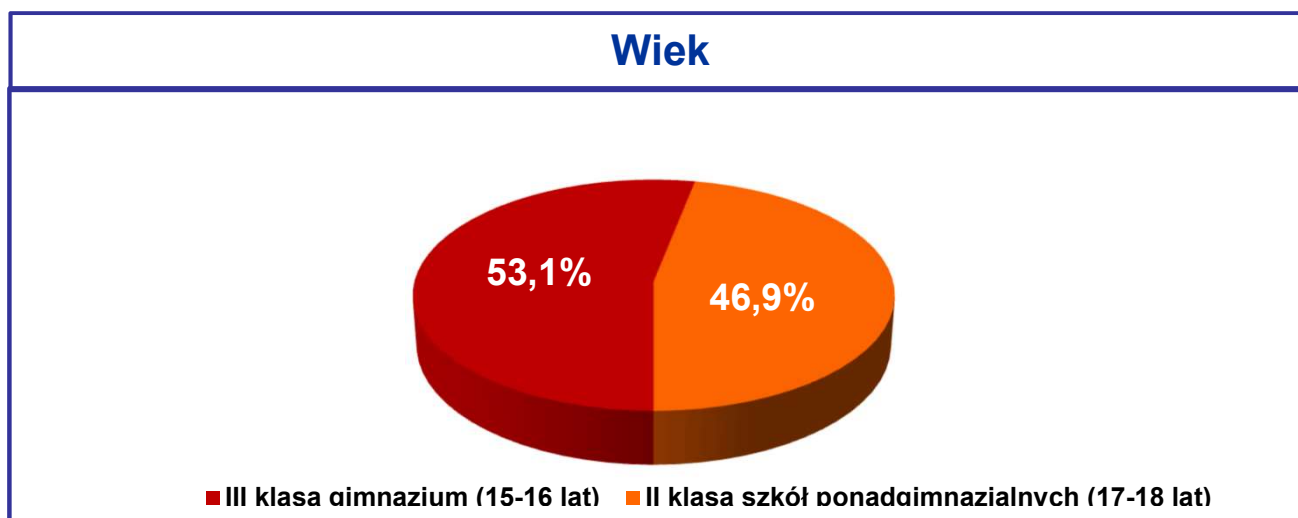
1. Charakterystyka badanych

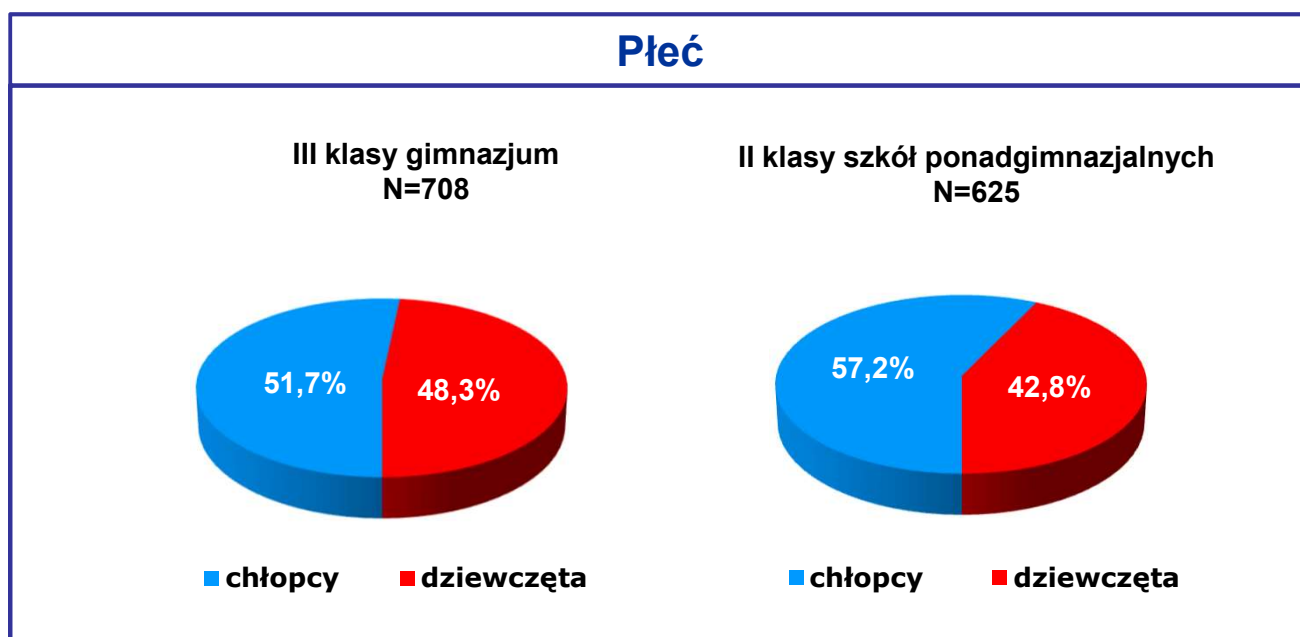
1.1 Wiek i płeć

W przeprowadzonym badaniu wzięło udział 1337 uczniów. Analizie poddano dane uzyskane od 708 uczniów z klas trzecich gimnazjum i 625 z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych.

W klasach trzecich gimnazjum po zważeniu zbioru chłopcy stanowili 51,7%, zaś w przypadku klas drugich szkół ponadgimnazjalnych – 57,2%. W prezentowanych dalej wynikach, braki danych były usuwane dla każdej zmiennej oddzielnie.

Wykres 1: Wiek badanych.

Wykres 2: Płeć badanych.

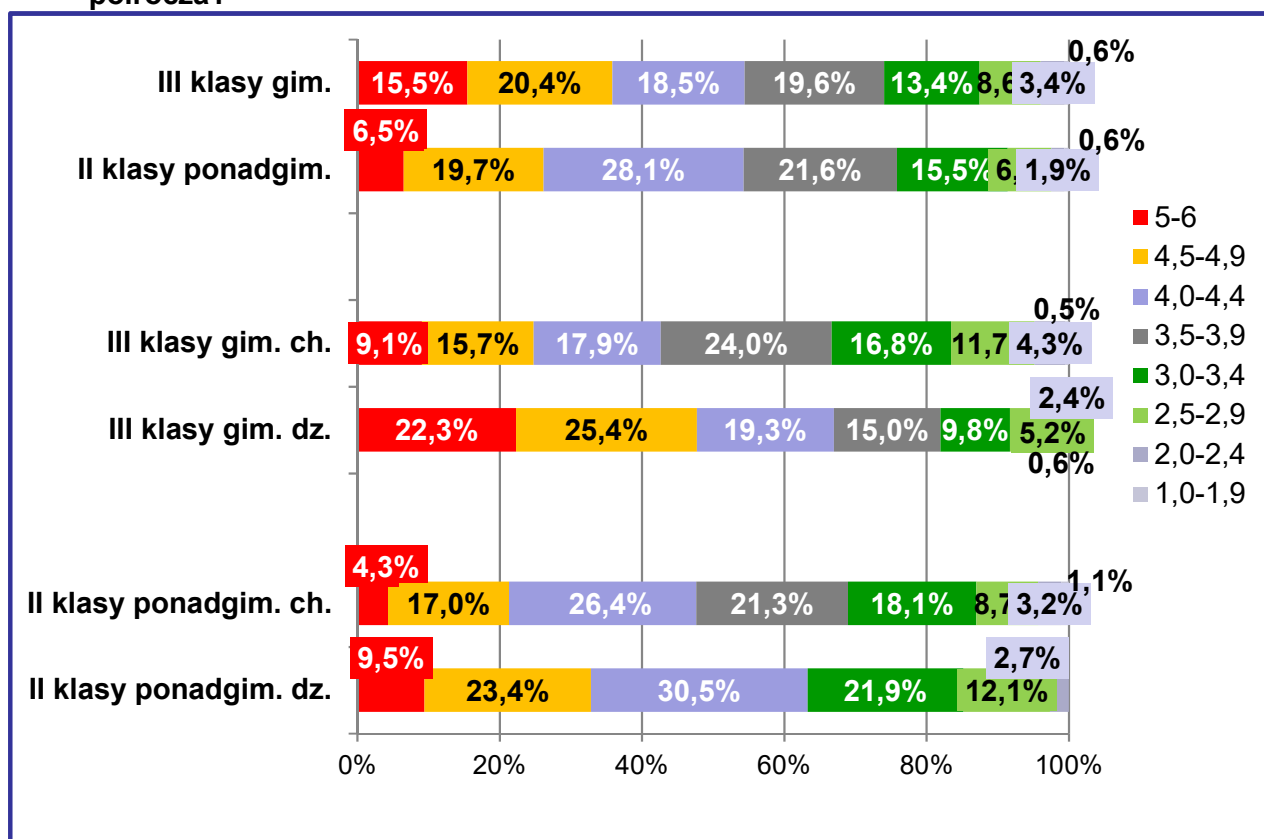

1.2 Wyniki w nauce

Nie ma różnicy między odsetkami badanych, którzy w ostatnim półroczu osiągnęli średnią ocen 4,0 lub wyższej – wynikami takimi może się pochwalić 54,4% uczniów z trzecich klas gimnazjów i 54,3% uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Różnice pojawiają się jeśli chodzi o odsetki uczniów osiągających wyniki najwyższe: w klasach gimnazjalnych średnią 5-6 miało 15,5% gimnazjalistów i o ponad połowę mniej uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 6,5%. Analizując poszczególne grupy wiekowe można zauważyć, iż dziewczęta uczą się lepiej niż chłopcy. W przypadku uczniów trzecich klas gimnazjów średnią ocen 4,0 lub wyższą uzyskało 67% dziewcząt, podczas gdy wśród chłopców było to 42,7%. W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych średnią ocen 4,0 lub wyższą uzyskało 63,4% dziewcząt oraz 47,7% w populacji chłopców. W obydwu typach szkół chłopcy częściej niż dziewczęta otrzymywali gorsze oceny. W 2019 roku średnią 2,0 i poniżej miało 4,8% gimnazjalistów i 4,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz 3% gimnazjalistek i 2,7% uczennic szkół ponadgimnazjalnych.

Średnia ocen

W którym przedziale mieści się średnia Twoich ocen na koniec ostatniego półroczu?

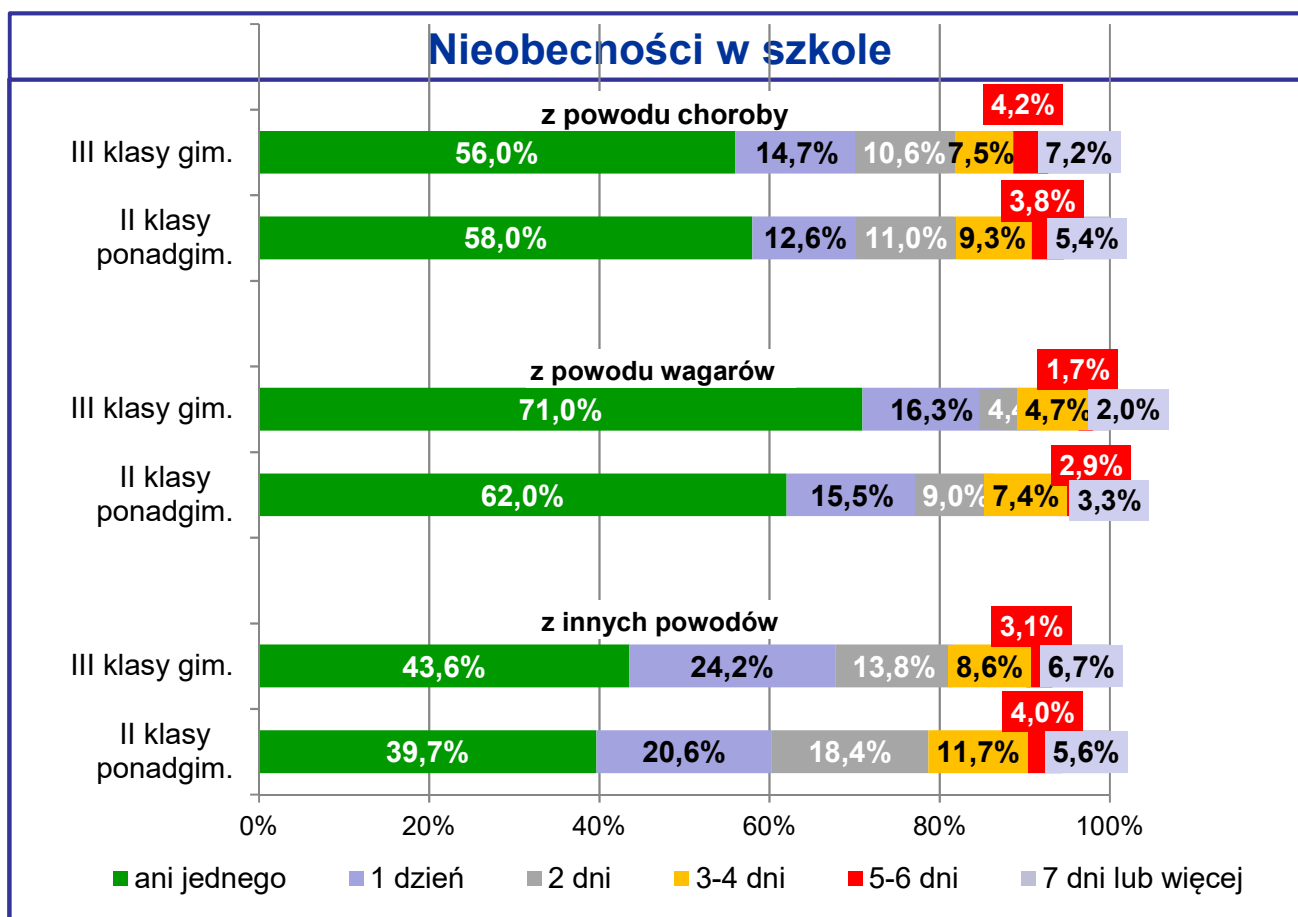
Wykres 3: Wyniki w nauce – klasy III gimnazjum i klasy II szkół ponadgimnazjalnych.

	N
III kl. gim.	697
II kl. ponadgim.	621
III kl. gim. chłopcy	360
III kl. gim. dziewczęta	337
II kl. ponadgim. chłopcy	357
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

1.3 Nieobecności w szkole

W ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem, z powodu choroby co najmniej 3 dni zajęć opuścił co piąty uczeń trzecich klas gimnazjum oraz z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Wagary były częstszym zjawiskiem wśród starszych uczniów, przynajmniej 3 dni z tego powodu opuściło ponad 16% uczniów, podczas gdy w gimnazjum odsetek ten wyniósł ponad 8%. W analizowanym okresie z innych powodów minimum 3 dni zajęć szkolnych opuścił średnio prawie co piąty uczeń drugiej klasy szkoły ponadgimnazjalnej i gimnazjum. Zestawiając te dane z wynikami wcześniejszego badania z roku 2015 należy stwierdzić, że wyniki w tym zakresie uległy zmianie. W roku 2007 odsetek wagarujących gimnazjalistów wynosił 25%, w 2011 – 36%, w 2015 – 42,92%, w 2019 – 29%. W przypadku uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych wygląda to następująco: 2007 – 40%, 2011 – 77%, 2015 – 70,46%, 2019 – 38%. W obu przypadkach zatem odsetek był niższy niż w badaniu sprzed czterech lat. Nie zmienił się natomiast fakt, że częściej wagarują uczniowie szkół ponadgimnazjalnych niż gimnazjów.

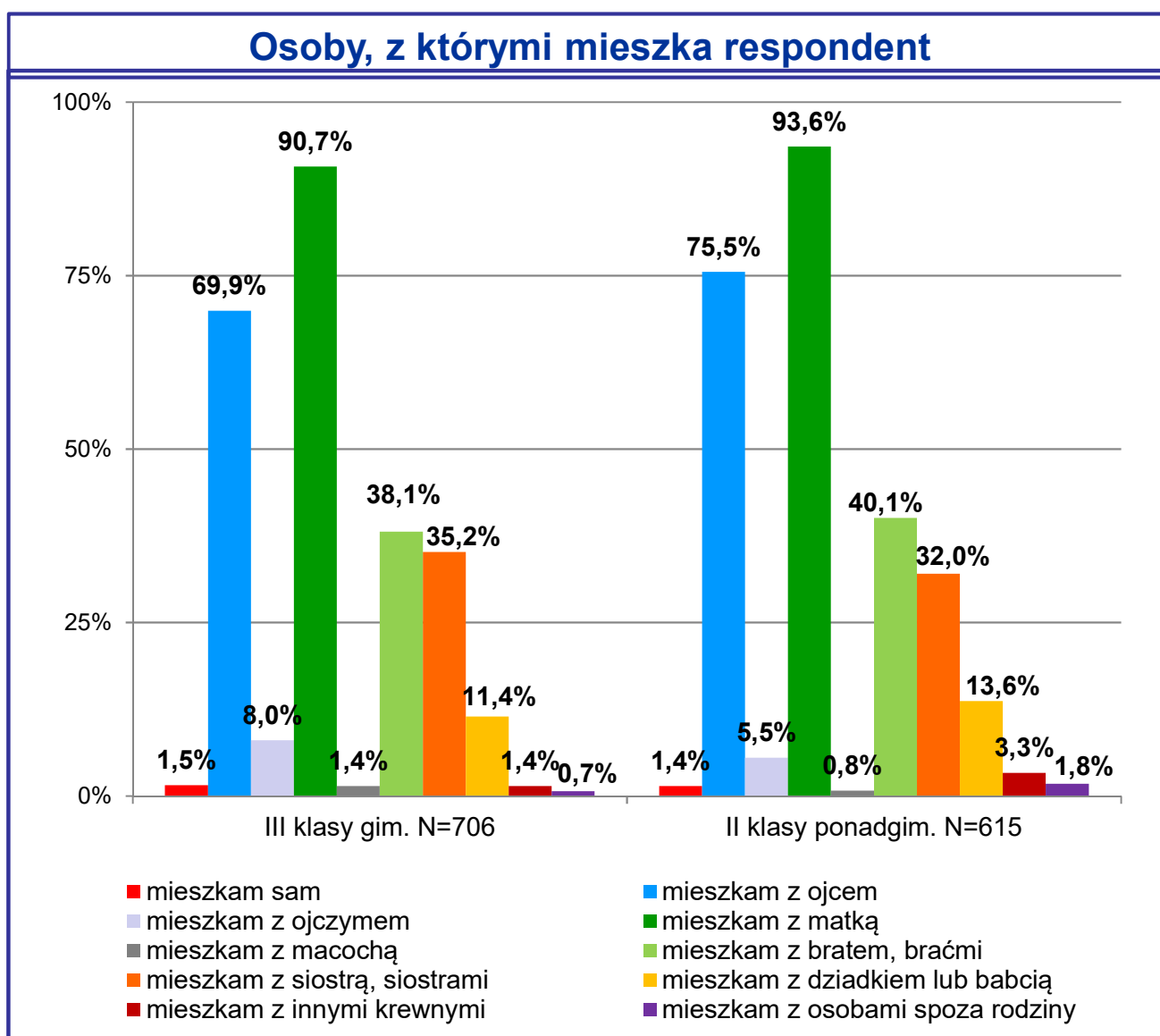
Wykres 4: Nieobecności w szkole.

	N
III kl. gim.	665-675
II kl. ponadgim.	516- 563

1.4 Rodziny badanych

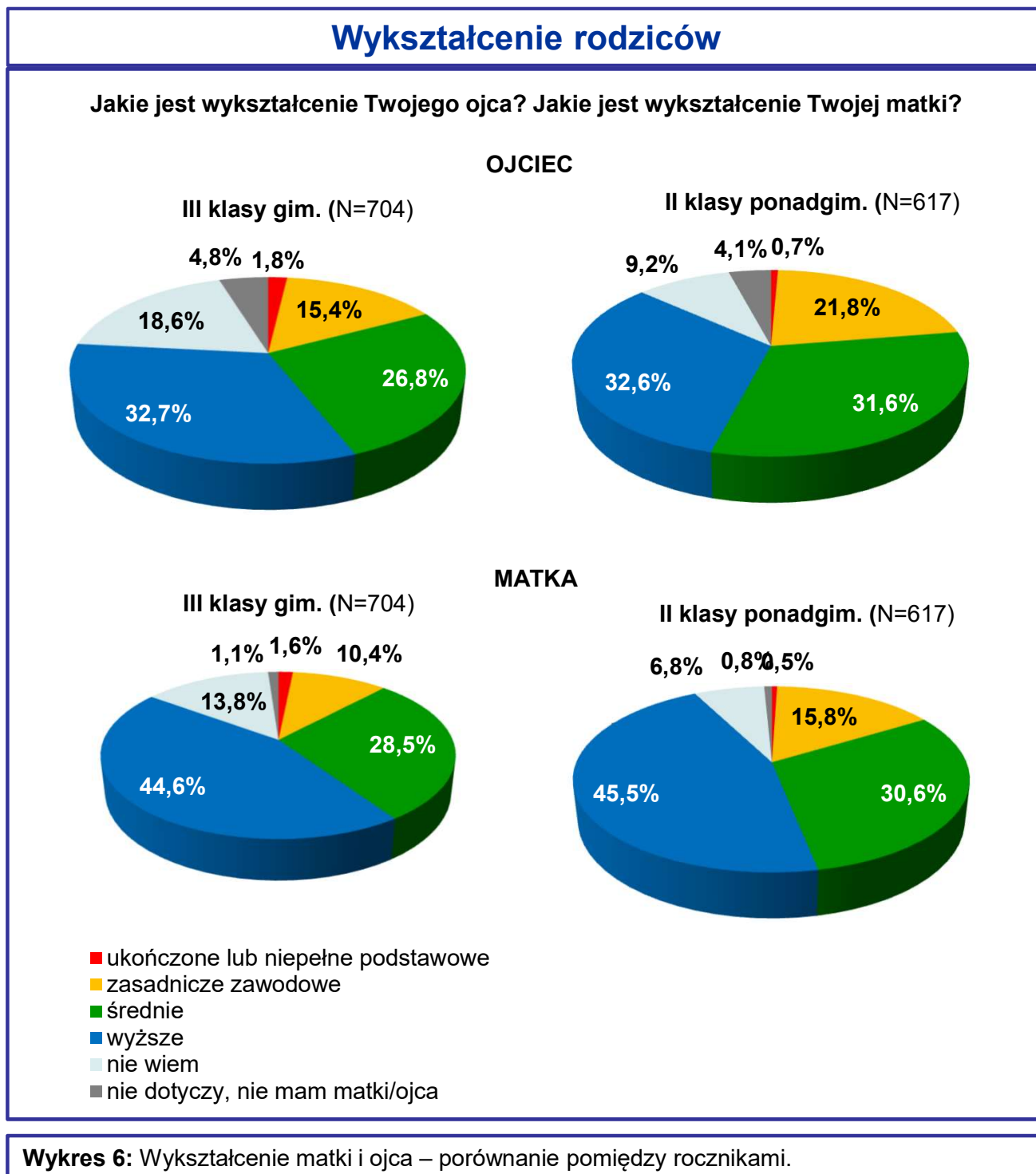
Analizując odpowiedzi gimnazjalistów możemy stwierdzić, iż 90,7% spośród nich mieszka razem z matką, a 69,9% z ojcem. W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych odsetek mieszkających z matką wynosi 93,6%, a mieszkających z ojcem 75,5%. Mieszkanie z macochą zadeklarowało 0,8% badanych z klas drugich, w gimnazjach – 1,4%. Z ojczymem mieszkało 8% uczniów z III klas gimnazjalnych i 5,5% uczniów z II klas ponadgimnazjalnych. W roku 2019 mieszkanie z babcią lub dziadkiem deklarowało 11,4% młodszych i 13,6% starszych uczniów. Mieszkanie z osobami spoza rodziny wskazało 0,7% gimnazjalistów i 1,8% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych

Wykres 5: Odsetki uczniów, którzy wskazali, że mieszkają z wymienionymi osobami. UWAGA: odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jedną kategorię z listy.

1.5 Wykształcenie rodziców

1.5 Wykształcenie rodziców

Jak wynika z deklaracji badanej młodzieży, zarówno rodzice gimnazjalistów, jak i rodzice uczniów szkół ponadgimnazjalnych **najczęściej posiadali wykształcenie wyższe** (od 32,6% - ojcowie uczniów szkół ponadgimnazjalnych do 45,5% – matki uczniów szkół gimnazjalnych). Wśród gimnazjalistów 44,6% zadeklarowało, że wyższe wykształcenie ma ich matka, a 32,7% - ojciec. Wśród uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetki te wyniosły odpowiednio: 32,6% dla ojców i 45,5% dla matek. Badanie przeprowadzone w roku 2015 nie prezentowało wyników w podziale na szkoły. Z przeprowadzonych analiz wynikało, że ogólny odsetek matek z wykształceniem wyższym wynosił 39,2%, zaś ojców – 32,3%. W roku 2007 wyższe wykształcenie posiadało 27% ojców i 29% matek uczniów z trzecich klas gimnazjów. W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych analogiczne odsetki wyniosły 17% i 24%. Stwierdzić zatem należy, że **mamy do czynienia z tendencją wzrostową, jeśli chodzi o poziom wykształcenia rodziców.**

Wykształcenie zawodowe – jak wynika z deklaracji uczniów – posiadało 15,4% ojców oraz 10,4% matek uczniów gimnazjów. Wśród starszej badanej młodzieży (tj. uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych) odsetki rodziców z wykształceniem zawodowym były wyższe niż w przypadku uczniów gimnazjów (matka: 15,8%, ojciec: 21,8%). Z badań zrealizowanych w roku 2007 wynika, że w klasach trzecich gimnazjów wykształcenie zasadnicze zawodowe posiadało 20% ojców i 15% matek uczniów. Z wypowiedzi z roku 2007 uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych zasadnicze zawodowe posiadało 32% ojców i 27% matek uczniów tych klas. Zatem odsetek rodziców gimnazjalistów mających wykształcenie zawodowe zmalał na przestrzeni roku 2007 i 2019, wzrósł natomiast odsetek rodziców uczniów klas drugich gimnazjów z wykształceniem zawodowym.

Najmniej liczną grupą okazała się zbiorowość rodziców o wykształceniu podstawowym. Wykształcenie podstawowe rodziców zadeklarowały bardzo niskie odsetki badanych. Wśród gimnazjalistów 1,8% stwierdziło, iż takie wykształcenie ma ich ojciec i niemal tyle samo, bo 1,6% - matka. W grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych odsetki te były niższe i wynosiły w przypadku ojców: 0,7%, a w przypadku matek – 0,5%. Z badań zrealizowanych w roku 2007 wynika, że swoją edukację na szkole podstawowej zakończyło 1-2% rodziców uczniów z trzecich klas gimnazjum oraz 5% rodziców uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Odsetki te na przestrzeni roku 2007 i 2019 nie zmieniły się znacząco.

Na uwagę zasługuje **duża grupa uczniów, która nie była zorientowana, jakie wykształcenie posiadają ich rodzice** - w grupie młodszych uczniów 18,6% nie wiedziało jakie wykształcenie ma ich ojciec, a 13,8%, jakie wykształcenia ma matka. W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych brakiem wiedzy w przypadku wykształcenia ojców wykazało się 9,2% badanych, a matek – 6,8%. W badaniu z roku 2015 odsetek takich wskazań był również wysoki – w przypadku ojca: 14,9%, matki: 10,8% (w raporcie wskazania były ogólne, bez podziału na typy szkół). W roku 2011 – 12% uczniów nie znało wykształcenia swoich rodziców, a w 2007 było to 14-16% uczniów gimnazjum i 5-8% uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych.

Brak wiedzy o wykształceniu rodziców mógł wynikać z braku kontaktów z rodzicem, możliwe również, że kwestia wykształcenia nie była dla tej części badanych przedmiotem rozmów z rodzicami np. przy okazji formułowania własnych planów związanych z edukacją. Możliwe, że z innych powodów część młodzieży nie chciała wypowiadać się na ten temat.

1.6 Warunki materialne rodziny

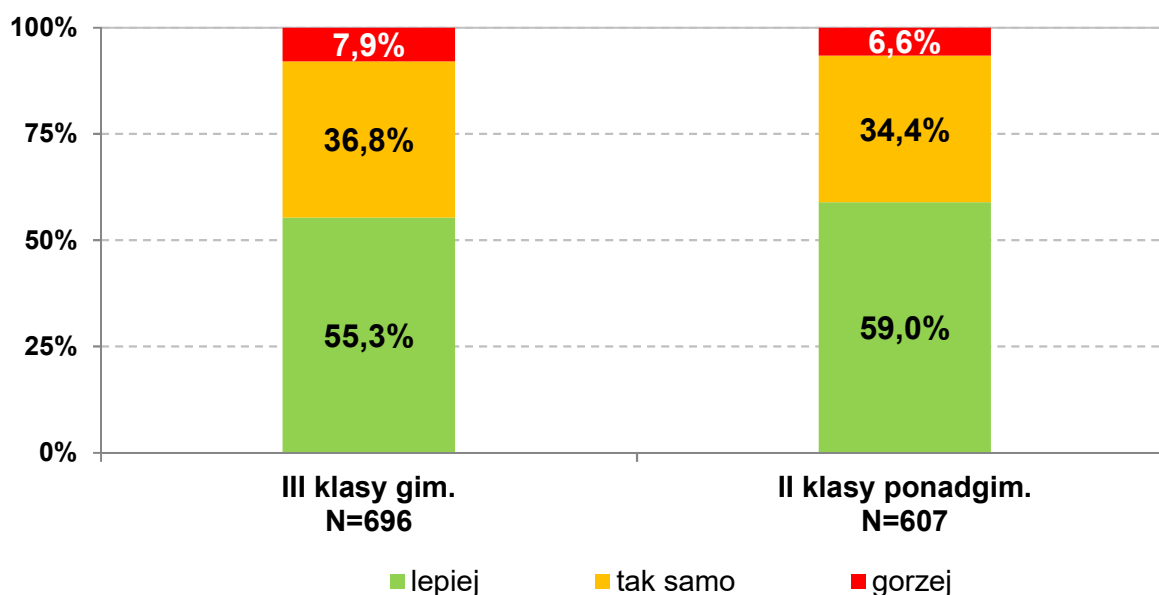
Badani dość dobrze oceniali warunki finansowe swoich rodzin.

Średnio co dwunasty badany uczeń klas III gimnazjum (7,9%) i co piętnasty z klas II szkół ponadgimnazjalnych (6,6%) deklaruwał, że powodzi im się gorzej niż innym rodzinom w Polsce.

Dane sprzed 4 lat nie uwzględniają podziału na szkoły. Z informacji ogólnych jednak wynika, że 7,2% badanych uważało, że ich rodzina jest biedniejsza niż inne (zagregowane odpowiedzi: *znacznie biedniejsza* i *raczej biedniejsza*). W raporcie z badania zrealizowanego w roku 2011 znalazła się informacja, że 9% badanych czuje się biedniejszych od innych rodzin (zagregowane odpowiedzi: *znacznie biedniejsza* i *raczej biedniejsza*). W roku 2007 o tym, że jego rodzinie powodzi się gorzej niż innym mówiło 10% badanych uczniów ze szkół gimnazjalnych i 9% z ponadgimnazjalnych. Odsetki te od 12 lat kształtują się więc na zbliżonym poziomie.

Warunki materialne rodziny

Jak powodzi się Twojej rodzinie w porównaniu z innymi rodzinami w Polsce?

Wykres 7: Ocena sytuacji materialnej rodziny – porównanie pomiędzy rocznikami.

1.6 Warunki materialne rodziny

Z drugiej strony, przekonanie, iż **własnej rodzinie powodzi się lepiej w porównaniu z innymi rodzinami w Polsce wyraziła ponad połowa uczniów z trzecich klas gimnazjum (55,3%) oraz z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (59%).**

Z badań realizowanych w roku 2015 wynika, że 25,8% badanych uznało, że ich rodzina jest raczej lub znacznie bogatsza niż inne rodziny w Polsce. Podobnie było w roku 2011: 22% (zagregowane odpowiedzi: *raczej bogatsza* i *znacznie bogatsza*).

Wyniki badania z roku 2019 w tym zakresie są podobne do wyników z roku 2007. Natomiast w porównaniu do lat 2011 – 2015 stwierdzić należy, że obecny odsetek osób przekonanych, że ich rodzinom żyje się lepiej niż innym, jest istotnie wyższy.

Z kolei ponad jedna trzecia uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych (odpowiednio: 36,8% i 34,4%) była zdania, że ich rodzinie powodzi się podobnie jak innym. Oceny te można interpretować zarówno pozytywnie (równie dobrze), jak i negatywnie (równie źle). W roku 2015 tak twierdziło (ogólnie): 65%, w 2011: 69%, w 2007: 34-35%. Tendencja jest więc malejąca.

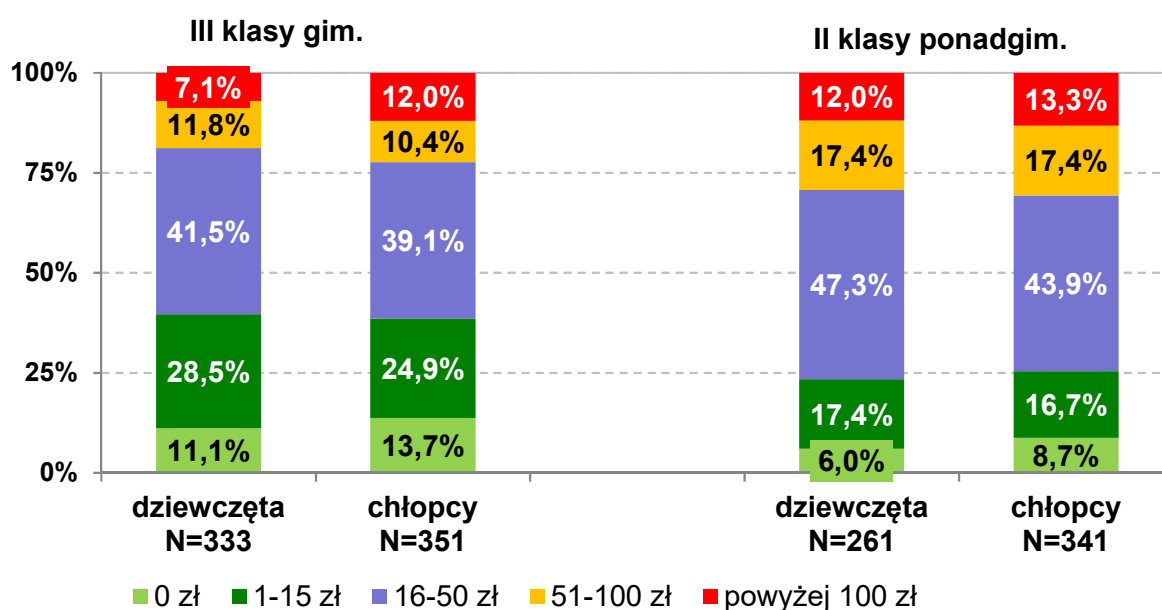
1.7 Wydatki na własne potrzeby

Wydatki uczniów przeznaczane na własne potrzeby rosną wraz z wiekiem badanych osób.

Tygodniowe wydatki powyżej 100 zł zadeklarowało 7,1% uczennic i 12% uczniów gimnazjum. W porównaniu z danymi z 2007 roku widać ponad dwukrotny wzrost odsetka dziewcząt w wieku gimnazjalnym, które wydają taką sumę (wówczas 3%) i prawie taki sam wzrost wśród chłopców (7%). W grupie starszych uczniów wydatki na poziomie powyżej 100 zł tygodniowo wskazało już 12% uczennic i 13,3% uczniów. Oznacza to, że średnio co ósma dziewczyna i chłopak z tej frakcji wiekowej na swoje potrzeby wydawał bez kontroli rodziców ponad 400 zł miesięcznie. Dwanaście lat temu było to zaledwie 3% dziewcząt oraz co siedemnasty chłopak.

Wydatki na własne potrzeby

Ile pieniędzy zwykle wydajesz na swoje potrzeby bez kontroli ze strony rodziców?

Wykres 8: Tygodniowe wydatki uczniów na własne potrzeby (bez kontroli rodziców) – wyniki w podziale na płeć.

1.7 Wydatki na własne potrzeby

Ponad połowa uczniów gimnazjów – 53,3% uczennic i 49,5% uczniów (36% i 38% w 2007 roku) stwierdziło, że ich – niekontrolowane przez rodziców – tygodniowe wydatki na własne potrzeby wynoszą od 16 do 100 zł. W przypadku starszych badanych wydatki na poziomie 16-100 zł zadeklarowało już 64,7% dziewcząt i 61,3% chłopców. W 2007: 48% dziewcząt i 50% chłopców.

Wydatki rzędu 15 zł lub niższe zadeklarowało dwie piąte uczniów z trzecich klas gimnazjum (39,6% dziewcząt i 38,6% chłopców). Dla porównania w roku 2007 odpowiednio: 61% i 55%. W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych w przypadku chłopców z tej grupy wiekowej odsetek ten wyniósł 25,4% (2007: 44%), a wśród dziewcząt 23,4% (2007: 49%). **Dane te świadczą o dużym wzroście wydatków na własne potrzeby wśród uczniów w porównaniu z danymi sprzed dwunastu lat.**

2. Jak wypoczywają nastolatki z Tychów

2.1 Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

Badanie pozwoliło m.in. poznać preferencje uczniów w zakresie sposobów spędzania wolnego czasu. Respondenci deklaruwali, jak często poświęcają swój wolny czas różnym „przyjemnościom” czy hobby: aktywnemu uprawianiu sportu, czytaniu książek, wieczornemu wychodzeniu z przyjaciółmi, wychodzeniu ze znajomymi do centrum handlowego, używaniu Internetu dla przyjemności czy też graniu na komputerze lub automatach do gier.

Pośród różnych sposobów spędzania wolnego czasu zdecydowanie najbardziej popularnym **było używanie internetu dla przyjemności** (wykres 9A), **realizowanie hobby** (wykres 9F), **aktywne uprawianie sportu** (wykres 9B), wychodzenie ze znajomymi do centrum handlowego, chodzenie po parku (wykres 9G), wychodzenie z przyjaciółmi wieczorem (wykres 9E) oraz graniu na komputerze. (wykres 9K). Najrzadszym sposobem spędzania wolnego czasu było granie w konkursach sms-owych (wykres 9J), na automatach do gier (wykres 9I) oraz gra w lotto (wykres 9H).

W przypadku wielu z analizowanych sposobów wykorzystywania wolnego czasu odnotowano różnice ze względu na płeć i wiek uczniów:

- **Chłopcy zdecydowanie częściej niż dziewczęta grają w gry komputerowe** (wykres 9K): prawie codziennie grało ponad 60% młodszych uczniów (62,1%) i prawie połowa starszych uczniów (49,8%). Wśród dziewcząt odsetki te wyniosły odpowiednio 9,6% dla uczennic trzecich klas gimnazjum i 5,8% dla uczennic w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych. Badanie pokazało, że – w porównaniu z młodszymi uczniami - częstotliwość grania na komputerze była mniejsza wśród starszej młodzieży. Po ponad 30% badanych dziewcząt (30,7% w gimnazjach i 35,9% w szkołach ponadgimnazjalnych) grało w gry komputerowe tylko kilka razy w roku.
- **Chłopcy częściej niż dziewczęta aktywnie uprawiają sport** (wykres 9B): prawie codziennie w ten sposób spędza czas wolny 44,1% chłopców w gimnazjach i 36,8% chłopców z klas ponadgimnazjalnych. Wśród dziewcząt odsetki te wyniosły odpowiednio 30,1% i 21,6%. Natomiast udział w pozalekcyjnych zajęciach sportowych (wykres 9C) prawie codziennie zadeklarowało 16% młodszych i 11,9% starszych chłopców. Wśród dziewcząt odnotowano spadek odsetka z 9,9% w przypadku gimnazjalistek do 3,8% wśród starszych uczennic. Uwagę zwracają stosunkowo niskie odsetki dziewcząt aktywnie uprawiających sport w szkołach ponadgimnazjalnych.
- Odsetki poświęcających prawie codziennie **czas na własne hobby** (wykres 9F) wśród dziewcząt i chłopców w klasach III gimnazjum wynosiły odpowiednio 30,1% i 39,1%. W drugich klasach tych szkół ponadgimnazjalnych odsetki chłopców i dziewcząt zajmujących się niemal codziennie lub codziennie swoim hobby są zróżnicowane: odpowiednio 40,1% chłopców i 26,8% dziewcząt. Udział badanych dziewcząt jest mniejszy (w gimnazjach różnica między płciami wynosi 9%, a w szkołach ponadgimnazjalnych – 13,3%).

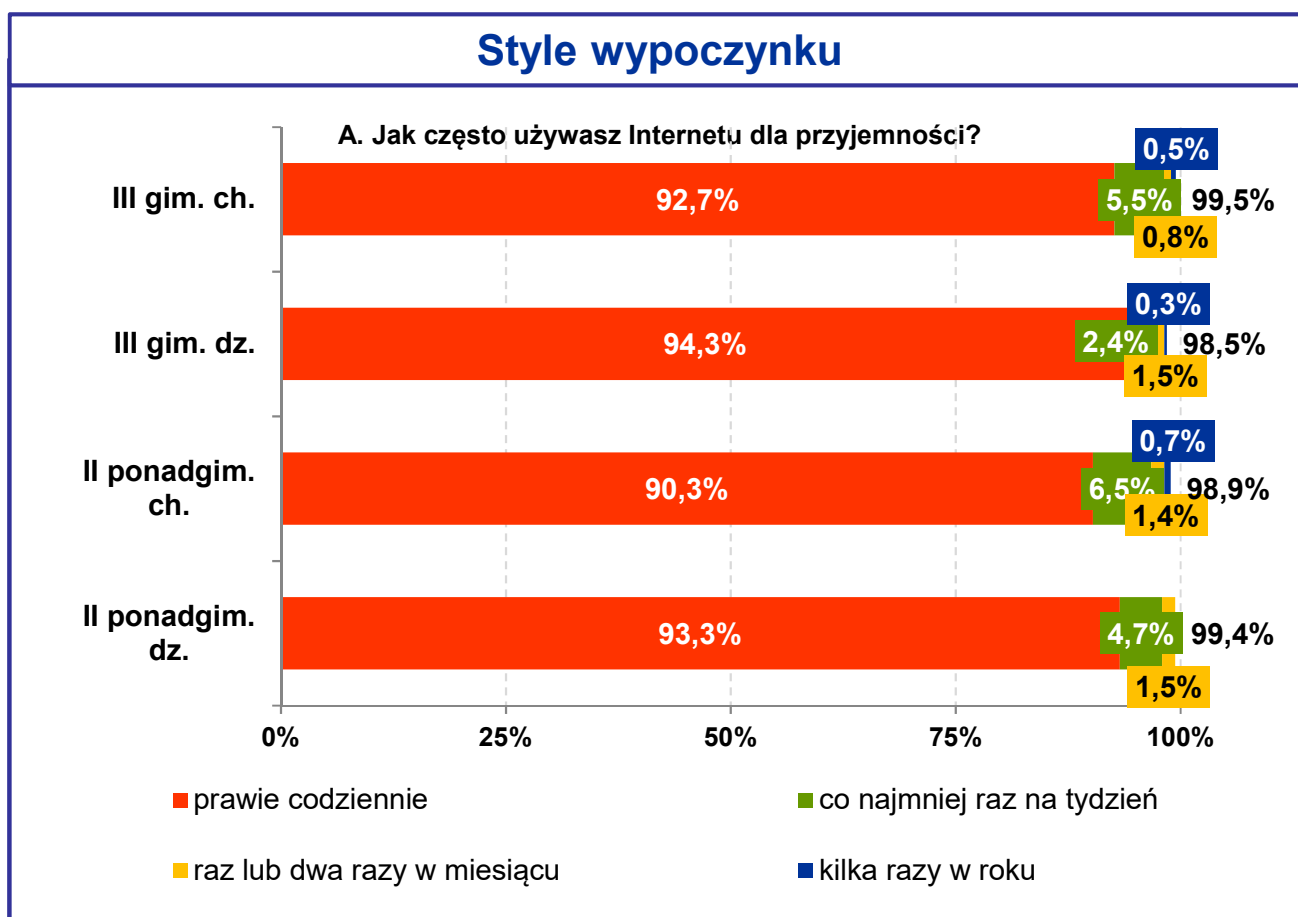
2.1 Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

- **Czytanie książek dla przyjemności** (wykres 9D) w czasie wolnym częściej deklarowały dziewczęta. Prawie codziennie w ten sposób czas wolny spędzała niemal co piąta uczennica (18,7%) i tylko 5,2% chłopców uczących się w tyskich gimnazjach. Wśród uczniów w drugich klasach tyskich szkół ponadgimnazjalnych prawie codziennie czyta 9,3% dziewcząt i tylko 4,3% wśród chłopców. Poziom czytelnictwa u badanych chłopców jest na tym samym poziomie, natomiast dziewcząt czyta więcej w gimnazjach. **Wieczorne wyjścia z przyjaciółmi** (wykres 9E) są popularnym sposobem wypoczyniania wśród badanej młodzieży. Odsetki uczniów deklarujących taki właśnie sposób spędzania wolnego czasu codziennie są mniej więcej na zbliżonym poziomie. Najmniejszy odsetek był wśród uczennic z klas II tyskich szkół ponadgimnazjalnych.
- Popularnym sposobem spędzania wolnego czasu było także **wychodzenie ze znajomymi do centrum handlowego**, chodzenie po parku, ulicach dla przyjemności (wykres 9G). Taki styl wypoczynku prawie codziennie deklarował w klasach III gimnazjalnych taki sam odsetek chłopców i dziewcząt (po 28,3%). Średnio jedna piąta uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych również prawie codziennie deklarowała taką formę spędzania wolnego czasu (chłopcy: 22%, dziewczęta: 19,9%).
- Dziewczęta z obydwu grup wiekowych częściej od chłopców angażowały się w działania społeczne jako **wolontariuszki** (wykres 9L). W przypadku trzecich klas gimnazjum przynajmniej kilka razy w roku poświęcało swój czas na ten cel 46,1% dziewcząt i 32,5% chłopców. W przypadku szkół ponadgimnazjalnych odsetki te wyniosły odpowiednio 53,1% wśród dziewcząt i 33,2% wśród chłopców. Częsty udział w zadaniach realizowanych przez drużynę harcerską (wykres 9M) był równie popularny zarówno wśród dziewcząt, jak i chłopców. Nie ma znaczących różnic w tym aspekcie między uczniami młodszymi a starszymi. Nieco tylko rzadziej działania harcerskie były udziałem młodszych dziewcząt (1,2%).
- **Gra w lotto** (wykres 9H) była nieco częściej wskazywana jako aktywność podejmowana w czasie wolnym przez chłopców: w trzecich klasach gimnazjum co piąty uczeń tak spędza czas (20%), w populacji dziewcząt – co dziesiąta uczennica (10,8%), w starszym badanym roczniku -15,5% chłopców i co piąta uczennica (19,6%).
- W badaniu w roku 2019 po raz pierwszy zapytano uczniów o to, z jaką częstotliwością w wolnym czasie w internecie **uczestniczą w zakładach, w których można wygrać pieniądze**. Zdecydowanie częściej wskazywali tę aktywność chłopcy: 34,9% w klasach 3 gimnazjalnych i 27,1% w drugich ponadgimnazjalnych. Wśród dziewcząt odpowiednio: 2,1% i 2,6% (przynajmniej kilka razy w roku). Co ciekawe, wśród chłopców z obu badanych grup wiekowych, zdarzały się osoby, które w ten sposób spędzały czas codziennie (gimnazja: 5%, szkoły ponadgimnazjalne: 3,2%).

2.1 Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

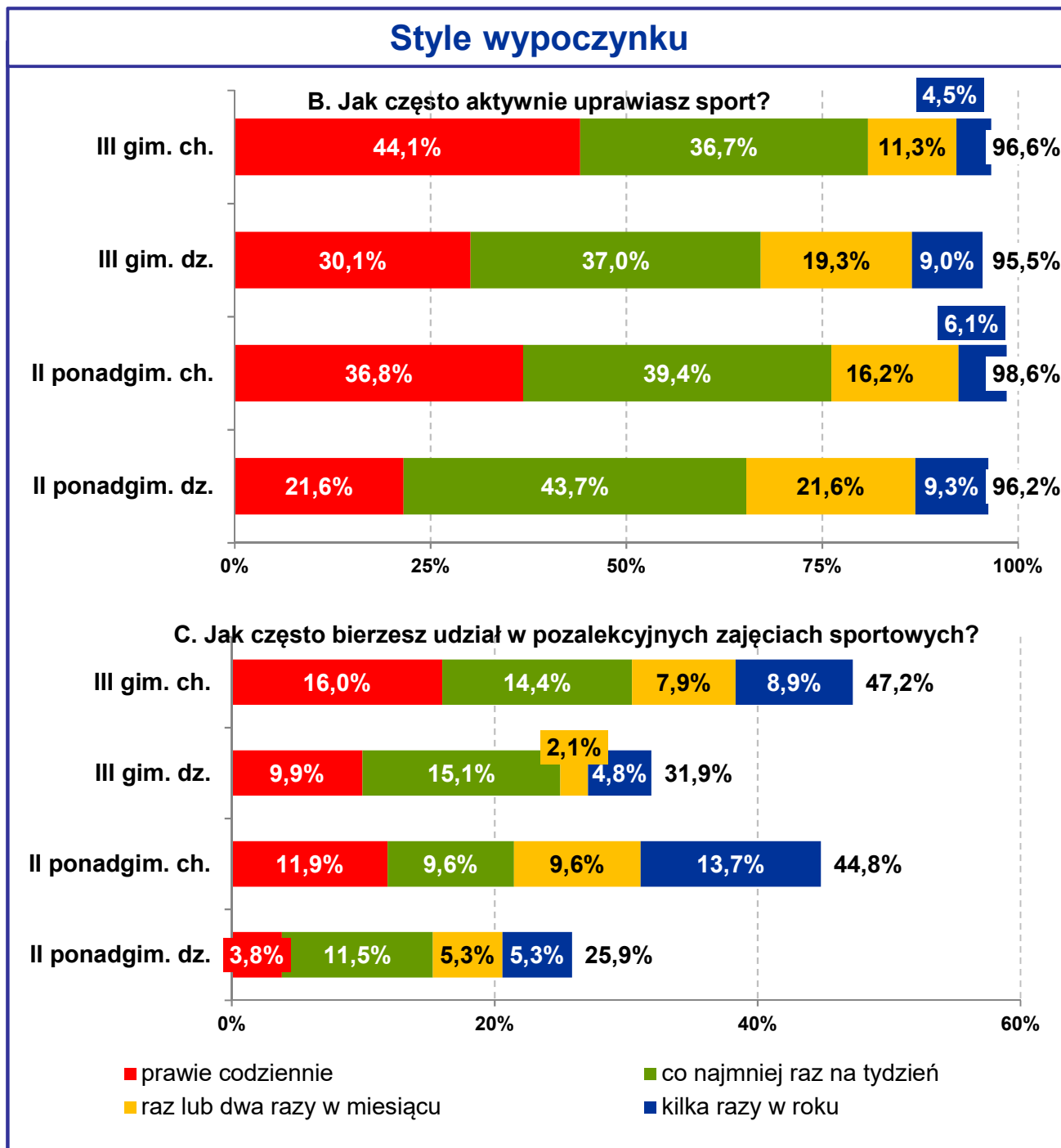
- **Używanie Internetu dla przyjemności** zadeklarowali niemal wszyscy badani: od 98,5% do 99,5%. Większość uczniów w ten sposób spędza wolny czas prawie codziennie (od 90,3% wśród chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych do 94,3% wśród dziewcząt z trzecich klas gimnazjów).
- Wyniki te oznaczają, że internet jest ważną częścią codziennego życia młodych ludzi. Może on być źródłem wartościowej wiedzy i cennych informacji, ale także źródłem wielu różnych zagrożeń (przemoc, agresja, ryzykowne zachowania seksualne), czasami prowadzących do poważnych zaburzeń, w tym uzależnienia (tzw. zespół uzależnienia od Internetu).

Wykres 9 A: Częstotliwość podejmowania różnych form aktywności w czasie wolnym – używanie Internetu dla przyjemności.

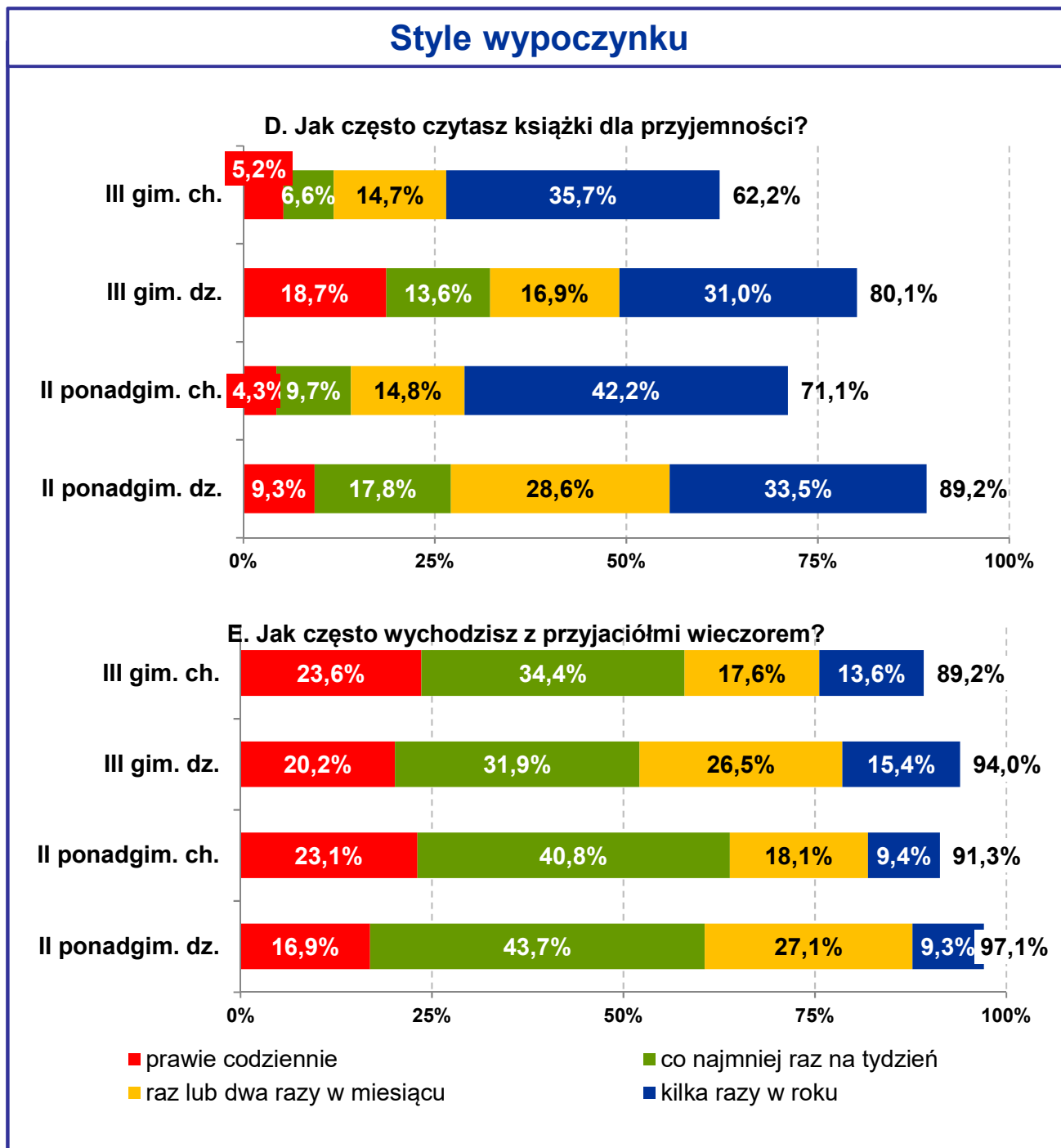
2.1 Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

Wykres 9 B i C: Częstotliwość podejmowania różnych form aktywności w czasie wolnym – aktywne uprawianie sportu, udział w pozalekcyjnych zajęciach sportowych.

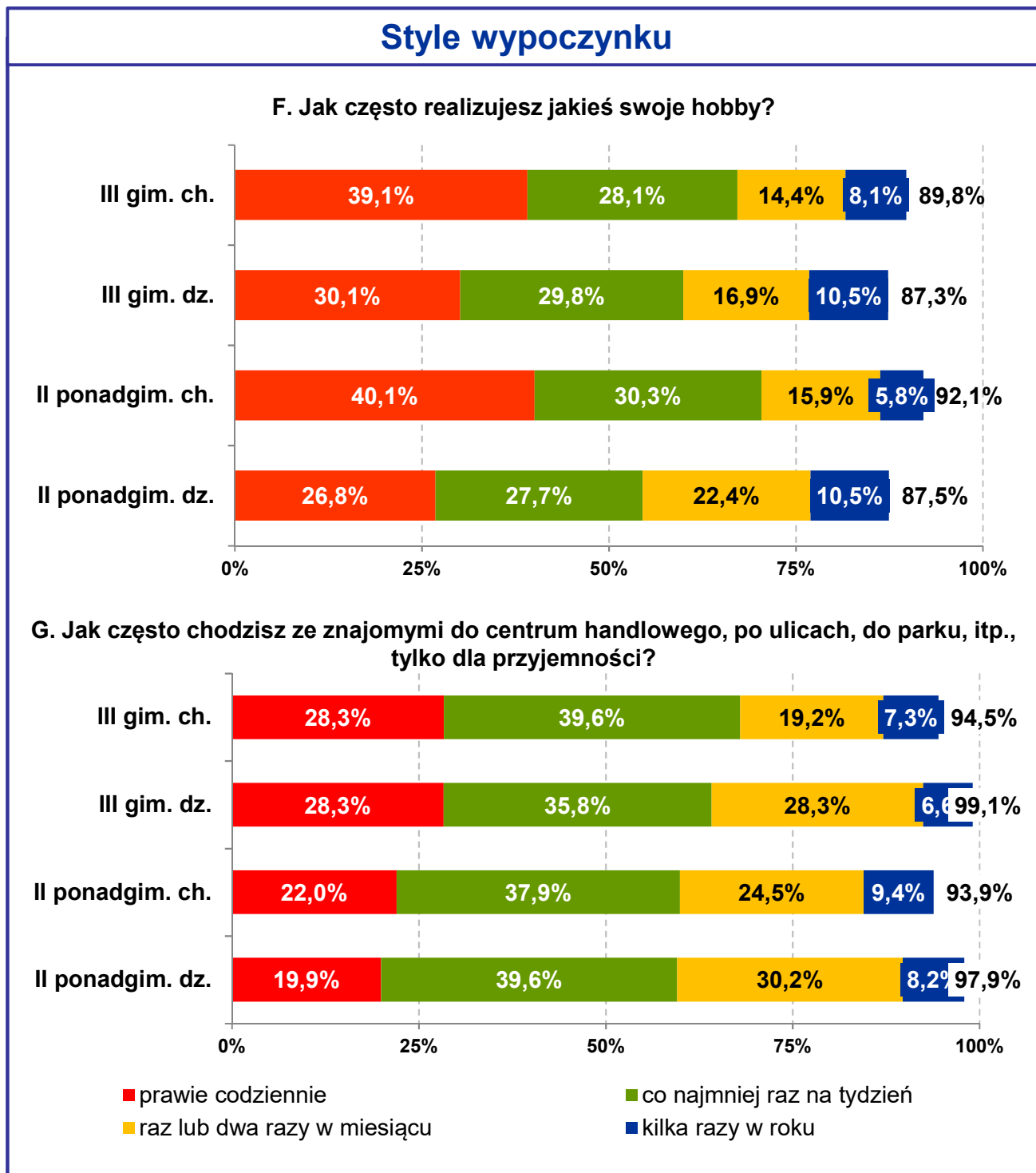
2.1 Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

Wykres 9 D i E: Częstotliwość podejmowania różnych form aktywności w czasie wolnym – czytanie książek dla przyjemności, wychodzenie z przyjaciółmi wieczorami.

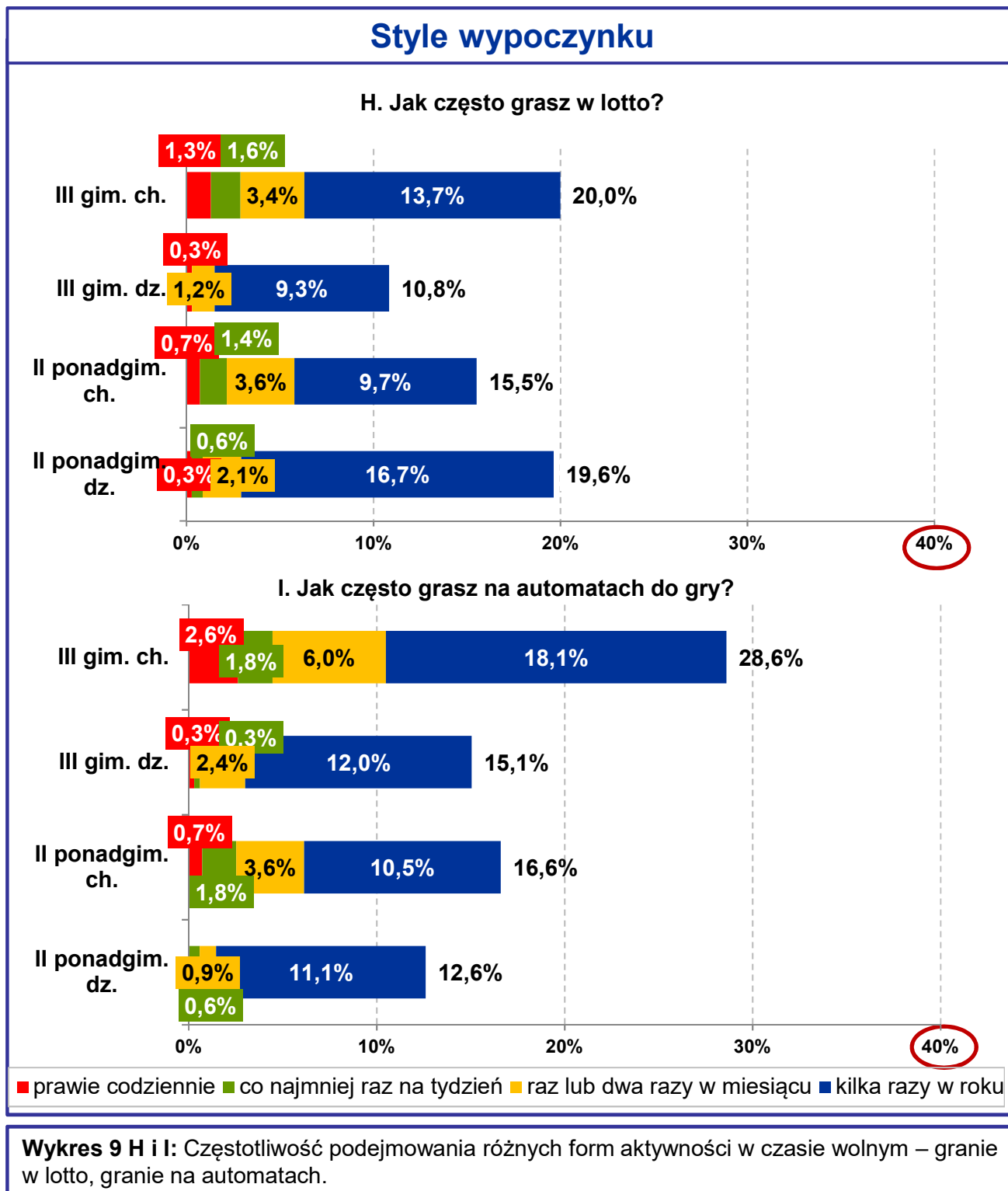
2.1 Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

Wykres 9 F i G: Częstotliwość podejmowania różnych form aktywności w czasie wolnym – realizowanie hobby, chodzenie ze znajomymi do centrum handlowego, po ulicach, do parku, itp., tylko dla przyjemności.

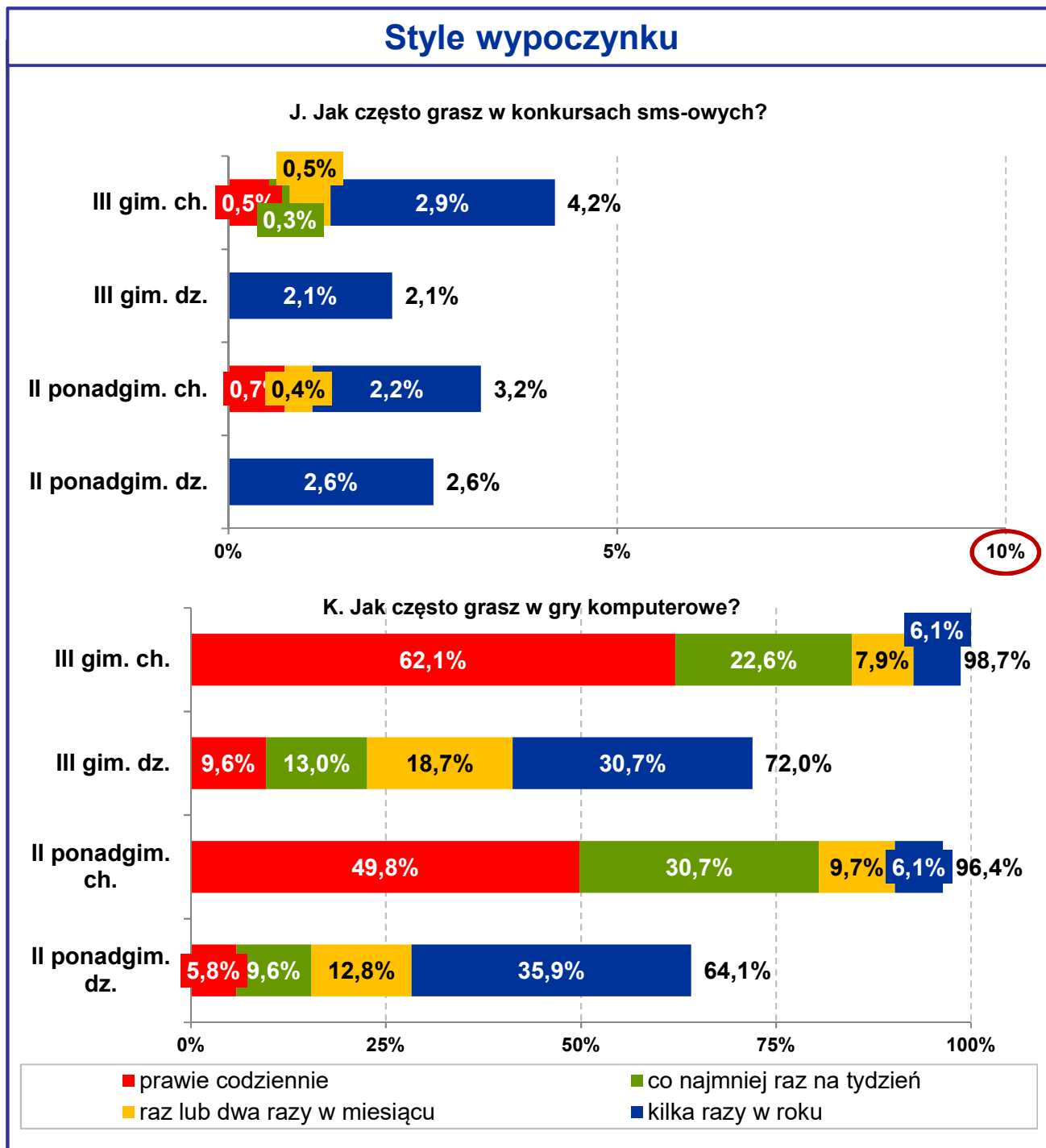

2.1 Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

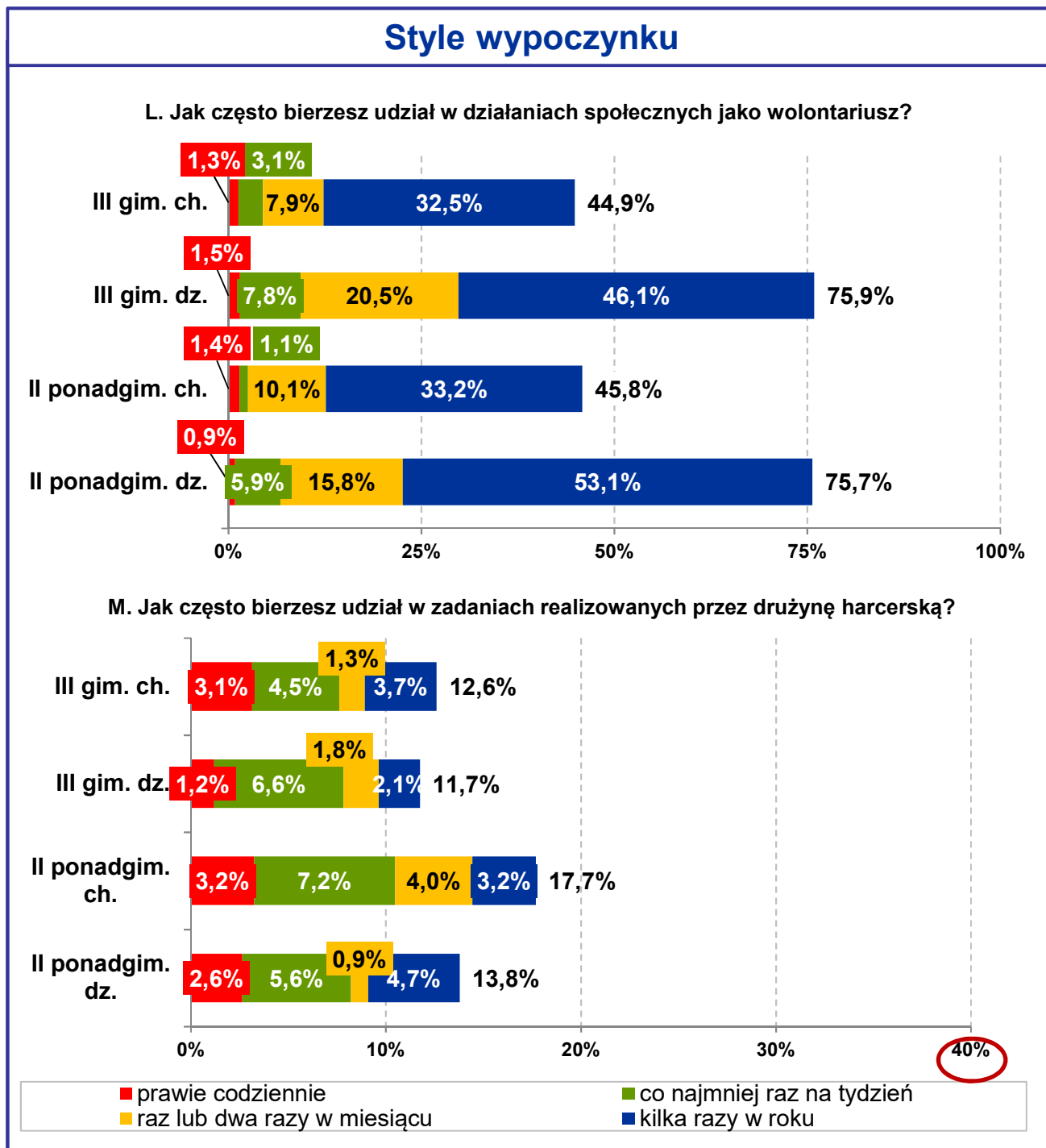
2.1 Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

Wykres 9 J i K: Częstotliwość podejmowania różnych form aktywności w czasie wolnym – granie w konkursach sms-owych, granie w gry komputerowe.

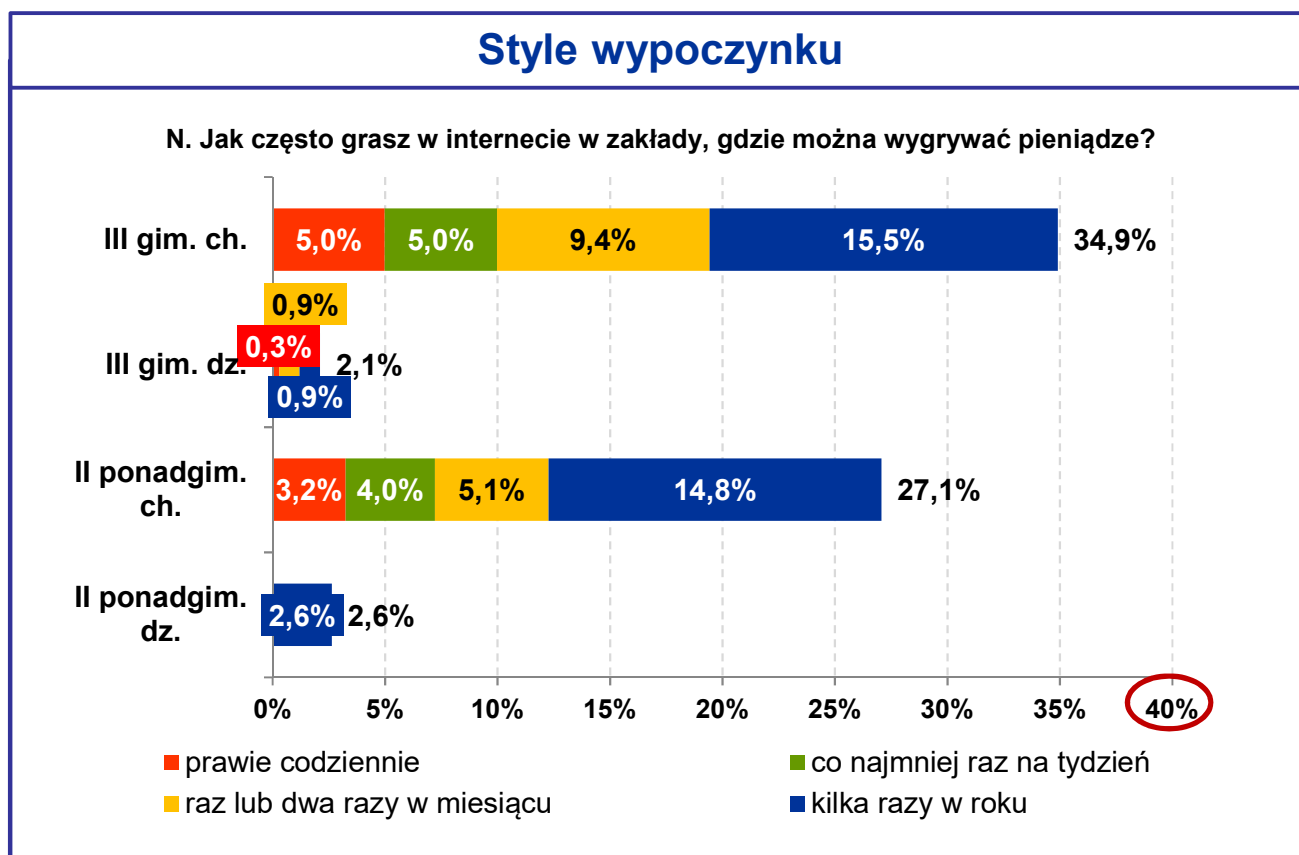
2.1 Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

Wykres 9 L i M: Częstotliwość podejmowania różnych form aktywności w czasie wolnym – udział w działaniach społecznych, udział w zadaniach realizowanych przez drużynę harcerską.

2.1 Częstotliwość korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu

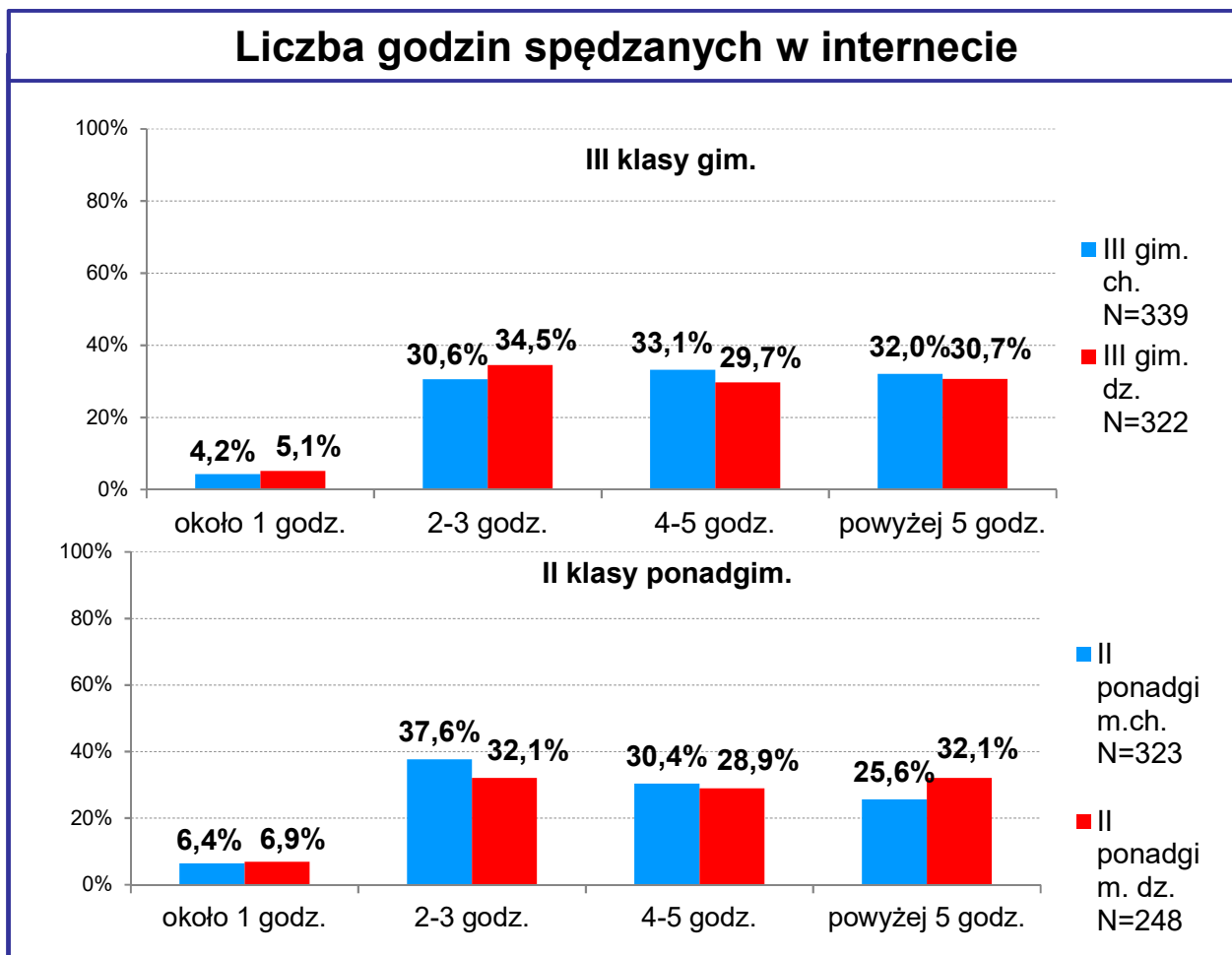
Wykres 9 N: Częstotliwość podejmowania różnych form aktywności w czasie wolnym – gra na pieniądze w zakładach internetowych

	N													
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
III kl. gim. chłopcy	339	366	366	366	366	366	366	365	366	366	365	366	366	366
III kl. gim. dziewczęta	322	342	342	342	342	342	342	342	342	342	342	342	342	342
II kl. ponadgim. chłopcy	323	357	357	357	357	357	357	357	357	357	357	357	357	357
II kl. ponadgim. dziewczęta	248	268	265	268	268	268	266	266	266	266	268	266	266	266

* Podane liczebności dotyczą wykresów 9A – 9N.

2.2 Problemowe używanie internetu

Wykres 10: Liczba godzin spędzanych (zazwyczaj) w ciągu dnia „w sieci” przez badanych często korzystających z Internetu. Procentowanie do osób korzystających z internetu prawie codziennie. Dane w podziale na płeć – klasy III G i II PG.

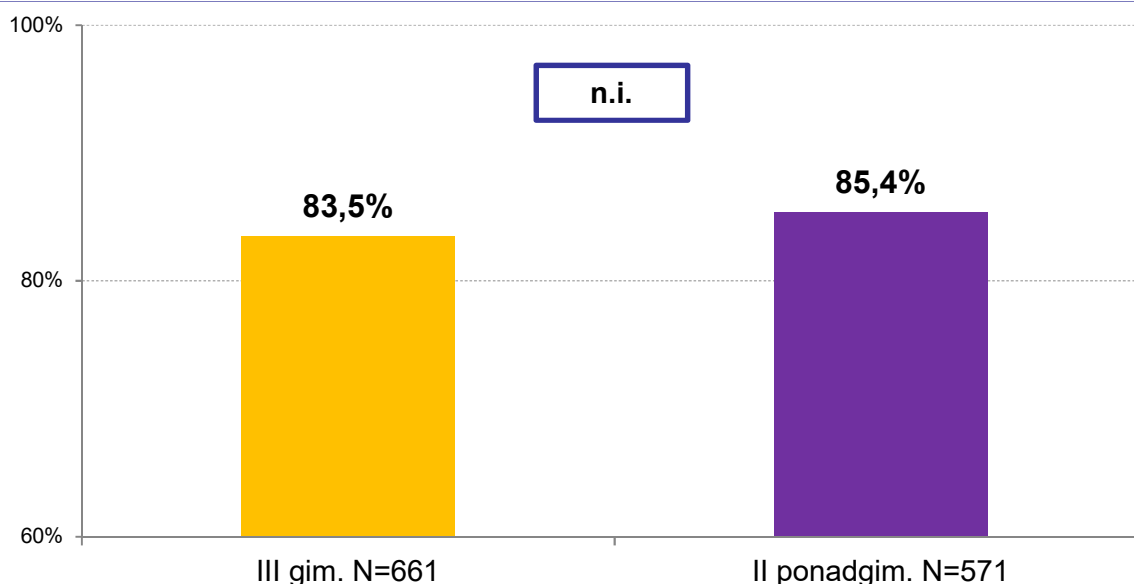
Uczniów, którzy wskazali, że prawie codziennie korzystają w czasie wolnym z internetu zapytano, ile czasu poświęcają na ten rodzaj aktywności. W tyskich gimnazjach odsetki wskazujące w ciągu dnia 2-3 godziny, 4-5 godzin i powyżej 5 godzin, są bardzo wyrównane. Uczniowie z tyskich szkół ponadgimnazjalnych odpowiedzieli podobnie, większy jest nieco tylko odsetek chłopców serfujących 2-3 godziny, a mniejszy odsetek chłopców spędzających „w sieci” więcej niż 5 godzin.

Badanie pokazuje, że problem długotrwałego przebywania w sieci (4 godziny lub więcej dziennie) dotyczy w Tychach równie często starszej, jak i młodszej młodzieży, bez względu na płeć. Średnio problem ten dotyczy 30% spośród korzystających z internetu prawie codziennie.

2.2 Problemowe używanie internetu

Korzystanie z Internetu w godzinach nocnych

Wykres 11: Odsetki uczniów przebywających „w sieci” w godzinach nocnych wśród często korzystających z Internetu. Procentowanie do osób korzystających z internetu prawie codziennie. Klasy III G i II PG (test χ^2).

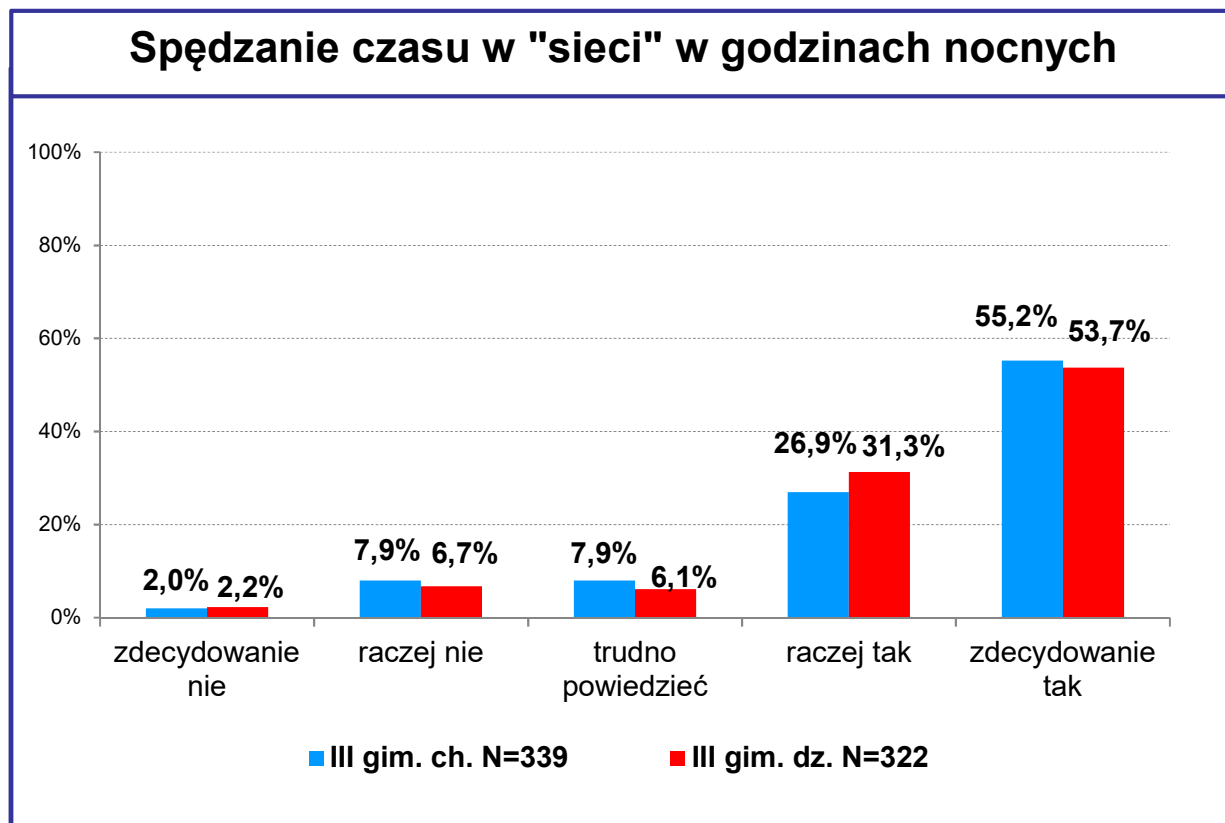
Uczniów, którzy korzystają z internetu w czasie wolnym prawie codziennie zapytano także, czy zdarza im się przebywać „w sieci” w godzinach nocnych, tj. po godzinie 22.

Jak pokazuje wykres 11, aż 83,5% spośród uczniów klas trzecich gimnazjum przyznało, że spędza czas w „sieci” w nocy. W szkołach ponadgimnazjalnych odsetek ten był niemal identyczny i wynosił 85,4% (różnica nieistotna statystycznie).

Oznacza to, że w Tychach zdecydowana większość częstych użytkowników internetu, bez względu na badany rocznik, korzysta z niego nie tylko w ciągu dnia, ale także w godzinach nocnych.

2.2 Problemowe używanie internetu

Wykres 12: Czy zdarza Ci się spędzać czas w sieci w godzinach nocnych? Procentowanie do osób korzystających z internetu prawie codziennie. Klasy III G – wyniki w podziale na płeć.

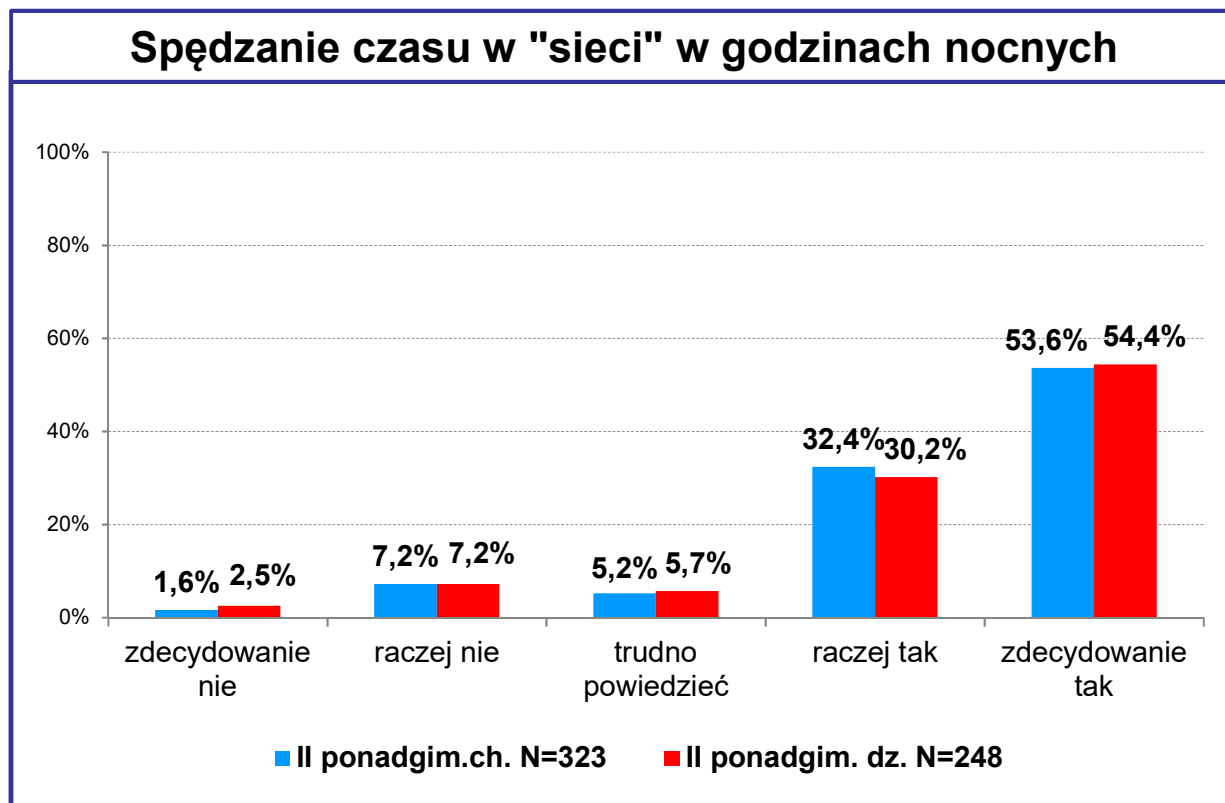
Jeśli przyjrzeć się wynikom przedstawionym w podziale na płeć, okazuje się, że problem nocnego korzystania „z sieci” przez uczniów gimnazjów w równym stopniu dotyczy chłopców, jak i dziewcząt (82,1% chłopców i 85% dziewcząt).

Deklaracje, iż takie doświadczenia były rzadkie lub w ogóle nie występowały, częściej były udziałem chłopców (9,9%), jednak odsetek ten nieznacznie tylko różnił się od odsetka analogicznych deklaracji wśród dziewcząt – 8,9%.

Trudności z jednoznaczną odpowiedzią na to pytanie miało 7,9% chłopców i 6,1% dziewcząt.

2.2 Problemowe używanie internetu

Wykres 13: Czy zdarza Ci się spędzać czas w sieci w godzinach nocnych? Procentowanie do osób korzystających z Internetu prawie codziennie – klasy II PG.

W przypadku szkół ponadgimnazjalnych problem nocnego korzystania „z sieci” nieco tylko częściej dotyczył chłopców. Posiadanie takich doświadczeń zadeklarowało prawie 86% chłopców i 84,6% dziewcząt.

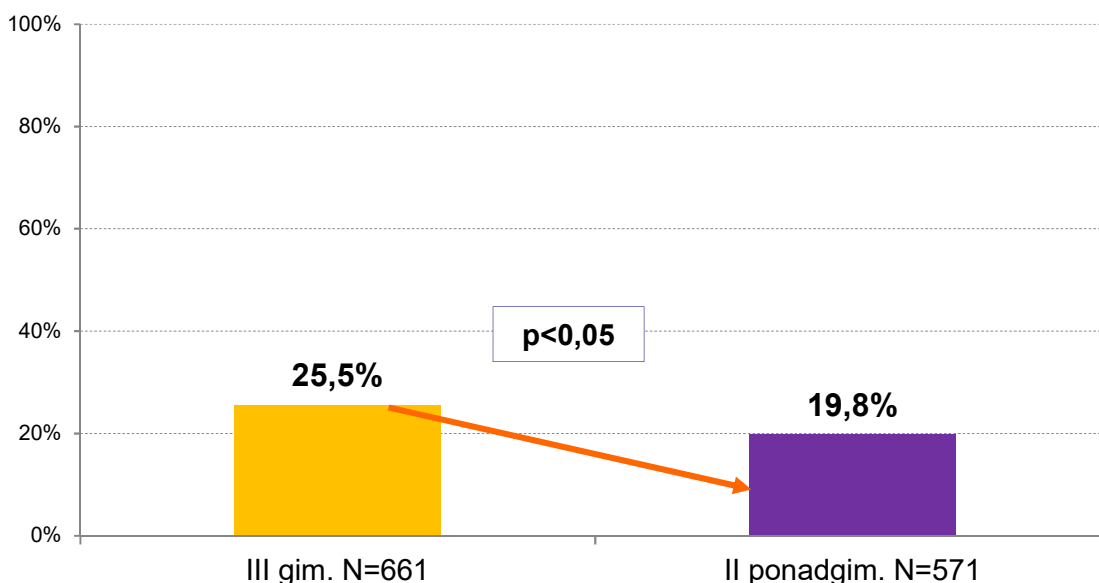
8,8% chłopców i 9,7% dziewcząt zadeklarowało, że takie doświadczenia są rzadkie lub w ogóle nie występują.

Trudności z jednoznaczną odpowiedzią na pytanie miało 5,2% chłopców i 5,7% dziewcząt z tego rocznika.

2.2 Problemowe używanie internetu

Korzystanie z internetu dla poprawy nastroju

Wykres 14: Odsetki uczniów deklarujących potrzebę przebywania w „sieci” dla poprawy nastroju. Procentowanie do osób korzystających z internetu prawie codziennie. Klasy III G i II PG - porównanie (test χ^2).

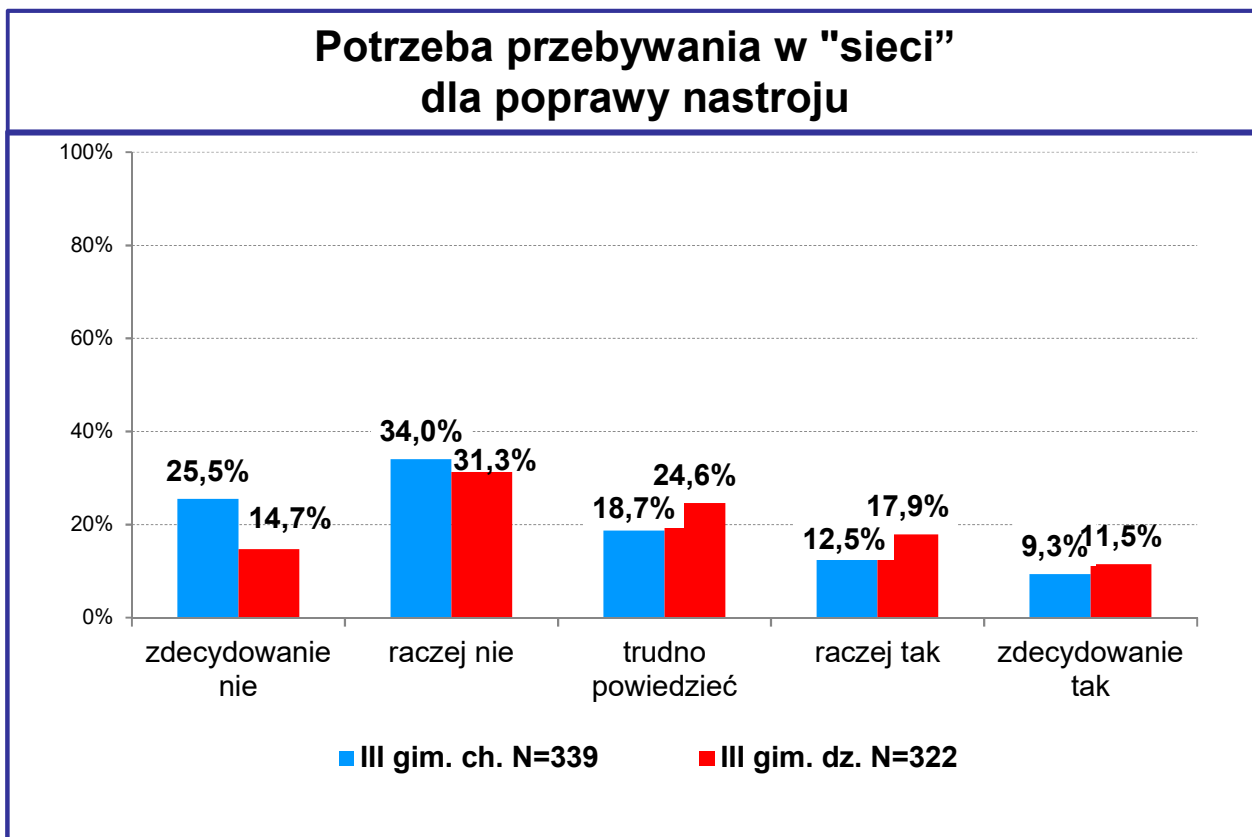
Z punktu widzenia zdrowia młodych ludzi istotna jest nie tylko liczba godzin i pora korzystania z internetu, ale także ich osobiste odczucia dotyczące konieczności, („przymusu”) przebywania „w sieci” w celu poprawy nastroju, samopoczucia. Dlatego uczniów, którzy korzystają z Internetu w czasie wolnym prawie codziennie zapytano także o to, czy odczuwają potrzebę przebywania „w sieci” z tego powodu.

Jak pokazuje, wykres 14, w klasach trzecich gimnazjum taką deklarację złożyła aż jedna piąta badanych (25,5%) natomiast w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych – 19,8%.

Odnotowana różnica jest istotna statystycznie, co oznacza, że problem dotyczy w większej mierze uczniów młodszych niż starszych.

2.2 Problemowe używanie internetu

Wykres 15 A: Odsetki dziewcząt i chłopców, którzy odczuwają potrzebę przebywania „w sieci” w celu poprawy nastroju, wśród często korzystających z internetu. Procentowanie do osób korzystających z Internetu prawie codziennie. Klasy III G – wyniki w podziale na płeć.

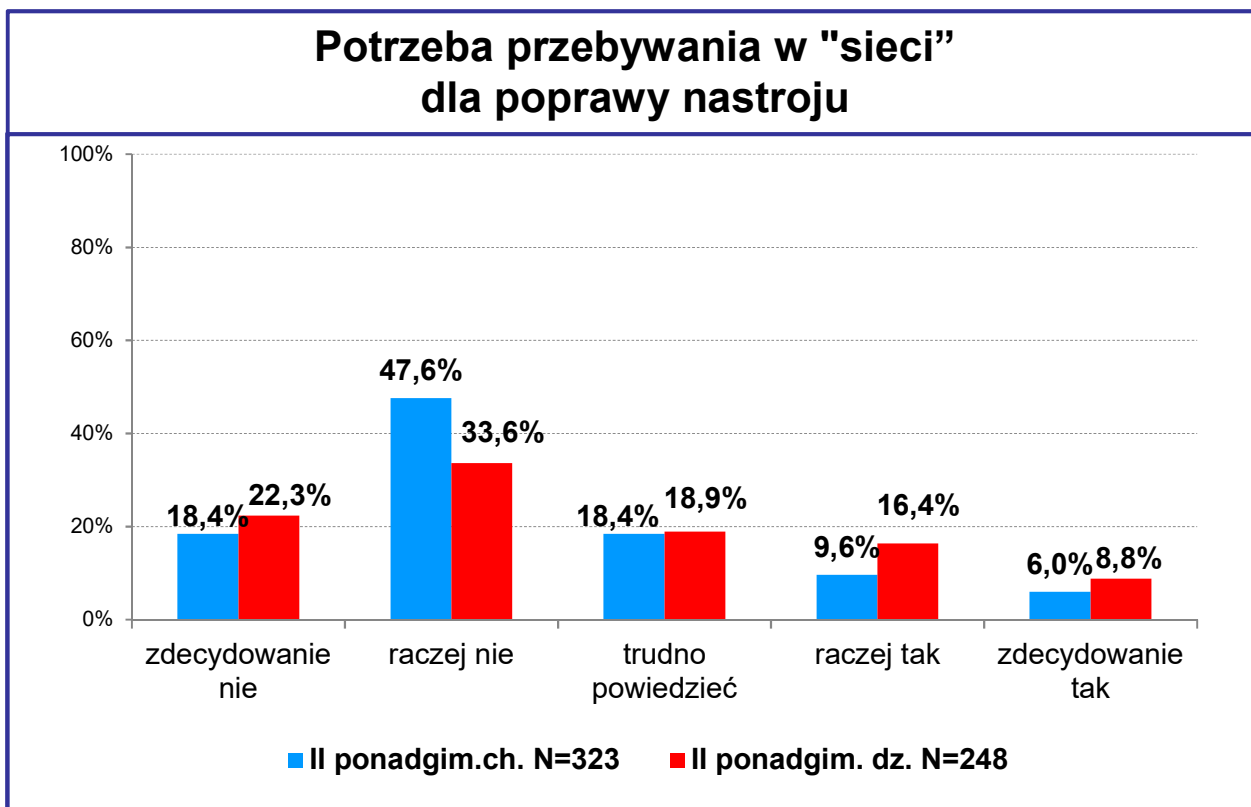
Jeśli przyjrzeć się wynikom uczniów trzecich klas gimnazjum spędzających czas w internecie prawie codziennie w podziale na płeć, okazuje się, że problem przebywania „w sieci” dla poprawy nastroju dotyczy w większym stopniu dziewcząt niż chłopców (odpowiednio 29,4% i 22,8 %).

Jak pokazuje wykres 15 A, potrzebę przebywania w „sieci” dla poprawy nastroju negowało 59,5% chłopców i 46% dziewcząt.

Na uwagę zasługuje fakt, iż w przypadku tego pytania trudność z udzieleniem jednoznacznej odpowiedzi miała niemal jedna piąta badanych chłopców i ¼ dziewcząt z tej frakcji wiekowej.

2.2 Problemowe używanie internetu

Wykres 15 B: Odsetki dziewcząt i chłopców, którzy odczuwają potrzebę przebywania „w sieci” w celu poprawy nastroju, wśród często korzystających z internetu. Procentowanie do osób korzystających z Internetu prawie codziennie. Klasy II klasy PG – wyniki w podziale na płeć.

W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych układ wyników jest podobny w porównaniu do wyników w klasach młodszych. **Wśród uczniów spędzających czas w internecie prawie codziennie problem przebywania „w sieci” dla poprawy nastroju dotyczy 25,2% dziewcząt oraz 15,6% chłopców.**

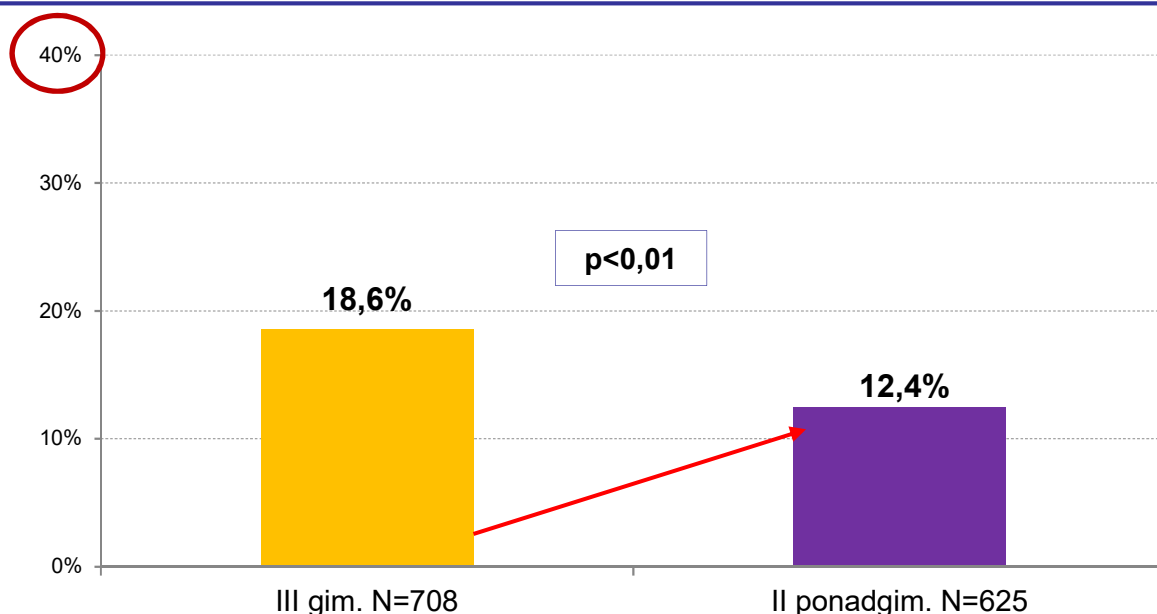
Jak pokazuje wykres 15 B, potrzebę poprawy nastroju poprzez korzystanie z internetu negowało 66% chłopców i ponad połowa dziewcząt (55,9%).

Podobnie jak wśród gimnazjalistów, znaczna część uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych miała trudność z udzieleniem jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie (18,4% chłopców i 18,9% dziewcząt korzystających z internetu prawie codziennie).

2.2 Problemowe używanie internetu

Uczniowie zagrożeni uzależnieniem od internetu

Wykres 16: Odsetki uczniów zagrożonych uzależnieniem od internetu wśród często korzystających z Internetu. Procentowanie do ogółu badanych.

Wśród osób, które korzystają często z internetu (tj. prawie codziennie) wyodrębniono te, które spełniają **jednocześnie trzy następujące warunki:**

- przebywają „w sieci” 4 i więcej godzin,
- spędzają czas „w sieci” w godzinach nocnych,
- odczuwają przymus korzystania z Internetu, aby poczuć się lepiej.

Uczniów spełniających powyższe kryteria zakwalifikowano do grupy zagrożonych uzależnieniem od internetu. Jak pokazuje wykres 16, w klasach trzecich gimnazjum takie osoby stanowią 18,6% badanych. Natomiast wśród uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetek ten wyniósł 12,4%. Oznacza to, że uzależnieniem od internetu zagrożony jest średnio co piąty uczeń w gimnazjum i co ósmy w szkole ponadgimnazjalnej. Problem zagrożenia uzależnieniem od internetu dotyczy więc w większej mierze uczniów trzecich klas gimnazjum.

Prezentowane odsetki są niepokojące. Warto też podkreślić, iż w każdej z grup wiekowych odsetek osób, które już dziś wymagają kontroli i pomocy w związku z częstym przebywaniem „w sieci” i ponoszeniem szkód z tym związanych, jest znacznie wyższy (co pokazują wykresy 10-15 B).

2.3 Wydatki na gry hazardowe

Odsetki uczniów grających w gry hazardowe przynajmniej raz w miesiącu		
Klasa	Częstość	Procent ważnych
III gim.	49	6,9%
II ponadgim.	26	4,1%

Tabela 3: Odsetki uczniów grających na automatach co najmniej raz w miesiącu

27,7% z nich wydaje jednorazowo na grę 100 zł i więcej

26,0% z nich wydaje jednorazowo na grę 100 zł i więcej

Przedmiotem analiz była także częstotliwość grania przez uczniów na automatach hazardowych (takich, na których można wygrać pieniądze). W taki sposób przynajmniej raz w miesiącu lub częściej spędzał czas stosunkowo niewielki odsetek uczniów - w klasach trzecich gimnazjum było to 6,9% badanych, zaś w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych 4,1% uczniów.

Warto zwrócić uwagę na wysokość kwot wydawanych przez grających – jednorazowe wydatki na ten cel wysokości 100 zł i więcej deklarowało 26% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych grających przynajmniej raz w miesiącu i 27,7% uczniów III klas gimnazjum.

Z pewnością wszyscy uczniowie, którzy wydają na automaty hazardowe **jednorazowo ponad 100 zł** powinni być objęci oddziaływaniami profilaktycznymi.

Dalsze analizy pokazują, że średnie nasilenie używania substancji psychoaktywnych w tej grupie jest istotnie wyższe niż w pozostałej populacji badanych.

3. Palenie papierosów

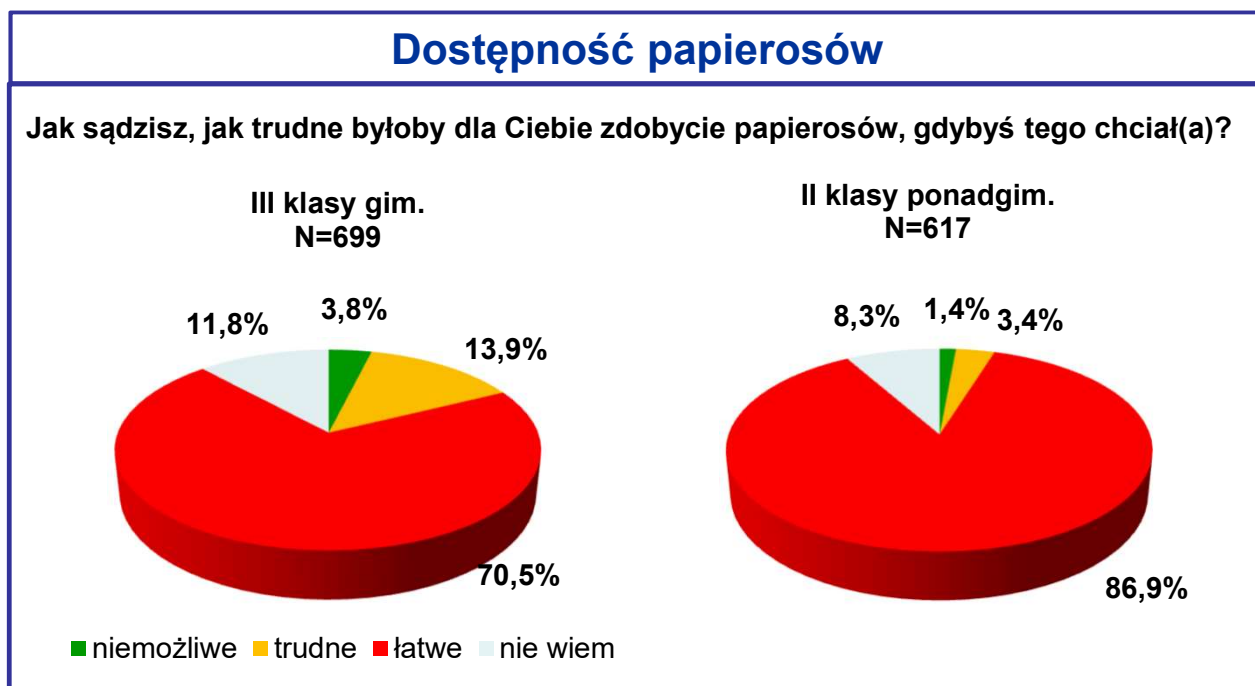
3.1 Dostępność tytoniu - w opinii badanych

Poziom dostępności papierosów w ocenie młodzieży, co wydaje się zgodne z oczekiwaniami, zwiększa się wraz z wiekiem badanych. **Siedmiu na dziesięciu uczniów trzecich klas gimnazjum uważało, że zdobycie papierosów byłoby dla nich łatwe (70,5%).**

W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych uznało tak aż 86,9% respondentów. Jedynie 13,9% uczniów trzeciej klasy gimnazjum stwierdziło, iż zdobycie papierosów mogłoby być dla nich trudne, a 3,8% wskazało, iż byłoby to niemożliwe. Z kolei w przypadku uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych analogiczne odsetki wyniosły 3,4% i 1,4%.

Z uwagi na różnice w narzędziu badawczym, nie można przeprowadzić dokładnych analiz porównawczych z wynikami z roku 2015. Z wniosków raportowych wynika jednak, że ankietowana w roku 2015 młodzież ponadgimnazjalna niemal dwa razy częściej niż gimnazjalna była zdania, że zdobycie papierosów nie stanowiłoby żadnego problemu. Oznaczałoby to, że w ciągu czterech ostatnich lat bardzo wzrósł odsetek gimnazjalistów, dla których zdobycie papierosów jest czymś łatwym. Nie zmieniło się natomiast to, że zarówno w roku 2015, jak i 2019 gimnazjaliści często twierdzili, że zdobycie papierosów byłoby trudne lub wręcz niemożliwe.

W porównaniu z rokiem 2007 spadł nieco odsetek gimnazjalistów twierdzących, że zdobycie papierosów byłoby dla nich łatwe (2007: 76%) natomiast odsetek uczniów tyskich szkół ponadgimnazjalnych, którzy wyrazili taką opinię, jest niemal taki sam jak 12 lat temu (2007: 86%).

Wykres 17a: Ocena dostępności papierosów dla młodzieży – klasy III G i II PG.

3.1 Dostępność tytoniu - w opinii badanych

W tym kontekście warto zwrócić uwagę, iż sprzedaż wyrobów tytoniowych (podobnie jak napojów alkoholowych) osobom w wieku poniżej 18 lat jest prawnie zabroniona. Jak widać z przedstawionych wyników badania - zwłaszcza tych dotyczących gimnazjalistów-, przestrzeganie tego przepisu w Tychach nie jest zadowalające.

Warto rozważyć możliwość rozszerzenia działań interwencyjnych w tym zakresie, w szczególności przy okazji podejmowania kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych, w których można również kupować papierosy.

Jedną z bardziej skutecznych metod wpływania na sprzedawców jest promowanie idei odpowiedzialnej sprzedaży i nagradzanie odpowiedzialnych sprzedawców. Warto łączyć takie działania z badaniami pokazującymi rzeczywiste rozmiary zjawiska sprzedaży papierosów nieletnim, opartymi na metodzie „tajemniczego klienta”.

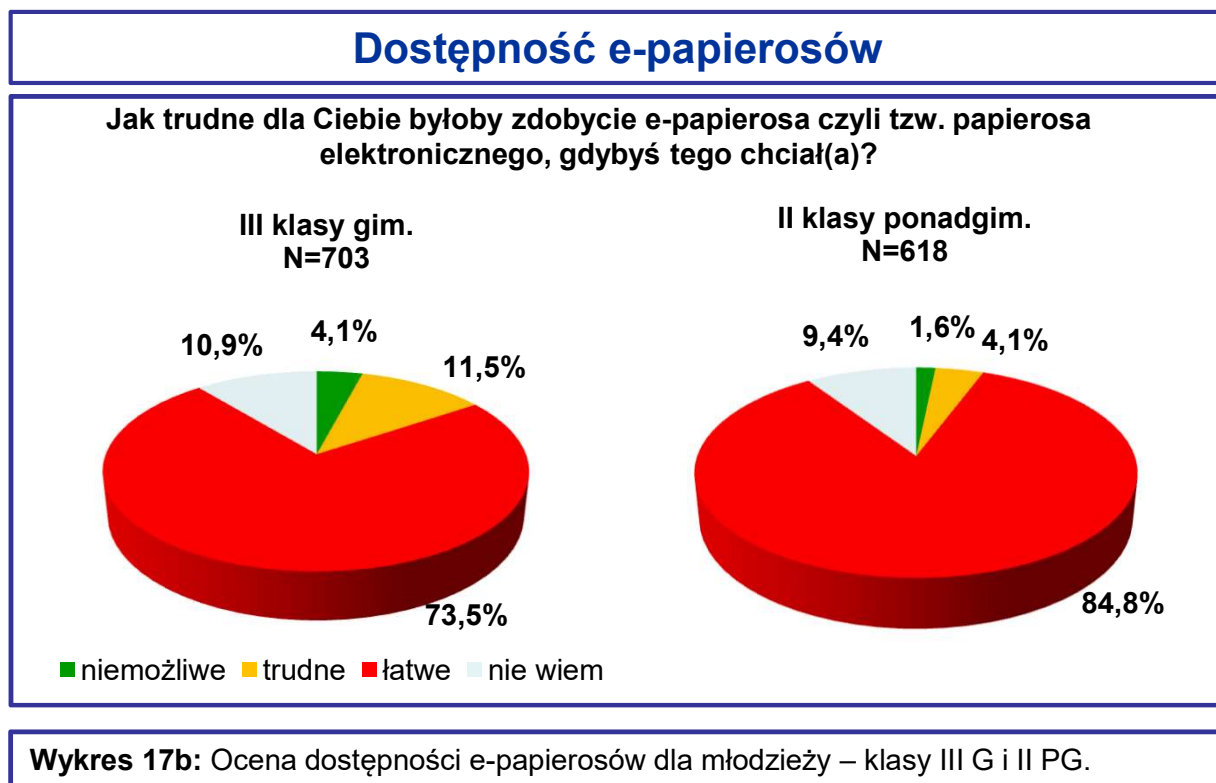
3.2 Dostępność e-papierosów - w opinii badanych

Poziom dostępności e-papierosów w ocenie młodzieży, co potwierdzają zebrane dane, również zwiększa się wraz z wiekiem badanych. Niemal $\frac{3}{4}$ uczniów z 3 klas gimnazjalnych uważało, że zdobycie e-papierosów byłoby dla nich łatwe (73,5%). W przypadku uczniów II klas ze szkół ponadgimnazjalnych uznało tak aż 84,8% respondentów.

Co dziesiąty uczeń trzeciej klasy gimnazjum (11,5%) stwierdził, iż zdobycie e-papierosów mogłoby być dla nich trudne, a 4,1% wskazało, iż byłoby to niemożliwe. Z kolei w przypadku starszych uczniów analogiczne odsetki wyniosły 4,1% i 1,6%.

Badanie z 2015 roku nie uwzględniało kwestii dostępności e-papierosów.

W tym kontekście warto zwrócić uwagę, iż sprzedaż elektronicznych papierosów (podobnie jak papierosów i napojów alkoholowych) osobom w wieku poniżej 18 lat jest prawnie zabroniona.

3.3 Wiek inicjacji tytoniowej

Analizując wyniki badania możemy stwierdzić, iż **połowa uczniów klas trzecich gimnazjum – 50,1% i 67,1% uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych ma już za sobą inicjację nikotynową.**

Różnica ta jest istotna statystycznie, co oznacza, że nasilenie problemu rozpowszechnienia palenia istotnie wzrasta wraz z wiekiem uczniów.

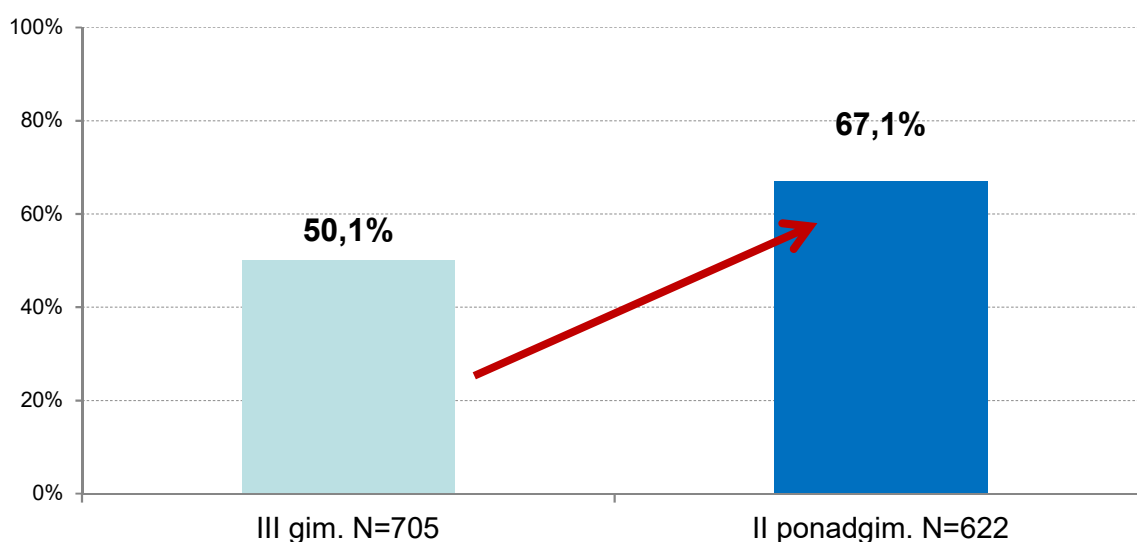
W młodszym roczniku brak doświadczeń z paleniem papierosów zadeklarowało 47,1% dziewcząt i ponad 52% chłopców. Nie przeszło inicjacji nikotynowej w starszym roczniku ponad 31% chłopców i ponad 34% dziewcząt.

Oznacza to, że osoby mające za sobą inicjację tytoniową stanowiły wśród młodszych dziewcząt 52,9%, a wśród chłopców w tym wieku – 47,5%.

W przypadku uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetki te były wyraźnie wyższe i wyniosły 68,1% w przypadku chłopców oraz w przypadku dziewcząt – 65,7%.

Spośród uczniów gimnazjów **co czwarta dziewczyna i co czwarty chłopak wypalili pierwszego papierosa w wieku 13 lat lub wcześniej.** Mając 14-15 lat inicjację nikotynową przeszła co czwarta dziewczyna i co piąty chłopak.

Odsetki uczniów po inicjacji nikotynowej

Wykres 18a: Odsetek uczniów, którzy choć raz palili papierosy. Klasy 3 G i 2 PG – porównanie (test Chi²).

3.3 Wiek inicjacji tytoniowej

W roku 2015 w analizie danych nie uwzględniano odsetków osób, które nigdy nie paliły, co oznacza, że wszystkie osoby palące stanowiły 100%. W obecnym badaniu 100% stanowi cała populacja, na którą składają się zarówno osoby niepalące, jak i palące).

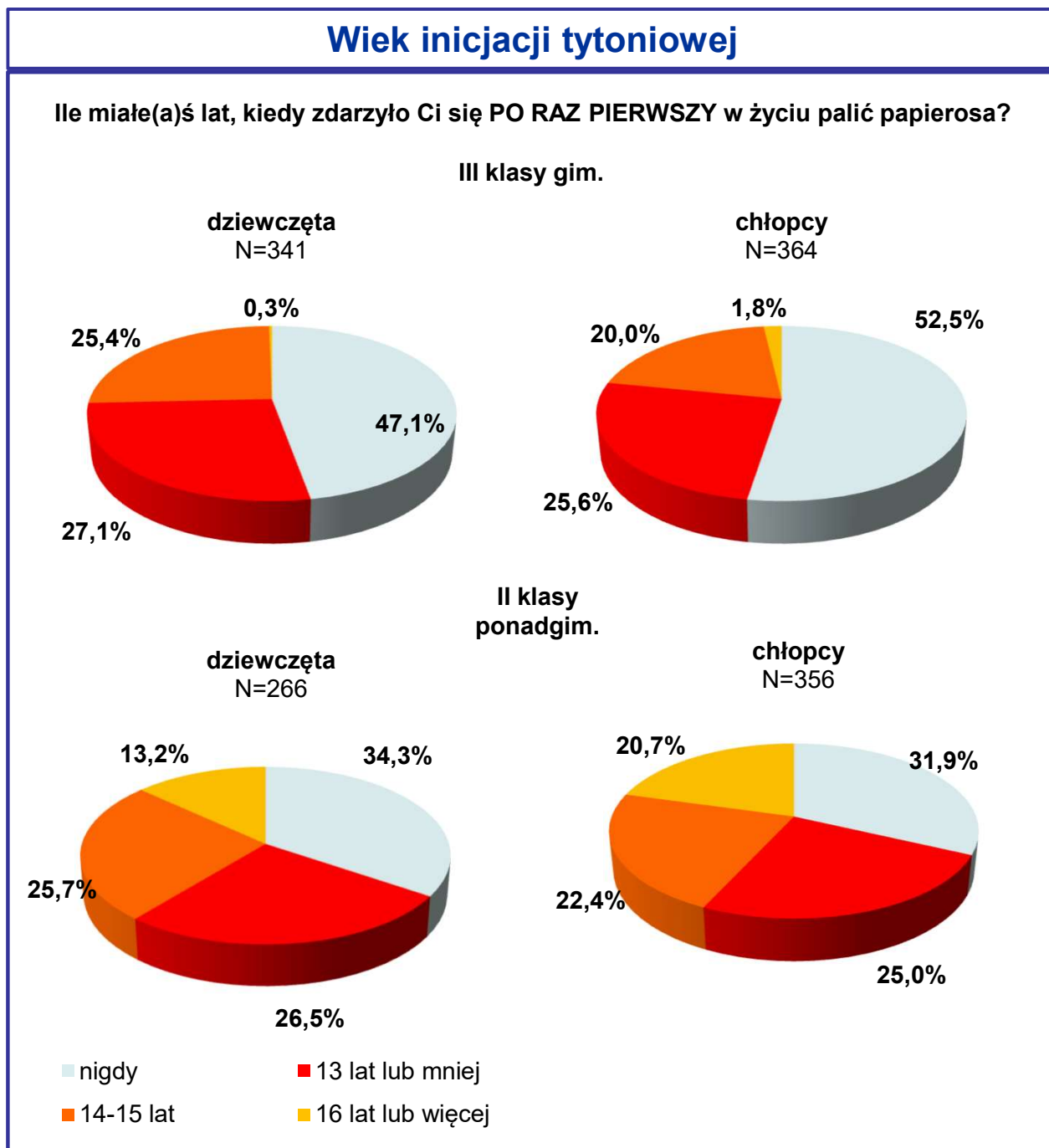
W roku 2015 w tyskich gimnazjach odsetek dziewcząt, które wypaliły pierwszego papierosa w wieku lat 13 i mniej, stanowił 52,14%. 44,17% palących dziewcząt inicjację nikotynową w wieku 14-15 lat, a 3,68% w wieku 16 lat lub więcej. W przypadku gimnazjalistów było to 55,86% osób mających 13 i mniej lat, 37,6% uczniów w wieku 14-15 lat i 6,45% mających lat 16 i więcej.

W populacji uczniów szkół ponadgimnazjalnych **co czwarta z dziewcząt i co czwarty chłopiec wypalił pierwszego papierosa w wieku 13 lat lub wcześniej**. 25,7% uczennic i 22,4% uczniów wskazało jako czas swojej inicjacji tytoniowej wiek 14-15 lat. 13,2% uczennic i jedna piąta uczniów (20,7%) zadeklarowało, że pierwszego papierosa wypaliła mając 16 lat lub więcej.

W roku 2015 w klasach II szkół ponadgimnazjalnych odsetek dziewcząt, które wypaliły pierwszego papierosa w wieku lat 13 i mniej wynosił 20,16% . W przypadku chłopców było to 29,1%.

3.3 Wiek inicjacji tytoniowej

Wykres 19a: Wiek inicjacji nikotynowej - dziewczęta i chłopcy – klasy III G i II PG. Z wykresu usunięto odpowiedź „używał, ale nie podał wieku inicjacji” ponieważ nie dotyczyła żadnego z badanych uczniów.

3.3 Wiek inicjacji tytoniowej

Do codziennego palenia papierosów w jakimś okresie życia przyznało się **18,7% dziewcząt i 12,9% chłopców będących uczniami klas trzecich tyskich gimnazjów**. Wśród uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetki te były wyższe i wyniosły odpowiednio 30,2% i 25,7%.

Oznacza to, że **choć odsetek młodzieży codziennie palącej papierosy rośnie wraz z wiekiem badanych, większość uczniów nie ma doświadczeń z codziennym paleniem papierosów**. Warto jednocześnie zauważyć, że odsetki palących codziennie wśród tych, którzy przeszli inicjację nikotynową były wysokie.

Wśród uczniów z klas trzecich gimnazjum pierwsze doświadczenia z codziennym paleniem papierosów w przypadku obu płci miały miejsce w wieku 14-15 lat (podobnie jak w roku 2015 – w próbie osób palących odsetki uczniów regularnie palących papierosy były najwyższe w tych właśnie przedziałach wiekowych).

Początki codziennego palenia w wieku 14-15 lat zadeklarowało 11,8% dziewcząt i 9,2% chłopców z tego rocznika, a 4,2% dziewcząt i 1,6% chłopców stwierdziło, że zaczęło palić codziennie mając 13 lat lub mniej. W przypadku uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych większość palących deklarowała, że zaczęła palić codziennie w wieku 16 lat lub później – 19,9% dziewcząt i 17% chłopców. Inicjację w wieku 14-15 lat deklarowało 8,5% uczennic i 8% uczniów z tego rocznika. Natomiast 1,8% dziewcząt i 0,7% chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych zaczęło palić w wieku 13 lat lub wcześniej.

Ogółem, wśród uczniów w klasach trzecich gimnazjum największą grupę wśród palących codziennie stanowili ci, którzy zaczęli palić w ten sposób w wieku 14-15 lat. W przypadku uczniów klas drugich ponadgimnazjalnych najwięcej było tych, którzy zaczęli palić codziennie mając 16 lat lub więcej.

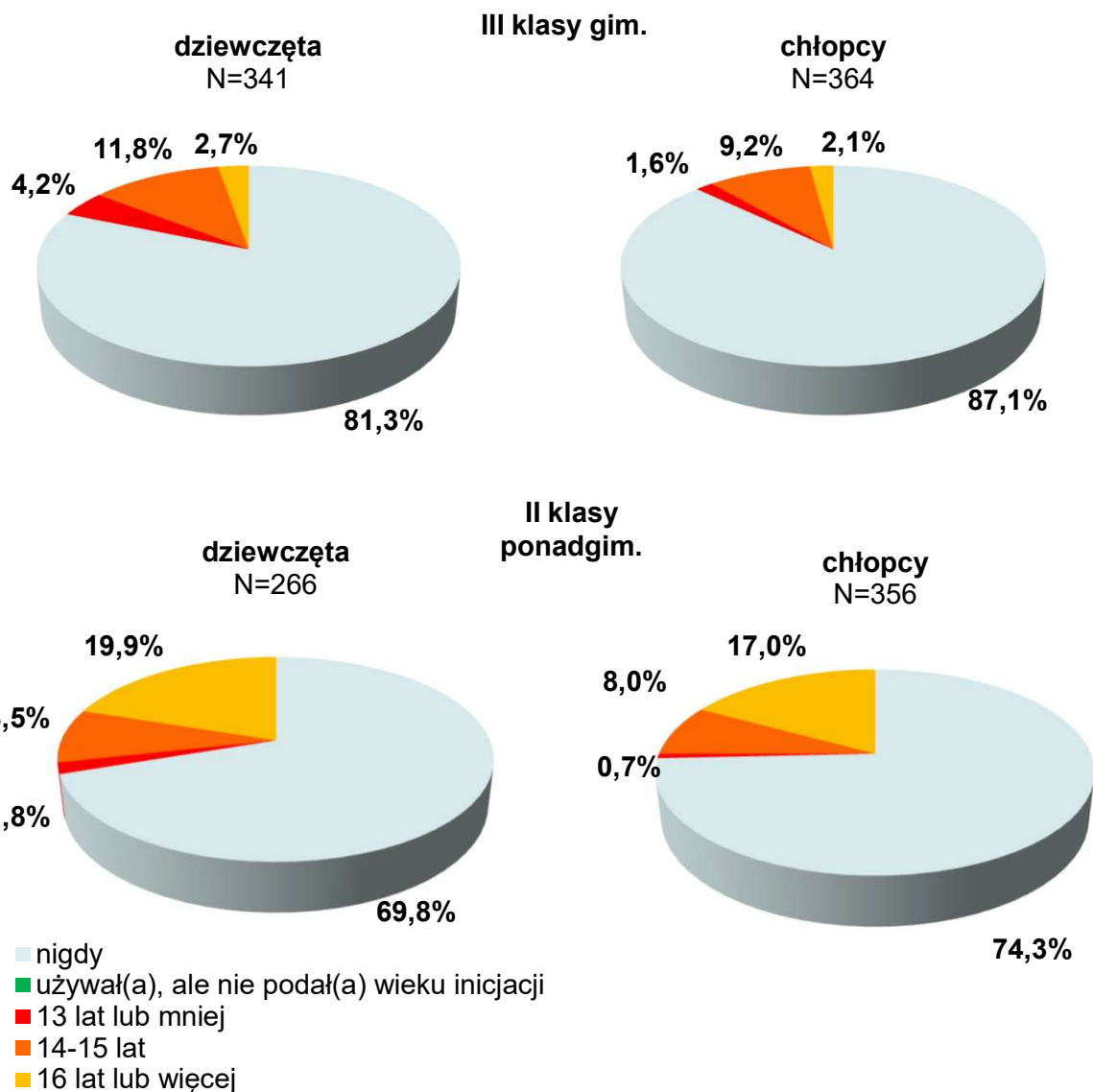
Oznacza to, że działania prewencyjne i uświadamiające w tym zakresie powinny być kierowane do uczniów w sposób ciągły, poczynając od najmłodszych roczników.

3.3 Wiek inicjacji tytoniowej

Wiek inicjacji tytoniowej – codzienne palenie

Ile miał(a)ś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu palić codziennie papierosy?

Wykres 20a: Wiek inicjacji nikotynowej – palenie codzienne – dziewczęta i chłopcy, klasy 3 G i 2 PG.

3.4 Wiek inicjacji tytoniowej: e-papierosy

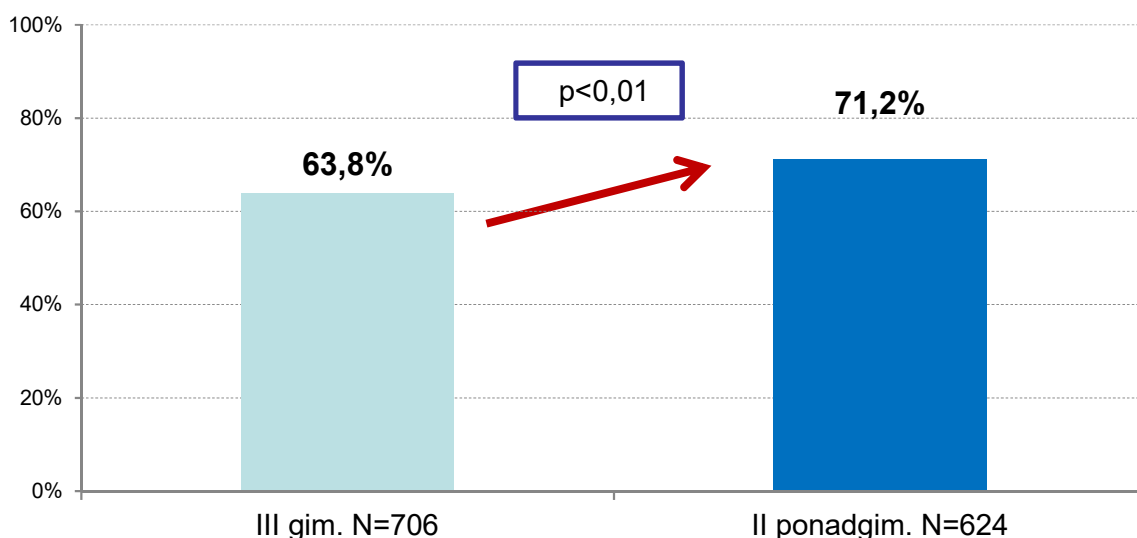
Przyglądając się danym możemy stwierdzić, iż **63,8% uczniów klas trzecich gimnazjum i 71,2% uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych ma już za sobą inicjację w zakresie używania e-papierosów**. Różnica ta jest istotna statystycznie, co oznacza, że nasilenie problemu rozpowszechnienia palenia e-papierosów wzrasta wraz z wiekiem uczniów.

W młodszym roczniku brak doświadczeń z używaniem e-papierosów zadeklarowało 33,5% chłopców i 39,2% dziewcząt. Odnotowano różnice w odsetkach dziewcząt i chłopców, którzy nie przeszli inicjacji w roczniku starszym – 33,8% dziewcząt i 25,4% chłopców. Oznacza to, że osoby mające za sobą inicjację e-tytoniową stanowiły wśród młodszych dziewcząt 60,8%, a wśród chłopców w tym wieku – 66,5%. W przypadku uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetki te były wyraźnie wyższe i wyniosły odpowiednio 66,2% i 74,6%.

Spośród uczniów gimnazjów prawie co dziesiąta uczennica i co szósty uczeń spróbował pierwszego elektronicznego papierosa w wieku 13 lat lub wcześniej. Mając 14-15 lat inicjację przeszło 47% dziewcząt i 43,3% chłopców.

W populacji uczniów szkół ponadgimnazjalnych 5% dziewcząt i 9,1% chłopców wypaliło pierwszego e-papierosa w wieku 13 lat lub wcześniej. 23,3% uczennic i 27,9% uczniów jako czas swojej inicjacji tytoniowej wskazało wiek 14-15 lat. Ponad 37% dziewcząt i chłopców zadeklarowało, że pierwszego e-papierosa wypaliło mając 16 lat lub więcej.

Odsetki uczniów po inicjacji e-papierosem

Wykres 18b: Odsetek uczniów, którzy choć raz użyli e-papierosa. Klasy 3 G i 2 PG – porównanie (test Chi²).

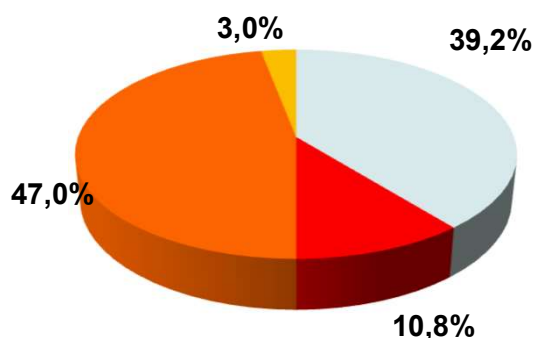
3.4 Wiek inicjacji tytoniowej: e-papierosy

Wiek inicjacji tytoniowej: e-papierosy

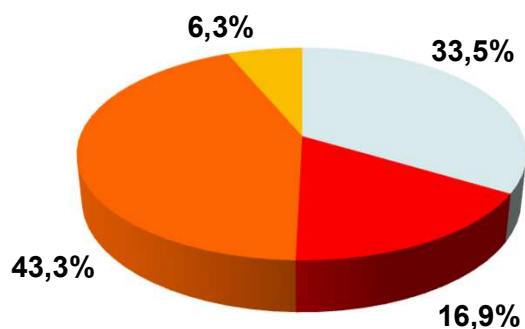
Ile miałe(a)s lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu używać e-papierosa?

III klasy gim.

dziewczęta
N=342

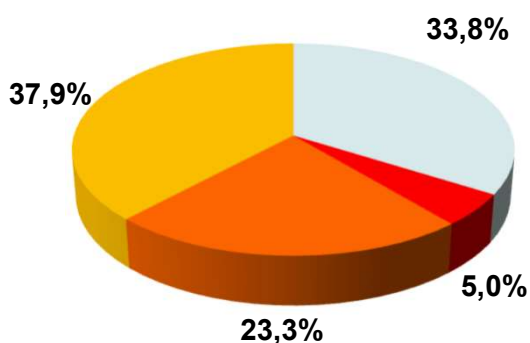

chłopcy
N=364

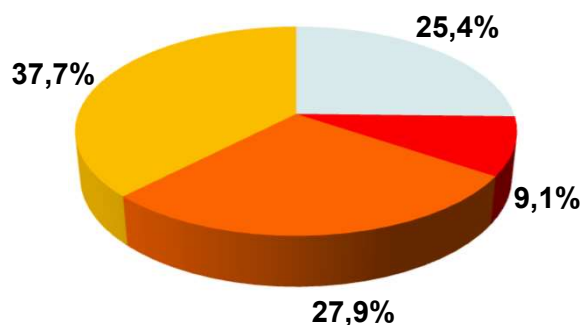

II klasy ponadgim.

dziewczęta
N=268

chłopcy
N=356

■ nigdy
■ 14-15 lat
■ 13 lat lub mniej
■ 16 lat lub więcej

Wykres 19b: Wiek inicjacji nikotynowej (e-papierosy) - dziewczęta i chłopcy – klasy III G i II PG. Z wykresu usunięto odpowiedź „używał, ale nie podał wieku inicjacji” ponieważ nie dotyczyła żadnego z badanych uczniów.

3.4 Wiek inicjacji tytoniowej: e-papierosy

Do codziennego palenia e-papierosów w jakimś okresie życia przyznała się co czwarta dziewczyna (24,7%) i co trzeci chłopak (30,3%) spośród uczniów klas trzecich gimnazjum.

Wśród **uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych** odsetki te były nieco wyższe i wyniosły: **20,4% i 39,1%**. W 2015 roku nie poruszano kwestii związanych z używaniem papierosów elektronicznych, dlatego w niniejszym raporcie brak porównań w tym zakresie.

Wśród uczniów z klas trzecich gimnazjum **pierwsze doświadczenia** z codziennym paleniem elektronicznych papierosów w przypadku dziewcząt miały miejsce przeważnie w **wieku 14-15 lat, wśród chłopców – podobnie**. Inicjację w wieku 14-15 lat zadeklarowało 20,2% dziewcząt i 19% chłopców, a 1,5% dziewcząt i 4,2% chłopców stwierdziło, że zaczęło palić codziennie mając 13 lat lub mniej.

W przypadku **uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych większość palących deklarowała, że zaczęło palić codziennie w wieku 16 lat lub później** – 15,7% dziewcząt i 29% chłopców. Inicjację w wieku 14-15 lat deklarowało około 2,6% uczennic i 9,1% uczniów z tego rocznika. Natomiast 2% dziewcząt i 1,1% chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych zaczęło palić w wieku 13 lat lub wcześniej.

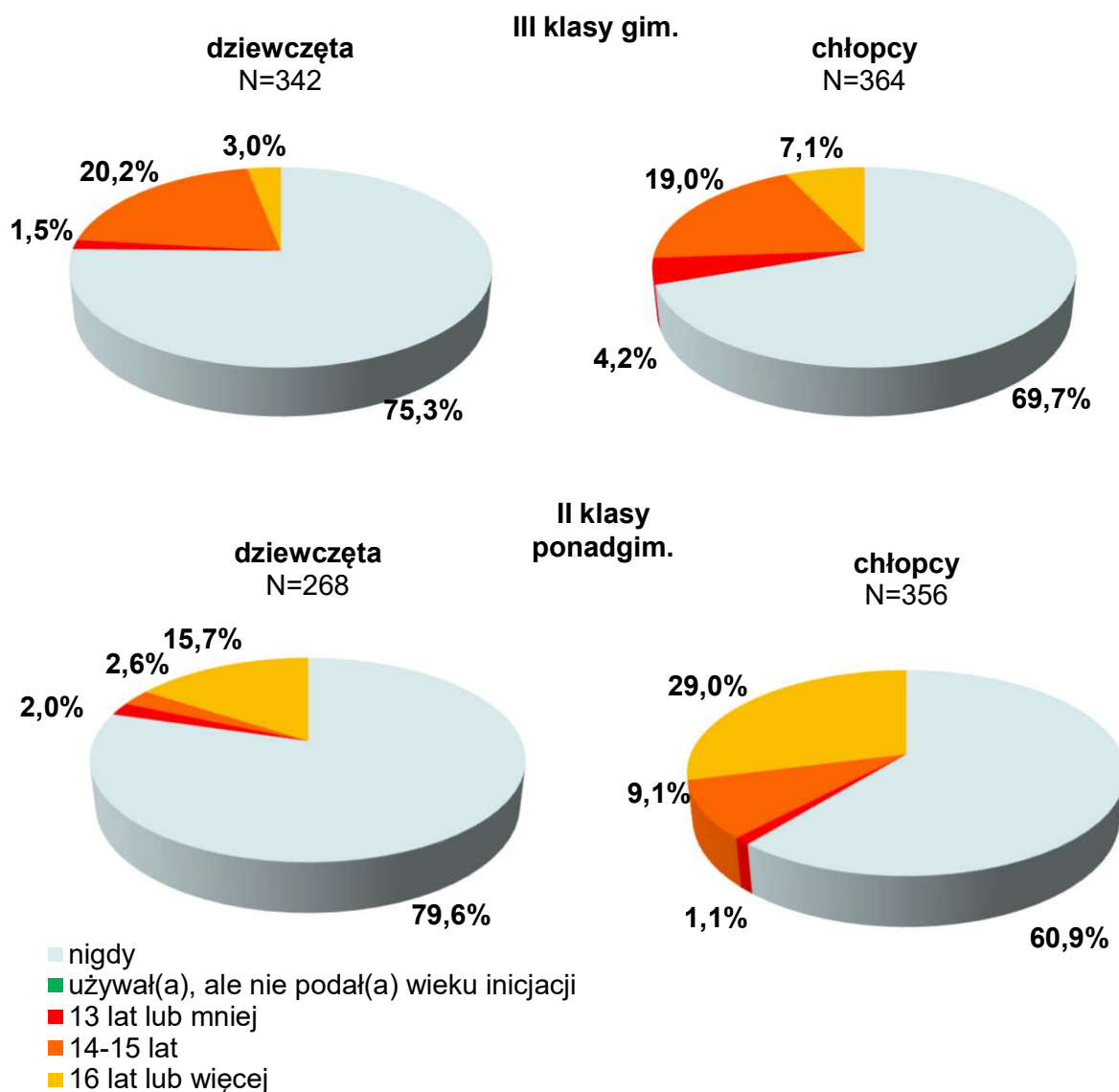
Ogółem, wśród uczniów w klasach trzecich gimnazjum największą grupę wśród palących codziennie e-papierosy stanowili ci, którzy zaczęli palić codziennie w wieku 14-15 lat. W przypadku uczniów klas drugich ponadgimnazjalnych najwięcej było tych, którzy zaczęli palić codziennie mając 16 lat lub więcej.

3.4 Wiek inicjacji tytoniowej: e-papierosy

Wiek inicjacji tytoniowej: e-papierosy – codzienne palenie

Ile miał(a)ś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu zacząć/ęłaś używać codziennie e-papierosy?

Wykres 20b: Wiek inicjacji nikotynowej (e-papierosy) – palenie codzienne – dziewczęta i chłopcy, klasy 3 G i 2 PG.

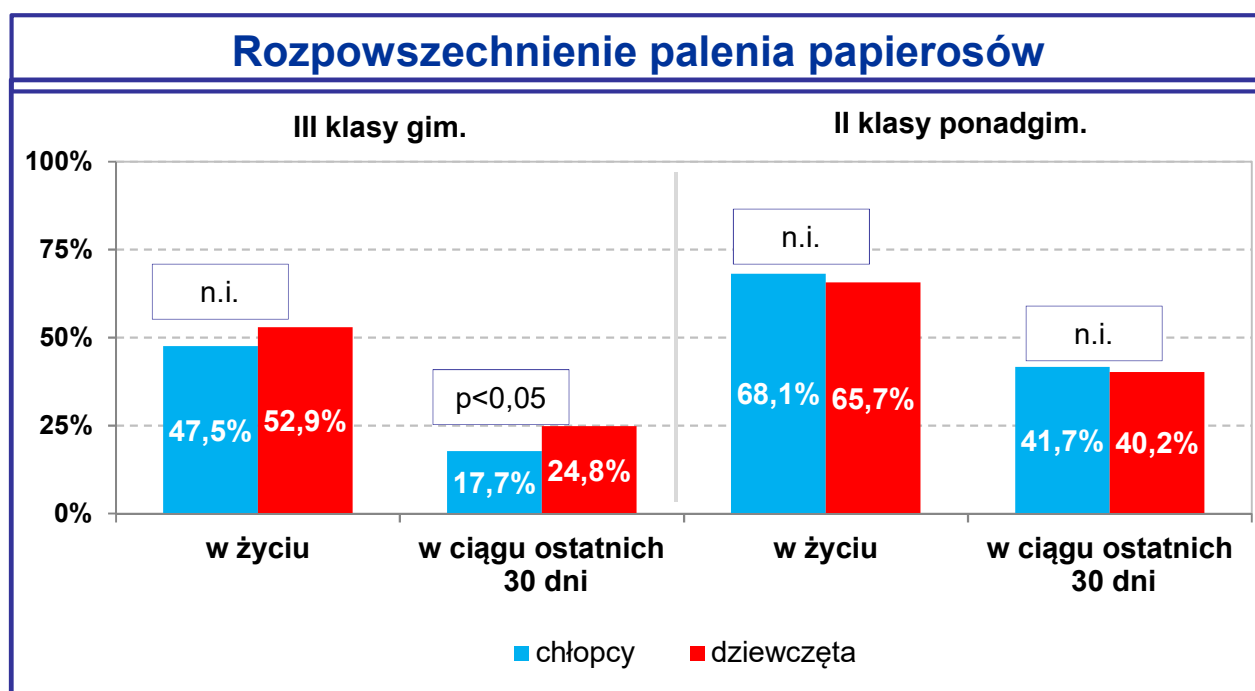

3.5. Rozpowszechnienie palenia papierosów

Jak pokazuje wykres 21a, w klasach trzecich gimnazjum różnica pomiędzy odsetkiem palących papierosy (kiedykolwiek w życiu) chłopców (47,5%) i palących dziewcząt (52,9%) nie jest istotna statystycznie. W 2015 roku analogicznie odsetki wynosiły 52% oraz 50%, a więc były na zbliżonym poziomie. Oznacza to stabilizację rozpowszechnienia palenia papierosów wśród gimnazjalistów w okresie ostatnich 4 lat.

W badaniu nie odnotowano różnic pomiędzy odsetkami palących 17-latków z II klas szkół ponadgimnazjalnych. Doświadczenia z papierosami ma ponad 65% badanych w tej frakcji wiekowej (odpowiednio 68,1% chłopców oraz 65,7% dziewcząt).

Oznacza to, że problem palenia dotyczy w równym stopniu chłopców i dziewcząt z obu roczników. W roku 2015 analogiczne odsetki wynosiły 67% i 71%. Poziom rozpowszechnienia palenia wśród chłopców jest zatem stabilny w okresie ostatnich 4 lat, u dziewcząt natomiast obserwujemy nieznaczny spadek odsetka palących o 5,3 pkt. proc..

Wykres 21a: Rozpowszechnienie palenia papierosów w życiu i ostatnim miesiącu wyniki w podziale na płeć – klasy III G i II PG

	N	
	w życiu	w ciągu ost. 30 dni
III kl. gim. chłopcy	364	364
III kl. gim. dziewczęta	341	341
II kl. ponadgim. chłopcy	356	356
II kl. ponadgim. dziewczęta	266	266

3.5. Rozpowszechnienie palenia papierosów

W ciągu **ostatnich 30 dni przed badaniem** po papierosy **częściej sięgali dziewczęta niż chłopcy uczący się w III klasach gimnazjum**. Robiła to co czwarta uczennica III klasy gimnazjum (24,8%) i co szósty chłopak (17,7%). Odnotowana różnica jest istotna statystycznie.

W roku 2015 analogiczne odsetki wynosiły 29% wśród dziewcząt i 25% wśród chłopców. **W starszej grupie badanych ponad 2/5 uczniów przyznało, iż paliło papierosy w okresie ostatnich 30 dni – 41,7% chłopców i 40,2% dziewcząt. W roku 2015** było to 41% wśród chłopców i 46% wśród dziewcząt.

Zaobserwowano **różnice istotne statystycznie w szkołach gimnazjalnych, zarówno wśród dziewcząt (spadek pomiędzy rokiem 2011 a 2019: z 34% do 25%), jak i chłopców (spadek pomiędzy rokiem 2015 a 2019: z 25% do 18%).**

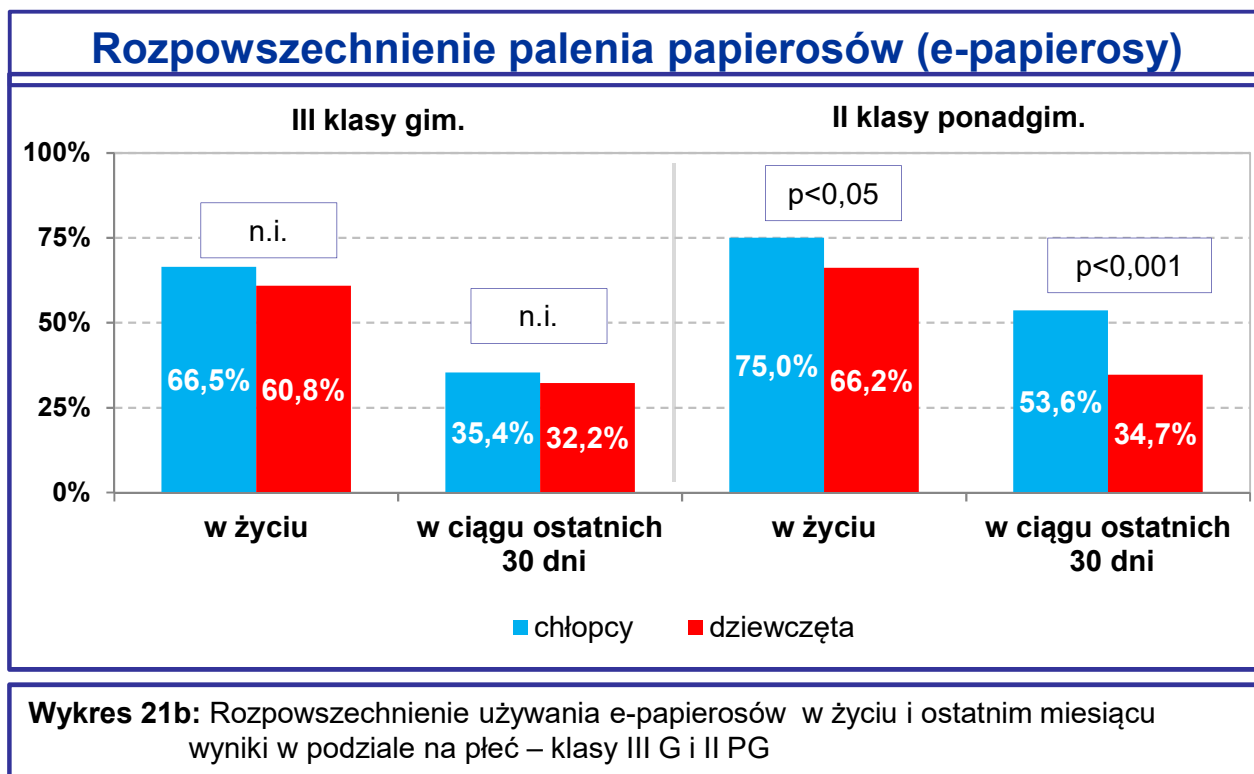
W tyskich **szkołach ponadgimnazjalnych** zauważyć trzeba, że od roku 2011 odsetek chłopców palących papierosy w ciągu ostatnich 30 dni rośnie: 2007: 31%, 2011: 36%, 2015: 41%, 2019: niemal 42%.

3.6. Rozpowszechnienie używania e-papierosów

Jak pokazuje wykres 21b, w klasach trzecich gimnazjum różnica pomiędzy odsetkiem palących e-papierosy chłopców (66,5%) i dziewcząt (60,8%) nie jest istotna statystycznie. Inaczej jest w przypadku uczniów i uczennic drugich klas szkół ponadgimnazjalnych – tu odsetki różnią się na poziomie istotnym statystycznie (odpowiednio 75% oraz 66,2%). **Oznacza to, że problem palenia e-papierosów w klasach II tyskich szkół ponadgimnazjalnych dotyczy przede wszystkim chłopców.**

W okresie ostatnich 30 dni przed przeprowadzaniem badania paliło e-papierosy 35,4% chłopców z trzecich klas gimnazjum i 32,2% uczennic z tego rocznika. Różnica ta nie jest istotna statystycznie. W porównaniu z młodszymi uczniami, odsetek chłopców i dziewcząt z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych deklarujących palenie elektronicznych papierosów w ciągu ostatnich 30 dni był wyższy. Różnica pomiędzy odsetkiem palących e-papierosy chłopców (53,6%) i dziewcząt (34,7%) jest istotna statystycznie. **Palenie e-papierosów zarówno w życiu, jak i w ost. 30 dniach jest bardziej rozpowszechnione wśród chłopców.**

	N	
	w życiu	w ciągu ost. 30 dni
III kl. gim. chłopcy	364	364
III kl. gim. dziewczęta	342	342
II kl. ponadgim. chłopcy	356	356
II kl. ponadgim. dziewczęta	268	268

3.7 Ocena rozpowszechnienia palenia papierosów wśród przyjaciół

Zaledwie 7,6% dziewcząt i 10,3% chłopców uczących się w trzecich klasach gimnazjów nie miało w swoim najbliższym otoczeniu (wśród przyjaciół) osób palących papierosy. W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych wskaźnik ten był jeszcze niższy i wyniósł 4,7% wśród dziewcząt i 4,4% wśród chłopców.

W roku 2019 wśród gimnazjalistek prawie **1/3 zadeklarowała, że większość lub wszyscy z ich przyjaciół palą papierosy**. Również **co trzecia (32,9%) badana w tej populacji przyznała, że po papierosy sięga sporo przyjaciół**. **28,1% badanych tyskich gimnazjalistek wskazało, że ma kilku przyjaciół palących papierosy**.

Nieco inaczej wygląda to w grupie chłopców. 18,8% gimnazjalistów stwierdziło, że wśród ich przyjaciół wszyscy lub większość pali papierosy, **32,1% badanych zadeklarowało, że robi to sporo przyjaciół, ponad 38,7% - że kilku**.

Wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych **34,4% dziewcząt i 32,7% chłopców wskazywało, że papierosy pali większość lub wszyscy z ich przyjaciół**.

Ponad jedna trzecia badanych uczennic z tyskich szkół ponadgimnazjalnych zadeklarowała, że wśród ich przyjaciół jest sporo palaczy (34,7%). Tak samo stwierdziło **45,6% uczniów z tych szkół**.

Wyniki sugerują, że presja rówieśnicza na podejmowanie inicjacji nikotynowej oraz palenie papierosów może być istotną przyczyną podejmowania przez młodzież (szczególnie uczącą się w szkołach ponadgimnazjalnych) tych ryzykownych zachowań.

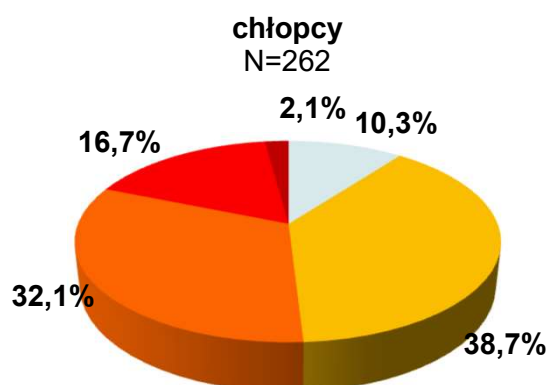
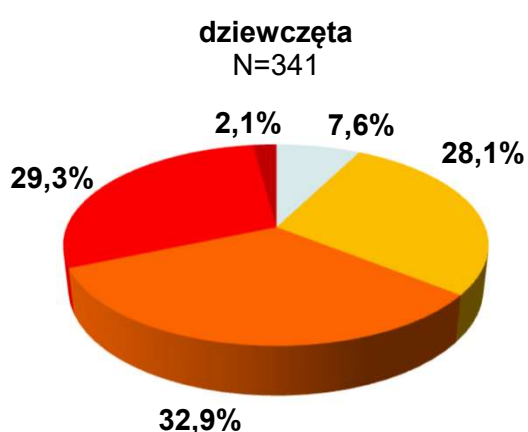

3.7 Ocena rozpowszechnienia palenia papierosów wśród przyjaciół

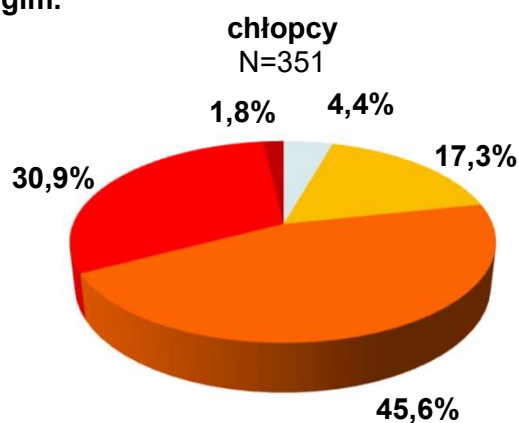
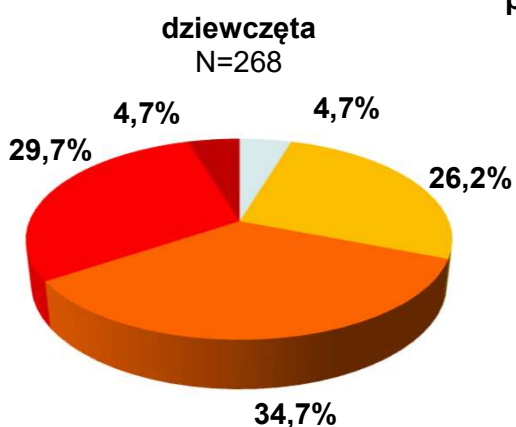
Rozpowszechnienie palenia papierosów wśród przyjaciół

Według Twojej oceny, ilu Twoich przyjaciół pali papierosy?

III klasy gim.

II klasy ponadgim.

■ nikt ■ kilku ■ sporo
■ większość ■ wszyscy

Wykres 22: Ocena rozpowszechnienia palenia papierosów wśród przyjaciół/znajomych – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

3.8 Częstotliwość i poziom natężenia palenia papierosów w okresie ostatnich 30 dni

Deklarowana przez badanych częstotliwość palenia papierosów w okresie ostatnich 30 dni przed przeprowadzeniem badania była stosunkowo wysoka i wskazuje, iż część spośród nastolatków to **regularni palacze**.

Wskaźnikiem nałogowego palenia, przyjętym na potrzeby przedstawianego badania jest **6 lub więcej papierosów wypalanych dziennie**. W grupie gimnazjalistów **4,7%** wypala taką ilość papierosów dziennie. W starszej kohorcie odsetek ten jest wyższy i wynosi **10,1%**. Oznacza to, że **co dziesiąty uczeń z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych jest nałogowym palaczem**.

W badaniach zrealizowanych w roku 2015 do nałogowego palenia przyznało się **7,5%** gimnazjalistek i **9,44%** gimnazjalistów. Natomiast w szkołach ponadgimnazjalnych było to udziałem **10,42%** dziewcząt i **15,5%** chłopców.

W trzeciej klasie gimnazjum odsetek regularnych palaczy wśród chłopców (**5%**) był zbliżony do odsetka dziewcząt (**4,2%**). W grupie uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych sześć i więcej papierosów dziennie palił **co dziesiąty chłopiec (10,1%; w roku 2015 -15,5%)** i **co dziesiąta dziewczyna (10%; w roku 2015 – 10,42%)**.

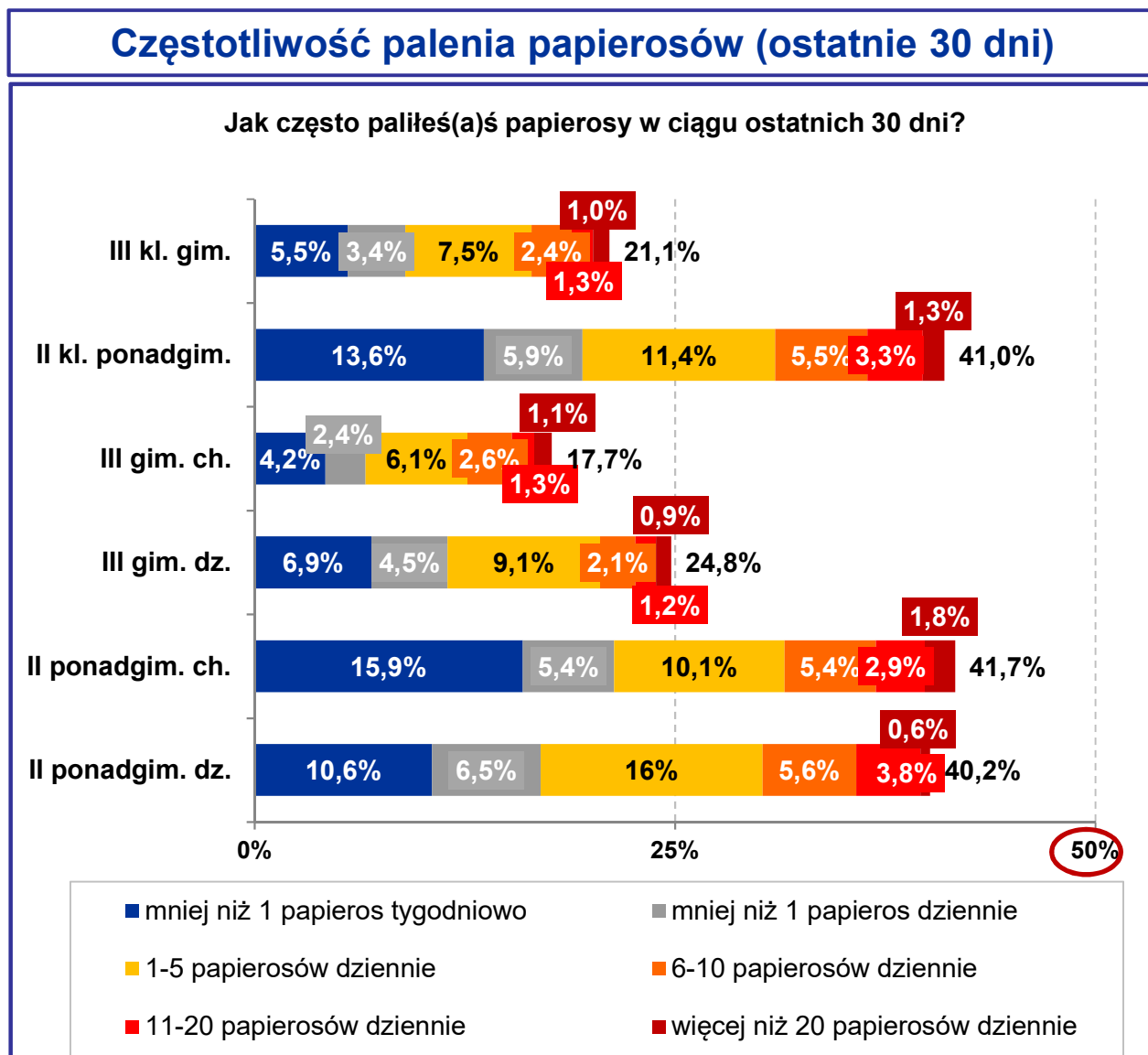
Kolejną frakcję nastolatków palących papierosy możemy określić mianem „**umiarkowanych palaczy**”. Do tej grupy należą ci spośród badanych, którzy przyznali, że **dziennie wypalają od 1 do 5 papierosów**. Takich uczniów było **7,5%** wśród gimnazjalistów oraz **nieco więcej**, bo **11,4%** uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

Trzecią wyróżnioną grupą są tzw. „**palacze incydentalni**”, którzy **wypalają mniej niż jednego papierosa dziennie**. Ta grupa stanowiła **8,9%** uczniów trzecich klas gimnazjum i **19,5%** w grupie respondentów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. W 2015 roku okazjonalnych palaczy wśród gimnazjalistek było **19,43%**, a gimnazjalistów – **13,03%**. W szkołach ponadgimnazjalnych wśród uczennic: **13,35%**, a wśród uczniów: **8,06%**. Wynika z tego, że w ciągu czterech ostatnich lat odsetek „incydentalnych palaczy” spadł w grupie gimnazjalistów, natomiast w grupie szkół ponadgimnazjalnych – **wzrósł**.

Warto zauważyć, że odsetki wyróżnionych grup palaczy „regularnych” i „umiarkowanych” rosną wraz z wiekiem badanych.

3.8 Częstotliwość i poziom natężenia palenia papierosów w okresie ostatnich 30 dni

Wykres 23a: Częstotliwość palenia papierosów w ciągu ostatnich 30 dni – klasy III G i II PG.

	N
III kl. gim.	705
II kl. ponadgim.	622
III kl. gim. chłopcy	364
III kl. gim. dziewczęta	341
II kl. ponadgim. chłopcy	356
II kl. ponadgim. dziewczęta	266

3.9 Częstotliwość i poziom natężenia używania e-papierosów w okresie ostatnich 30 dni

Deklarowana przez badanych częstotliwość palenia e-papierosów w okresie ostatnich 30 dni przed przeprowadzeniem badania była stosunkowo wyższa, w porównaniu do zwykłych papierosów i wskazuje, iż część spośród nastolatków to **regularni e-palacze**.

Wskaźnikiem nałogowego palenia, przyjętym na potrzeby przedstawianego badania **jest 6 lub więcej e-papierosów wypalanych dziennie**. W grupie gimnazjalistów **16,2%** wypala taką ilość papierosów dziennie. W starszej zbiorowości odsetek ten jest nieco wyższy i wynosi **18,7%**. Oznacza to, że co piąty uczeń z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych jest nałogowym e-palaczem.

W trzeciej klasie gimnazjum odsetek regularnych palaczy e-papierosów wśród chłopców (19,2%) jest widocznie wyższy niż odsetek dziewcząt (12,9%). **W grupie uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych 6 i więcej e-papierosów dziennie palił więc co piąty uczeń i co ósma uczennica**.

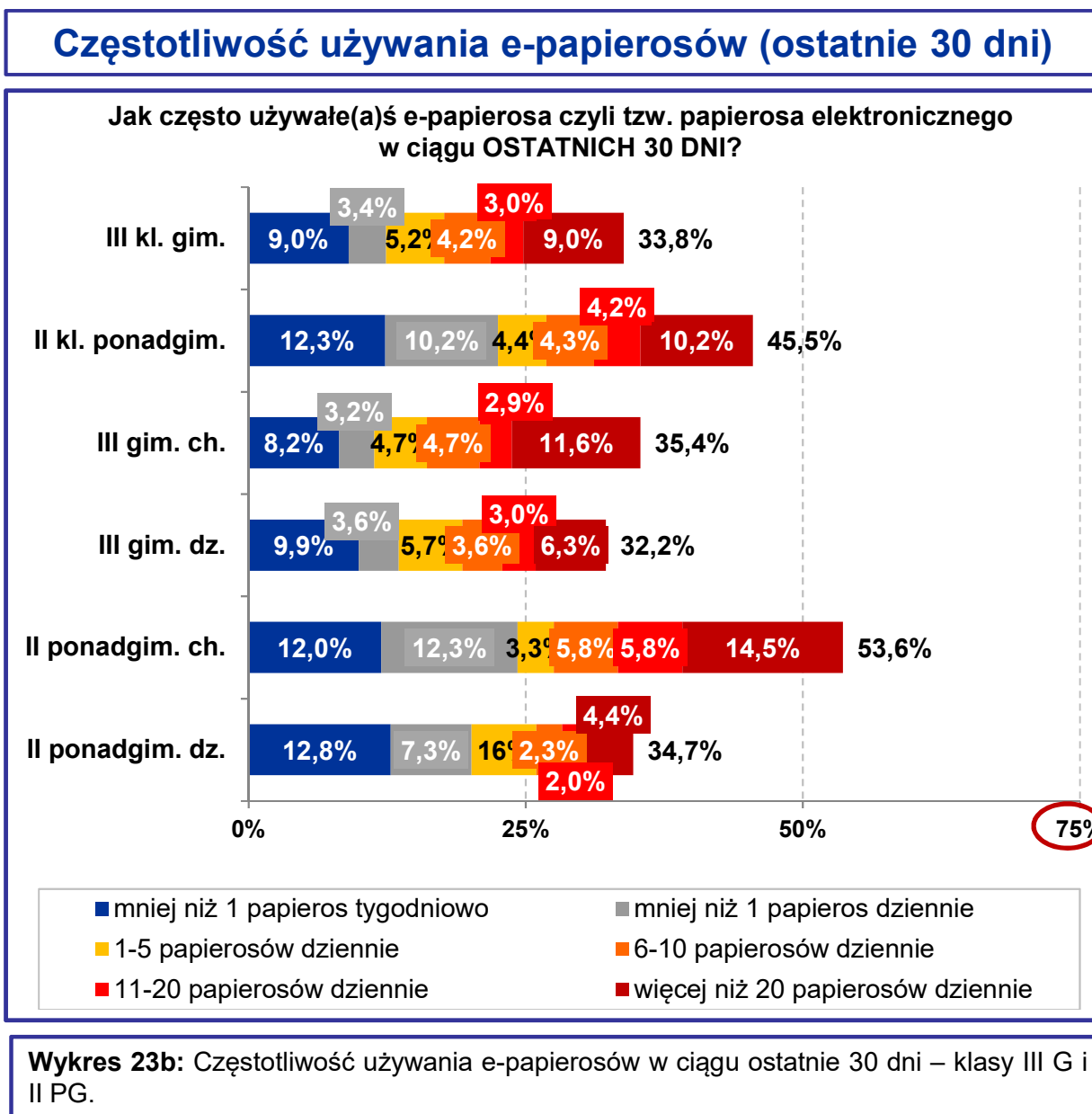
Kolejną frakcję nastolatków palących e-papierosy możemy określić **mianem „umiarkowanych palaczy”**. Do tej grupy należą ci spośród badanych, którzy przyznali, że **dziennie wypalają od 1 do 5 e-papierosów**. Takich uczniów było 5,2% wśród gimnazjalistów oraz nieznacznie więcej (4,4%) wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Wyższy odsetek deklarował palenie papierosów tradycyjnych (7,5% i 11,4%).

Trzecią wyróżnioną grupą są tzw. **„palacze incydentalni”, którzy wypalają mniej niż jednego e-papierosa dziennie**. Ta grupa stanowiła 12,4% uczniów trzecich klas gimnazjum i 22,5% w grupie respondentów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

Warto zauważyć, że odsetki palaczy „regularnych” są w obu frakcjach wiekowych wyższe wśród chłopców.

3.9 Częstość i poziom natężenia używania e-papierosów w okresie ostatnich 30 dni

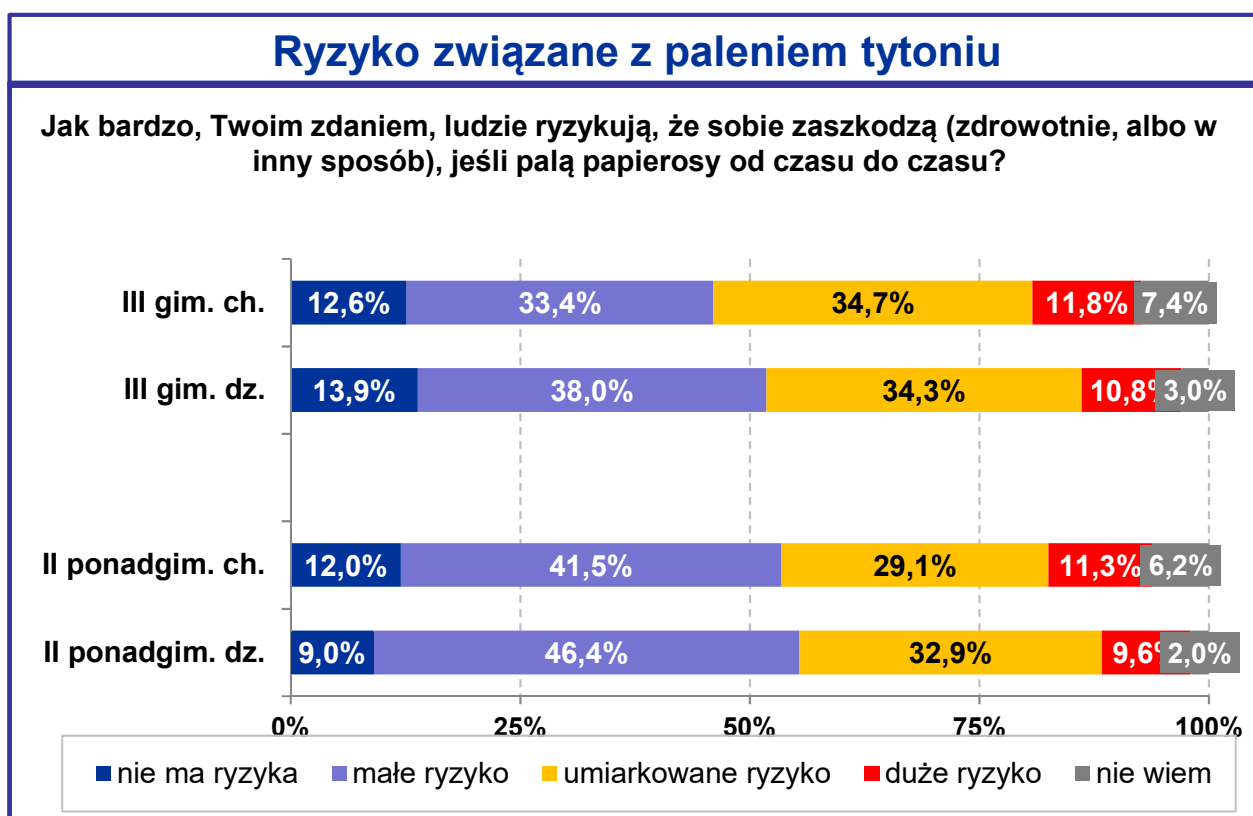
	N
III kl. gim.	706
II kl. ponadgim.	624
III kl. gim. chłopcy	264
III kl. gim. dziewczęta	342
II kl. ponadgim. chłopcy	356
II kl. ponadgim. dziewczęta	268

3.10 Ocena ryzyka związanego z paleniem tytoniu

Analizując wyniki badania można stwierdzić, iż znaczna część uczniów obu badanych frakcji wykazywała skłonność do **bagatelizowania zagrożeń związanych z paleniem tytoniu od czasu do czasu**. Prawie połowa ankietowanych – w obydwu badanych typach klas - stwierdziła, iż w takim przypadku **ryzyko związane z paleniem papierosów jest małe lub nie ma go w ogóle**. Takiej odpowiedzi udzieliło 46% chłopców z klas trzecich gimnazjum i 51,9% dziewcząt. W drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych odsetki te wyniosły odpowiednio 53,5% i 55,4%.

Co trzeci chłopiec i dziewczyna uczący się w trzeciej klasie gimnazjum był zdania, iż palenie papierosów od czasu do czasu niesie za sobą umiarkowane ryzyko. Wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych odsetki te kształtowały się na poziomie 29,1% i 32,9%. **Przekonanie o wysokim stopniu ryzyka związanym ze sporadycznym paleniem tytoniu** wyraził co ósmy uczeń z trzecich klas gimnazjum i co dziewięta uczennica. W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych taką opinię wyraził średnio co dziesiąty badany chłopak i co dziesiąta dziewczyna.

Wykres 24: Ocena ryzyka związanego z paleniem papierosów od czasu do czasu – klasy III G i II PG.

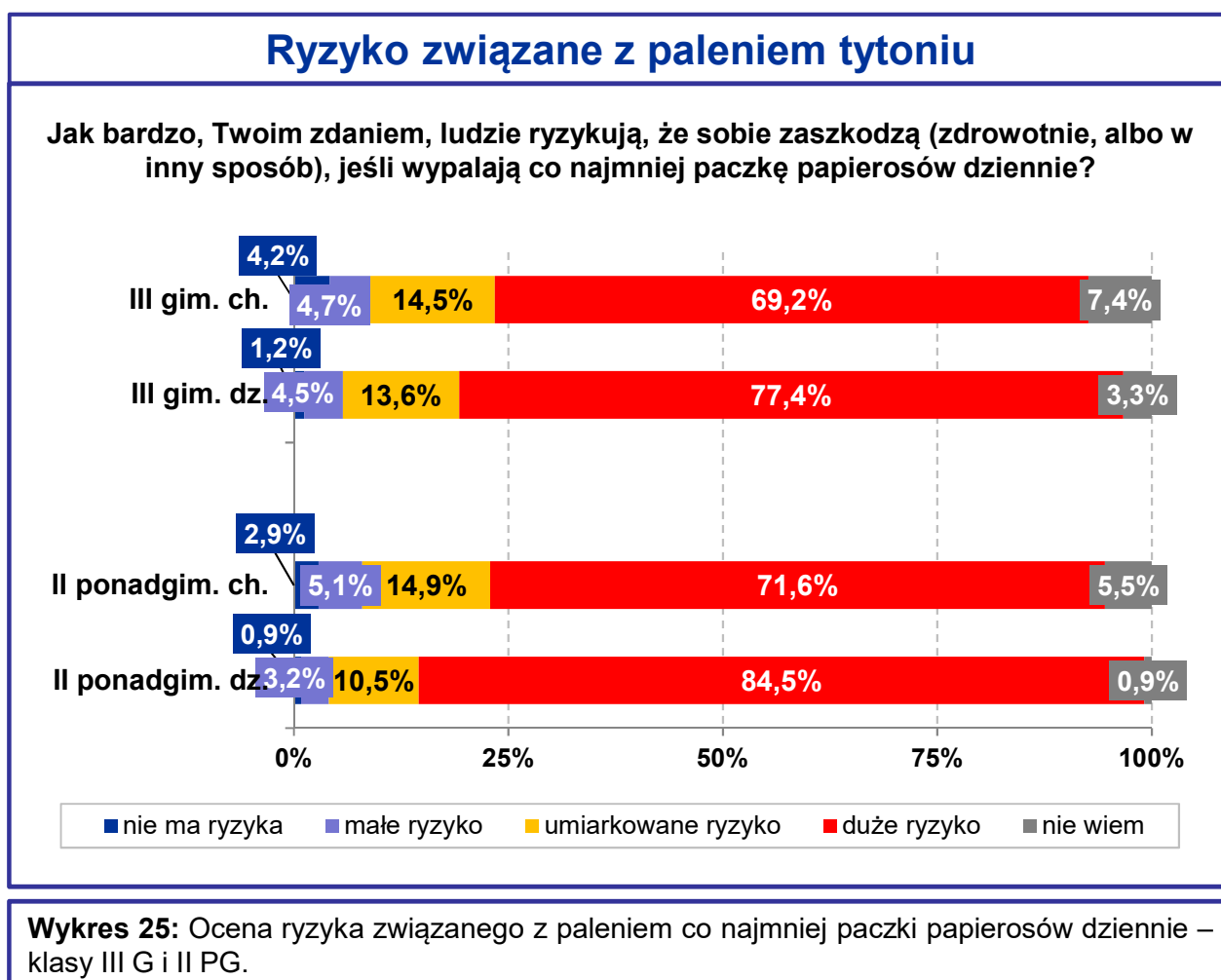
	N		N
III kl. gim. chłopcy	365	II kl. ponadgim. chłopcy	355
III kl. gim. dziewczęta	342	II kl. ponadgim. dziewczęta	268

3.10 Ocena ryzyka związanego z paleniem tytoniu

Osoby palące **dziennie co najmniej paczkę papierosów**, w opinii badanych nastolatków ryzykują znacznie bardziej niż palący od czasu do czasu. **Wysoki poziom ryzyka związany z takim stylem palenia częściej podkreślają dziewczęta.**

Zdecydowana większość – 77,4% w trzecich klasach gimnazjum i 84,5% w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych uważała, iż palenie co najmniej paczki papierosów dziennie niesie za sobą duże ryzyko. W przypadku chłopców odsetki te były niższe i wynosiły odpowiednio: 69,2% i 71,6%. Wyniki oznaczają więc, że chłopcy w obu frakcjach wiekowych mają większą tendencję do bagatelizowania zagrożeń wynikających z codziennego palenia znaczącej ilości papierosów.

	N
III kl. gim. chłopcy	362
III kl. gim. dziewczęta	342
II kl. ponadgim. chłopcy	351
II kl. ponadgim. dziewczęta	268

4. Picie napojów alkoholowych przez młodzież

4.1 Ocena dostępności alkoholu - w opinii badanych

Decydujące znaczenie w kwestii oceny dostępności napojów alkoholowych dla młodzieży mają postawy dorosłych, przede wszystkim sprzedawców alkoholu i rodziców. Istotny wpływ na możliwość kupna alkoholu przez niepełnoletnich nastolatków mają także lokalne samorządy. To do nich należy monitorowanie przestrzegania prawa, które – co warto podkreślić - zabrania sprzedaży alkoholu osobom poniżej 18. roku życia. Jak pokazują badania prowadzone metodą "tajemniczego klienta", polskie miasta bardzo różnią się od siebie w kwestii sprzedaży alkoholu nieletnim. W poważnym stopniu na te różnice wpływają systematyczne i konsekwentne działania kontrolne oraz szkolenia sprzedawców i pracowników sektora HoReCa, w szczególności pubów, klubów i dyskotek. Warto także wspomnieć o potencjalnym partnerze pozarządowym, który w tym zakresie może być cennym wsparciem i uzupełnieniem lokalnych działań, tj. **Ogólnopolskim Stowarzyszeniu "RoPSAN – Rodzice Przeciwko Sprzedaży Alkohol Nieletnim (www.ropsan.org.pl)**.

Postrzegana przez uczniów dostępność napojów alkoholowych zwiększa się wyraźnie wraz z wiekiem badanych osób. W ocenie uczniów, dostępność **piwa** dla młodzieży szkolnej w obydwu grupach jest w Tychach bardzo wysoka. Prawie 70% uczniów trzecich klas gimnazjum (69,2%) uważało, że zdobycie piwa byłoby dla nich łatwe, natomiast tylko 7% (co czternasty uczeń) sądziło, że byłoby to niemożliwe. W drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych, tj. wśród 17/18-latków, 89,9% uczniów stwierdziło, że piwo byłoby dla nich łatwo dostępne, a zaledwie 1,6% (dwóch uczniów na stu) uznało, że jego zdobycie byłoby dla nich niemożliwe. (Z badań realizowanych w roku 2015 wynika, że piwo jest bardzo łatwo dostępne dla średnio 80% dziewcząt i chłopców ze szkół ponadgimnazjalnych oraz 50% uczennic i uczniów tyskich gimnazjów).

Zdobycie **wina** byłoby łatwe w opinii 56% uczniów trzecich klas gimnazjum, natomiast 9% uczniów w tej grupie wiekowej (co jedenasty uczeń) uznało, iż byłoby to niemożliwe. W drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych dostępność wina jest znacznie częściej oceniana jako łatwa. Taką opinię wyraziło 86,4% uczniów, przy czym tylko 2,4% uznało, że zdobycie wina byłoby dla nich niemożliwe. (Z badań zrealizowanych w roku 2015 wynika, że średnio 75% uczniów szkół ponadgimnazjalnych i 37% uczniów gimnazjalnych postrzega wino jako trunek bardzo łatwo dostępny).

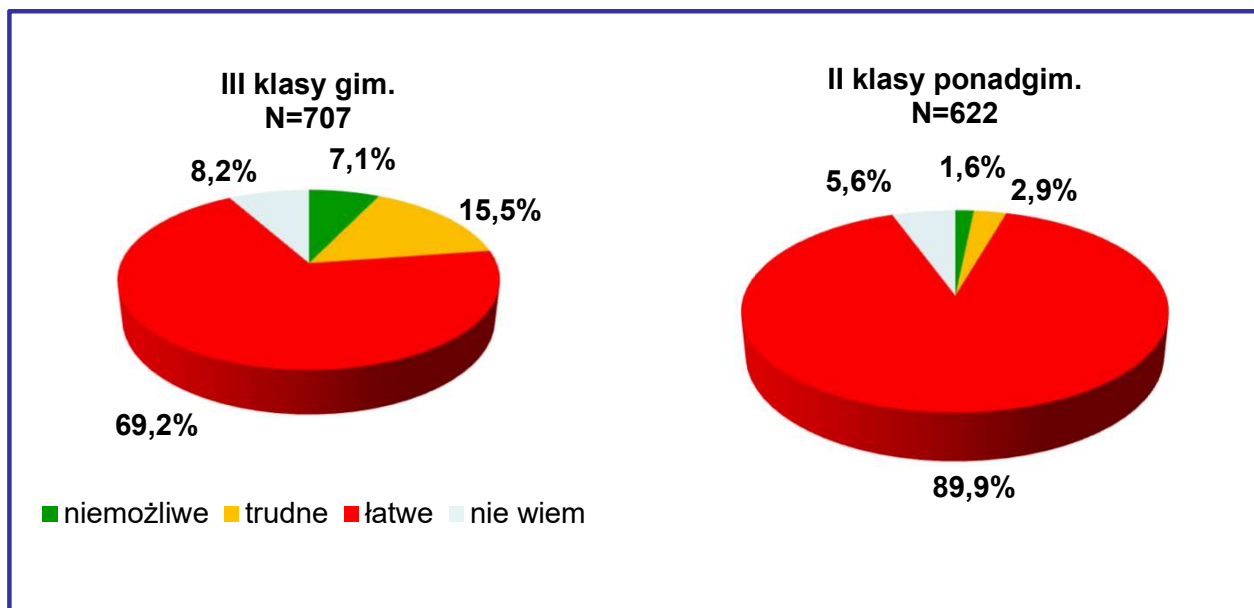
Według uczniów trzecich klas gimnazjów **wódka** byłaby dla nich trudniej dostępna niż piwo (i równie dostępna jak wino). Ponad połowa uczniów uznała, że byłoby to dla nich łatwe (51%). Za niemożliwe uznała jej zdobycie 10,9% badanych. Co dziewiąty badany uczeń z tej frakcji wiekowej stwierdził, że nie wie, jak trudne byłoby dla niego zdobycie tego napoju alkoholowego (11,4%). W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych łatwość zdobycia wódki była podobna jak w przypadku piwa i wina – 83,5% uczniów. Po 7,7% uczniów twierdzi, że zdobycie wódki byłoby dla nich trudne lub niemożliwe. (Z badań zrealizowanych w roku 2015 wynika, że wódka jest bardzo łatwo dostępna dla ponad 70% gimnazjalistek i gimnazjalistów oraz dla średnio jednej trzeciej uczennic i uczniów szkół ponadgimnazjalnych).

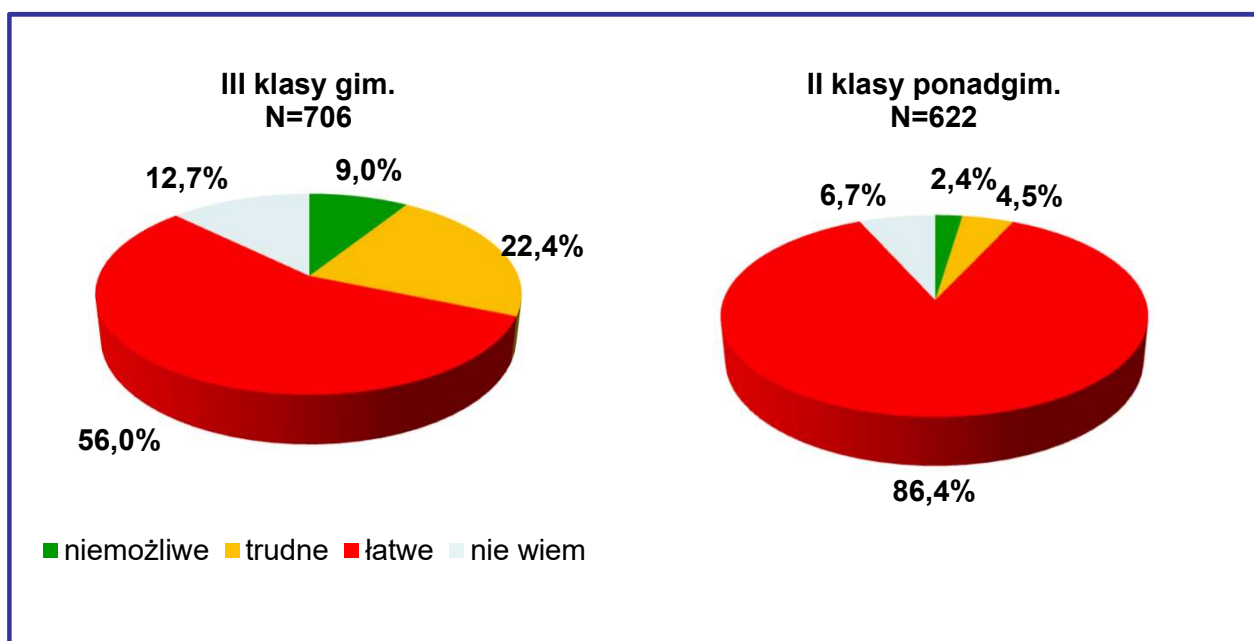
4.1 Ocena dostępności alkoholu - w opinii badanych

Dostępność piwa i wina

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie PIWA, gdybyś tego chciał(a)?

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie WINA, gdybyś tego chciał(a)?

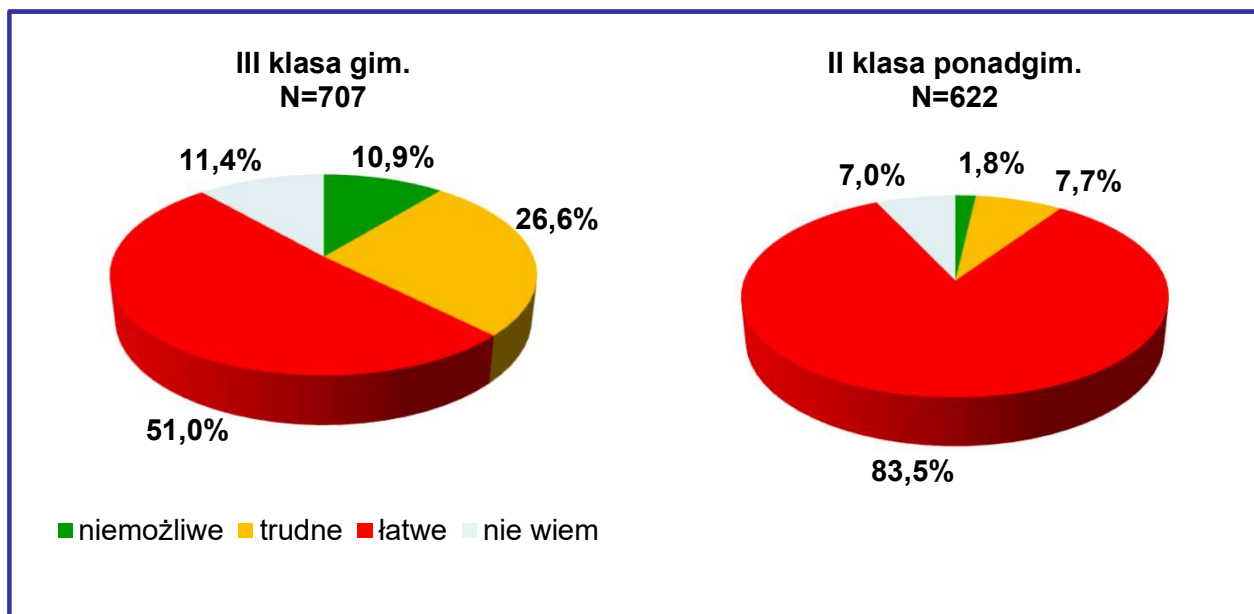
Wykres 26: Ocena dostępności piwa i wina – klasy III G i II PG.

4.1 Ocena dostępności alkoholu - w opinii badanych

Dostępność wódki

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie WÓDKI, gdybyś tego chciał(a)?

Wykres 27: Ocena dostępności wódki – klasy III G i II PG.

4.2 Wiek inicjacji alkoholowej

Jednym z kluczowych celów programów profilaktycznych realizowanych w szkołach jest zahamowanie procesu obniżania się wieku inicjacji alkoholowej.

Na podstawie różnych badań zrealizowanych w Polsce (m.in. E. Stępień, A. Frączek, 1992 oraz A. Zieliński i J. Sierosławski, 2002) określono średni wiek inicjacji alkoholowej wśród polskiej młodzieży na poziomie 14 -15 lat. Należy podkreślić, iż rzetelna ocena zmian, jakie następują w tym zakresie jest możliwa dopiero po przeprowadzeniu kilku pomiarów, dlatego szczególnie ciekawe pod tym względem będą porównania z wynikami kolejnych badań, za kilka lat.

Piwo było najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród badanych nastolatków. Spośród uczennic trzecich klas gimnazjów przynajmniej raz w życiu piło je 72,6%, wśród chłopców odsetek ten był nieco niższy i wyniósł 68,2%. Wśród uczniów starszego rocznika odsetki te kształtowały się na jeszcze wyższym poziomie: piwo piło 89,1% dziewcząt oraz 88,4% chłopców (różnica nie jest istotna statystycznie). Również w 2015 roku było to najpopularniejszy trunk (51,8% dla wszystkich ankietowanych, w tym: dziewczęta młodsze – 49,5%, dziewczęta starsze – 51,45%; chłopcy młodszy – 47,21%, chłopcy starsi – 65,25%).

Dwie piąte gimnazjalistek (39,9%) oraz jedna trzecia gimnazjalistów (34,5%) po raz pierwszy piło piwo w wieku 14-15 lat. 28% uczennic i uczniów z tej grupy wiekowej po raz pierwszy piło piwo w wieku 13 lat lub mniej. 4,6% uczennic gimnazjum i 3,7% uczniów tychże szkół swoją piwną inicjację odbyło w wieku 16 i więcej lat.

33,9% dziewcząt oraz 37,7% chłopców ze szkół ponadgimnazjalnych przeszło inicjację w wieku 16 lub więcej lat. 14-15 lat to drugi co do częstości czas na inicjację dla uczniów z tyskich szkół ponadgimnazjalnych. 20% badanych obu płci piło piwo po raz pierwszy jako trzynastolatki lub w jeszcze młodszym wieku (uczennice: 21,5%, uczniowie: 19,2%).

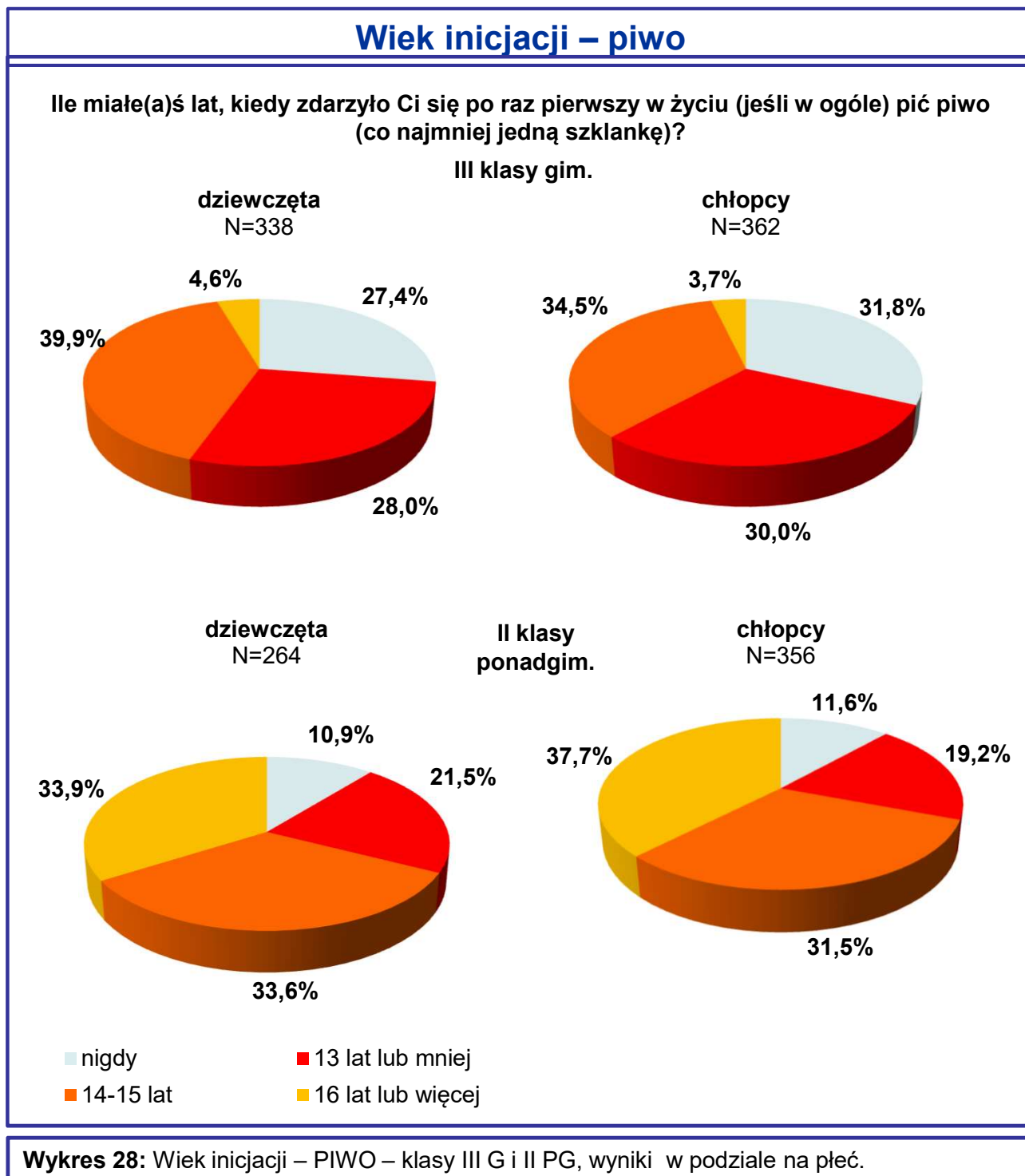
Odsetek uczniów, którzy nigdy jeszcze nie pili piwa wyraźnie maleje wraz z wiekiem. W trzecich klasach gimnazjum nie próbowało piwa jeszcze piwa 27,4% dziewcząt i 31,8% chłopców. W grupie uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych takich osób było zdecydowanie mniej – 10,9% dziewcząt i 11,6% chłopców.

Z badania zrealizowanego w roku 2015 wynika, że 29,4% respondentów inicjację alkoholową (piwną) przeszło w wieku 13 lub mniej lat. 14-15 lat był wiekiem inicjacji dla 33,2% badanych, a 16 i więcej lat – dla 17% ankietowanych uczennic i uczniów.

W tym kontekście należy podkreślić, iż wszelkie działania profilaktyczne, których celem jest opóźnienie wieku inicjacji alkoholowej młodzieży mają sens tylko wtedy, gdy zostaną podjęte jeszcze w szkole podstawowej, nie później niż w czwartej lub piątej klasie. Rozpoczynanie tego typu działań w szóstej lub siódmej klasie szkoły podstawowe nie ma w przypadku około 1/3 gimnazjalistów charakteru uprzedzającego.

4.2 Wiek inicjacji alkoholowej

4.2 Wiek inicjacji alkoholowej

Alkopopy, czyli tzw. drinki alkoholowe zyskały na popularności wśród badanych nastolatków na przestrzeni ostatnich czterech lat. Z deklaracji uczniów trzecich klas gimnazjum wynika, że próbowało ich 37,8% gimnazjalistek i 31% gimnazjalistów. W przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaracje takie były udziałem 2/3 dziewcząt (65,5%) i ponad połowy chłopców (55,4%). W starszej grupie wiekowej alkopopy były więc nieco bardziej popularne niż w młodszej.

Spśród gimnazjalistek najczęściej (23,5%) po raz pierwszy piło alkopop w wieku 14-15 lat, 11,6% zadeklarowało, że uczyniło to w młodszym wieku (tj. mając 13 lat lub mniej). W przypadku gimnazjalistów takie osoby stanowiły 10,3%, a chłopcy pijący po raz pierwszy alkopop w wieku 14-15 lat stanowili 16,7%.

W starszej kohorcie badanej młodzieży pierwsze doświadczenia z alkopopami wśród chłopców w wieku 13 lat i poniżej miało 9,8%, natomiast inicjacja wśród dziewcząt miała miejsce najczęściej w wieku 16 lat lub powyżej (37,2%).

Wśród nastolatków (zwłaszcza z młodszej grupy badanych) wino jest zdecydowanie bardziej popularnym napojem alkoholowym niż alkopopy. Do picia wina przyznało się 61,9% dziewcząt i 47,6% chłopców uczących się w trzecich klasach gimnazjum, zaś w grupie uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych: 87,6% dziewcząt oraz 71% chłopców. Widać większe zainteresowanie tym trunkiem wśród dziewcząt.

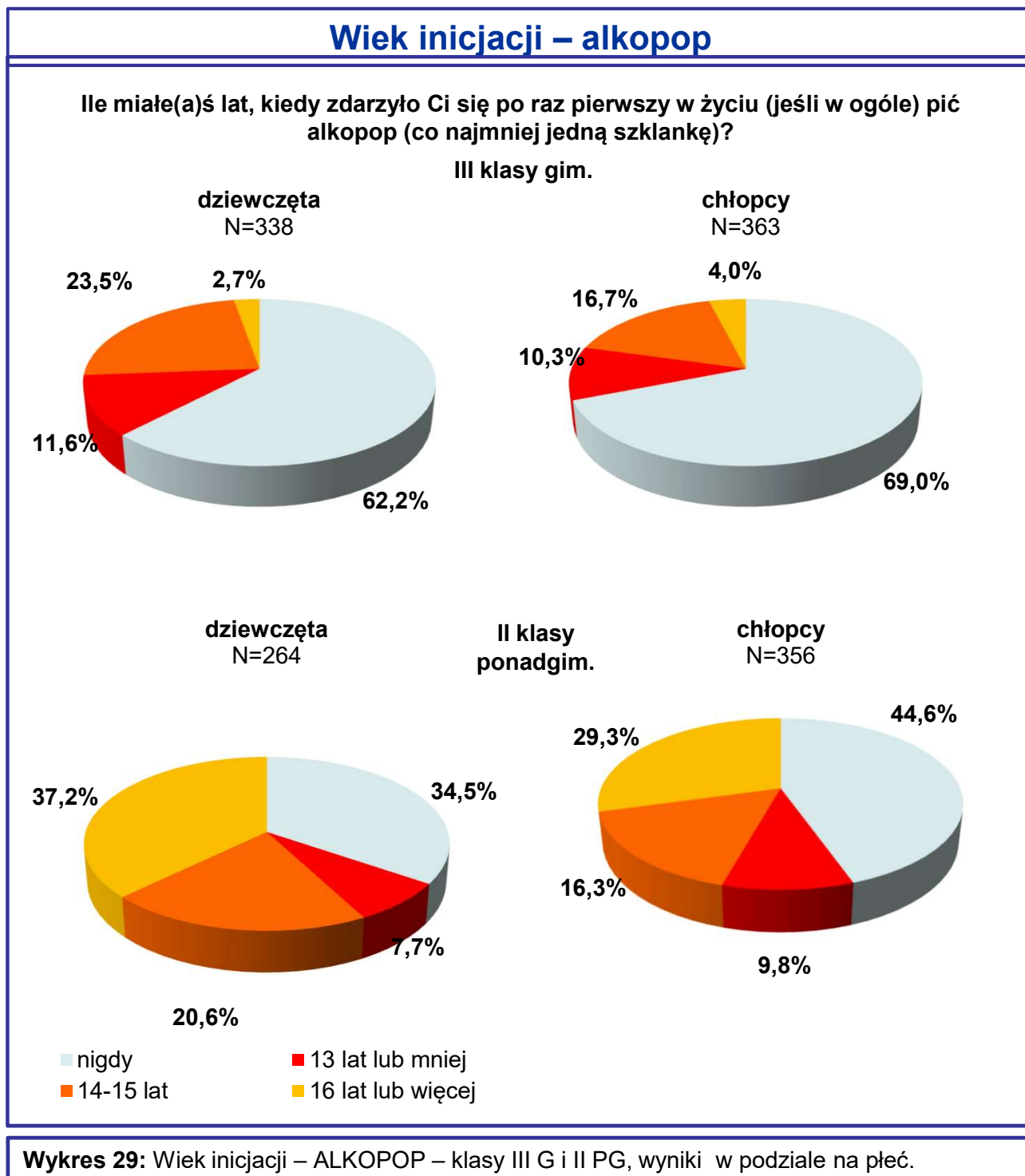
43% gimnazjalistek po raz pierwszy piło wino mając 14-15 lat, a co siódma z tej grupy wiekowej pierwszy kontakt z winem miała w wieku 13 lat lub mniej (14,9%). 31,5% chłopców z klas trzecich gimnazjum stwierdziło, że po raz pierwszy pili wino mając 14-15 lat. 13,2% po raz pierwszy piło wino w wieku 13 lat lub mniej, a niecałe 3%, gdy miało lat 16 lub więcej.

Średnio co czternasty uczeń (6,9%) i uczennica (7,7%) drugiej klasy szkoły ponadgimnazjalnej piła wino po raz pierwszy w wieku 13 lat lub wcześniej. Około 1/3 – inicjację odbyło w wieku 14-15 lat (dziewczęta: 31,9%, chłopcy: 30,4%). Najczęściej wiekiem, w którym odbywało się pierwsze picie wina było 16 i więcej lat. Deklarowało tak 48% dziewcząt i 33,7% chłopców.

Wyniki pokazują, że - podobnie jak w przypadku piwa - pierwsze spożycie wina często przypadało na okres nauki w szkole podstawowej lub początek nauki w gimnazjum.

4.2 Wiek inicjacji alkoholowej

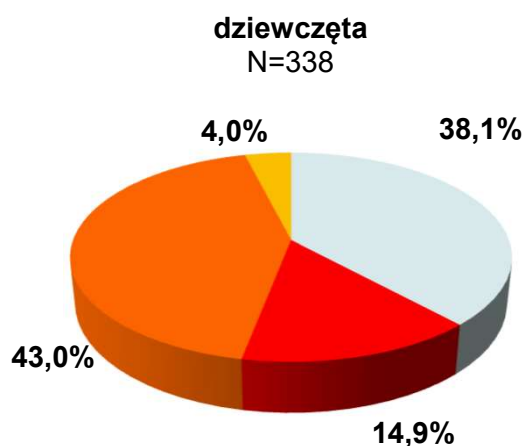

4.2 Wiek inicjacji alkoholowej

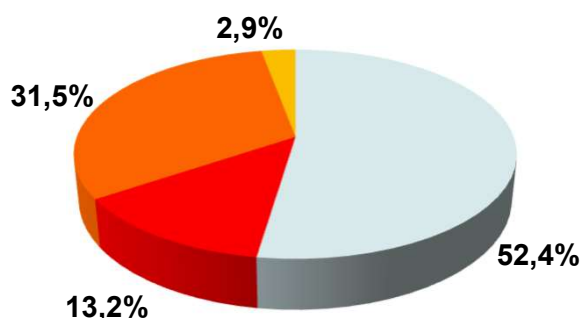
Wiek inicjacji – wino

Ile miała(a)ś lat, kiedy zdarzyło Ci się po raz pierwszy w życiu (jeśli w ogóle) pić wino (co najmniej jeden kieliszek)?

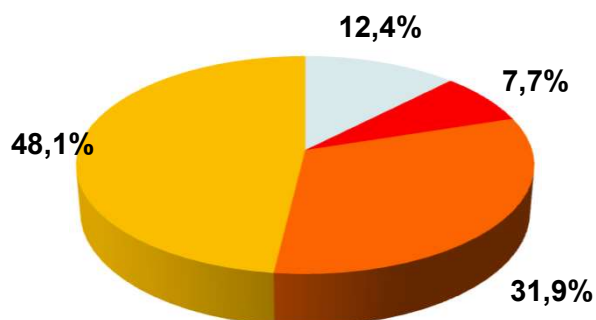
III klasy gim.

chłopcy
N=363

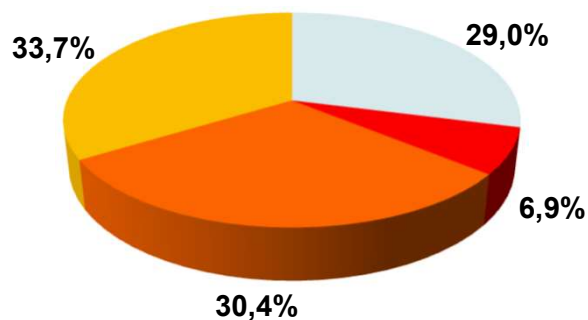

dziewczęta
N=364

II klasy ponadgim.

chłopcy
N=356

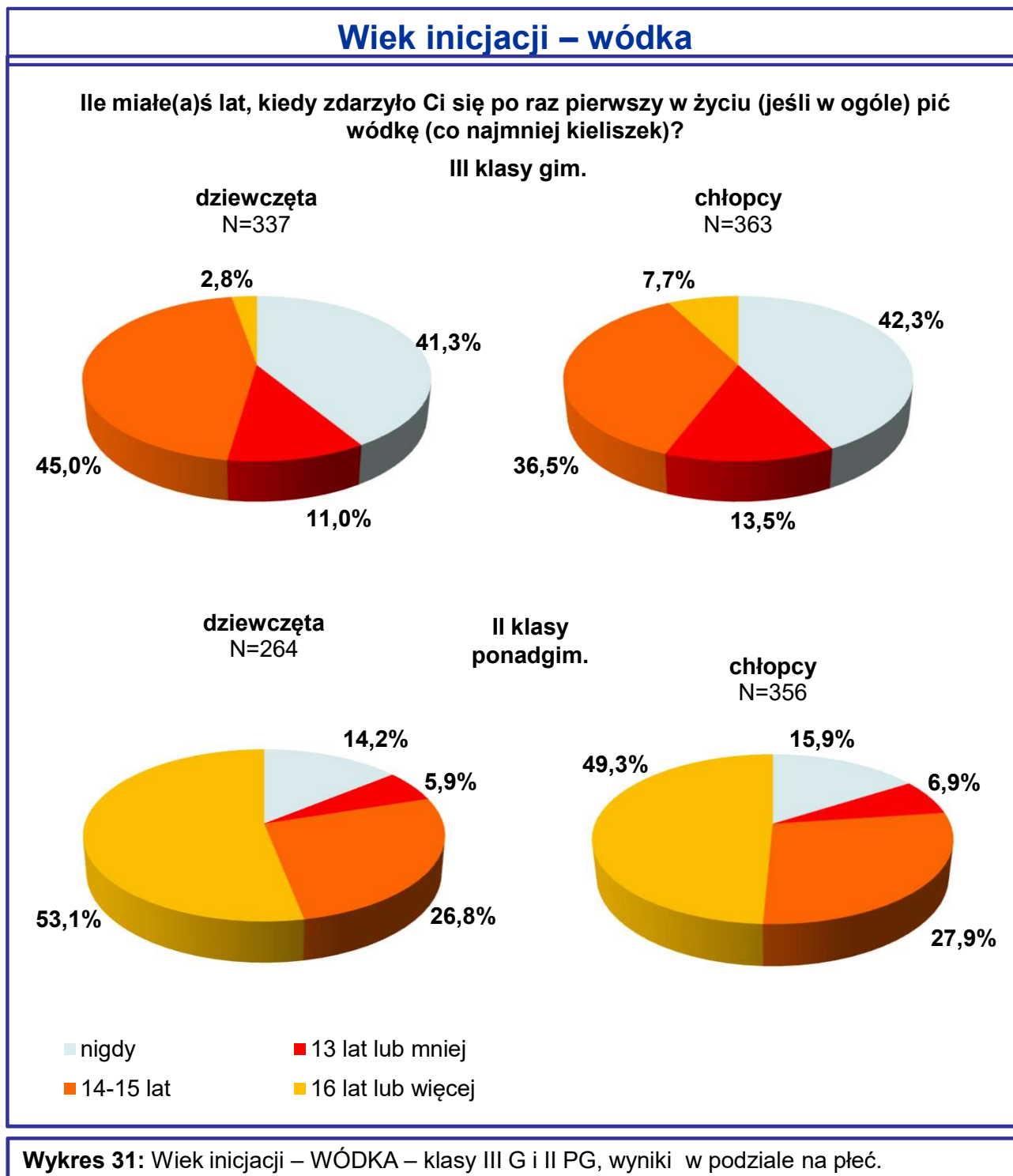

■ nigdy
■ 14-15 lat
■ 13 lat lub mniej
■ 16 lat lub więcej

Wykres 30: Wiek inicjacji – WINO – klasy 3 G i 2 PG, wyniki w podziale na płeć.

4.2 Wiek inicjacji alkoholowej

4.2 Wiek inicjacji alkoholowej

Aż połowa uczniów z trzecich klas gimnazjum przyznała, iż piła już wódkę (58,7% dziewcząt i 57,7% chłopców). Wśród starszych uczniów odsetki te były wyraźnie wyższe i wyniosły odpowiednio 85,8% i 93,1% (co oznacza, że średnio prawie 90% badanych ma za sobą doświadczenie picia wódki).

W przypadku uczniów trzecich klas gimnazjum pierwsze spożycie wódki najczęściej miało miejsce w wieku 14-15 lat – tak zadeklarowało 45% badanych dziewcząt i 36,5% chłopców.

W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych inicjacja w wieku 14-15 lat była udziałem 26,8% dziewcząt i 27,9% chłopców.

Ponad połowa badanych dziewcząt ze starszego rocznika (53,1%) wskazała, że pierwsze doświadczenia z pićm wódki miały miejsce w wieku 16 lat i więcej. W grupie chłopców taką deklarację sformułowało 49,3% badanych. Warto podkreślić, że znaczący odsetek młodzieży z obydwu grup wiekowych zadeklarował, że pierwsze spożycie wódki miało miejsce w wieku 13 lat lub mniej (w tym: 11% wśród uczennic z trzecich klas gimnazjum, 13,5% wśród uczniów gimnazjalnych, 14,2% wśród uczennic ze szkół ponadgimnazjalnych i 15,9% wśród uczniów z tych tyskich szkół). **Wódka była drugim pod względem popularności napojem alkoholowym w grupie chłopców (po piwie), a trzecim w populacji dziewcząt (po piwie i winie).** Jej spożycie nie było zróżnicowane ze względu na płeć badanych w poszczególnych grupach wiekowych. W 2015 roku zainteresowanie wódką było zbliżone do tego, jakie odnotowano w roku 2019.

	piwo	alkopop	wino	wódka
III klasy gim. dz.	72,6%	37,8%	61,9%	58,7%
III klasy gim. ch.	68,2%	31,0%	47,6%	57,7%
II klasy ponadgim. dz.	89,1%	65,5%	87,6%	85,8%
II klasy ponadgim. ch.	88,4%	55,4%	71,0%	84,1%

Tabela 4: Odsetki uczennic i uczniów deklarujących, że mają już za sobą pierwsze doświadczenia związane z pićm poszczególnych napojów alkoholowych – w podziale na płeć.

4.3 Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych - w życiu oraz w ostatnim roku przed badaniem

Zdecydowana większość ankietowanych uczniów ma już za sobą inicjację alkoholową. Dotyczy to średnio ośmiu na dziesięciu uczniów trzecich klas gimnazjów (76% chłopców i 80% dziewcząt – w 2015 było to odpowiednio 72% i 75%) oraz ponad dziewięciu na dziesięciu uczących się w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych (95% uczennic i 93,1% uczniów – w 2015 roku odpowiednio 96% i 92%). W przypadku chłopców z III klas gimnazjalnych zauważyć można istotny spadek od roku 2007 (89%) do roku 2015 (72%) i 2019 (76%).

Do picia alkoholu w okresie 12 miesięcy poprzedzających badanie przyznało się 70,1% dziewcząt i 61,7% chłopców z trzecich klas gimnazjów (różnica istotna statystycznie), a w przypadku starszej frakcji wiekowej – 92,3% uczennic oraz 89,5% uczniów.

W okresie ostatnich 30 dni przed badaniem spożycie alkoholu zadeklarowała mniej niż połowa młodszych uczniów (49,8% dziewcząt i 42% chłopców). Różnica między płciami jest istotna statystycznie. W roku 2015 było to odpowiednio po 47% w obu grupach.

W starszej grupie badanych doświadczenia z pićm alkoholu w ostatnim miesiącu miało za sobą aż 83,8% uczennic i 78% uczniów. Odsetki te są podobne do tych z 2015 roku: dziewczęta – 87%, chłopcy – 83%.

Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych wśród dziewcząt i chłopców było istotnie zróżnicowane w grupie uczniów z tyskich gimnazjów (jeśli chodzi o rozpowszechnienie picia w ost. roku i miesiącu)- odsetki pijących dziewcząt w obu przypadkach były wyższe).

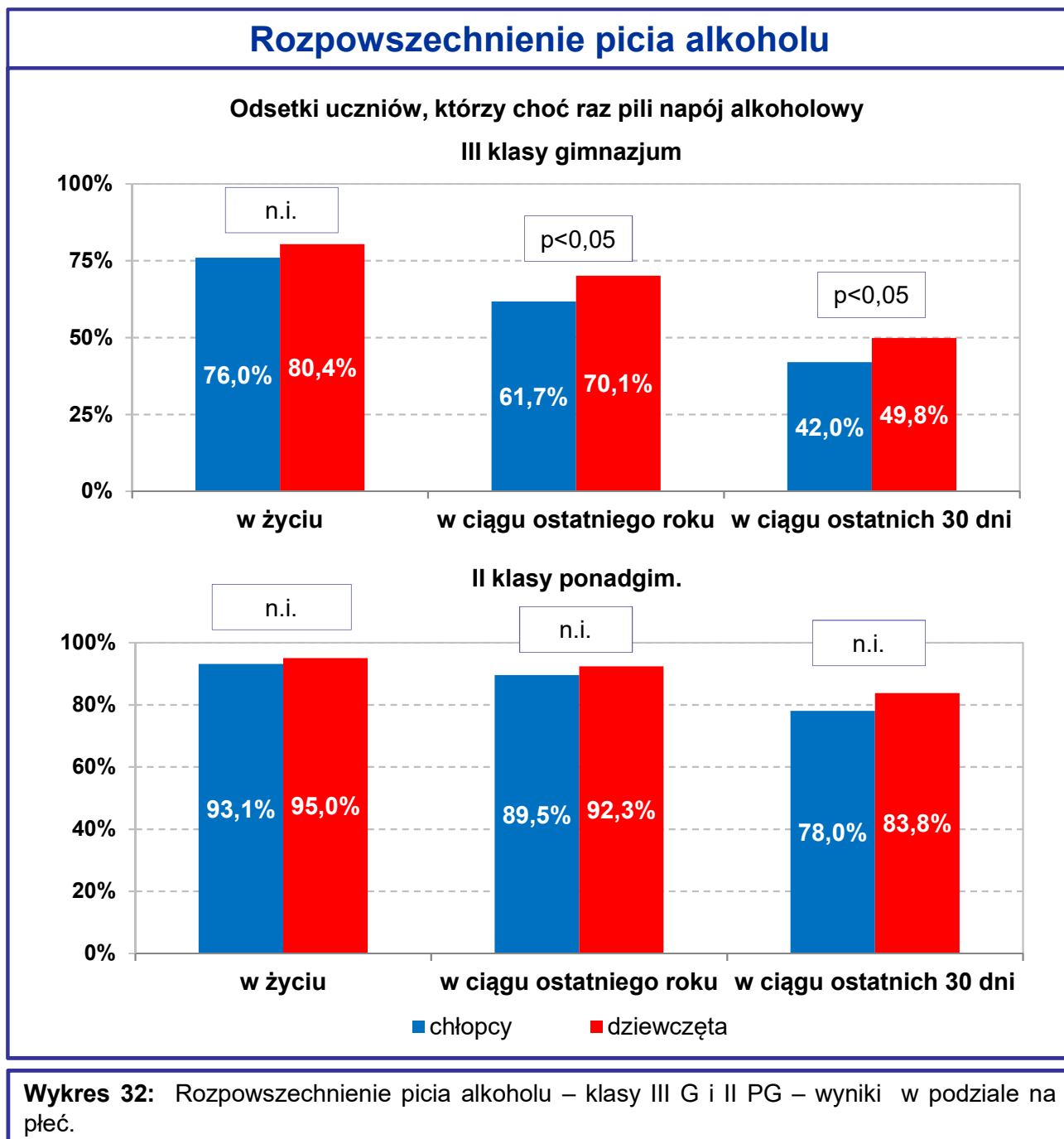
Z punktu widzenia oszacowania rozpowszechnienia picia alkoholu wśród młodzieży interesujące są również deklaracje badanych na temat tego, ilu z ich przyjaciół pije alkohol (wykres 33). Zdaniem 35,6% uczennic z klas trzecich gimnazjum alkohol pije większość spośród przyjaciół, a 5,1% uznało, że wszyscy. Odsetki chłopców z tej grupy wiekowej wskazujących, że pije większość albo wszyscy wyniosły odpowiednio 22,8% oraz 2,9%.

W grupie starszej młodzieży, tj. wśród uczniów drugich klas tyskich szkół ponadgimnazjalnych, średnio połowa badanych (49,3% chłopców i 50,1% dziewcząt) przyznała, że większość ich przyjaciół sięga po alkohol. Średnio co piąta uczennica (23,3%) i uczeń (17,6%) stwierdził, że robią to wszyscy ich przyjaciele.

Zaledwie 7,3% gimnazjalistek i 10,3% gimnazjalistów z klas trzecich stwierdziło, że alkoholu nie pije nikt spośród ich przyjaciół. Wśród uczniów drugich klas ponadgimnazjalnych te odsetki były znacznie niższe – takie zdanie wyraziło jedynie 1,7% dziewcząt i 2,9% chłopców.

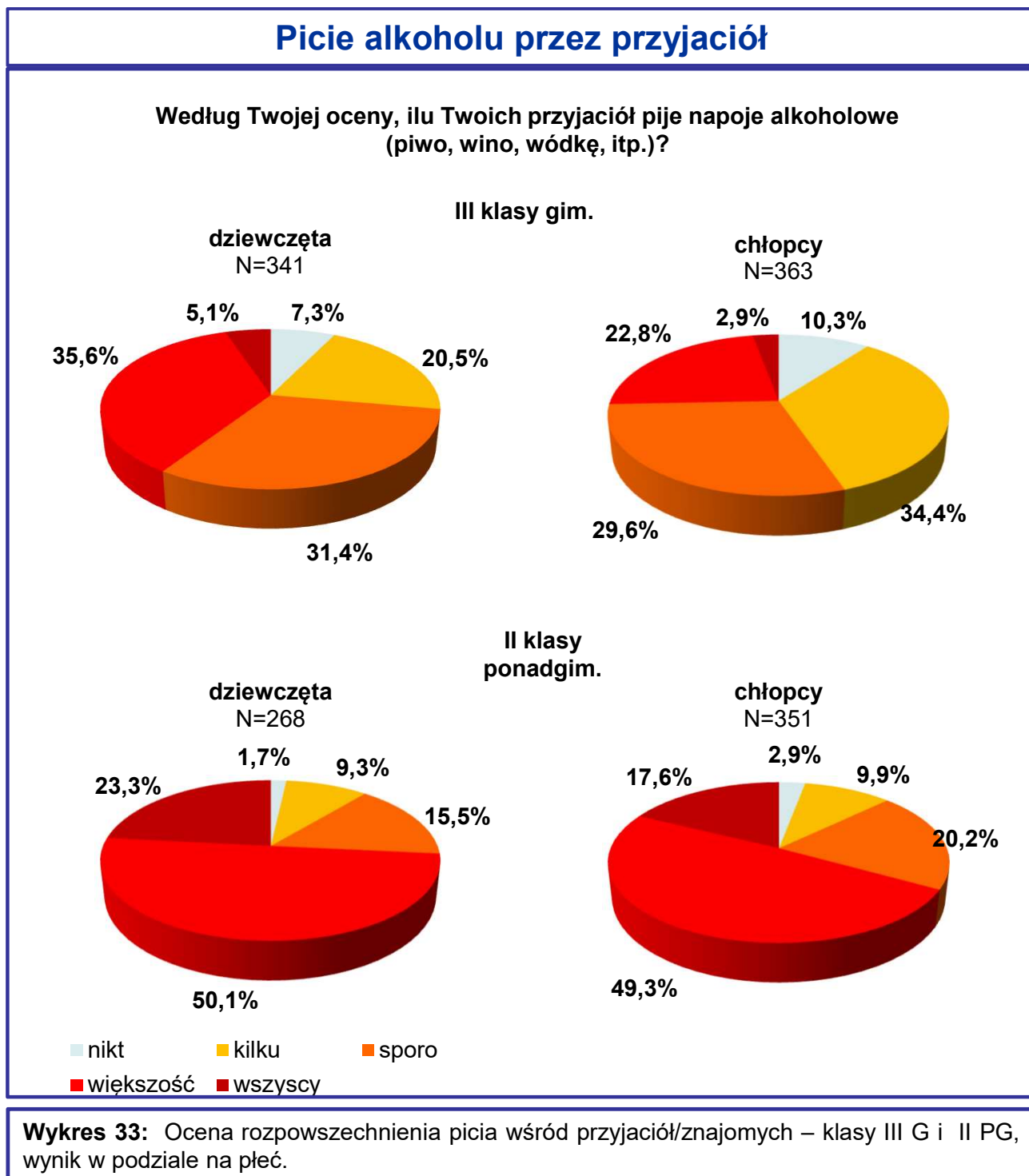
4.3 Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych - w życiu oraz w ostatnim roku przed badaniem

	N
III kl. gim. chłopcy	364
III kl. gim. dziewczęta	341
II kl. ponadgim. chłopcy	357
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

4.4 Ocena rozpowszechnienie picia alkoholu wśród przyjaciół

4.5 Częstotliwość konsumpcji alkoholu w okresie ostatnich 30 dni

Jak pokazały wcześniejsze analizy, **znacząca część młodzieży uczestniczącej w badaniu piła alkohol w okresie 30 dni poprzedzających badanie.**

W ciągu ostatniego miesiąca przed przeprowadzeniem badania **10 razy lub częściej pił alkohol co czternasty uczeń trzeciej klasy gimnazjum (7%) i ponad jedna piąta (21,2%) uczniów klasy drugiej szkoły ponadgimnazjalnej.**

Wśród uczniów młodszych odsetek chłopców pijących alkohol co najmniej 10 razy był nieco wyższy niż w przypadku dziewcząt (odpowiednio 7,9% vs 6%). Wśród uczniów starszego rocznika odnotowano znacznie większe zróżnicowanie - w grupie dziewcząt odsetek ten wynosił 18,2% zaś w grupie chłopców był wyraźnie wyższy: 23,5%. **Problem częstego sięgania po alkohol w skali miesiąca dotyczył więc w największym stopniu chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.**

W ciągu miesiąca poprzedzającego badanie największy odsetek młodzieży pił piwo: tak zadeklarowało 39,8% badanych gimnazjalistów z klas trzecich i 70% uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych. W młodszej kohorcie odsetki pijących piwo były zbliżone między chłopcami i dziewczętami, poza opcją picia piwa 20 razy i więcej w ciągu ostatnich 30 dni (dziewczęta: 0,9%, chłopcy: 2,6%, czyli prawie trzy razy więcej). Duże różnice wystąpiły natomiast między płciami w starszej kohorcie w kontekście picia piwa 1-2 razy w ciągu ostatnich dni (większy odsetek dziewcząt: 30,7% vs 20,6%) oraz wskazań od 6 razy do 20 razy i więcej w ciągu ostatnich 30 dni (większy odsetek chłopców).

Drugim najpopularniejszym napojem wśród nastolatków była wódka. W ciągu 30 dni poprzedzających badanie piła ją ¼ gimnazjalistów (26,3%) i prawie trzy piąte uczniów starszych (58,8%). Pomędzy typami szkół były istotne różnice. W młodszym roczniku rozpowszechnienie spożycia wódki wśród dziewcząt było nieco niższe niż wśród chłopców (z wyjątkiem wskazania 1-2 razy). W starszym roczniku rozpowszechnienie spożycia wódki było wyższe u dziewcząt. W analizowanym okresie alkopopy piło 13,3% uczniów z trzeciej klasy gimnazjum oraz 31,4% uczniów z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych.

Najmniej osób piło wino (18% gimnazjalistów i 35,8% uczniów starszych). Dziewczęta z obu grup wiekowych piły wino częściej od chłopców. Odsetki osób pijących wino w ciągu 30 dni poprzedzających badanie były wyższe wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych niż wśród uczniów trzecich klas gimnazjum w przypadku każdego z ww. rodzajów alkoholi.

4.5 Częstotliwość konsumpcji alkoholu w okresie ostatnich 30 dni

W analizowanym okresie piwo 10 razy lub częściej (tj. regularnie) piło 5,6% uczniów trzecich klas gimnazjum i 15% uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych. W starszym badanym roczniku regularnie pijących piwo chłopców było więcej niż dziewcząt: 23,5% vs. 18,2%.

W okresie ostatnich 30 dni przed badaniem regularnie (tj. 10 razy lub częściej) piło wódkę 1,4% gimnazjalistów z klas trzecich i 5,3% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. W starszym roczniku regularnie pijących wódkę chłopców było nieco więcej niż dziewcząt.

W przypadku alkopopów, w obu badanych rocznikach częściej trunki te piły dziewczęta.

W przypadku wina odnotowano wyższe odsetki uczniów z klas ponadgimnazjalnych pijących ten trunek oraz wyższe odsetki pijących wino dziewcząt (zwłaszcza w szkołach ponadgimnazjalnych).

Wyzwaniem dla osób zajmujących się profilaktyką w Tychach jest nie tylko bardzo wysokie rozpowszechnienie picia alkoholu wśród młodzieży, ale również natężenie doświadczeń z alkoholem i fakt, że znaczące odsetki uczniów piją alkohol nie sporadycznie, lecz regularnie.

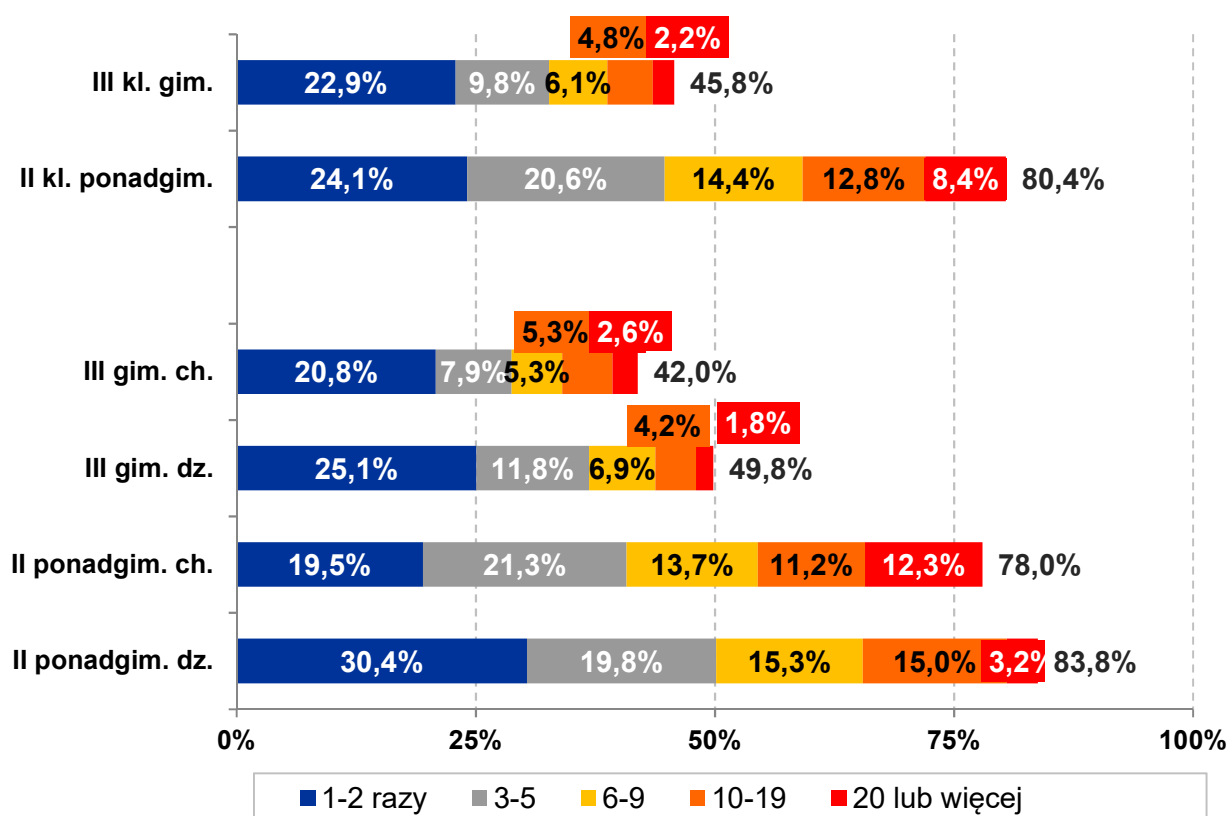
Warto przypomnieć, że alkohol piło się w ostatnim miesiącu przed badaniem 45,8% uczniów trzeciej klasy gimnazjum i 80,4% uczniów drugiej klasy szkoły ponadgimnazjalnej.

4.5 Częstotliwość konsumpcji alkoholu w okresie ostatnich 30 dni

Częstotliwość picia alkoholu – ostatnie 30 dni

Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się pić napój alkoholowy, tzn. piwo, wino, wódkę lub inny napój spirytusowy w ciągu ostatnich 30 dni?

Wykres 34: Częstotliwość picia alkoholu w ciągu ostatnich 30 dni – klasy III gimnazjum i klasy II szkół ponadgimnazjalnych.

	N
III kl. gim.	705
II kl. ponadgimn.	622
III kl. gim. chłopcy	364
III kl. gim. dziewczęta	341
II kl. ponadgim. chłopcy	357
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

4.5 Częstotliwość konsumpcji piwa w okresie ostatnich 30 dni

	III klasy gim. N=705	II klasy ponadgim. N=622
w ogóle	60,2%	30,0%
1-2 razy	19,0%	24,9%
3-5 razy	9,7%	17,8%
6-9 razy	5,5%	12,4%
10-19 razy	3,8%	9,6%
20 razy lub więcej	1,8%	5,4%

III klasy gim.	dziewczęta N=341	chłopcy N=364
w ogóle	57,4%	62,8%
1-2 razy	19,6%	18,5%
3-5 razy	12,4%	7,1%
6-9 razy	6,9%	4,2%
10-19 razy	2,7%	4,7%
20 razy lub więcej	0,9%	2,6%

II klasy ponadgim.	dziewczęta N=264	chłopcy N=357
w ogóle	33,0%	27,8%
1-2 razy	30,7%	20,6%
3-5 razy	17,4%	18,1%
6-9 razy	8,6%	15,2%
10-19 razy	8,0%	10,8%
20 razy lub więcej	2,4%	7,6%

Tabela 5: Częstotliwość picia piwa – ostatnie 30 dni – klasy III G i II PG.

4.5 Częstotliwość konsumpcji alkopopów w okresie ostatnich 30 dni

	III klasy gim. N=705	II klasy ponadgim. N=622
w ogóle	86,7%	68,6%
1-2 razy	8,0%	18,0%
3-5 razy	2,2%	6,8%
6-9 razy	2,4%	3,7%
10-19 razy	0,3%	2,0%
20 razy lub więcej	0,6%	1,0%

III klasy gim.	dziewczęta N=341	chłopcy N=364
w ogóle	83,7%	89,4%
1-2 razy	10,0%	6,1%
3-5 razy	3,6%	0,8%
6-9 razy	1,8%	2,9%
10-19 razy	0,6%	0,0%
20 razy lub więcej	0,3%	0,8%

II klasy ponadgim.	dziewczęta N=264	chłopcy N=357
w ogóle	62,2%	73,3%
1-2 razy	21,8%	15,2%
3-5 razy	8,6%	5,4%
6-9 razy	4,7%	2,9%
10-19 razy	2,4%	1,8%
20 razy lub więcej	0,3%	1,4%

Tabela 6: Częstotliwość picia alkopopów – ostatnie 30 dni – klasy III G i II PG.

4.5 Częstotliwość konsumpcji wina w okresie ostatnich 30 dni

	III klasy gim. N=705	II klasy ponadgim. N=622
w ogóle	82,0%	64,2%
1-2 razy	12,4%	24,4%
3-5 razy	3,5%	6,5%
6-9 razy	1,4%	3,1%
10-19 razy	0,3%	1,2%
20 razy lub więcej	0,4%	0,5%

III klasy gim.	dziewczęta N=341	chłopcy N=364
w ogóle	75,2%	88,4%
1-2 razy	16,3%	8,7%
3-5 razy	6,0%	1,1%
6-9 razy	1,5%	1,3%
10-19 razy	0,6%	0,3%
20 razy lub więcej	0,3%	0,3%

II klasy ponadgim.	dziewczęta N=264	chłopcy N=357
w ogóle	49,0%	75,5%
1-2 razy	33,0%	18,1%
3-5 razy	10,0%	4,0%
6-9 razy	5,9%	1,1%
10-19 razy	1,8%	0,7%
20 razy lub więcej	0,3%	0,7%

Tabela 7: Częstotliwość picia wina – ostatnie 30 dni – klasy III G i II PG.

4.5 Częstotliwość konsumpcji wódki w okresie ostatnich 30 dni

	III klasy gim. N=705	II klasy ponadgim. N=622
w ogóle	73,7%	41,2%
1-2 razy	13,7%	29,2%
3-5 razy	6,9%	14,1%
6-9 razy	4,2%	10,1%
10-19 razy	1,1%	3,3%
20 razy lub więcej	0,3%	2,0%

III klasy gim.	dziewczęta N=341	chłopcy N=364
w ogóle	71,9%	75,5%
1-2 razy	16,3%	11,3%
3-5 razy	6,0%	7,7%
6-9 razy	4,2%	4,2%
10-19 razy	1,2%	1,1%
20 razy lub więcej	0,3%	0,3%

II klasy ponadgim.	dziewczęta N=264	chłopcy N=357
w ogóle	44,2%	39,0%
1-2 razy	28,6%	29,6%
3-5 razy	15,6%	13,0%
6-9 razy	6,8%	12,6%
10-19 razy	2,9%	3,6%
20 razy lub więcej	1,8%	2,2%

Tabela 8: Częstotliwość picia wódki – ostatnie 30 dni – klasy III G i II PG.

4.6 Rodzaje pitych napojów alkoholowych - ostatnia okazja

Jakie napoje pił(a)ś podczas ostatniej okazji, kiedy pił(a)ś alkohol?

	piwo	wino	alkopop	Wódka
III klasy gim.	44,3%	12,9%	5,3%	22,4%
II klasy ponadgim.	55,0%	17,8%	10,2%	30,5%

Tabela 9: Odsetki uczniów pijących poszczególne napoje alkoholowe podczas ostatniej okazji – klasy III G i II PG.

Deklaracje odnośnie rodzaju napoju, spożywanego podczas ostatniej konsumpcji alkoholu nie były idealnym odwzorowaniem sytuacji przedstawionego wcześniej ogólnego obrazu picia alkoholu przez badanych nastolatków.

Najbardziej popularnym rodzajem alkoholu pitym podczas ostatniej okazji było piwo. Podczas ostatniej konsumpcji napojów alkoholowych piło je ponad 44% badanych z klas trzecich gimnazjum i 55% z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych. W 2015 roku piwo było także dominującym alkoholem w wyborach młodzieży.

Na drugim miejscu plasuje się **wódka**. Podczas ostatniej okazji, piło ją 30,5% uczniów z tyskich szkół ponadgimnazjalnych i 22,4% z tyskich gimnazjów.

Na trzecim miejscu pojawia się **wino**, które pił co szósty badany II klas szkół ponadgimnazjalnych i co ósmy uczeń/uczennica z gimnazjów (odpowiednio 17% i 12,9%). Kolejnym bardzo popularnym napojem są **alkopopy**. Podczas ostatniej okazji pił je co dziesiąty uczeń ze szkoły ponadgimnazjalnej i co dwudziesty gimnazjalista. Uczniowie starszego rocznika zdecydowanie częściej od młodszych deklarowali spożywanie wymienionych rodzajów alkoholu.

Obok danych na temat częstotliwości picia alkoholu oraz jego rozpowszechnienia wśród młodzieży ważne informacje niosą ze sobą także wyniki dotyczące ilości poszczególnych napojów alkoholowych wypijanych przez uczniów podczas ostatniej okazji. Zostały one zaprezentowane na kolejnych wykresach (wykresy 35-37).

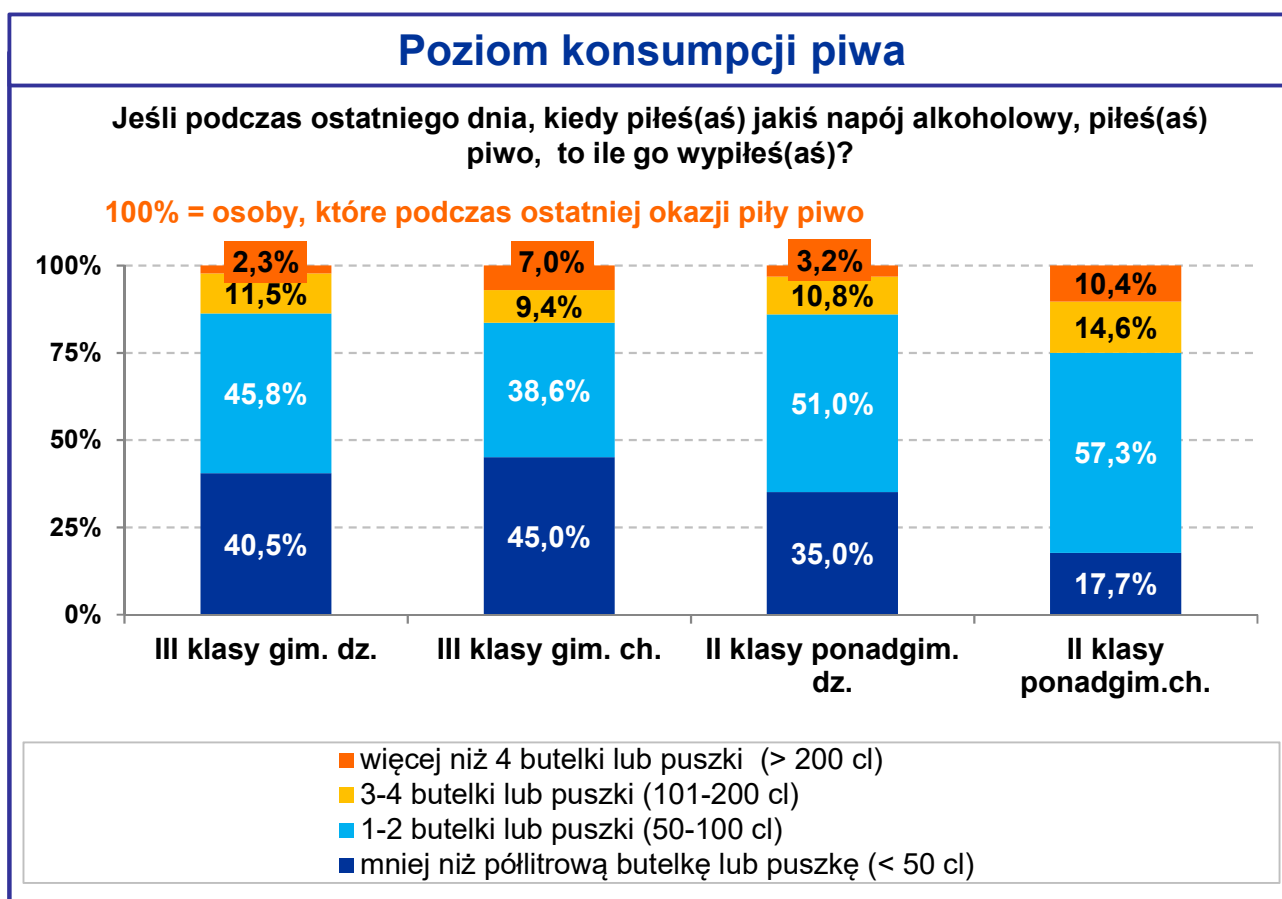

4.6 Rodzaje pitych napojów alkoholowych - ostatnia okazja

Ponieważ piwo było bardzo popularnym napojem wśród badanej młodzieży, w pierwszej kolejności przedstawimy analizę ilości wypijanego przez nastolatki piwa podczas ostatniej okazji konsumpcji.

Wśród osób, które piły piwo podczas ostatniej okazji, 45,8% dziewcząt i 38,6% chłopców z trzech klas gimnazjum wypilo 1-2 butelki/puszki. W przypadku starszych uczniów odsetki były wyższe i wyniosły odpowiednio 51% i 57,3%. **Spośród osób pijących piwo podczas ostatniej okazji trzy lub więcej butelek/puszek (zagregowane odpowiedzi „3-4 butelki/puszki” oraz „więcej niż 4 butelki lub puszek”) wypila co siódma gimnazjalistka (13,8%) i co szósty gimnazjalista (16,4%). Analogiczne odsetki wśród uczniów starszych wyniosły 14% i 25% (co czwarty uczeń).**

Należy podkreślić, iż wypicie takiej ilości piwa przy jednej okazji oznacza, że wszyscy ci młodzi ludzie znaleźli się w stanie nietrzeźwości, a w przypadku części z nich (tych, którzy wypili powyżej 4 butelek piwa), w stanie głębokiego upojenia alkoholowego (mając we krwi ponad 2 promile alkoholu).

Wykres 35: Ilość piwa wypita podczas ostatniej okazji – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

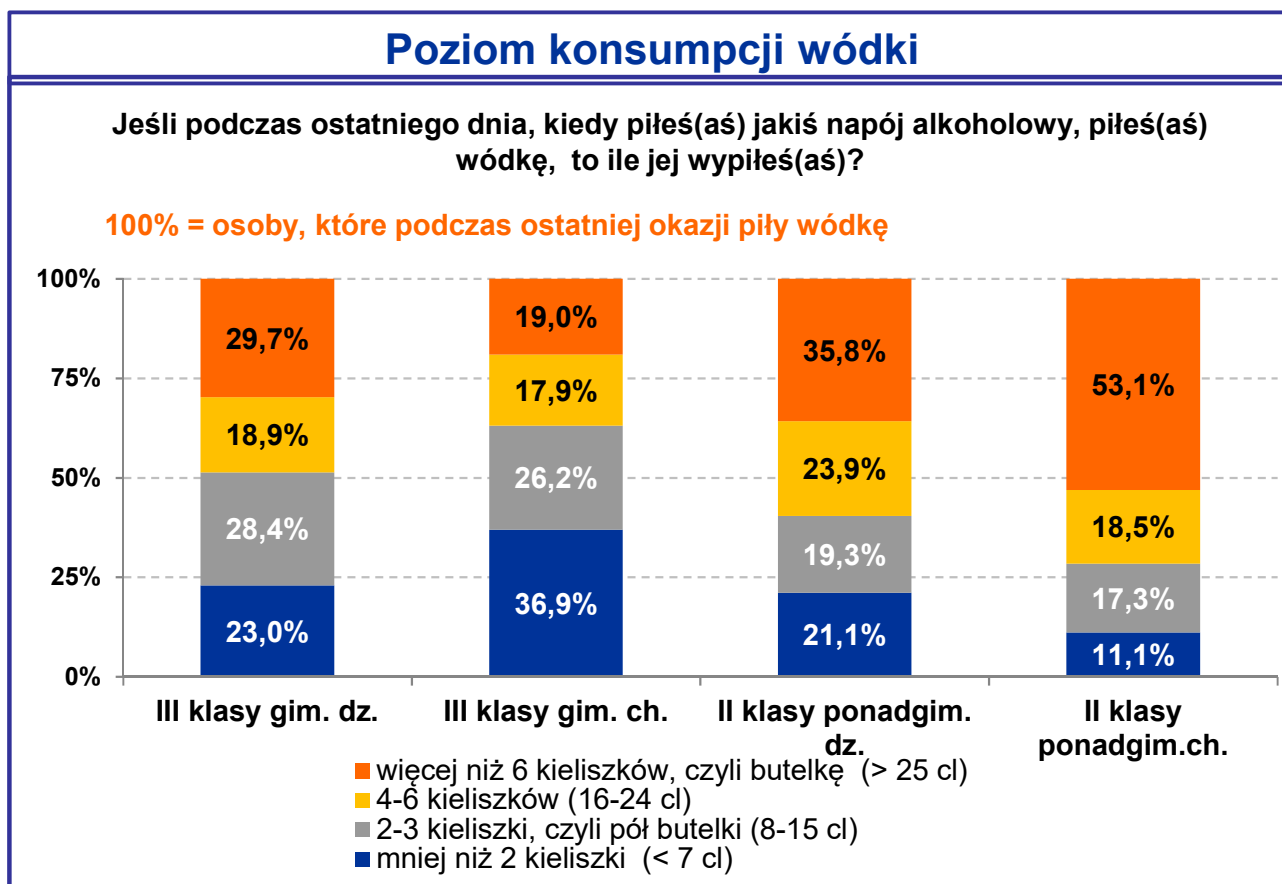
	N		N
III kl. gim. chłopcy	164	II kl. ponadgim. chłopcy	212
III kl. gim. dziewczęta	135	II kl. ponadgim. dziewczęta	122

4.6 Rodzaje pitych napojów alkoholowych - ostatnia okazja

Na uwagę zasługuje fakt, że bardzo wysokie odsetki osób sięgających po wódkę podczas ostatniej okazji, wypili 4 lub więcej kieliszków tego napoju (zagregowane odpowiedzi „4 -6 kieliszków” oraz „więcej niż 6 kieliszków, czyli butelkę”). Wśród dziewcząt z trzecich klas gimnazjum pijących wódkę podczas ostatniej okazji taką ilość wypiła prawie połowa (48,6%), zaś wśród chłopców – mniejszy odsetek – 36,9%. W grupie starszych uczniów odsetki były wyższe: dziewczęta – 59,7%, chłopcy – 71,6%. **Zwraca uwagę bardzo wysoki odsetek chłopców z klas II tyskich szkół ponadgimnazjalnych pijących duże ilości wódki.**

Ponadto, o ile w przypadku innych napojów alkoholowych osoby wypijające ich duże ilości stanowiły mniejszość, o tyle w przypadku wódki stanowią one niemal połowę lub większość. Reasumując można sformułować wniosek, że większość starszych uczniów, którzy pili wódkę podczas ostatniej okazji, wypijała ilości prowadzące do stanu upicia się.

Wykres 36: Ilość wódki wypita podczas ostatniej okazji – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

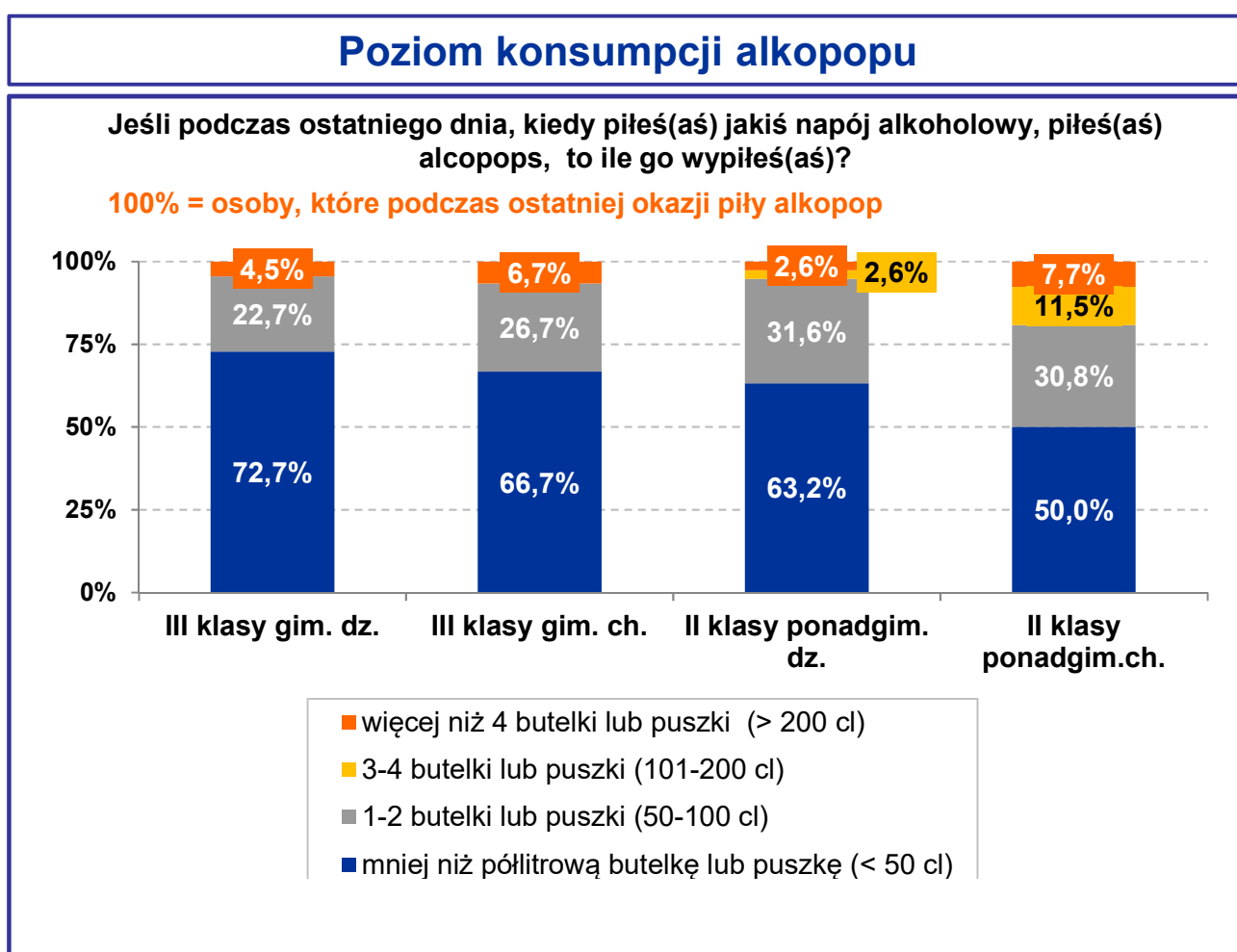
	N
III kl. gim. chłopcy	81
III kl. gim. dziewczęta	76
II kl. ponadgim. chłopcy	104
II kl. ponadgim. dziewczęta	85

4.6 Rodzaje pitych napojów alkoholowych - ostatnia okazja

Alkopopy są coraz bardziej popularnym napojem alkoholowym wśród badanych uczniów. 3-4 butelki/puszki lub więcej niż 4 wypilo przy ostatniej okazji 4,5% badanych gimnazjalistek i 6,7% ankietowanych gimnazjalistów. W przypadku uczennic i uczniów starszych, odsetki wskazań przekroczyły 5%, przy czym w przypadku chłopców z klas II szkół ponadgimnazjalnych – znacznie (odpowiednio: 5,2% dziewcząt i 19,2% chłopców).

Większość badanych deklarowała, że przy ostatniej okazji wypila mniej niż półlitrową butelkę lub puszkę alkopopu.

Wykres 37: Ilość alkopopu wypita podczas ostatniej okazji – klasy III G i II PG.

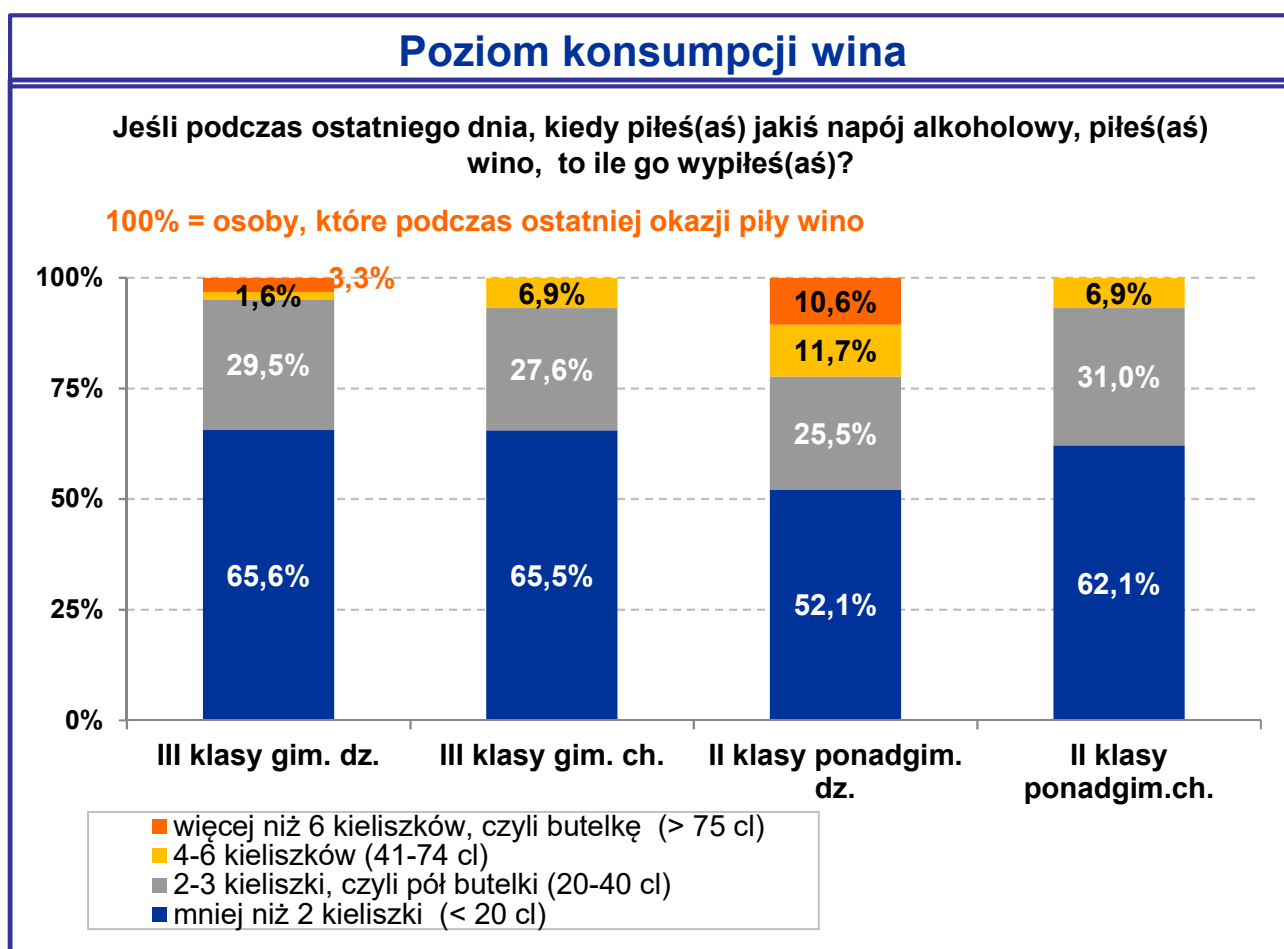
	N
III kl. gim. chłopcy	14
III kl. gim. dziewczęta	23
II kl. ponadgim. chłopcy	34
II kl. ponadgim. dziewczęta	30

4.6 Rodzaje pitych napojów alkoholowych - ostatnia okazja

Wino było nieco mniej popularnym alkoholem wśród badanych uczniów spożywanym w ciągu 30 dni poprzedzających badanie niż piwo. Więcej niż 3 kieliszki wina (zagregowane odpowiedzi: „4-6 kieliszki” oraz „więcej niż 6 kieliszków, czyli butelkę”) pili podczas ostatniej okazji zarówno tysiące gimnazjaliści, jak i uczniowie szkół ponadgimnazjalnych (było to udziałem 4,9% gimnazjalistek i 6,9% gimnazjalistów oraz 22,3% uczennic i 6,9% uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych).

Zwraca uwagę bardzo wysoki odsetek spożywających duże ilości wina dziewcząt ze szkół ponadgimnazjalnych – ponad 3 razy więcej niż ich rówieśników płci męskiej). Najczęściej deklarowano picie mniej niż 2 kieliszków wina.

Wykres 38: Ilość wina wypita podczas ostatniej okazji – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	28
III kl. gim. dziewczęta	63
II kl. ponadgim. chłopcy	37
II kl. ponadgim. dziewczęta	73

4.7 Ocena ryzyka związanego z piciem alkoholu

Postrzeżenie ryzyka związanego z piciem alkoholu przez badaną młodzież zależy od płci badanych uczniów i od kategorii wiekowej. W obydwu badanych grupach wiekowych najbardziej ryzykownym zachowaniem jest zdaniem uczniów picie 4-5 drinków prawie codziennie. Picie 5 drinków lub więcej w czasie weekendu zostało ocenione jako bardziej ryzykowne od spożywania 1- 2 drinków prawie codziennie wśród młodszych uczniów, zaś wśród starszych kształtowało się na zbliżonym poziomie.

Dziewczęta częściej niż chłopcy wskazywały na duże ryzyko związane z poszczególnymi modelami spożywania alkoholu.

Dziewczęta częściej niż chłopcy oceniały ryzyko związane z **wypijaniem 1-2 drinków prawie codziennie jako wysokie**. Wśród uczennic trzecich klas gimnazjum taką ocenę formułowało 34,7%, zaś wśród uczennic drugich klas ponadgimnazjalnych 40,8%. Analogiczne odsetki wśród chłopców z tych roczników wyniosły 21,7% oraz 22,5%. Warto zauważyć, że duży odsetek badanych, którzy uważają, że ryzyko dla zdrowia związane z takim modelem picia nie występuje lub jest małe – jest on większy wśród chłopców (gimnazjaliści: 30,4%, uczniowie szkół ponadgimnazjalnych: 33,8%) niż wśród dziewcząt (gimnazjalistki: 23,2%, uczennice szkół ponadgimnazjalnych: 24,2%).

Podobną zależność oceny ryzyka od płci badanych uczniów zanotowano w ewaluacji ryzyka związanego z intensywnym piciem alkoholu, tj. **4-5 drinków prawie codziennie**. Pogląd, że taki model picia wiąże się z dużym ryzykiem dla zdrowia wyraziło średnio trzy czwarte badanych dziewcząt (74,6% gimnazjalistek z klas trzecich i 75,5% starszych uczennic). Wśród chłopców taki pogląd wyraziło 62,1% młodszych uczniów i 58,5% starszych. Opinię, że taki model picia alkoholu nie stwarza ryzyka dla zdrowia lub jest ono małe wyraziło od 6,7% do 7,2% uczennic. Wśród chłopców taki pogląd pojawiał się znacznie częściej – wyraziło go 10,3% gimnazjalistów i 15,6% starszych uczniów.

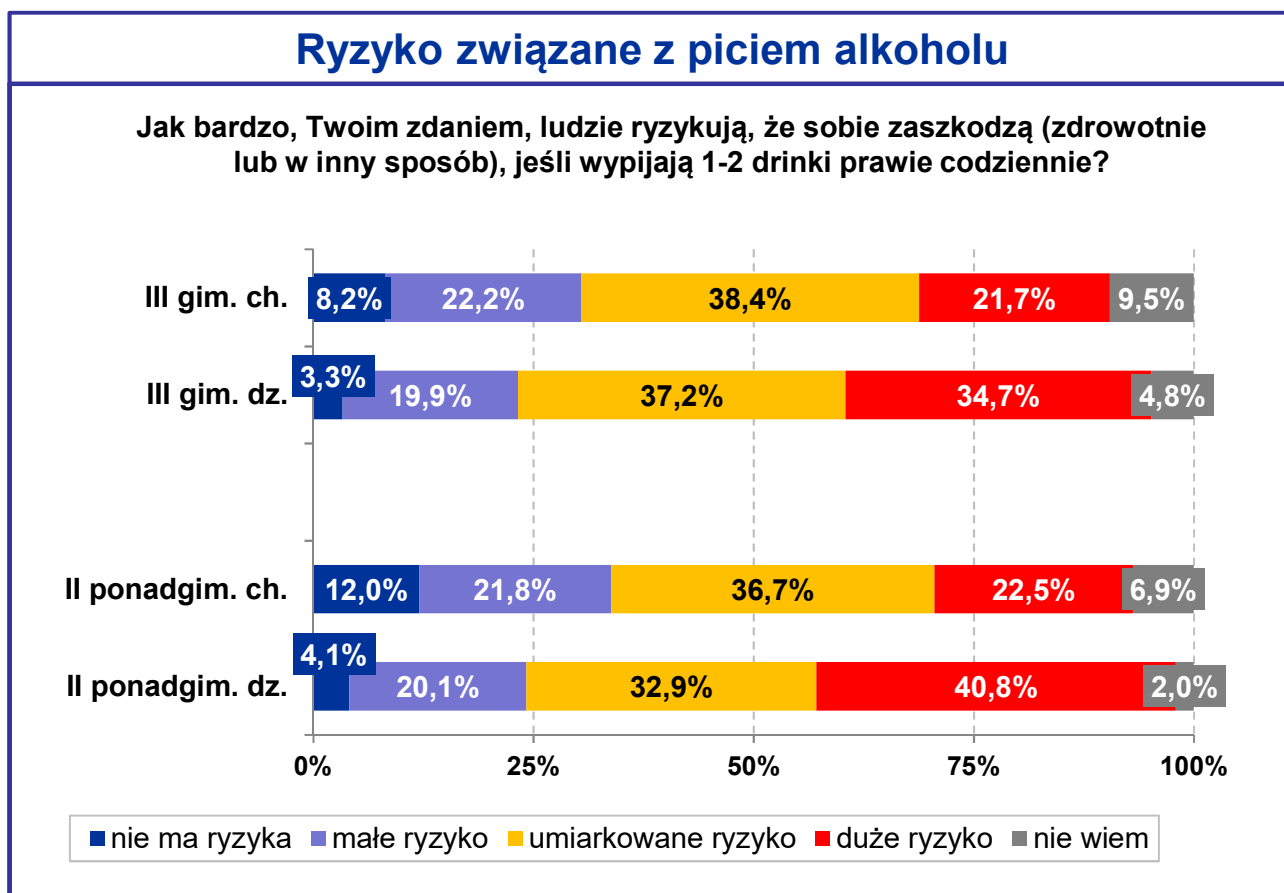
Picie znacznych ilości alkoholu w weekendy (5 lub więcej drinków) jest w opinii badanej młodzieży mniej ryzykowne niż codzienne picie 4-5 drinków.

Jak wspomniano powyżej, wysoka ocena ryzyka związanego z takim modelem picia, w porównaniu do spożywania 1- 2 drinków prawie codziennie była częściej udziałem młodszych badanych. Spośród uczniów młodszej kohorty opinię, że picie w weekendy 5 lub więcej drinków niesie duże ryzyko dla zdrowia wyraziło prawie 41,3% dziewcząt i 43,7% chłopców. W grupie starszej odsetki te były wyraźnie niższe i wyniosły odpowiednio 29,1% wśród chłopców oraz 35,6% wśród dziewcząt. Przekonanie o braku ryzyka lub niskim ryzyku wyraziło 18,2% chłopców i 16,5% dziewcząt w gimnazjum oraz odpowiednio 35,6% i 26,8% w szkole ponadgimnazjalnej.

Wydaje się, że u podłoża związku oceny ryzyka picia w weekendy z wiekiem badanych, może leżeć fakt, że taki model picia jest preferowany przez starszy rocznik młodzieży. Dlatego też uczniowie z tej frakcji obniżają ocenę ryzyka związanego z takim modelem picia alkoholu.

4.7 Ocena ryzyka związanego z pićm alkoholu

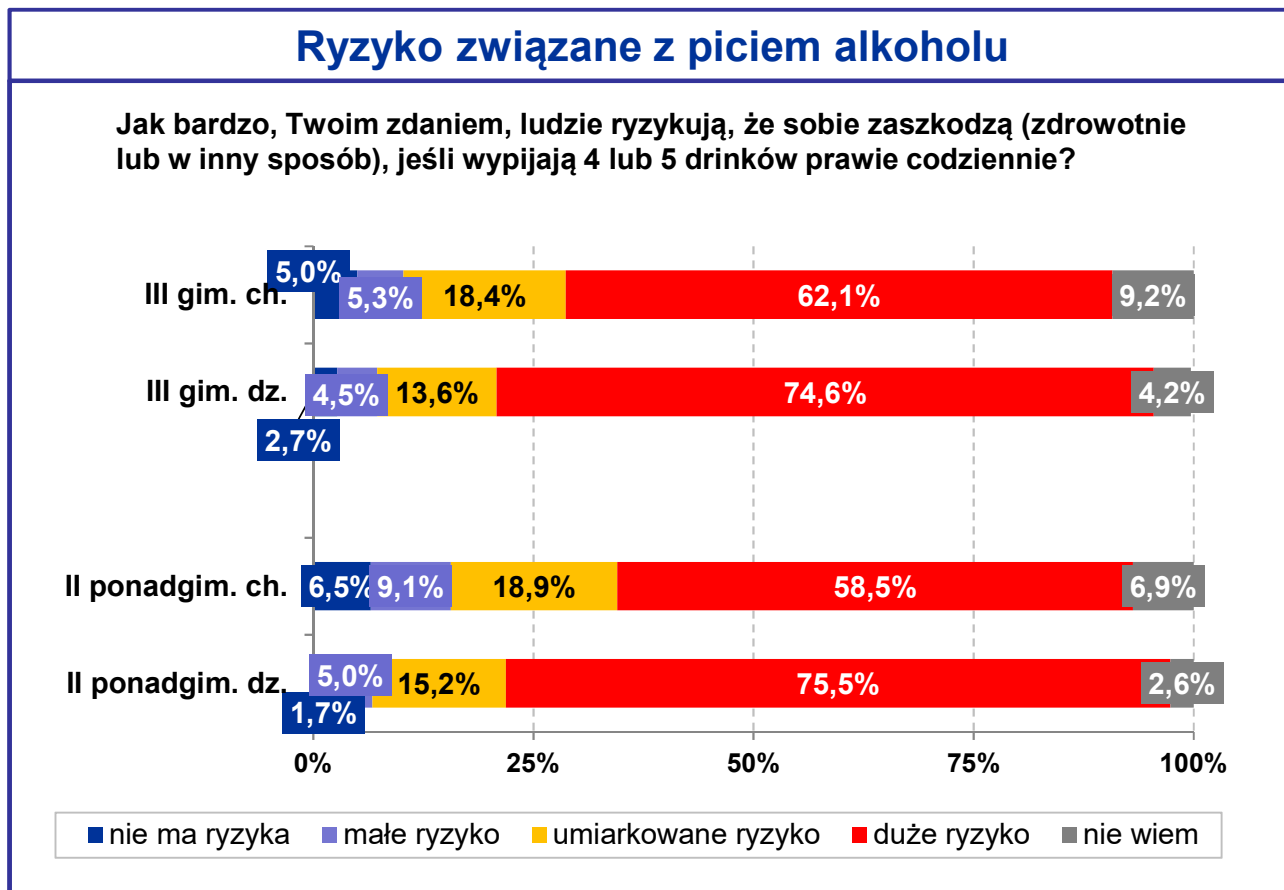

Wykres 39: Ocena ryzyka związanego z pićm 1-2 drinków dziennie – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	363
III kl. gim. dziewczęta	341
II kl. ponadgim. chłopcy	355
II kl. ponadgim. dziewczęta	268

4.7 Ocena ryzyka związanego z pićm alkoholu

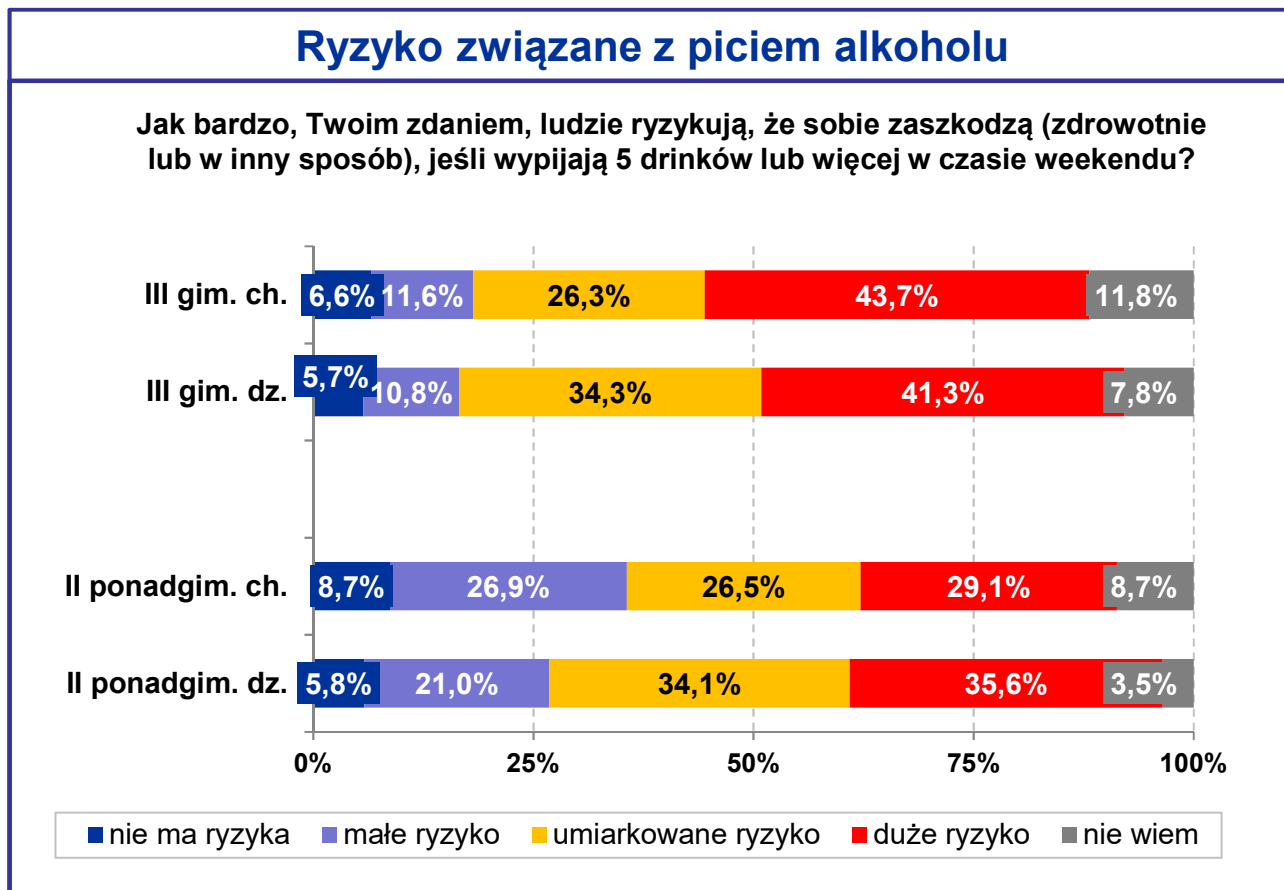

Wykres 40: Ocena ryzyka związanego z pićm 4-5 drinków dziennie – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	365
III kl. gim. dziewczęta	341
II kl. ponadgim. chłopcy	355
II kl. ponadgim. dziewczęta	268

4.7 Ocena ryzyka związanego z piciem alkoholu

Wykres 41: Ocena ryzyka związanego z piciem 5 i więcej drinków podczas weekendu – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	365
III kl. gim. dziewczęta	342
II kl. ponadgimn. chłopcy	355
II kl. ponadgimn. dziewczęta	268

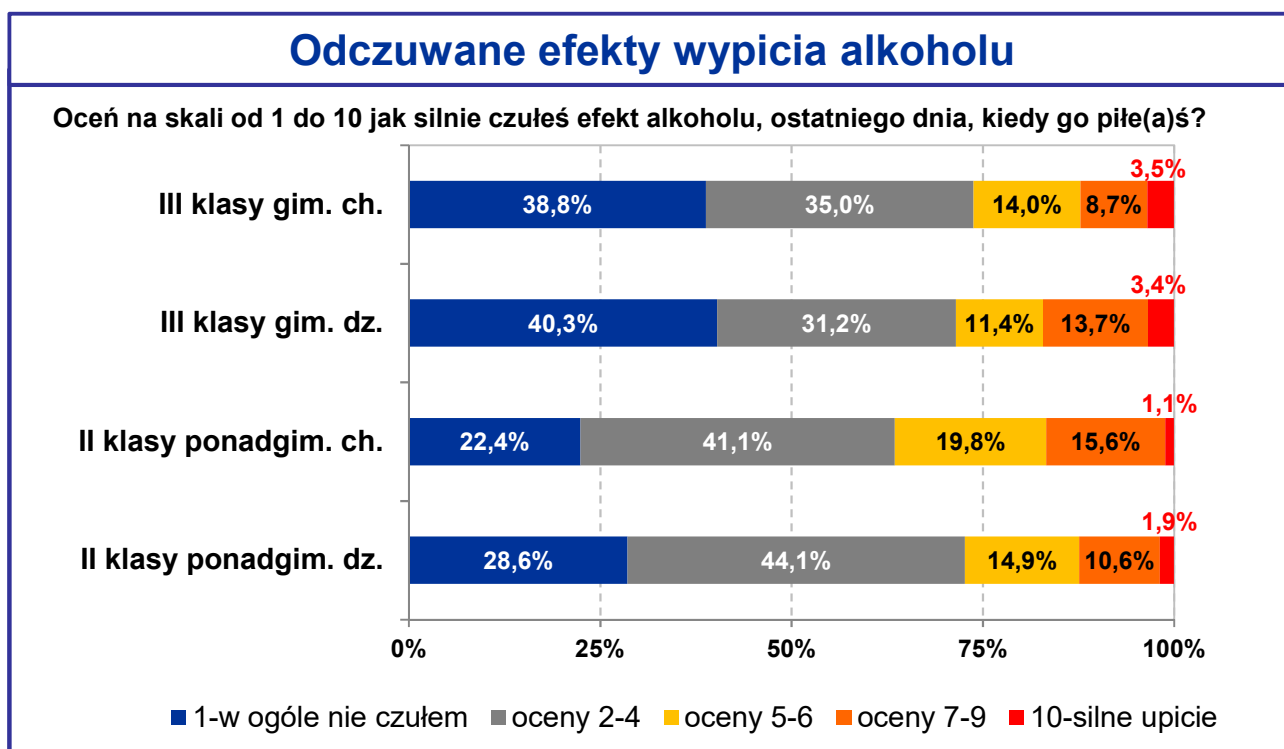

5. Problem upijania się młodzieży

5.1 Odczuwane efekty wypicia alkoholu - ostatnia okazja

Podczas badania poproszono uczniów, aby ocenili w skali od 1 do 10 własne odczuwanie efektu działania alkoholu podczas ostatniej okazji, kiedy zdarzyło im się pić. W analizie wyników uwzględniono odpowiedzi tylko tych uczniów, którzy kiedykolwiek w życiu pili alkohol. Ponad 1/3 uczniów z gimnazjum (40,3% dziewcząt i 38,8% chłopców) stwierdziła, że w ogóle nie poczuła efektów picia. Wśród starszych uczniów takie oceny były udziałem ponad jednej czwartej dziewcząt (28,6%) i nieco ponad jednej piątej chłopców (22,4%). Efekt działania alkoholu jako słaby (2-4 punkty na dziesięciostopniowej skali) zadeklarowała średnio jedna trzecia uczniów trzecich klas gimnazjum (31,2% dziewcząt i 35,0% chłopców). Natomiast około **3,5% badanych chłopców i 3,4% dziewcząt w tej grupie wiekowej przyznało, że podczas ostatniej okazji, kiedy pili alkohol, bardzo silnie odczuli jego działanie (ocena 10).** W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych odsetki dla takich ocen wynosiły 1,1% w przypadku chłopców i 1,9% wśród dziewcząt. Prawie połowa starszych badanych, oceniając efekty swojego ostatniego picia zaznaczyło cyfry od 2 do 4 (44,1% dziewcząt i 41,1% chłopców). **Na doznanie umiarkowanych oraz silnych efektów wypicia alkoholu (oceny 5-9) wskazało 22,7% uczniów i 25,1% uczennic z trzeciej klasy gimnazjum. W starszym roczniku takie oceny podało 35,4% chłopców i jedna czwarta dziewcząt.** Porównując te dane z wynikami badania przeprowadzonego cztery lata temu nie zanotowano istotnych różnic.

Wykres 42: Ocena subiektywnych efektów picia alkoholu – ostatnia okazja – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

*Podstawą procentowania na wykresie byli ci uczniowie, którzy kiedykolwiek pili napoje alkoholowe.

	N*
III kl. gim. chłopcy	275
III kl. gim. dziewczęta	271
II kl. ponadgim. chłopcy	339
II kl. ponadgim. dziewczęta	251

5.2 Rozpowszechnienie zjawiska upijania się uczniów

Upijanie się jest jednym z najbardziej ryzykownych zachowań, jakie podejmują młodzi ludzie. Wielu z nich właśnie na skutek upicia się popada w poważne problemy, ulega wypadkom, narusza prawo, traci szansę na dalszą edukację. Konsekwencją upijania się nastolatków mogą być również poważne problemy emocjonalne oraz konflikty i zaburzone relacje z rodzicami i rówieśnikami. Bezpośrednim następstwem upicia się mogą być także niechciane kontakty seksualne oraz eksperymenty z narkotykami. W tym kontekście warto podkreślić, iż kontrola zachowań związanych z piciem alkoholu powinna stanowić jeden z kluczowych elementów działań profilaktycznych adresowanych do młodzieży.

Jak pokazuje wykres 43, w trzecich klasach gimnazjum doświadczenie upicia się ma już za sobą jedna trzecia chłopców i 39% dziewcząt. **W ciągu roku poprzedzającego badanie upiła się jedna czwarta chłopców (24,3%) i co trzecia uczennica (34,4%) gimnazjów. Upicie się w ciągu 30 dni poprzedzających badanie zadeklarował średnio co dziesiąty uczeń z tego rocznika (10,3% chłopców) oraz co ósma uczennica (12,7% dziewcząt).**

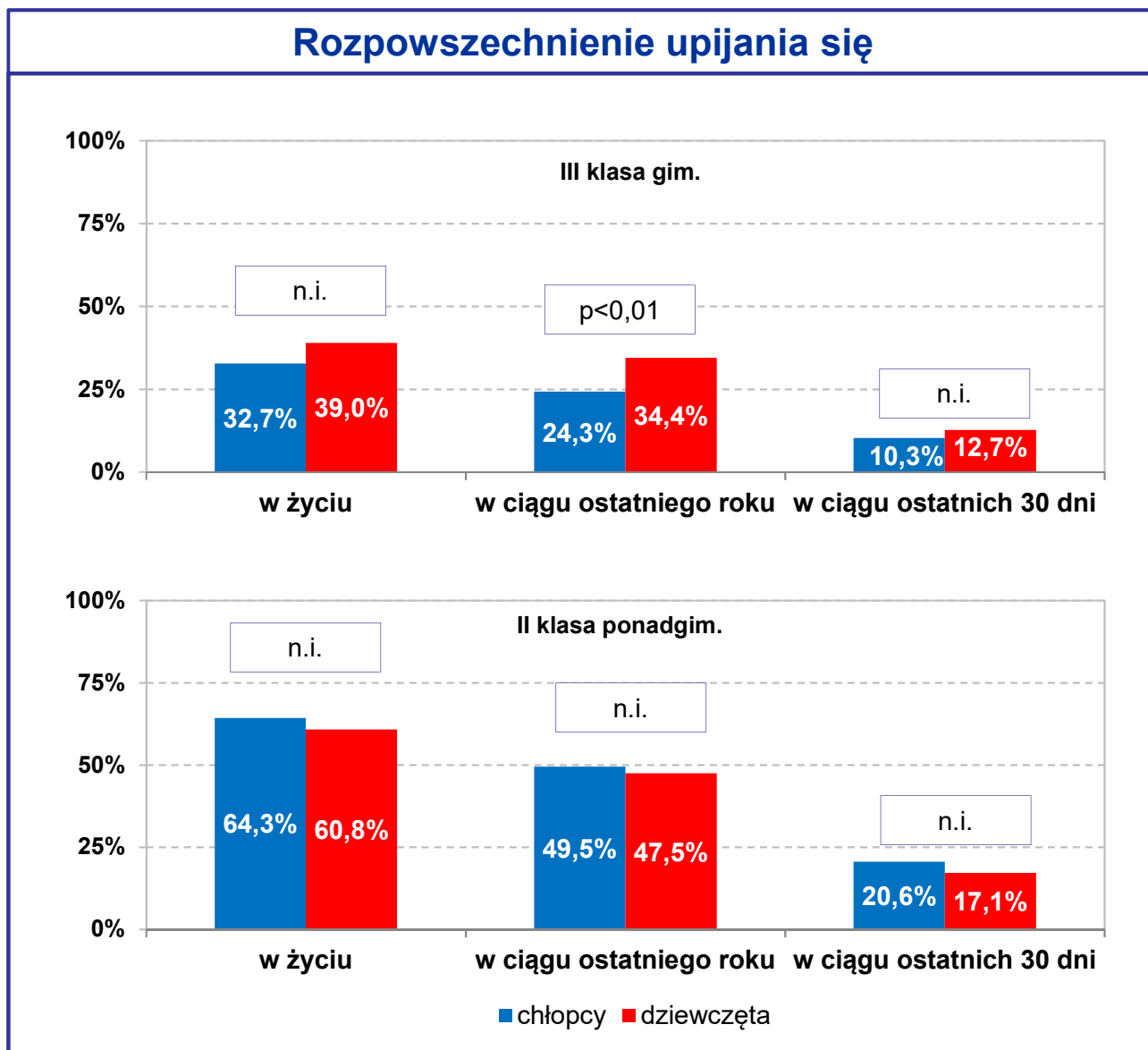
Różnice między płciami w analizowanym zakresie w większości nie są istotne statystycznie. Istotna różnica odnotowano tylko w populacji klas III G, gdzie odsetek chłopców którzy upili się w ciągu ostatniego roku był znacząco niższy niż odsetek dziewcząt.

W porównaniu z uczniami gimnazjum, odsetki uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych, którzy upili się przynajmniej raz w życiu wyraźnie wzrastają. Takie doświadczenie miało już za sobą prawie dwie trzecie chłopców (64,3%) i ponad 60% dziewcząt (60,8%) z tego rocznika.

Upicie w ciągu ostatniego roku zadeklarowała niemal połowa badanych chłopców (49,5%) i dziewcząt (47,5%), zaś w ciągu ostatnich 30 dni odpowiednio 20,6% i 17,1% badanych. Podobnie jak w przypadku upicia przynajmniej raz w życiu również w pozostałych analizowanych przedziałach czasowych starsi uczniowie upijali się istotnie częściej od młodszych.

5.2 Rozpowszechnienie zjawiska upijania się uczniów

Wykres 43: Rozpowszechnienie upijania się – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N		
	w życiu	w ciągu ost. 12 mies.	w ciągu ost. 30 dni
III kl. gim. chłopcy	364	364	364
III kl. gim. dziewczęta	341	341	341
II kl. ponadgim. chłopcy	357	357	357
II kl. ponadgim. dziewczęta	264	264	264

5.3 Ocena rozpowszechnienia upijania się wśród przyjaciół

Tylko co szósta badana gimnazjalistka (17,5%) i co czwarty z przebadanych gimnazjalistów (28,6%) zadeklarował, iż nikt spośród ich przyjaciół nie upija się.

W przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych odsetki te były znacznie niższe i wynosiły 9,9% w grupie dziewcząt i 8,8% wśród chłopców.

W trzech klasach gimnazjum **ponad jedna czwarta uczennic (27,7%) przyznała, że sporo ich przyjaciół upija się.** W starszej kohorcie badanych taką opinię wyraziło 30,3% badanych uczennic.

Spośród przebadanych gimnazjalistów 19% stwierdziło, że spora liczba ich przyjaciół się upija, podczas gdy wśród starszych uczniów taki pogląd wyraziła ponad jedna trzecia badanych (37,7%), czyli prawie dwukrotnie więcej.

18,4% uczennic i 12,2% uczniów z gimnazjum deklarowało, iż większość lub wszyscy z grona ich przyjaciół upijają się. W starszej frakcji wiekowej taką opinię wyraziła około jedna czwarta badanych – 27,7% dziewcząt i 22,3% chłopców.

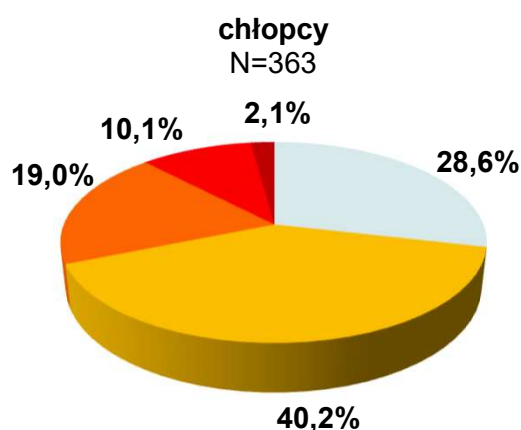
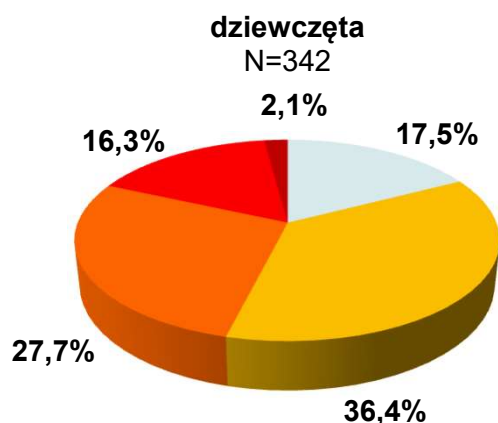

5.3 Ocena rozpowszechnienia upijania się wśród przyjaciół

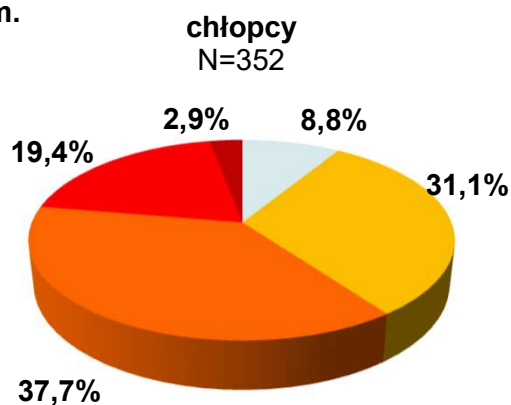
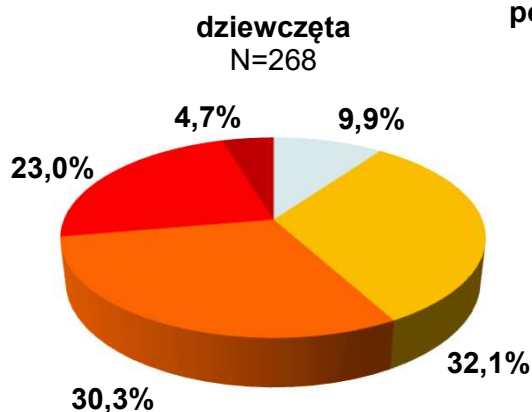
Upijanie się wśród przyjaciół

Według Twojej oceny, ilu Twoich przyjaciół upija się?

III klasy gim.

II klasy ponadgim.

■ nikt ■ kilku ■ sporo
■ większość ■ wszyscy

Wykres 44: Ocena rozpowszechnienia upijania się wśród przyjaciół – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

5.4 Pierwsze doświadczenia związane z upijaniem się

Doświadczenie upicia się (co najmniej raz w życiu) ma już za sobą jedna trzecia uczniów klas trzecich gimnazjum (32,7%) oraz prawie dwie trzecie uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (64,3%) W przypadku dziewcząt odpowiednio: 39% i 60,8%.

8,2% dziewcząt z młodszej grupy badanych upiło się po raz pierwszy mając mniej niż 13 lat, w przypadku chłopców odsetek ten wyniósł 6,1%.

Wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych tak młody wiek wskazało 3,8% dziewcząt i 4,3% chłopców.

Dla porównania w 2015 roku 8,5% dziewcząt z młodszej grupy badanych upiło się po raz pierwszy w wieku 13 lat lub wcześniej, w przypadku chłopców odsetek ten wynosił 9,2%. Wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych ten wiek wskazało 6% dziewcząt i 7,7% chłopców. Obserwujemy więc wzrost odsetka uczniów, którzy mają za sobą wczesne doświadczenia z alkoholem wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz chłopców z gimnazjów.

Co czwarta (27,8%) uczennica gimnazjum i co piąty gimnazjalista (20,6%) upiło się po raz pierwszy mając 14-15 lat. W starszej badanej grupie odpowiedź taką wskazał średnio co siódmy badany (13,5% dziewcząt i 13,4% chłopców). Uczniowie drugich klas szkół ponadgimnazjalnych najczęściej jednak wskazywali jako czas pierwszego upicia się wiek 16 lat lub więcej (43,7% dziewcząt i 46,6% chłopców). W klasach trzecich gimnazjum w wieku 16 lat lub więcej upiło się 3% dziewcząt i 6,1% chłopców.

Jako moment upicia się po raz pierwszy najwięcej osób z klas ponadgimnazjalnych w roku 2015 wskazało wiek 16 lat lub więcej – 49,6% i 44,6% uczniów. W klasach gimnazjalnych był to wiek 14-15 lat (odsetki wynosiły 26,4% wśród uczennic i 26,7% wśród uczniów).

Przedstawione wyniki wskazują wyraźnie, że istnieje grupa młodych ludzi, którzy po raz pierwszy upili się będąc jeszcze uczniami szkoły podstawowej, a znacząca część badanych takie doświadczenie odnotowała na początku nauki w gimnazjum. To kolejny ważny sygnał pokazujący, że działania profilaktyczne, których celem jest m.in. opóźnienie momentu inicjacji alkoholowej, powinny być prowadzone już w czwartej, a najpóźniej piątej klasie szkoły podstawowej.

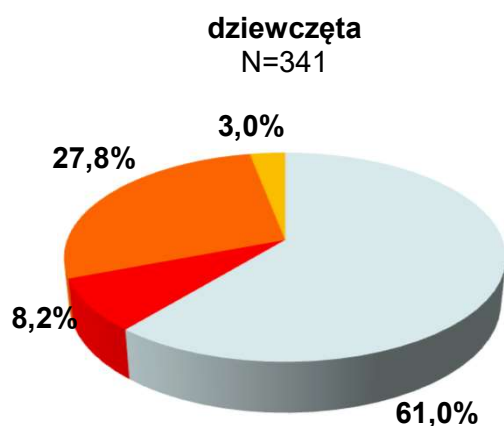

5.4 Pierwsze doświadczenia z upijaniem się

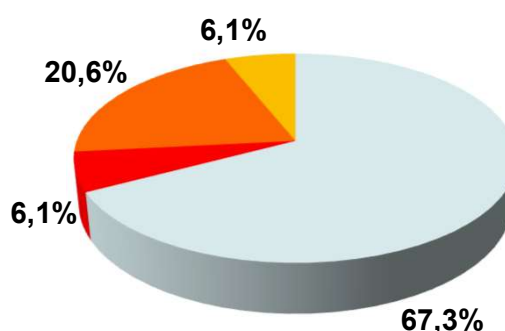
Wiek inicjacji – upicie się

Ile miałeś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu, (jeśli w ogóle), upić się alkoholem?

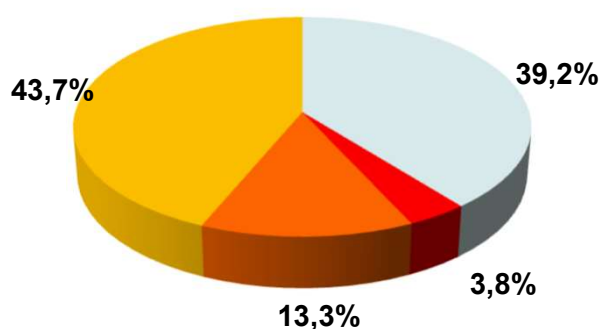
III klasy gim.

chłopcy
N=364

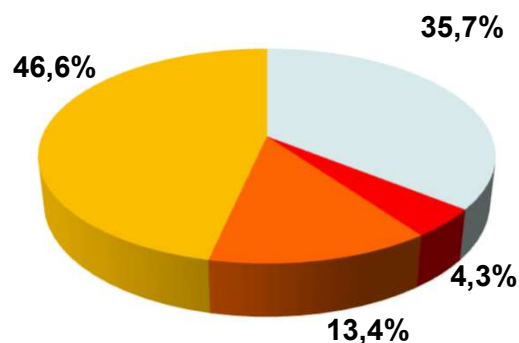

dziewczęta
N=264

II klasy ponadgim.

chłopcy
N=357

■ nigdy
■ 13 lat lub mniej
■ 14-15 lat
■ 16 lat lub więcej

Wykres 45: Wiek inicjacji – pierwsze upicie się – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć. Z wykresu usunięto odpowiedź „używał, ale nie podał wieku inicjacji” ponieważ nie udzielił jej żaden z badanych uczniów.

5.5 Częstotliwość i nasilenie zjawiska upijania się w okresie ostatnich 30 dni

Pytania dotyczące upijania się były zadawane uczniom na kilka różnych sposobów. Respondentów pytano zarówno o upicie się rozumiane jako subiektywne odczucie, jak i zadawano pytania mające na celu zobiektywizowanie pojęcia „upicia się”, odnosząc je do konkretnej ilości wypitego alkoholu.

Analizowane poniżej pytanie opiera się na takiej właśnie definicji, która znalazła się w kwestionariuszu ankiety i została przytoczona w podtytule wykresu 46. Na wstępie warto zauważyć, iż tak uszczegółowione pytanie - dotyczące wypicia pięciu lub więcej **wystandaryzowanych drinków** przy jednej okazji (co należy traktować jako wskaźnik upicia się) daje w konsekwencji zupełnie inne – znacznie wyższe wyniki niż wówczas, gdy pytamy uczniów o ich subiektywne odczucie upicia się w jakimś okresie czasu.

Odsetki uczniów, którzy w ciągu ostatnich 30 dni **wypili przy jednej okazji pięć lub więcej drinków** rosną wyraźnie wraz z wiekiem badanych.

Do wypicia w ciągu ostatniego miesiąca przed przeprowadzeniem badania pięciu lub więcej drinków podczas jednej okazji przyznała się jedna czwarta badanych gimnazjalistów (26%) oraz połowa uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (51,8%). Wśród młodszych dziewcząt wypicie takiej ilości alkoholu podczas jednej okazji zadeklarowało 28%, zaś wśród starszych – 52,5% badanych. Wśród chłopców analogiczne odsetki wyniosły 24% i 51,3%.

Wśród wszystkich przebadanych gimnazjalistów 15,3% zadeklarowało, iż taka sytuacja zdarzyła im się 1-2 razy w ciągu ostatniego miesiąca, a 10,7% stwierdziło, że takie doświadczenie miało miejsce 3 lub więcej razy.

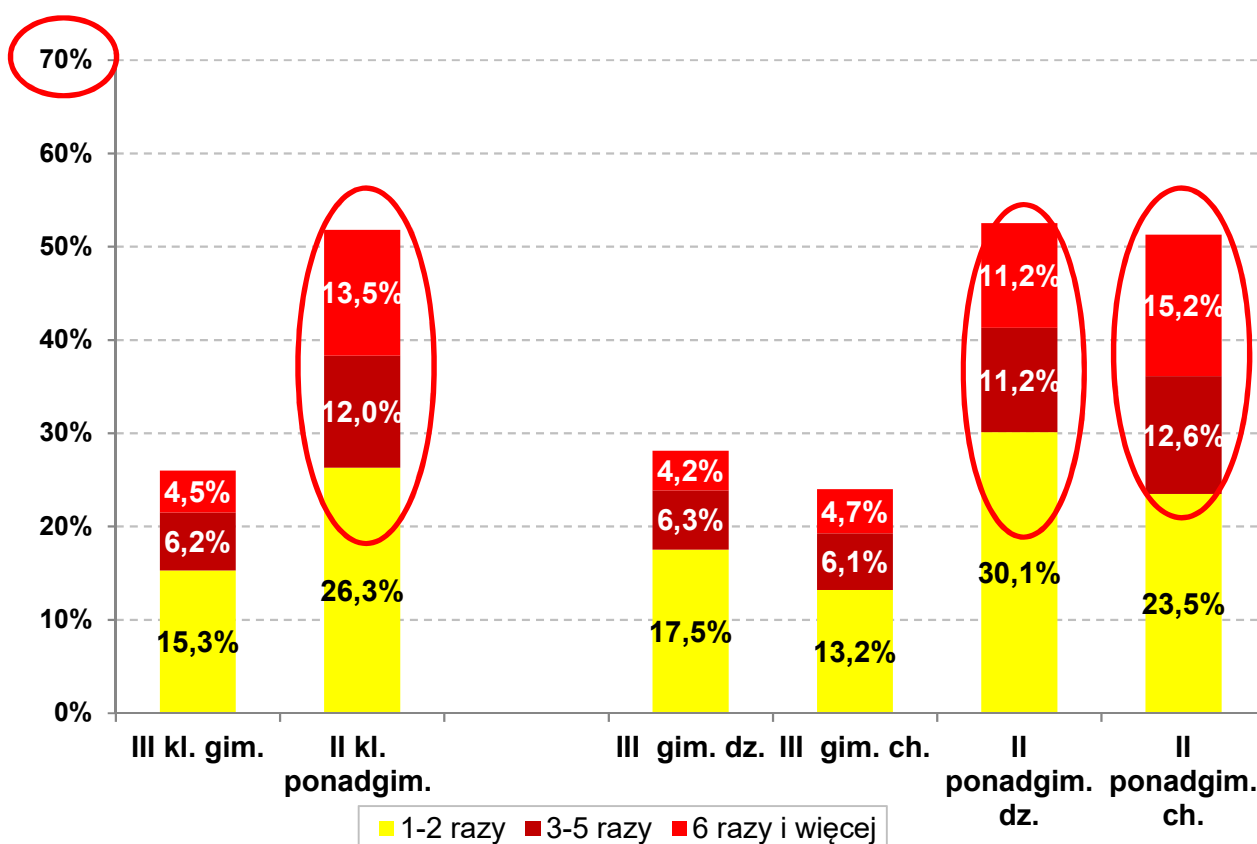
W starszej kohorcie badanych tj. **wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych pojedyncze przypadki (1-2 razy w miesiącu) wypicia 5 lub więcej drinków podczas jednej okazji potwierdził co czwarty uczeń (26,3%).** Taki sam odsetek badanych (25,5%) przyznał, że takie doświadczenie miał w tym czasie 3 lub więcej razy. Odsetek takich wskazań był nieco wyższy w grupie chłopców (27,8%) niż w grupie dziewcząt (22,4%).

5.5 Częstość i nasilenie zjawiska upijania się w okresie ostatnich 30 dni

Częstość upijania się

Znowu pomyśl o OSTATNICH 30 DNIACH. Ile razy, (jeśli w ogóle) wypite (a)ś pięć lub więcej drinków przy jednej okazji? („drink” to jest szklanka/butelka/puszka piwa (ok. pół litra), szklanka/butelka/puszka cidera (ok. pół litra), 2 szklanki/butelki alcopopsa (ok. pół litra), kieliszek wina (ok. 15 cl), kieliszek wódki lub innego napoju spirytusowego (ok. 5 cl) lub szklanka koktajlu alkoholowego).

Wykres 46: Rozpowszechnienie picia dużych ilości alkoholu tj. 5 lub więcej standardowych drinków podczas ostatniej okazji - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl.gim.	705
II kl.ponadgim.	622
III kl. gim. chłopcy	364
III kl. gim. dziewczęta	341
II kl. ponadgim. chłopcy	357
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

5.5 Częstotliwość i nasilenie zjawiska upijania się w okresie ostatnich 30 dni

Poniższa tabela zawiera porównanie odsetków uczniów, którzy deklarowali, że upili się przynajmniej raz w ciągu ostatniego miesiąca zgodnie z ich subiektywną oceną oraz odsetki uczniów, którzy **wypili podczas jednej okazji** w ciągu 30 dni poprzedzających badanie 5 lub więcej drinków standardowych (co jest obiektywną miarą upicia się).

Jak pokazuje zestawienie danych, upicie się w ostatnim miesiącu zadeklarowało prawie 12,7% dziewcząt uczących się w trzecich klasach gimnazjum, jednocześnie aż 28,1% przyznało, że wypilo w tym czasie jednorazowo 5 lub więcej standardowych drinków. W przypadku chłopców z tego rocznika odsetki te wynoszą odpowiednio: 10,3% i 24%.

Wśród dziewcząt z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych do upicia się w ostatnim miesiącu przyznało się 17,1%, a do wypicia co najmniej raz 5 lub więcej drinków standardowych aż 52,5%. W przypadku chłopców z tego rocznika odsetki te wynosiły odpowiednio: 20,6% i 51,3%.

Biorąc pod uwagę te wyniki można szacować, że w analizowanym czasie upiło się znacznie więcej uczniów, niż by to wynikało z subiektywnej oceny badanych.

Ostatni miesiąc	Upijanie się – ocena subiektywna badanych		Upijanie się – wypicie 5 lub więcej standardowych drinków	
	1-2 razy	3 razy lub więcej	1-2 razy	3 razy lub więcej
III kl. gim. chłopcy	6,3%	4,0%	13,2%	10,8%
III kl. gim. dziewczęta	9,7%	3,0%	17,5%	10,6%
II kl. ponadgim. chłopcy	14,4%	6,1%	23,5%	27,8%
II kl. ponadgim. dziewczęta	12,4%	4,7%	30,1%	22,4%

Zgodnie z **subiektywną oceną** badanych, w ostatnim miesiącu upiło się :

- 10,3% chłopców z klas III G
- 12,7% dziewcząt z klas III G
- 20,6% chłopców z klas II PG
- 17,1% dziewcząt z klas II PG

Zgodnie z **obiektywnym kryterium**, w ostatnim miesiącu upiło się :

- 24,0% chłopców z klas III G
- 28,1% dziewcząt z klas III G
- 51,3% chłopców z klas II PG
- 52,5% dziewcząt z klas II PG

Tabela 10: Porównanie odsetków badanych, którzy deklarowali że upili się w ciągu ostatniego miesiąca oraz badanych, którzy przyznali, że wypili w tym czasie przynajmniej raz 5 lub więcej standardowych drinków podczas ostatniej okazji – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

5.5 Częstotliwość i nasilenie zjawiska upijania się w okresie ostatnich 30 dni

W kwestionariuszu poproszono również respondentów, aby zadeklarowali, **ile razy** w ciągu 30 dni poprzedzających badanie zdarzyło im się upić. Analiza danych wskazuje, iż wiek respondentów znacząco wpływa na częstotliwość upijania się: **spośród starszych uczniów średnio co piąty (19,1%) upił się przynajmniej raz w ciągu 30 dni poprzedzających badanie, wśród młodszych odsetek ten wyniósł 11,5%.**

W okresie ostatnich 30 dni przed badaniem upił się co ósmy gimnazjalista oraz co piąty uczeń szkół ponadgimnazjalnych.

W większości przypadków takie sytuacje zdarzały się sporadycznie (1-2 razy), ale 5,5% badanych w starszej kohorcie przyznało, iż zdarzyło się to co najmniej 3 razy. Wśród gimnazjalistów odsetek ten wynosił 3,5%.

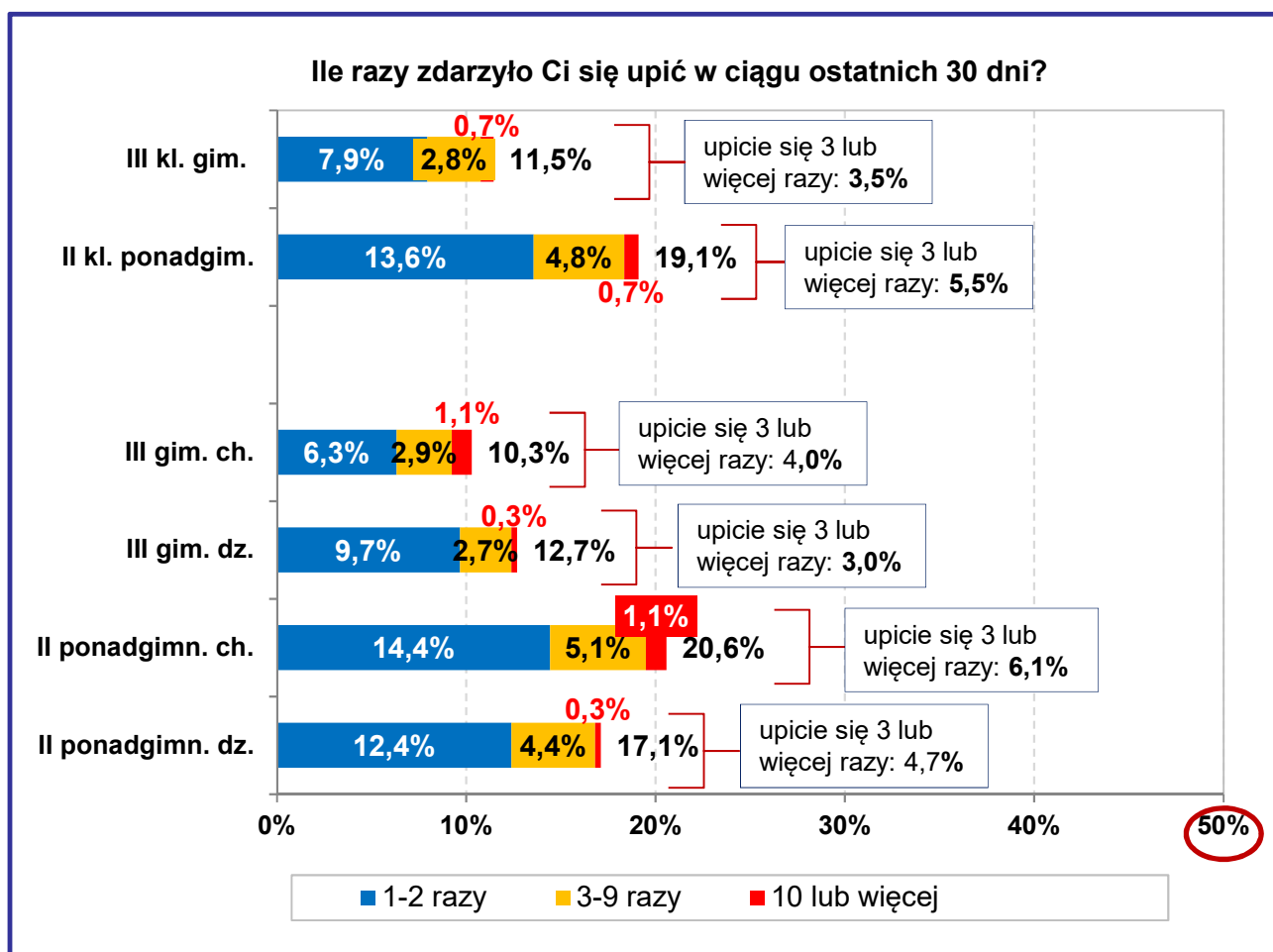
Zróznicowanie w częstotliwości upijania się młodzieży obserwujemy porównując obie kohorty chłopców (uczniów trzecich klas gimnazjów oraz uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych). W pierwszej z wymienionych grup do upicia się w okresie ostatnich 30 dni przyznał się co dziesiąty uczeń (10,3%), zaś wśród starszych uczniów co piąty (20,6%).

Starsi chłopcy nieco częściej (6,1%) niż młodsi (4,0%) przyznawali się, że upicie się zdarzyło im się co najmniej trzy razy w ciągu miesiąca poprzedzającego badanie. Podobną tendencję obserwujemy wśród dziewcząt – 3% gimnazjalistek upiło się co najmniej 3 razy w ciągu 30 dni przed badaniem, w klasach ponadgimnazjalnych było to 4,7%.

Warto zauważyć, że w obydwu badanych rocznikach chłopcy nieco częściej niż dziewczęta przyznawali się do upicia się 3 lub więcej razy.

5.5 Częstotliwość i nasilenie zjawiska upijania się w okresie ostatnich 30 dni

Wykres 47: Częstotliwość upijania się w ciągu ost. 30 dni – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim.	705
II kl. ponadgim.	622
III kl. gim. chłopcy	364
III kl. gim. dziewczęta	341
II kl. ponadgim. chłopcy	357
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

6. Palenie papierosów, picie alkoholu i upijanie się - podsumowanie

6. Palenie papierosów, picie alkoholu i upijanie się - podsumowanie

Palenie papierosów

Analizując wyniki badania możemy stwierdzić, iż **połowa uczniów klas trzecich gimnazjum – 50,1% i 67,1% uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych ma już za sobą inicjację nikotynową.**

Różnica ta jest istotna statystycznie, co oznacza, że nasilenie problemu rozpowszechnienia palenia istotnie wzrasta wraz z wiekiem uczniów.

W młodszym roczniku brak doświadczeń z paleniem papierosów zadeklarowało 47,1% dziewcząt i ponad 52% chłopców. Nie przeszło inicjacji nikotynowej w starszym roczniku ponad 31% chłopców i ponad 34% dziewcząt.

Oznacza to, że osoby mające za sobą inicjację tytoniową stanowiły wśród młodszych dziewcząt 52,9%, a wśród chłopców w tym wieku – 47,5%.

W przypadku uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetki te były wyraźnie wyższe i wyniosły 68,1% w przypadku chłopców oraz w przypadku dziewcząt – 65,7%.

Spośród uczniów gimnazjów **co czwarta dziewczyna i co czwarty chłopak wypalili pierwszego papierosa w wieku 13 lat** lub wcześniej. Mając 14-15 lat inicjację nikotynową przeszła co czwarta dziewczyna i co piąty chłopak.

Do codziennego palenia papierosów w jakimś okresie życia przyznało się 18,7% dziewcząt i 12,9% chłopców będących uczniami klas trzecich tyskich gimnazjów. Wśród uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetki te były wyższe i wyniosły odpowiednio 30,2% i 25,7%. Oznacza to, że **choć odsetek młodzieży codziennie palącej papierosy rośnie wraz z wiekiem badanych, większość uczniów nie ma doświadczeń z codziennym paleniem papierosów.** Warto jednocześnie zauważyć, że odsetki palących codziennie wśród tych, którzy przeszli inicjację nikotynową były wysokie. Wśród uczniów w klasach trzecich gimnazjum największą grupę wśród palących codziennie stanowili ci, którzy zaczęli palić w ten sposób w wieku 14-15 lat. W przypadku uczniów klas drugich ponadgimnazjalnych najwięcej było tych, którzy zaczęli palić codziennie mając 16 lat lub więcej.

w klasach trzecich gimnazjum różnica pomiędzy odsetkiem palących e-papierosy chłopców (66,5%) i dziewcząt (60,8%) nie jest istotna statystycznie. Inaczej jest w przypadku uczniów i uczennic drugich klas szkół ponadgimnazjalnych – tu odsetki różnią się na poziomie istotnym statystycznie (odpowiednio 75% oraz 66,2%). **Oznacza to, że problem palenia e-papierosów w klasach II tyskich szkół ponadgimnazjalnych dotyczy przede wszystkim chłopców.** W okresie ostatnich 30 dni przed przeprowadzaniem badania paliło e-papierosy 35,4% chłopców z trzecich klas gimnazjum i 32,2% uczennic z tego rocznika. Różnica ta nie jest istotna statystycznie. W porównaniu z młodszymi uczniami, odsetek chłopców i dziewcząt z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych deklarujących palenie elektronicznych papierosów w ciągu ostatnich 30 dni był wyższy. Różnica pomiędzy odsetkiem palących e-papierosy chłopców (53,6%) i dziewcząt (34,7%) jest istotna statystycznie. **Palenie e-papierosów zarówno w życiu, jak i w ost. 30 dniach jest bardziej rozpowszechnione wśród chłopców.**

6. Palenie papierosów, picie alkoholu i upijanie się - podsumowanie

Picie napojów alkoholowych

Piwo było najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród badanych nastolatków. Spośród uczennic trzecich klas gimnazjów przynajmniej raz w życiu piło je 72,6%, wśród chłopców odsetek ten był nieco niższy i wyniósł 68,2%. Wśród uczniów starszego rocznika odsetki te kształtowały się na jeszcze wyższym poziomie: piwo piło 89,1% dziewcząt oraz 88,4% chłopców (różnica nie jest istotna statystycznie). Również w 2015 roku było to najpopularniejszy trunk (51,8% dla wszystkich ankietowanych, w tym: dziewczęta młodsze – 49,5%, dziewczęta starsze – 51,45%; chłopcy młodzi – 47,21%, chłopcy starsi – 65,25%).

Dwie piąte gimnazjalistek (39,9%) oraz jedna trzecia gimnazjalistów (34,5%) po raz pierwszy piło piwo w wieku 14-15 lat. 28% uczennic i uczniów z tej grupy wiekowej po raz pierwszy piło piwo w wieku 13 lat lub mniej. 4,6% uczennic gimnazjum i 3,7% uczniów tychże szkół swoją piwną inicjację odbyło w wieku 16 i więcej lat.

33,9% dziewcząt oraz 37,7% chłopców ze szkół ponadgimnazjalnych przeszło inicjację w wieku 16 lub więcej lat. 14-15 lat to drugi co do częstości czas na inicjację dla uczniów z tyskich szkół ponadgimnazjalnych. 20% badanych obu płci piło piwo po raz pierwszy jako trzynastolatkowie lub w jeszcze młodszym wieku (uczennice: 21,5%, uczniowie: 19,2%).

Odsetek uczniów, którzy nigdy jeszcze nie pili piwa wyraźnie maleje wraz z wiekiem. W trzecich klasach gimnazjum nie próbowało piwa jeszcze piwa 27,4% dziewcząt i 31,8% chłopców. W grupie uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych takich osób było zdecydowanie mniej – 10,9% dziewcząt i 11,6% chłopców.

Alkopopy, czyli tzw. drinki alkoholowe zyskały na popularności wśród badanych nastolatków na przestrzeni ostatnich czterech lat. Z deklaracji uczniów trzecich klas gimnazjum wynika, że próbowało ich 37,8% gimnazjalistek i 31% gimnazjalistów. W przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaracje takie były udziałem 2/3 dziewcząt (65,5%) i ponad połowy chłopców (55,4%). W starszej grupie wiekowej alkopopy były więc nieco bardziej popularne niż w młodszej.

Wśród nastolatków (zwłaszcza z młodszej grupy badanych) wino jest zdecydowanie bardziej popularnym napojem alkoholowym niż alkopopy. Do picia wina przyznało się 61,9% dziewcząt i 47,6% chłopców uczących się w trzecich klasach gimnazjum, zaś w grupie uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych: 87,6% dziewcząt oraz 71% chłopców. Widać większe zainteresowanie tym trunkiem wśród dziewcząt. **Aż połowa uczniów z trzecich klas gimnazjum przyznała, iż piła już wódkę (58,7% dziewcząt i 57,7% chłopców).** Wśród starszych uczniów odsetki te były wyraźnie wyższe i wyniosły odpowiednio 85,8% i 93,1% (co oznacza, że średnio prawie 90% badanych ma za sobą doświadczenie picia wódki).

6. Palenie papierosów, picie alkoholu i upijanie się - podsumowanie

Picie napojów alkoholowych cd.

Zdecydowana większość ankietowanych uczniów ma już za sobą inicjację alkoholową. Dotyczy to średnio ośmiu na dziesięciu uczniów trzecich klas gimnazjów (76% chłopców i 80% dziewcząt – w 2015 było to odpowiednio 72% i 75%) oraz ponad dziewięciu na dziesięciu uczących się w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych (95% uczennic i 93,1% uczniów – w 2015 roku odpowiednio 96% i 92%). W przypadku chłopców z III klas gimnazjalnych zauważyć można istotny spadek od roku 2007 (89%) do roku 2015 (72%) i 2019 (76%).

Do picia alkoholu w okresie 12 miesięcy poprzedzających badanie przyznało się 70,1% dziewcząt i 61,7% chłopców z trzecich klas gimnazjów (różnica istotna statystycznie), a w przypadku starszej frakcji wiekowej – 92,3% uczennic oraz 89,5% uczniów.

W okresie ostatnich 30 dni przed badaniem spożycie alkoholu zadeklarowała mniej niż połowa młodszych uczniów (49,8% dziewcząt i 42% chłopców). Różnica między płciami jest istotna statystycznie. W roku 2015 było to odpowiednio po 47% w obu grupach.

W starszej grupie badanych doświadczenia z pićm alkoholu w ostatnim miesiącu miało za sobą aż 83,8% uczennic i 78% uczniów. Odsetki te są podobne do tych z 2015 roku: dziewczęta – 87%, chłopcy – 83%.

Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych wśród dziewcząt i chłopców było istotnie zróżnicowane w grupie uczniów z tyskich gimnazjów (jeśli chodzi o rozpowszechnienie picia w ost. roku i miesiącu)- odsetki pijących dziewcząt w obu przypadkach były wyższe).

Z punktu widzenia oszacowania rozpowszechnienia picia alkoholu wśród młodzieży interesujące są również deklaracje badanych na temat tego, ilu z ich przyjaciół pije alkohol (wykres 33). Zdaniem 35,6% uczennic z klas trzecich gimnazjum alkohol pije większość spośród przyjaciół, a 5,1% uznało, że wszyscy. Odsetki chłopców z tej grupy wiekowej wskazujących, że pije większość albo wszyscy wyniosły odpowiednio 22,8% oraz 2,9%. W ciągu ostatniego miesiąca przed przeprowadzeniem badania **10 razy lub częściej pił alkohol co czternasty uczeń trzeciej klasy gimnazjum (7%) i ponad jedna piąta (21,2%) uczniów klasy drugiej szkoły ponadgimnazjalnej.**

Wśród uczniów młodszych odsetek chłopców pijących alkohol co najmniej 10 razy był nieco wyższy niż w przypadku dziewcząt (odpowiednio 7,9% vs 6%). Wśród uczniów starszego rocznika odnotowano znaczniejsze zróżnicowanie - w grupie dziewcząt odsetek ten wynosił 18,2% zaś w grupie chłopców był wyraźnie wyższy: 23,5%. **Problem częstego sięgania po alkohol w skali miesiąca dotyczył więc w największym stopniu chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.**

6. Palenie papierosów, picie alkoholu i upijanie się - podsumowanie

Upijanie się

W trzecich klasach gimnazjum doświadczenie upicia się ma już za sobą jedna trzecia chłopców i 39% dziewcząt. **W ciągu roku poprzedzającego badanie upiła się jedna czwarta chłopców (24,3%) i co trzecia uczennica (34,4%) gimnazjów. Upicie się w ciągu 30 dni poprzedzających badanie zadeklarował średnio co dziesiąty uczeń z tego rocznika (10,3% chłopców) oraz co ósma uczennica (12,7% dziewcząt).**

Różnice między płciami w analizowanym zakresie w większości nie są istotne statystycznie. Istotna różnica odnotowano tylko w populacji klas III G, gdzie odsetek chłopców którzy upili się w ciągu ostatniego roku był znacząco niższy niż odsetek dziewcząt.

W porównaniu z uczniami gimnazjum, odsetki uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych, którzy upili się przynajmniej raz w życiu wyraźnie wzrastają. Takie doświadczenie miało już za sobą prawie dwie trzecie chłopców (64,3%) i ponad 60% dziewcząt (60,8%) z tego rocznika.

Upicie w ciągu ostatniego roku zadeklarowała niemal połowa badanych chłopców (49,5%) i dziewcząt (47,5%), zaś w ciągu ostatnich 30 dni odpowiednio 20,6% i 17,1% badanych. Podobnie jak w przypadku upicia przynajmniej raz w życiu również w pozostałych analizowanych przedziałach czasowych starsi uczniowie upijali się istotnie częściej od młodszych.

Tylko co szósta badana gimnazjalistka (17,5%) i co czwarty z przebadanych gimnazjalistów (28,6%) zadeklarował, iż nikt spośród ich przyjaciół nie upija się. W przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych odsetki te były znacznie niższe i wynosiły 9,9% w grupie dziewcząt i 8,8% wśród chłopców. W trzecich klasach gimnazjum **ponad jedna czwarta uczennic (27,7%) przyznała, że sporo ich przyjaciół upija się.** W starszej kohorcie badanych taką opinię wyraziło 30,3% badanych uczennic.

Spośród przebadanych gimnazjalistów 19% stwierdziło, że spora liczba ich przyjaciół się upija, podczas gdy wśród starszych uczniów taki pogląd wyraziła ponad jedna trzecia badanych (37,7%), czyli prawie dwukrotnie więcej.

18,4% uczennic i 12,2% uczniów z gimnazjum deklarowało, iż większość lub wszyscy z grona ich przyjaciół upijają się. W starszej frakcji wiekowej taką opinię wyraziła około jedna czwarta badanych – 27,7% dziewcząt i 22,3% chłopców.

Odsetki uczniów, którzy w ciągu ostatnich 30 dni **wypili przy jednej okazji pięć lub więcej drinków** rosną wyraźnie wraz z wiekiem badanych. **Do wypicia w ciągu ostatniego miesiąca przed przeprowadzeniem badania pięciu lub więcej drinków podczas jednej okazji przyznała się jedna czwarta badanych gimnazjalistów (26%) oraz połowa uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (51,8%).** Wśród młodszych dziewcząt wypicie takiej ilości alkoholu podczas jednej okazji zadeklarowało 28%, zaś wśród starszych – 52,5% badanych. Wśród chłopców analogiczne odsetki wyniosły 24% i 51,3%. **Biorąc pod uwagę te wyniki można szacować, że w analizowanym czasie upiło się znacznie więcej uczniów, niż by to wynikało z subiektywnej oceny badanych.**

6. Palenie papierosów, picie alkoholu i upijanie się - podsumowanie

Ocena ryzyka picia alkoholu

Postrzeganie ryzyka związanego z pićm alkoholu przez badaną młodzież zależy od płci badanych uczniów i od kategorii wiekowej. W obydwu badanych grupach wiekowych najbardziej ryzykownym zachowaniem jest zdaniem uczniów picie 4-5 drinków prawie codziennie. Picie 5 drinków lub więcej w czasie weekendu zostało ocenione jako bardziej ryzykowne od spożywania 1- 2 drinków prawie codziennie wśród młodszych uczniów, zaś wśród starszych kształtowało się na zbliżonym poziomie.

Dziewczęta częściej niż chłopcy wskazywały na duże ryzyko związane z poszczególnymi modelami spożywania alkoholu.

Dziewczęta częściej niż chłopcy oceniały ryzyko związane z **wypijaniem 1-2 drinków prawie codziennie jako wysokie**. Wśród uczennic trzecich klas gimnazjum taką ocenę formułowało 34,7%, zaś wśród uczennic drugich klas ponadgimnazjalnych 40,8%. Analogiczne odsetki wśród chłopców z tych roczników wyniosły 21,7% oraz 22,5%.

Warto zauważyć, że duży odsetek badanych, którzy uważają, że ryzyko dla zdrowia związane z takim modelem picia nie występuje lub jest małe – jest on większy wśród chłopców (gimnazjaliści: 30,4%, uczniowie szkół ponadgimnazjalnych: 33,8%) niż wśród dziewcząt (gimnazjalistki: 23,2%, uczennice szkół ponadgimnazjalnych: 24,2%).

Podobną zależność oceny ryzyka od płci badanych uczniów zanotowano w ewaluacji ryzyka związanego z intensywnym pićm alkoholu, tj. **4-5 drinków prawie codziennie**.

Pogląd, że taki model picia wiąże się z dużym ryzykiem dla zdrowia wyraziło średnio trzy czwarte badanych dziewcząt (74,6% gimnazjalistek z klas trzecich i 75,5% starszych uczennic).

Wśród chłopców taki pogląd wyraziło 62,1% młodszych uczniów i 58,5% starszych. Opinię, że taki model picia alkoholu nie stwarza ryzyka dla zdrowia lub jest ono małe wyraziło od 6,7% do 7,2% uczennic. Wśród chłopców taki pogląd pojawiał się znacznie częściej – wyraziło go 10,3% gimnazjalistów i 15,6% starszych uczniów.

Picie znacznych ilości alkoholu w weekendy (5 lub więcej drinków) jest w opinii badanej młodzieży mniej ryzykowne niż codzienne picie 4-5 drinków.

7. Częstotliwość zakupu napojów alkoholowych

7. Częstotliwość zakupu napojów alkoholowych

Na podstawie przeprowadzonego badania możemy stwierdzić, iż napojem alkoholowym najczęściej kupowanym w sklepach przez uczniów było **piwo**. **W ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem do jego zakupu w sklepie przyznała się jedna czwarta gimnazjalistów (26,3%)** oraz ponad połowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych (52,1%).

W starszej grupie wiekowej chłopcy kupowali piwo częściej niż dziewczęta (56,4% vs 46,4%). W grupie gimnazjalistów nie zauważono istotnych różnic.

Drugim w kolejności najczęściej kupowanym napojem alkoholowym była **wódka**. Zgodnie z deklaracjami badanych, w ostatnim miesiącu przed badaniem **kupił ją co siódmy gimnazjalista (14,4%) i co trzeci uczeń szkoły ponadgimnazjalnej (32,7%)**. W starszym roczniku znacznie częściej takiego zakupu dokonywali chłopcy (35,8% vs 28,6%), zaś wśród uczniów trzecich klas gimnazjum różnice w odsetkach kupujących wódkę chłopców i dziewcząt nie były istotne.

Wino było kupowane przez nastolatków rzadziej niż piwo i wódka. W okresie ostatniego miesiąca przed badaniem kupił je średnio co czternasty (7,7%) uczeń gimnazjum i co szósty uczeń szkoły ponadgimnazjalnej (16,2%). Inaczej niż w przypadku wyżej opisanych rodzajów alkoholu, wino częściej od chłopców kupowały dziewczęta.

Dla porównania, w roku 2015 piwo w sklepie zakupiło ponad 28% dziewcząt i ponad 32% chłopców w gimnazjach, w szkołach ponadgimnazjalnych odpowiednio: ponad 60% dziewcząt i ponad 66% chłopców, a więc istotnie więcej niż w roku 2019.

W przypadku zakupów wódki, w roku 2015 w ostatnim miesiącu kupiło ją 16% uczniów gimnazjum i ponad 37% w szkołach ponadgimnazjalnych. **W starszej grupie wyniki dotyczące zakupów wódki w roku 2019 są więc nieco lepsze.**

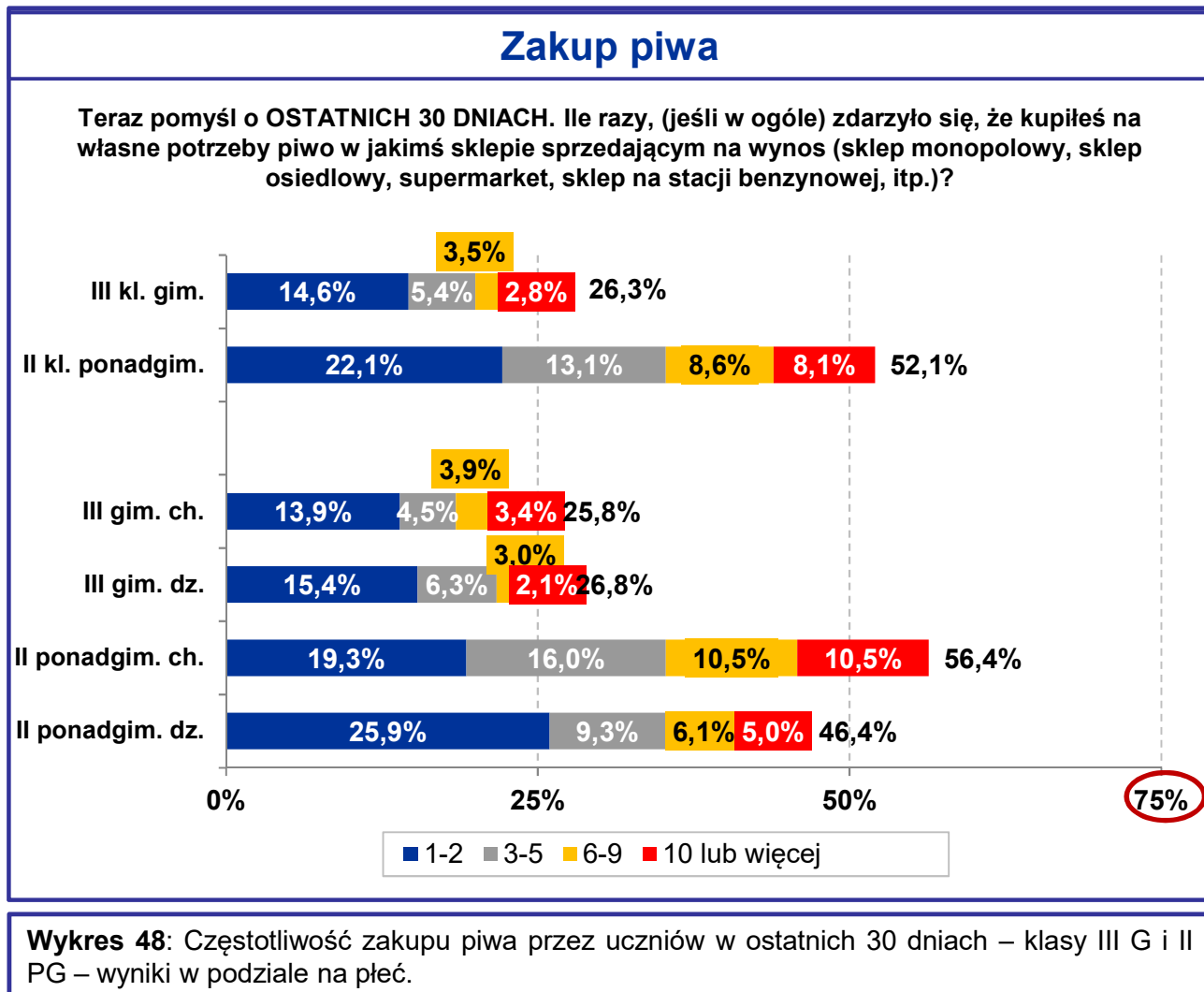
Wino w roku 2015 kupiło w analizowanym okresie 6% gimnazjalistów i 20% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Wyniki w tym zakresie są więc zbliżone do tych, które odnotowano w roku 2019.

W tym miejscu jeszcze warto podkreślić ogromne znaczenie jakie mają postawy osób dorosłych, w tym sprzedawców alkoholu, w zakresie dostępności napojów alkoholowych dla młodzieży.

Warto też podkreślić rolę, jaką w tym ważnym społecznie problemie mogą i powinny odgrywać władze samorządów, np. poprzez monitorowanie przestrzegania prawa, które - co warto podkreślić - zabrania sprzedaży alkoholu osobom poniżej osiemnastego roku życia.

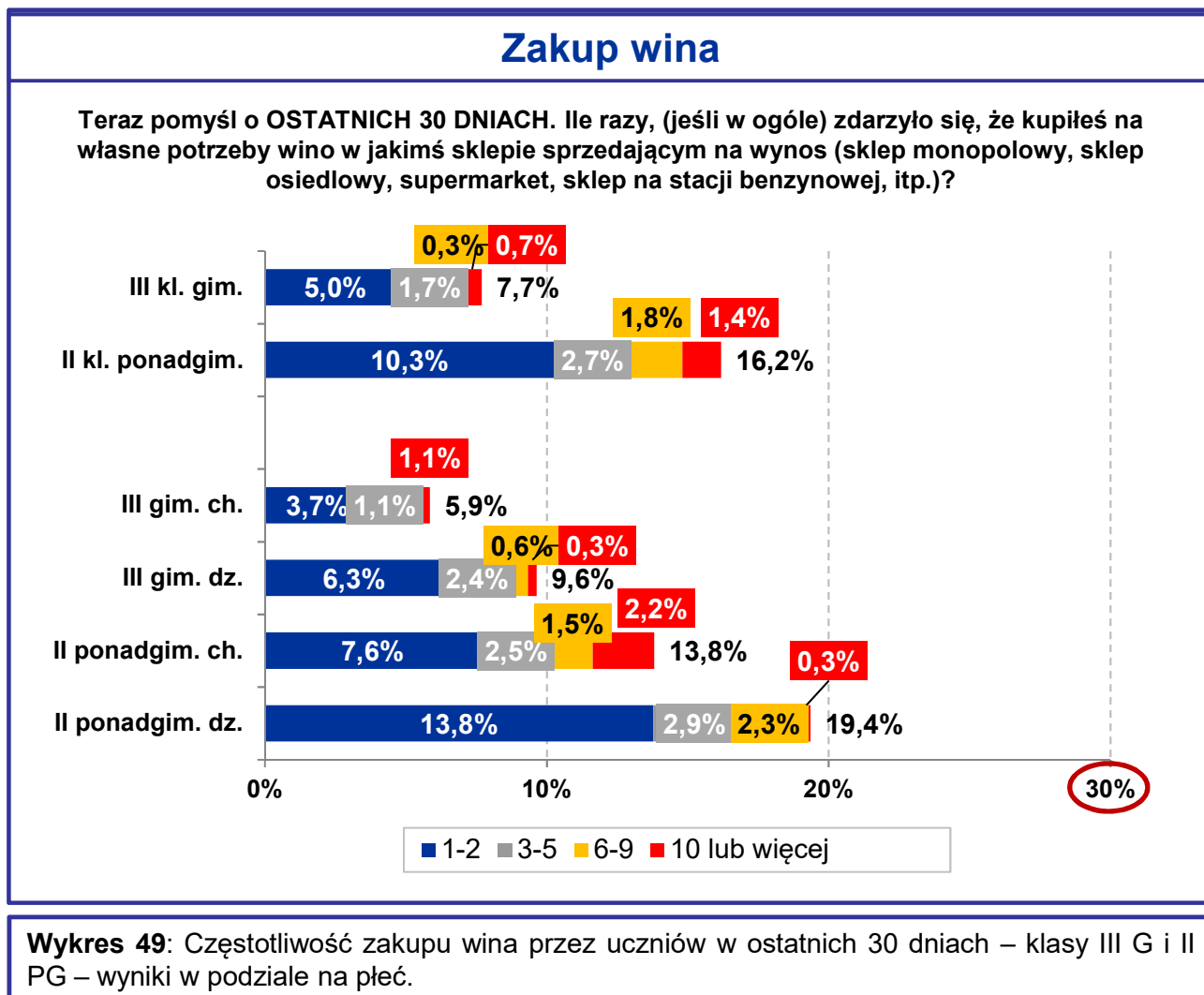
7. Częstotliwość zakupu napojów alkoholowych

	N
III kl. gim.	707
II kl. ponadgim.	622
III kl. gim. chłopcy	365
III kl. gim. dziewczęta	342
II kl. ponadgim. chłopcy	355
II kl. ponadgim. dziewczęta	268

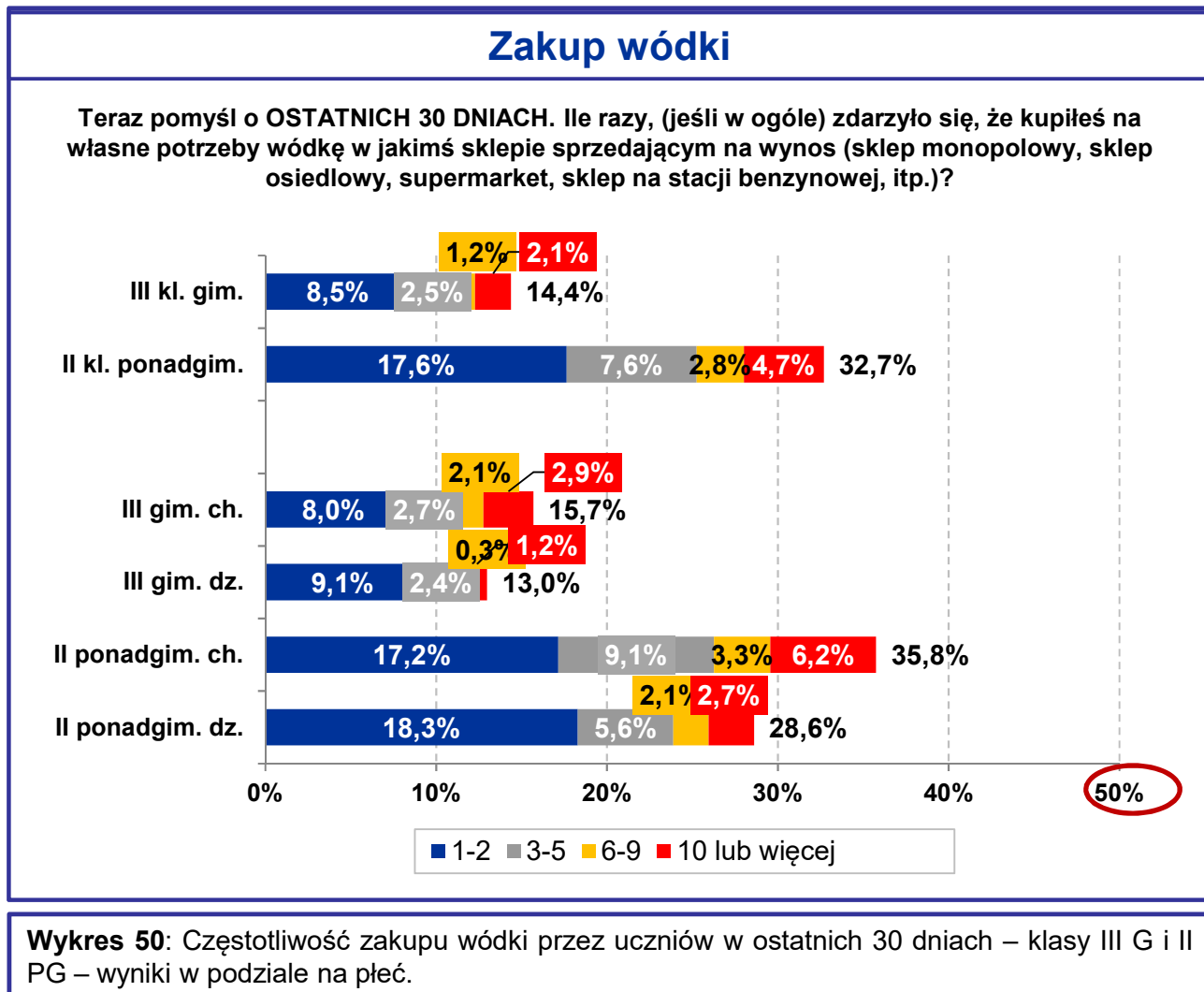
7. Częstotliwość zakupu napojów alkoholowych

	N
III kl. gim.	703
II kl. ponadgim.	621
III kl. gim. chłopcy	361
III kl. gim. dziewczęta	342
II kl. ponadgim. chłopcy	355
II kl. ponadgim. dziewczęta	266

7. Częstotliwość zakupu napojów alkoholowych

	N
III kl. gim.	702
II kl. ponadgim.	618
III kl. gim. chłopcy	361
III kl. gim. dziewczęta	341
II kl. ponadgim. chłopcy	353
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

8. Częstotliwość picia napojów alkoholowych w lokalach gastronomicznych

8. Częstotliwość picia napojów alkoholowych w lokalach gastronomicznych

Jak pokazują wyniki badania – w okresie ostatnich 30 dni przed przeprowadzeniem badania – młodzież ucząca się w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych znacznie częściej niż młodsi uczniowie z trzecich klas gimnazjum **piła piwo w klubie, pubie lub dyskotecce – 40% vs. 14,1%**.

Wynik ten jest podobny jak odnotowany 4 lata wcześniej. Wówczas piwo w lokalu piło około 35% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

W starszej kohorcie, tj. w grupie uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych, odsetek pijących piwo w lokalu (pubie, barze lub dyskotecce) w ciągu ostatnich 30 dni był niemal taki sam w przypadku dziewcząt (38,1%) jak i chłopców (41,5%). W młodszej grupie wiekowej także nie odnotowano w roku 2019 znaczących różnic w tym zakresie.

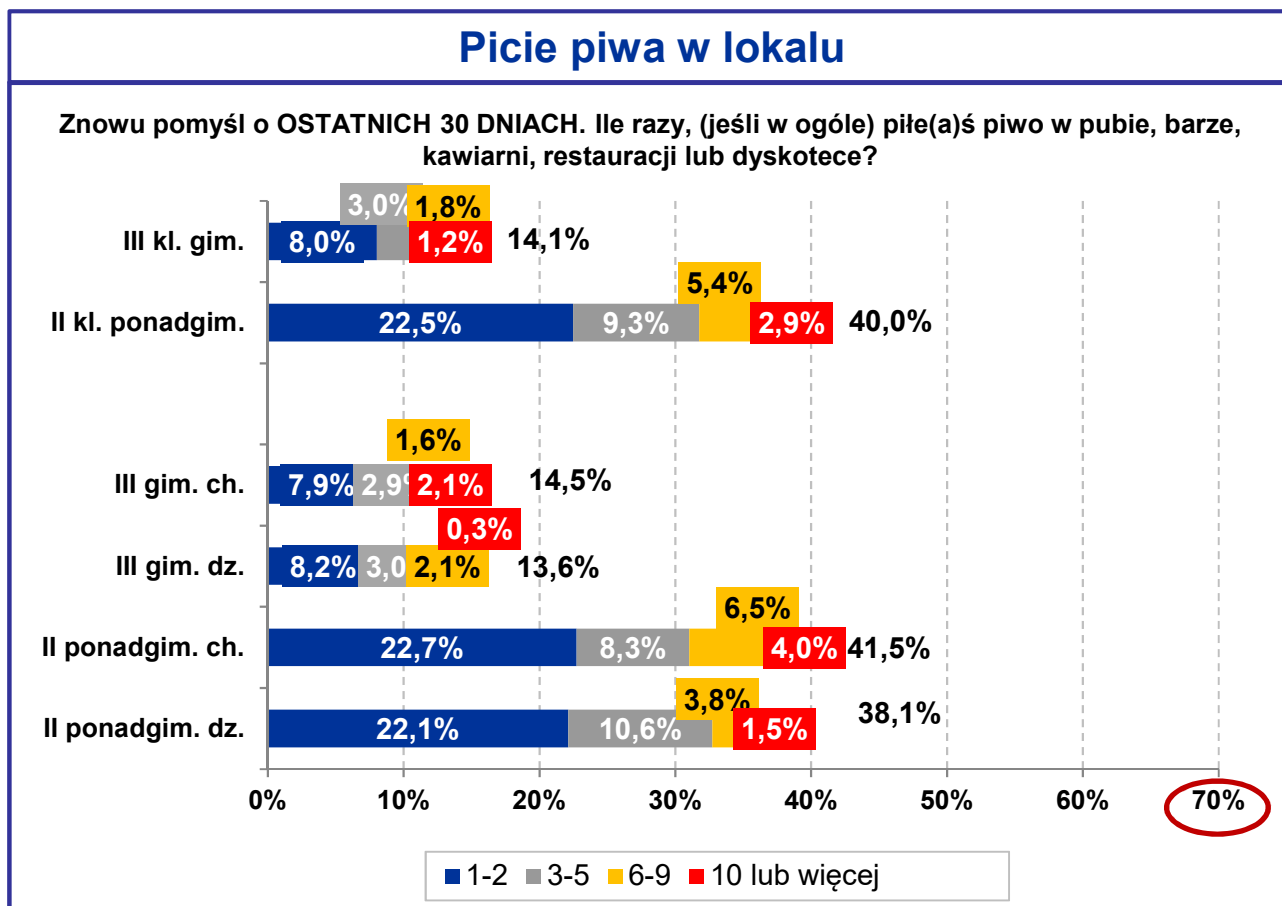
Picie wódki w pubach, klubach lub dyskotekach było nieco mniej rozpowszechnione niż picie piwa. Do wystąpienia takiego zachowania w ostatnim miesiącu przed badaniem przyznał się **co trzynasty gimnazjalista (7,7%) i prawie 27% uczniów szkoły ponadgimnazjalnej**. W przypadku pijących wódkę w lokalu gastronomicznym dziewcząt i chłopców z trzecich klas gimnazjum nie odnotowano znaczących różnic w odsetkach deklarujących takie zachowanie. Podobną sytuację zanotowano w przypadku uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych: picie wódki w lokalu było równie często wskazywane przez chłopców jak i dziewczęta. W 2015 roku do takiej formy spędzania czasu przyznawał się **co piąty uczeń szkoły ponadgimnazjalnej (20%)**.

Picie wina w kawiarniach, klubach lub pubach było stosunkowo najmniej rozpowszechnione wśród nastolatków. Wśród gimnazjalistów 4,6% badanych przyznało, iż miało takie doświadczenie w ciągu ostatnich 30 dni, a spośród ogółu uczniów starszych – 8,7%. **Odsetki dziewcząt deklarujących konsumpcję wina w lokalu w obu rocznikach były istotnie wyższe.**

Cztery lata temu również wino było najmniej popularnym wyborem badanych uczniów. Wtedy do jego konsumpcji wśród gimnazjalistów przyznało się 5% badanych. W szkołach ponadgimnazjalnych był to co jedenasty uczeń.

8. Częstotliwość picia napojów alkoholowych w lokalach gastronomicznych

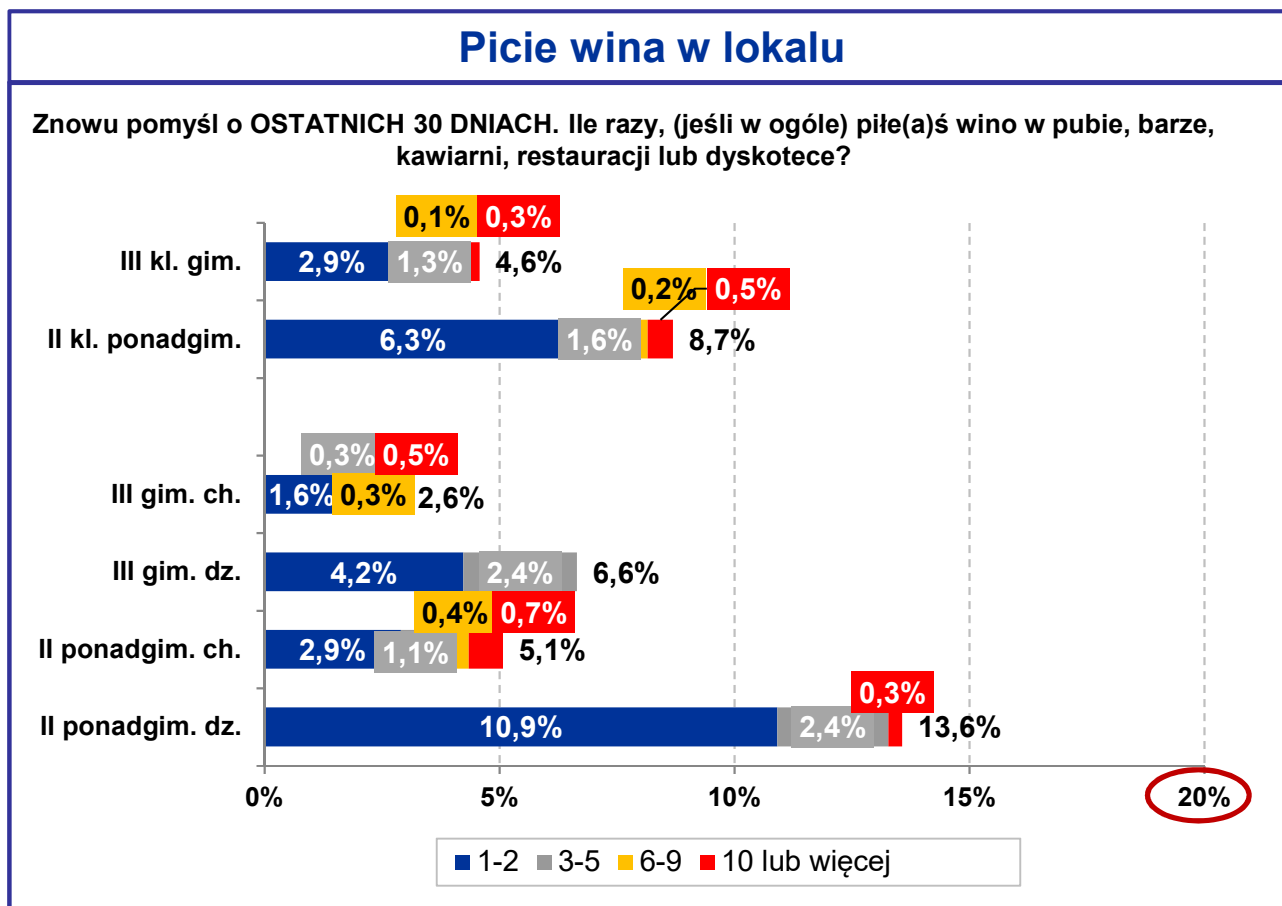

Wykres 51: Częstotliwość picia piwa w pubie, barze, kawiarni lub dyskotecie w ostatnich 30 dniach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim.	705
II kl. ponadgim.	622
III kl. gim. chłopcy	364
III kl. gim. dziewczęta	342
II kl. ponadgim. chłopcy	357
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

8. Częstotliwość picia napojów alkoholowych w lokalach gastronomicznych

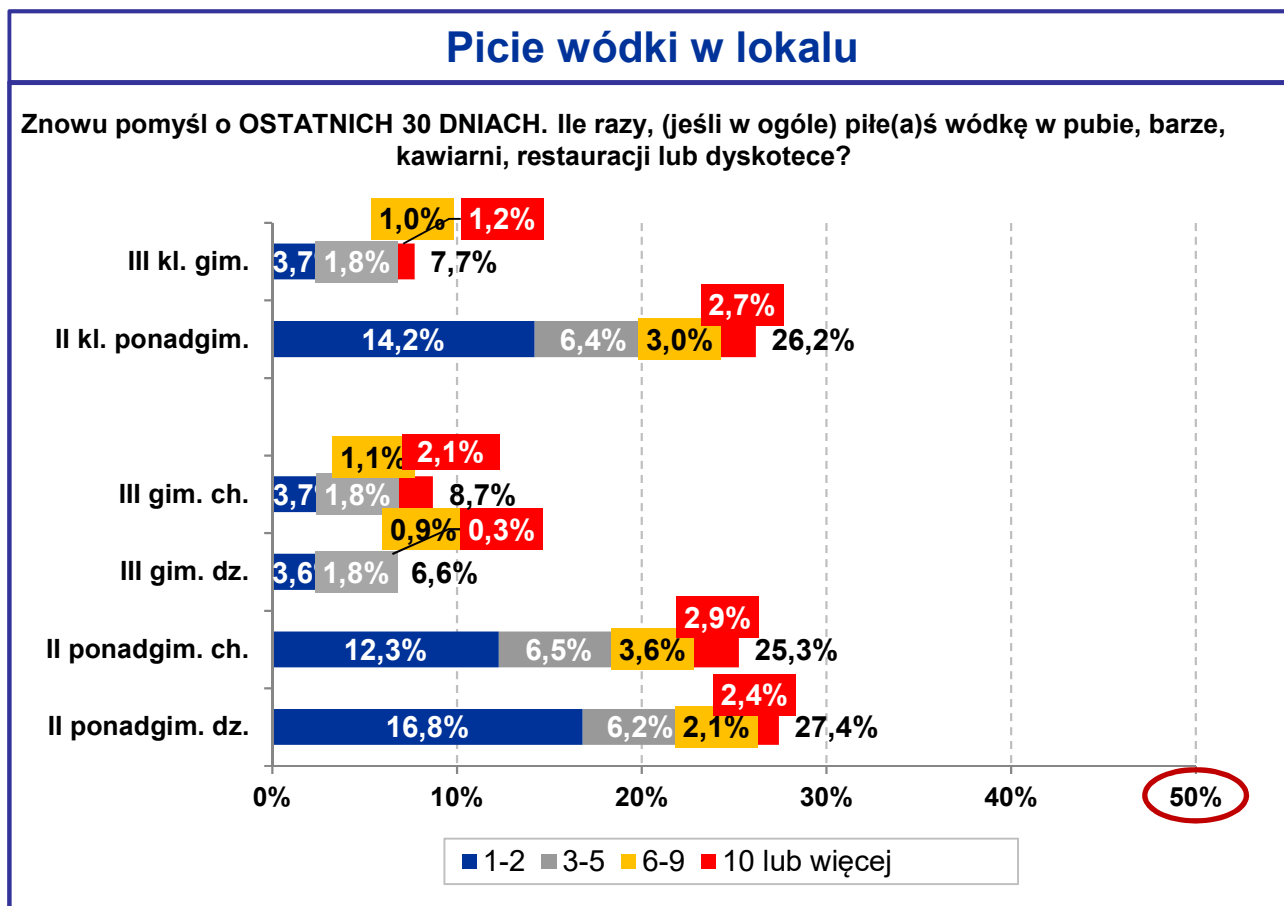

Wykres 52: Częstotliwość picia wina w pubie, barze, kawiarni lub dyskotecie w ostatnich 30 dniach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim.	705
II kl. ponadgim.	622
III kl. gim. chłopcy	364
III kl. gim. dziewczęta	341
II kl. ponadgim. chłopcy	356
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

8. Częstotliwość picia napojów alkoholowych w lokalach gastronomicznych

Wykres 53: Częstotliwość picia wódki w pubie, barze, kawiarni lub dyskotecie w ostatnich 30 dniach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

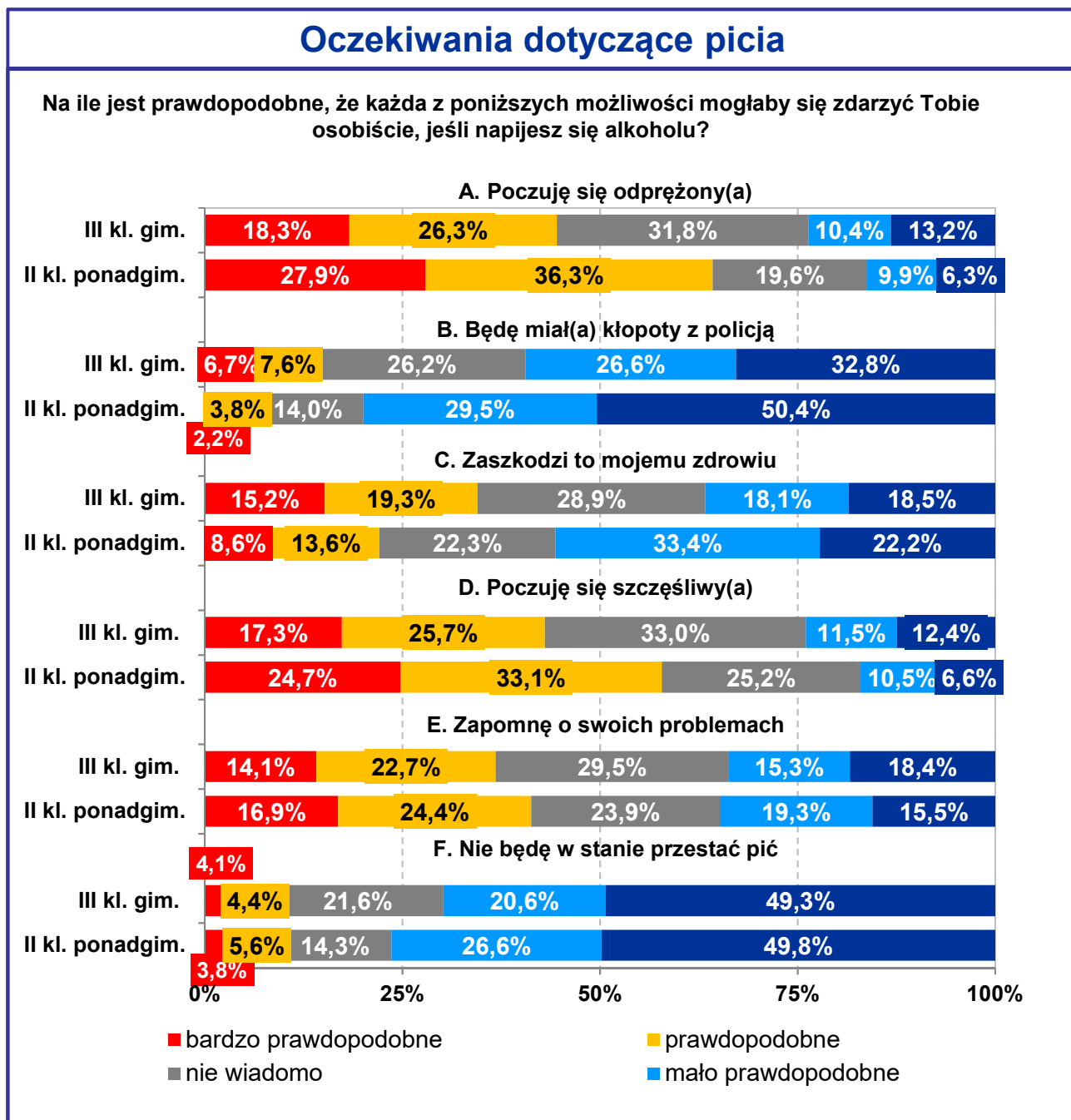
	N
III kl. gim.	705
II kl. ponadgim.	622
III kl. gim. chłopcy	364
III kl. gim. dziewczęta	341
II kl. ponadgim. chłopcy	357
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

9. Oczekiwania uczniów związane z piciem alkoholu

9. Oczekiwania uczniów związane z pićem alkoholu

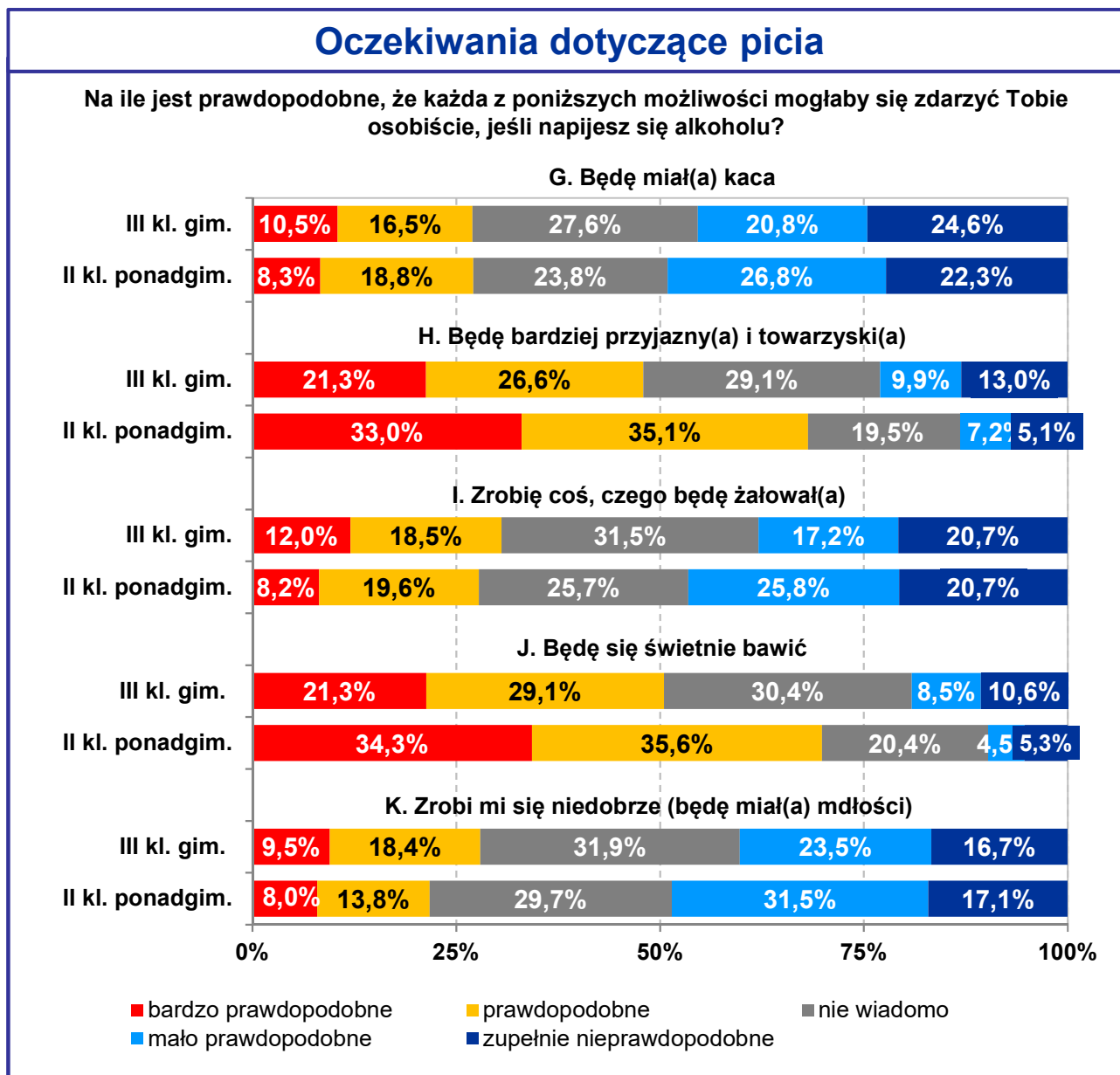

Wykres 54 A: Oczekiwania związane z pićem alkoholu – klasy III G i II PG.

	N					
	A	B	C	D	E	F
III kl. gim.	702	702	702	702	702	702
II kl. ponadgim.	615	615	615	615	615	615

9. Oczekiwania uczniów związane z pićm alkoholu

Wykres 54 B: Oczekiwania związane z pićm alkoholu – klasy III G i II PG.

	N				
	G	H	I	J	K
III kl. gim.	702	702	700	702	702
II kl. ponadgim.	615	615	615	615	615

9. Oczekiwania uczniów związane z pićem alkoholu

W kwestionariuszu proszono także respondentów o ocenę prawdopodobieństwa wystąpienia pewnych typów zdarzeń związanych z pićem alkoholu. Respondent miał określić, na ile prawdopodobne jest to, że po alkoholu będzie doświadczał następujących stanów bądź sytuacji:

- odprężenie, poczucie szczęścia,
- kłopoty z policjã,
- zapomnienie o problemach,
- niemożność powstrzymania się od pićcia,
- zwiększona przyjazność i towarzyskość, świetna zabawa,
- zrobienie czegoś, czego będzie się żałowało,
- kłopoty ze zdrowiem, złe samopoczucie (mdłości), kac.

Wyniki wskazują jednoznacznie, że w opinii badanych większe jest prawdopodobieństwo wystąpienia pozytywnych efektów/sytuacji związanych z pićciem:

- świetnej zabawy jako prawdopodobnego lub bardzo prawdopodobnego efektu pićcia spodziewało się ponad 50% uczniów gimnazjów i ponad 69% uczniów szkół ponadgimnazjalnych;
- odprężenia jako skutku wypicia alkoholu oczekiwało ponad 44% młodszych i ponad 64% starszych uczniów;
- bycia bardziej przyjaznym i towarzyskim – odpowiednio ponad 47% i ponad 68 %.
- zapomnienia o swoich problemach: ponad 36% i ponad 40%;
- poczucia szczęścia: 43% i ponad 57%.

Negatywne efekty/sytuacje związane z pićciem alkoholu jako prawdopodobne lub wysoce prawdopodobne wskazywały na ogół niższe odsetki badanych, np.:

- tego, że będzie mieć kaca obawiało się 27% gimnazjalistów i ponad 27% uczniów szkół ponadgimnazjalnych;
- tego, że pićcie zaszkodzi ich zdrowiu: ponad 34% młodszych i ponad 22% starszych uczniów;
- o złym samopoczuciu i mdłościach pisało odpowiednio niemal 27% i 22%;
- o możliwości zrobienia czegoś, czego będzie się żałować – ponad 20% gimnazjalistów i niemal 28% uczniów starszych;
- o tym, że badany nie będzie w stanie przestać pić – 8,5% i 9,4%.

Jak widać z powyższego zestawienia, starsi uczniowie w większym stopniu niż młodszy spodziewali się pozytywnych efektów pićcia alkoholu i bagatelizowali efekty negatywne.

9. Oczekiwania uczniów związane z pićm alkoholu

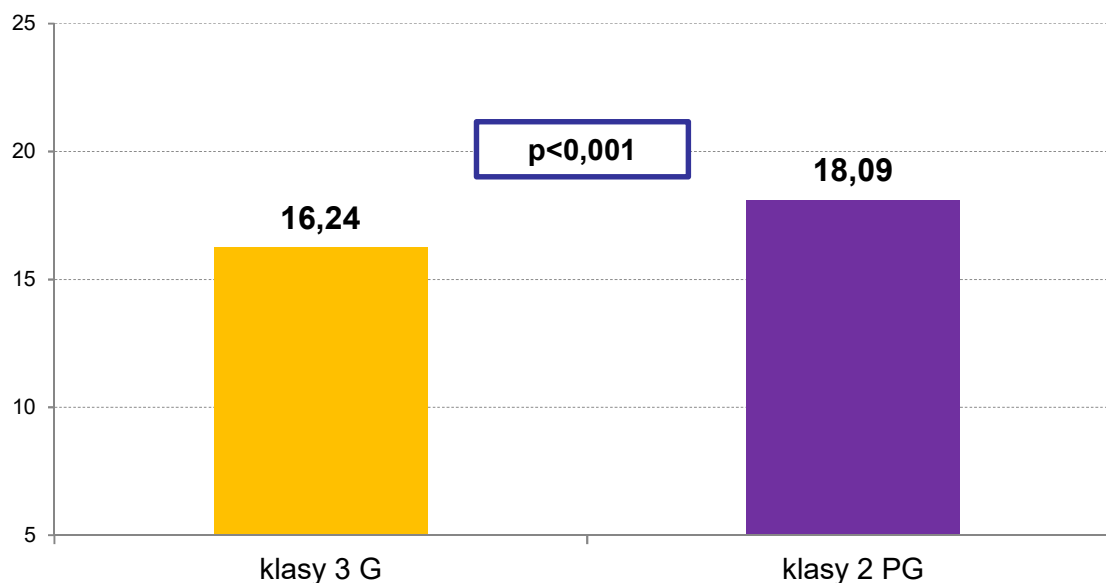
W trakcie analiz odnotowano, że wskaźnik sumaryczny ze skal dotyczących oczekiwań związanych z pićm alkoholu stanowi dobrą, samodzielną skalę.

Utworzono więc zmienną pn. **Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z alkoholem**, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na pytania ankiety dotyczące pozytywnych efektów/sytuacji związanych z pićm alkoholu.

Współczynnik Alfa Cronbacha dla tak utworzonej skali wynosi ponad 0,8. Zmienna może przyjmować wartości od 5-25. Średnią wartość w klasach 3 G: $M=16,24$, a w 2 PG: $M=18,09$.

W pierwszej kolejności analizowano związek pomiędzy wiekiem a **Nasileniem pozytywnych oczekiwań dotyczących pića alkoholu**. Było ono wyższe w klasach 2 PG w porównaniu z klasami drugimi szkół ponadgimnazjalnych. **W badaniu odnotowano w klasach 3 G różnicę pomiędzy nasileniem pozytywnych oczekiwań związanych z pićm wśród chłopców i dziewcząt. Było ono wyższe w grupie chłopców.**

Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z pićm alkoholu

Wykres 55: Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z pićm alkoholu- klasy III G i II PG.- wartości średnich.

10. Przykre doświadczenia związane z piciem alkoholu

10. Przykre doświadczenia związane z pićem alkoholu

W badaniu poproszono respondentów także o to, aby określili częstotliwość przykrych zdarzeń, które spotkały ich w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem z powodu picia alkoholu. Były to: bójka, wypadek lub uszkodzenie ciała, poważne problemy z rodzicami, poważne problemy z przyjaciółmi, gorsze wyniki w nauce lub pracy, bycie ofiarą rabunku/kradzieży, kłopoty z policją, interwencja pogotowia ratunkowego, seks bez zabezpieczenia oraz niechciane przez respondenta doświadczenie seksualne.

Podsumowując odpowiedzi respondentów można stwierdzić, iż przeważnie, w obrębie poszczególnych rodzajów szkół, częściej ofiarami takich przykrych sytuacji byli chłopcy niż dziewczęta. W większości analizowanych sytuacji przykre doświadczenia badanych miały charakter incydentalny.

Bójka

W ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem w związku z pićem alkoholu 19,5% chłopców uczących się w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych (wobec 6,8% dziewcząt) wdało się w bójkę.

W młodszej kohorcie badanych (wśród uczniów z trzecich klas gimnazjum) podobna sytuacja zdarzyła się 9,8% chłopców, wśród dziewcząt w tym samym wieku uczestnikiem bójki było 4,2% badanych.

Wypadek lub uszkodzenie ciała

Z kolei aż 17,3% chłopców (co szósty) z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych i 15,7% dziewcząt z tego rocznika miało wypadek lub uszkodzenie ciała z powodu picia alkoholu. Tego typu doświadczenia rzadziej zdarzały się młodszym uczniom (11,3% chłopców i 10,3% dziewcząt).

Poważne problemy z rodzicami i przyjaciółmi

W porównaniu z uczniami z gimnazjum, poważne problemy z rodzicami oraz przyjaciółmi z powodu picia alkoholu częściej mieli uczniowie starsi. Problemy z rodzicami miało 12,3% uczniów i 15,9% uczennic klas ponadgimnazjalnych oraz 10,6% uczniów i 13,1% uczennic gimnazjum.

Z kolei poważne problemy z przyjaciółmi zadeklarowało 12,6% dziewcząt oraz 15,9% chłopców ze starszej grupy uczniów oraz 5,8% dziewcząt i 11,5% chłopców z grupy młodszej.

10. Przykre doświadczenia związane z pićem alkoholu

Gorsze wyniki w nauce lub pracy

Gorsze wyniki w nauce lub pracy z powodu picia alkoholu były powiązane z wiekiem badanych – miało je 16,8% dziewcząt i 10,8% chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Odsetki te były niższe wśród gimnazjalistów i wyniosły 8,5% wśród dziewcząt i 6,6% wśród chłopców.

Bycie ofiarą rabunku lub kradzieży

Ofiarą rabunku lub kradzieży z powodu picia alkoholu w ostatnim roku przed badaniem alkoholu w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych również często były udziałem chłopców (2,2% vs. 2,4%). Spośród uczniów młodszych 2,1% zadeklarowało, że miał takie kłopoty. Wśród dziewcząt odsetek ten wynosił także 2,1%.

Kłopoty z policją

Kłopoty z policją z powodu picia alkoholu w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych również często były udziałem chłopców (9,4% vs. 5,9%). Spośród uczniów młodszych 6,9% zadeklarowało, że miało takie kłopoty. Wśród dziewcząt odsetek ten wynosił 4,5%.

Interwencja pogotowia ratunkowego

Dla 0,7% starszych chłopców picie alkoholu zakończyło się interwencją pogotowia ratunkowego. W grupie dziewcząt takie doświadczenie miało 2,4% badanych. W młodszym badanym roczniku odsetki te wynosiły odpowiednio: 1,1% i 3,3%.

Seks bez zabezpieczeń

Do związanego z pićem alkoholu seksu bez zabezpieczenia przyznała się większa liczba chłopców niż dziewcząt w obu rocznikach uczniów. Takie doświadczenie było udziałem co dziewiątego ucznia drugiej klasy szkoły ponadgimnazjalnej (11%) i co szesnastego ucznia gimnazjum (6,1%). Do seksu bez zabezpieczeń po alkoholu przyznało się również 5,4% młodszych i 7,7% starszych uczennic.

Niechciane doświadczenia seksualne

Z kolei dla co trzynastego ucznia z drugiej klasy ponadgimnazjalnej (niemal 8%) i 3,4% uczniów z trzeciej klasy gimnazjum picie alkoholu w ciągu roku poprzedzającego badanie zakończyło się niechcianymi doświadczeniami seksualnymi.

Wśród dziewcząt z klas młodszych 3,9% deklarowało takie doświadczenia, a w starszych klasach – 5,6%.

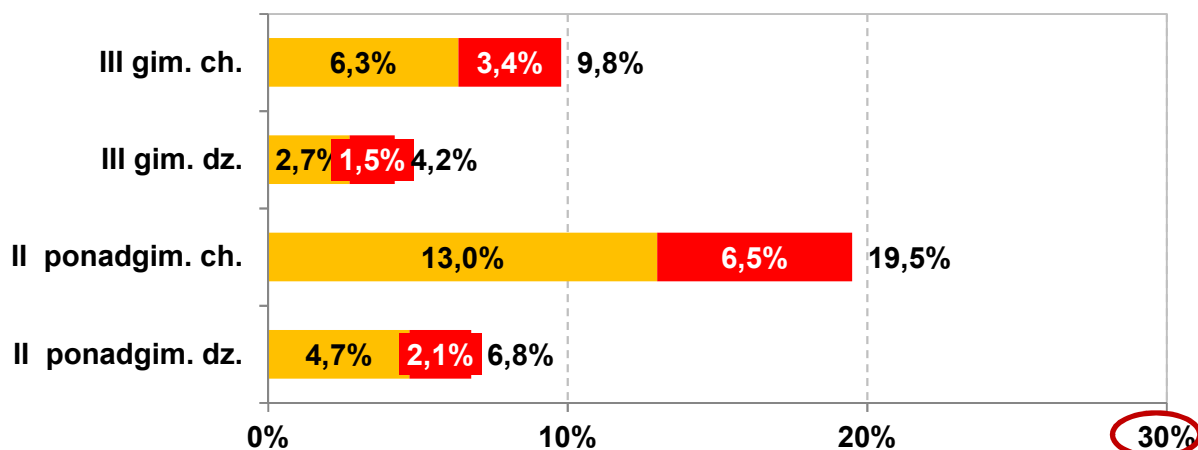

10. Przykre doświadczenia związane z pićm alkoholu

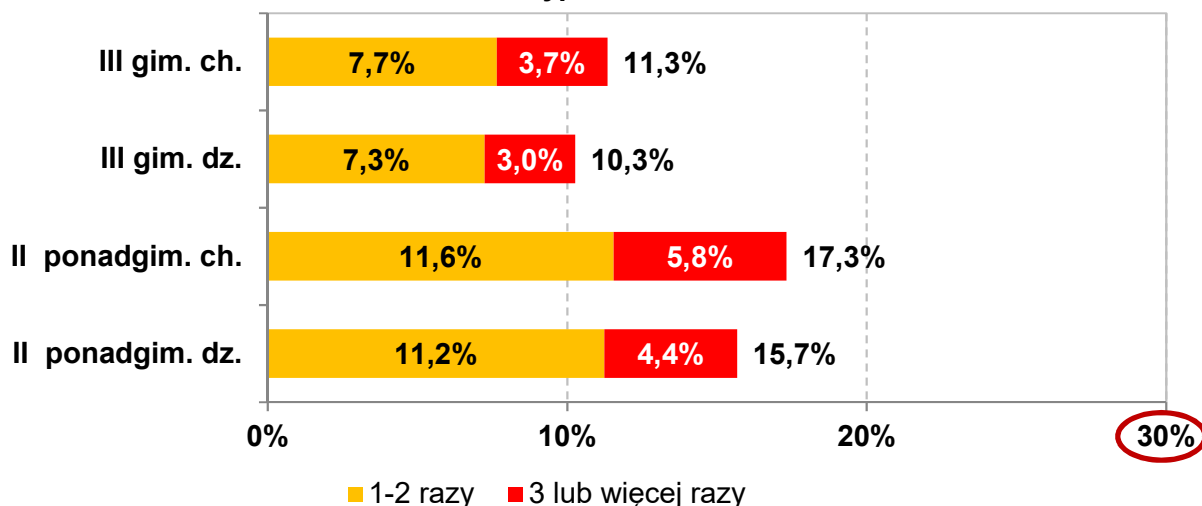
Przykre doświadczenia związane z pićm alkoholu

Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczyły(a)ś Z POWODU PICIA ALKOHOLU następujących problemów?

A. Bójka

B. Wypadek lub uszkodzenie ciała

Wykres 56: Przykre doświadczenia związane z pićm alkoholu w ostatnich 12 miesiącach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na pćć.

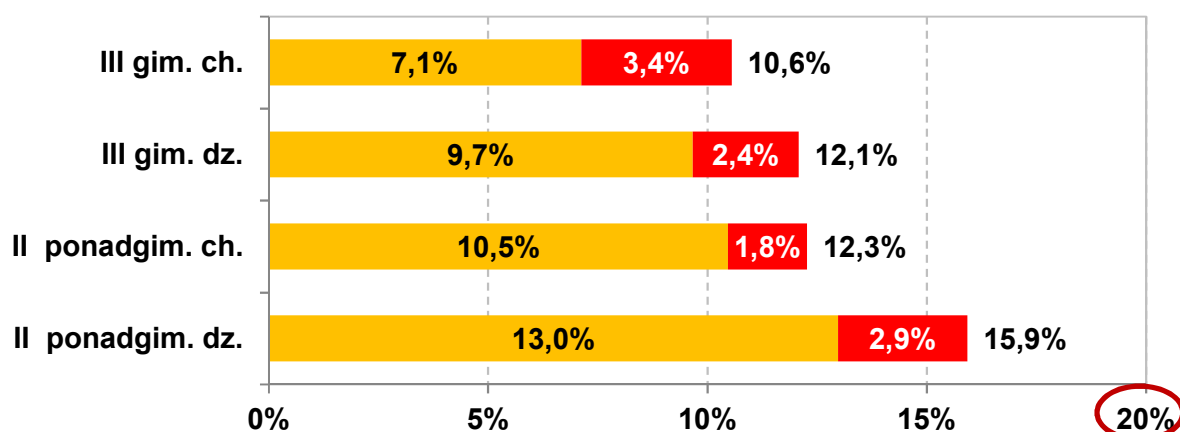

10. Przykre doświadczenia związane z pićm alkoholu

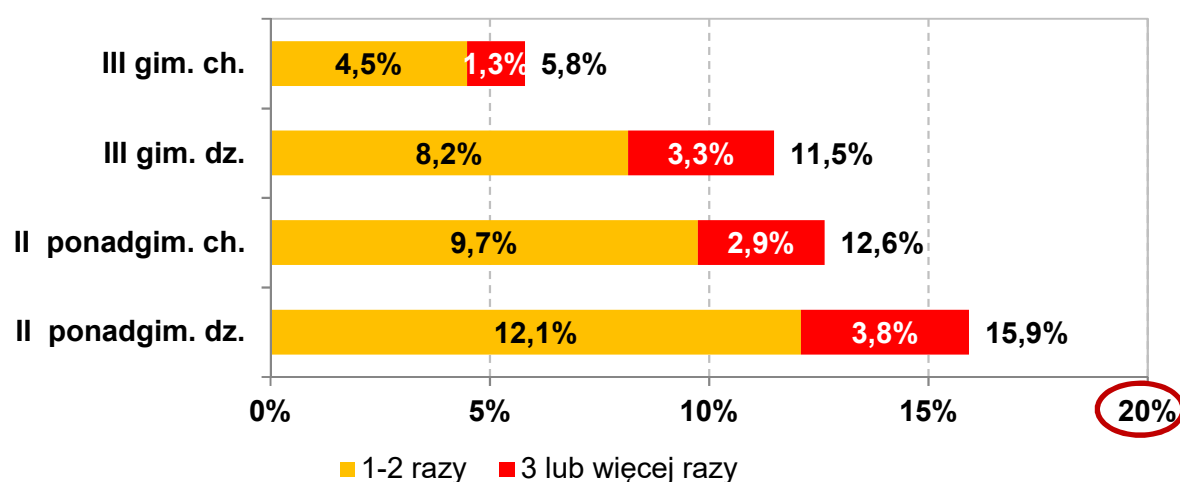
Przykre doświadczenia związane z pićm alkoholu

Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczyły(a)ś Z POWODU PICIA ALKOHOLU następujących problemów?

C. Poważne problemy z rodzicami

D. Poważne problemy z przyjaciółmi

Wykres 57: Przykre doświadczenia związane z pićm alkoholu w ostatnich 12 miesiącach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na pćć.

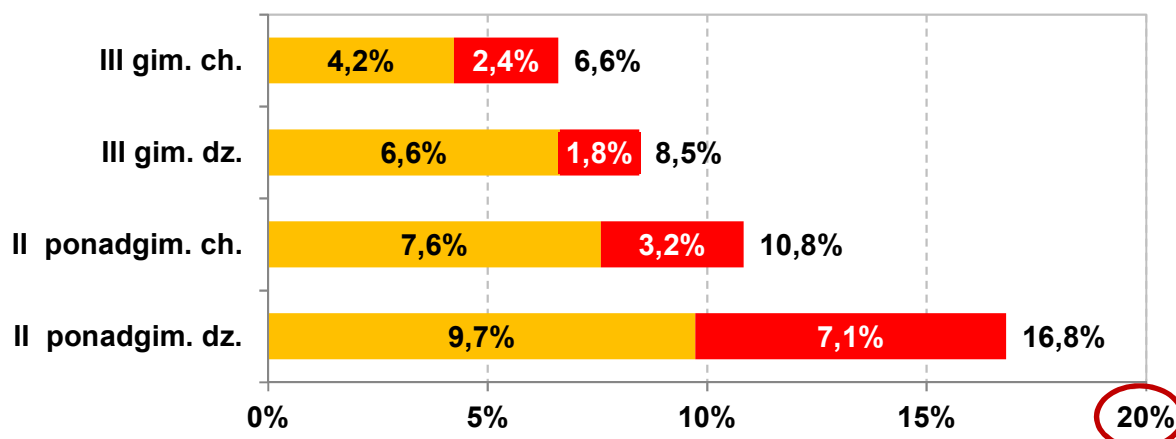

10. Przykre doświadczenia związane z pićm alkoholu

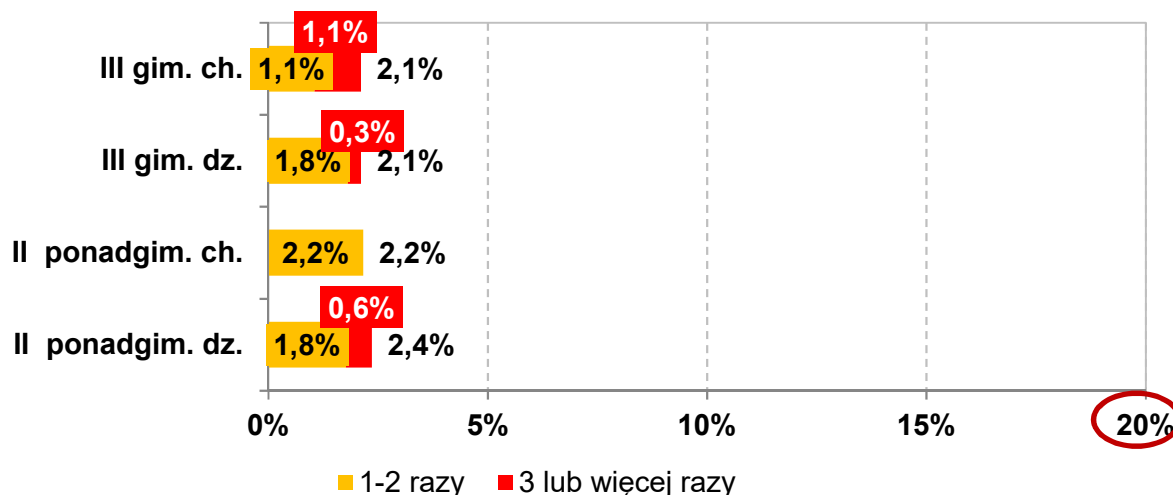
Przykre doświadczenia związane z pićm alkoholu

Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczyły(a)ś Z POWODU PICIA ALKOHOLU następujących problemów?

E. Gorsze wyniki w nauce lub w pracy

F. Stałem(am) się ofiarą rabunku lub kradzieży

Wykres 58: Przykre doświadczenia związane z pićm alkoholu w ostatnich 12 miesiącach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

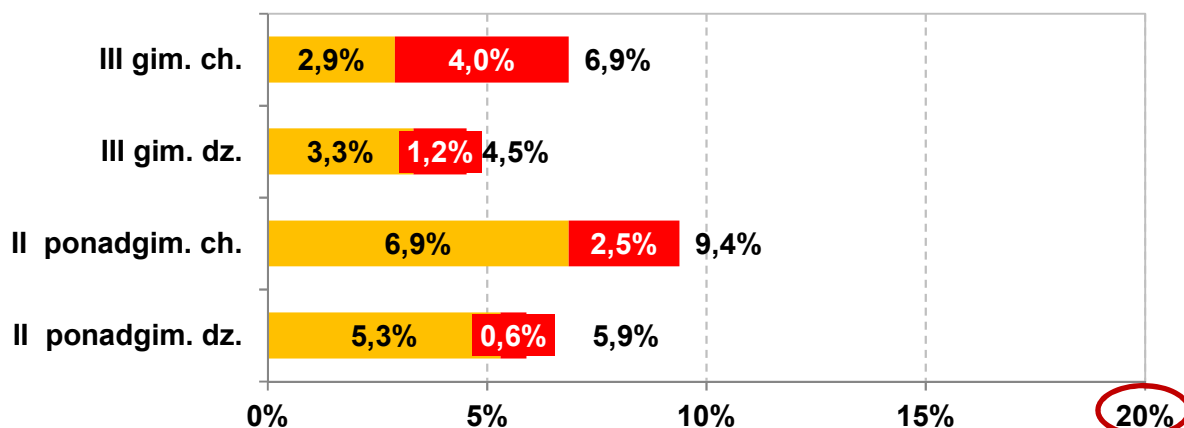

10. Przykre doświadczenia związane z pićm alkoholu

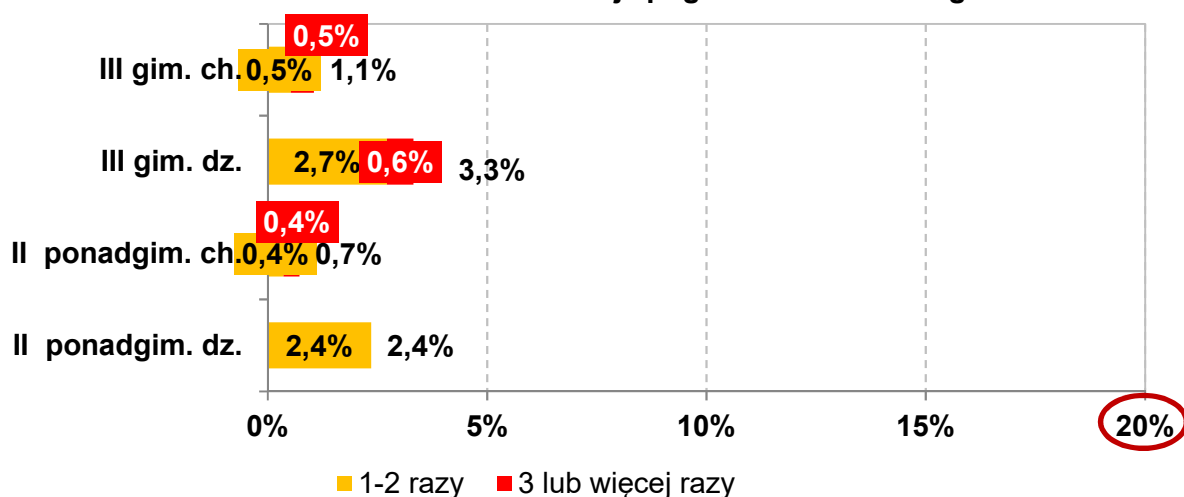
Przykre doświadczenia związane z pićm alkoholu

Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczyły(a)ś Z POWODU PICIA ALKOHOLU następujących problemów?

G. Kłopoty z policją

H. Interwencja pogotowia ratunkowego

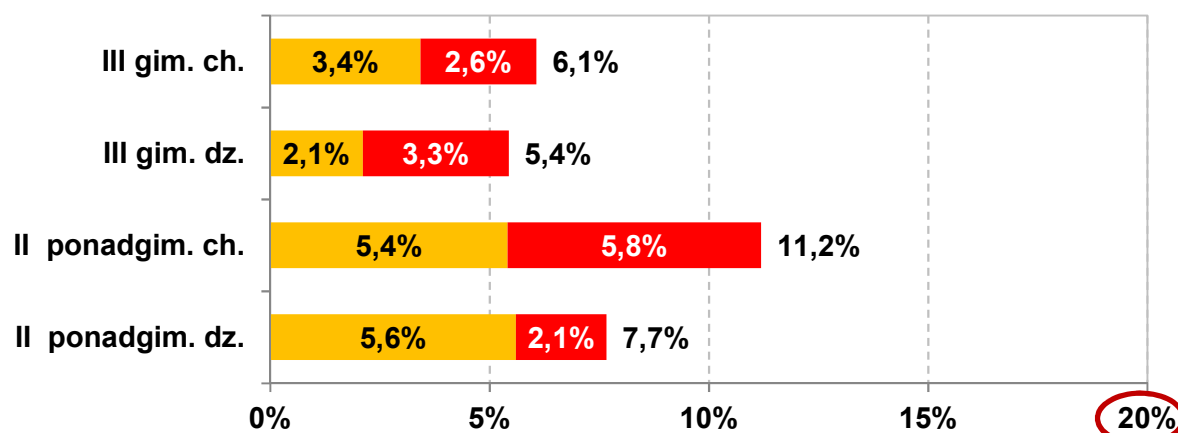
Wykres 59: Przykre doświadczenia związane z pićm alkoholu w ostatnich 12 miesiącach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

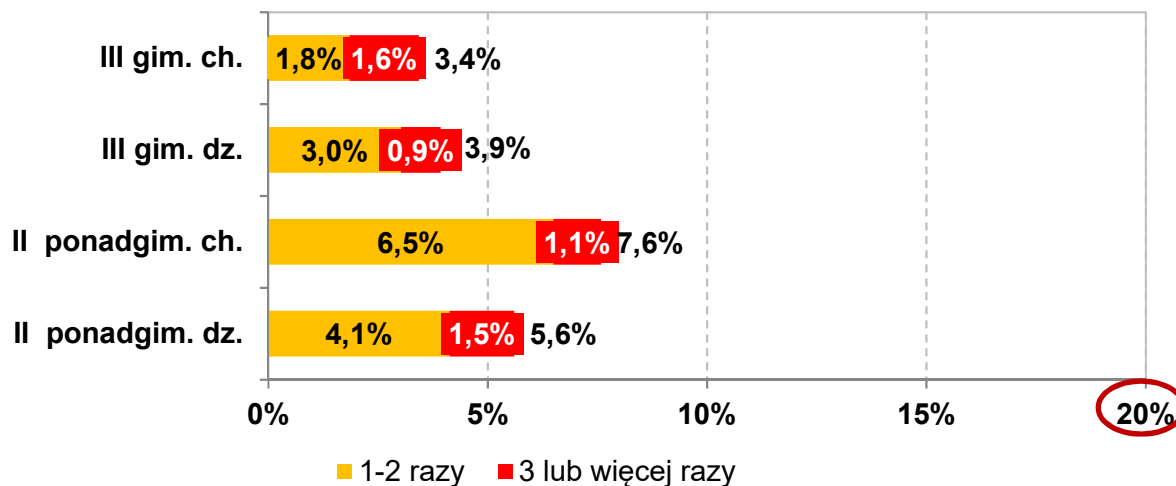
10. Przykre doświadczenia związane z pićem alkoholu

Przykre doświadczenia związane z pićem alkoholu

I. Seks bez zabezpieczeń

J. Niechciane przez Ciebie doświadczenie seksualne

Wykres 60: Przykre doświadczenia związane z pićem alkoholu w ostatnich 12 miesiącach – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na pćć.

10. Przykre doświadczenia związane z pićem alkoholu

	N									
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
III kl. gim. chłopcy	363	364	364	364	363	364	364	364	364	364
III kl. gim. dziewczęta	341	341	341	341	341	341	341	341	341	341
II kl. ponadgim. chłopcy	357	357	357	357	357	357	357	357	357	357
II kl. ponadgim. dziewczęta	264	264	264	264	264	264	264	264	264	264

* Podane liczebności dotyczą wykresów 56-60.

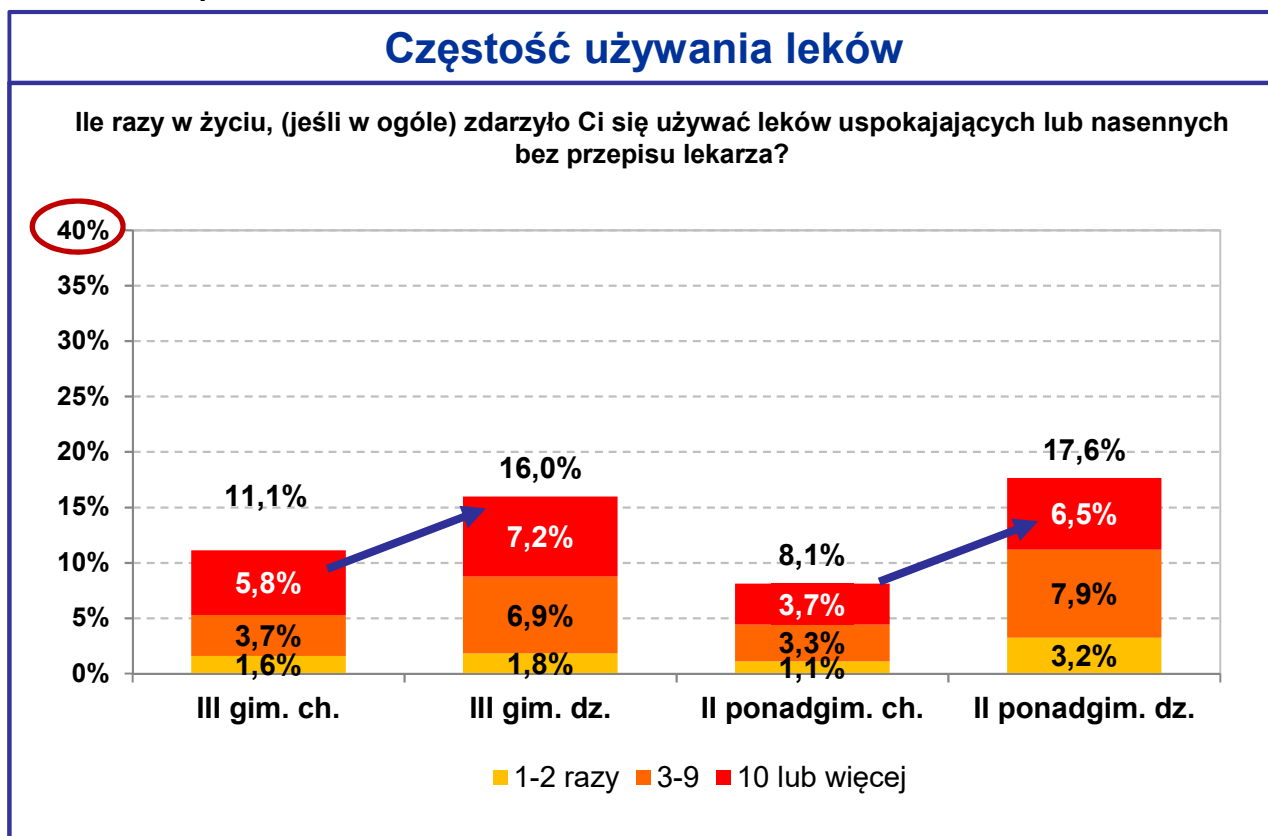
11. Rozpowszechnienie zjawiska używania leków uspokajających i nasennych oraz dopalaczy przez młodzież

11.1 Rozpowszechnienie używania leków

Zebrane dane wskazują, że po środki uspokajające lub nasenne przynajmniej raz w życiu sięgnęła co szósta uczennica (16%) w klasach 3 G i niemal co piąta w klasach 2 PG-17,6%. W przypadku chłopców miało to miejsce rzadziej - odpowiednio 11% w klasach 3 G i 8,1% w klasach 2 PG. **W obu frakcjach wiekowych odnotowano różnicę pomiędzy odsetkami dziewcząt i chłopców używającymi leków: były one istotnie wyższe wśród dziewcząt.**

Wśród badanych gimnazjalistek tylko 1,8% przyznało, że używało leków 1-2 razy, 14,1% uczyniło to częściej. W grupie uczennic klas drugich szkół ponadgimnazjalnych 3,2% badanych zadeklarowało, że użyło leków 1-2 razy, a 14,4% uznało, że miało to miejsce 3 lub więcej razy. **W 2015 roku odsetki uczniów zażywających leki były nieco niższe: 12,4% wśród dziewcząt z klas 3 G i 15,9% w klasach 2 PG. Podobną tendencję odnotowano wśród chłopców.**

Wykres 61a: Częstość używania leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	363
III kl. gim. dziewczęta	342
II kl. ponadgimn. chłopcy	350
II kl. ponadgimn. dziewczęta	265

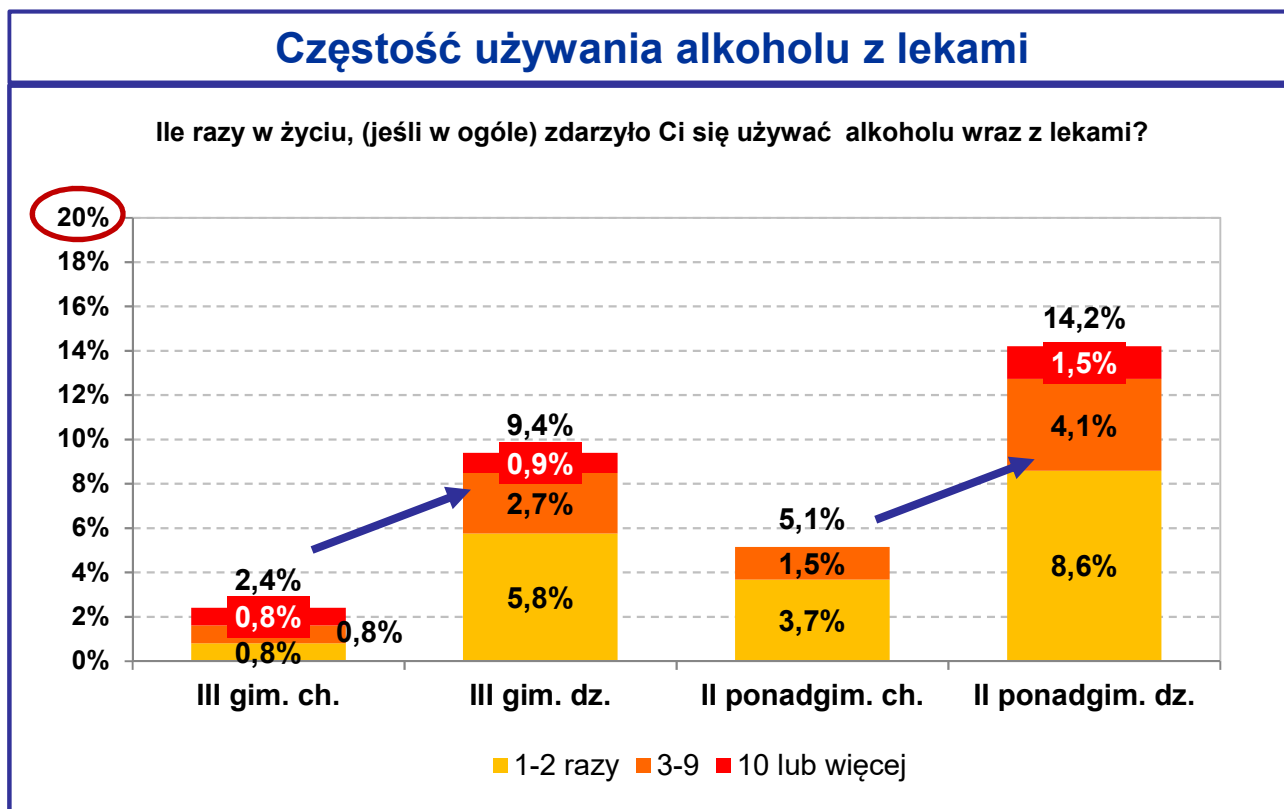

11.2 Rozpowszechnienie używania tabletek i alkoholu

Na podstawie zgromadzonych danych można stwierdzić, że **łączenie alkoholu z tabletkami w roczniku było zdecydowanie bardziej popularne wśród dziewcząt niż wśród chłopców. W młodszej zbiorowości to uczennice przejawiały więc widocznie większe zainteresowanie taką „kombinacją” substancji.** Posiadanie takich doświadczeń zadeklarowało 9,4% uczennic z trzecich klas gimnazjum, odsetek chłopców z tego samego rocznika wynosił 2,4%.

W stosunku do klas trzecich gimnazjum, w grupie uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odnotowano istotnie wyższe odsetki osób, którym zdarzyło się używać alkoholu łącznie z lekami - do posiadania takich doświadczeń przyznało się 5,1% chłopców.

Wśród dziewcząt z trzecich klas gimnazjum jedno lub dwa doświadczenia z mieszaniem alkoholu z lekami zadeklarowało 5,8% badanych, wśród dziewcząt z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych – 8,6%.

Wykres 61b: Częstość używania leków uspokajających wraz z alkoholem w celu odurzenia się – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	360
III kl. gim. dziewczęta	340
II kl. ponadgimn. chłopcy	351
II kl. ponadgimn. dziewczęta	264

11.3 Wiek inicjacji - leki

Analizując grupę osób, które mają za sobą inicjację z lekami uspokajającymi lub nasennymi bez zalecenia lekarza można wysnuć wniosek, że najczęściej pierwsze próby z tego typu substancjami w przypadku młodszych badanych miały miejsce w wieku 13 lat i wcześniej oraz w wieku 14-15 lat. W przypadku chłopców z klas trzecich gimnazjum 3,4% sięgnęło po leki po raz pierwszy w wieku 13 lat i wcześniej, a 7,1% w wieku 14-15 lat. W przypadku dziewcząt odpowiednio odsetki wyniosły 2,1% i 12,7%.

W grupie uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych rozkłady odpowiedzi wyglądają podobnie. Dziewczęta najczęściej wskazywały na inicjację w wieku 14-15 lat.

Podobnie było w przypadku chłopców z tego rocznika.

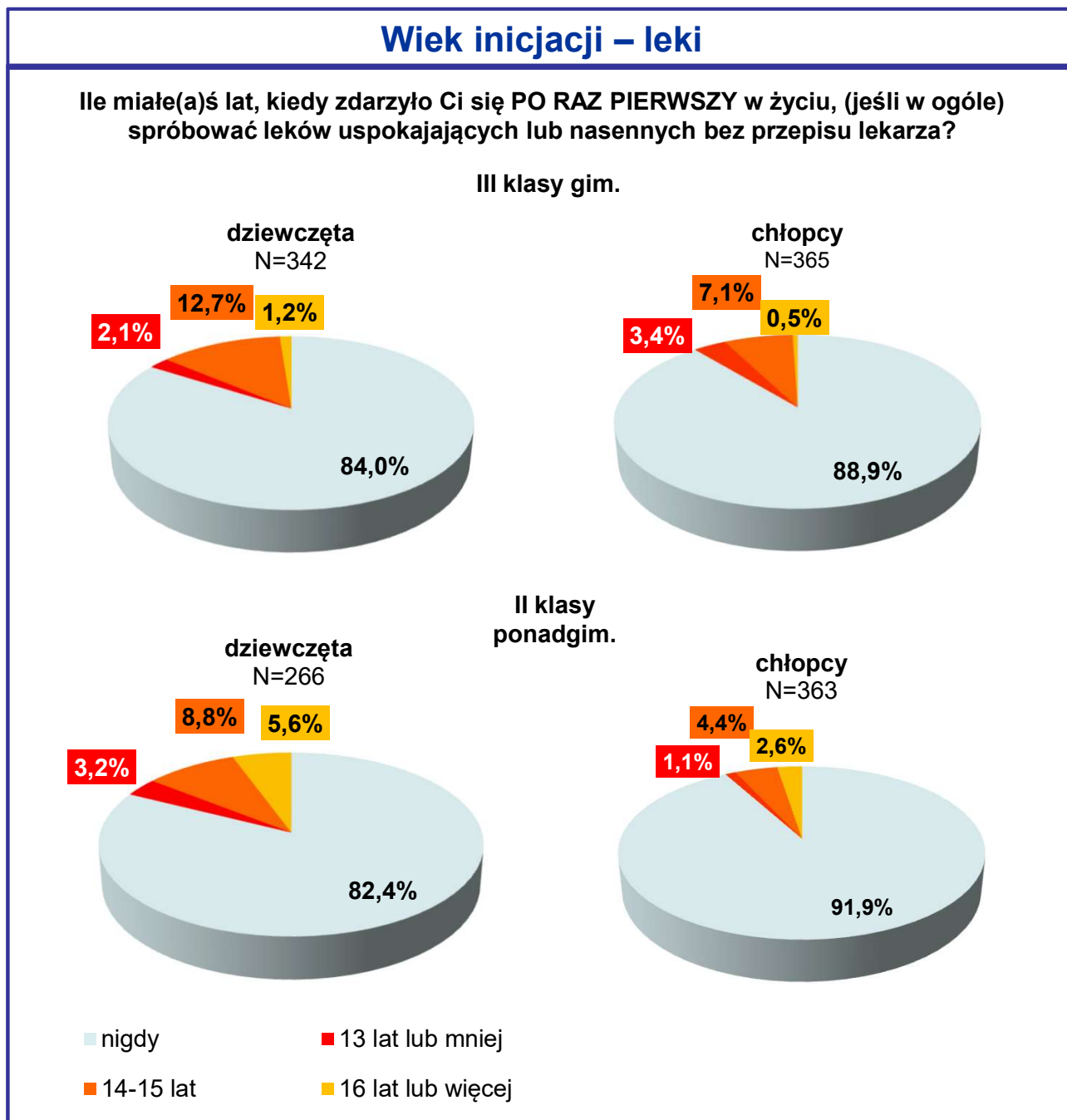
Wyniki wskazują, że zwłaszcza wśród dziewcząt znacząca jest grupa osób która **próbowała już eksperymentować łącząc leki z alkoholem (od 9,4% do 14,2%)**.

W przypadku dziewcząt z klas trzecich gimnazjum takie próby po raz pierwszy miały miejsce na ogół w wieku 14-15 lat, tak samo jak w przypadku chłopców.

Starsi badani wskazywali przede wszystkim na wiek 16 lat i więcej.

11.3 Wiek inicjacji - leki

Wykres 62: Pierwsze doświadczenia z lekami uspokajającymi i nasennymi - wiek inicjacji - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć. Z wykresu usunięto odpowiedź „używał, ale nie podał wieku inicjacji” ponieważ nie udzielił jej żaden z badanych uczniów.

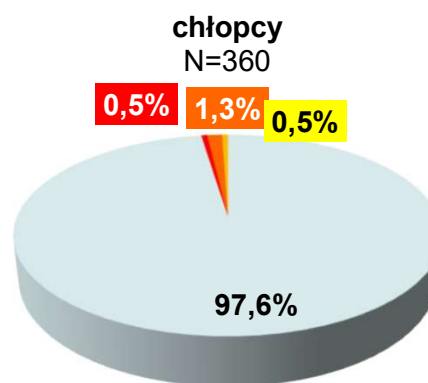
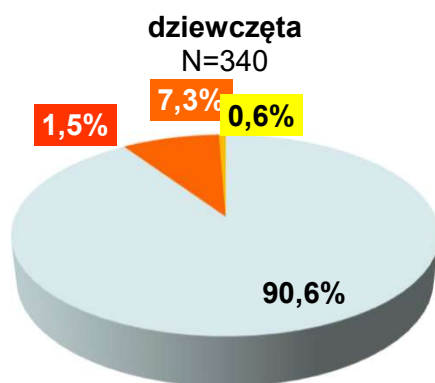

11.3 Wiek inicjacji - leki

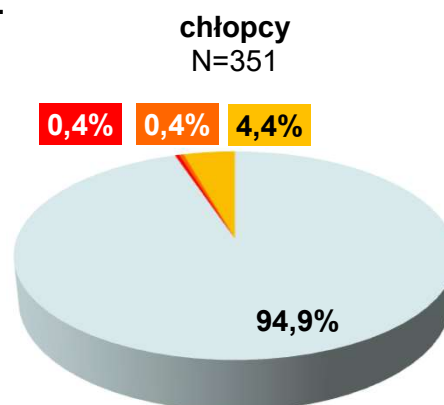
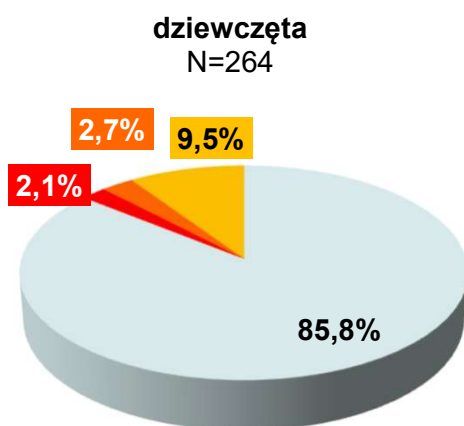
Wiek inicjacji – alkohol z tabletkami

Ile miałe(a)s lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu, (jeśli w ogóle) spróbować alkohol razem z tabletkami (leki) w celu odurzenia?

III klasy gim.

II klasy ponadgim.

■ nigdy
■ 13 lat lub mniej
■ 14-15 lat
■ 16 lat lub więcej

Wykres 63: Pierwsze doświadczenia z łączeniem alkoholu z lekami uspokajającymi i nasennymi – wiek inicjacji – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć. Z wykresu usunięto odpowiedź „używał, ale nie podał wieku inicjacji” ponieważ nie udzielił jej żaden z badanych uczniów.

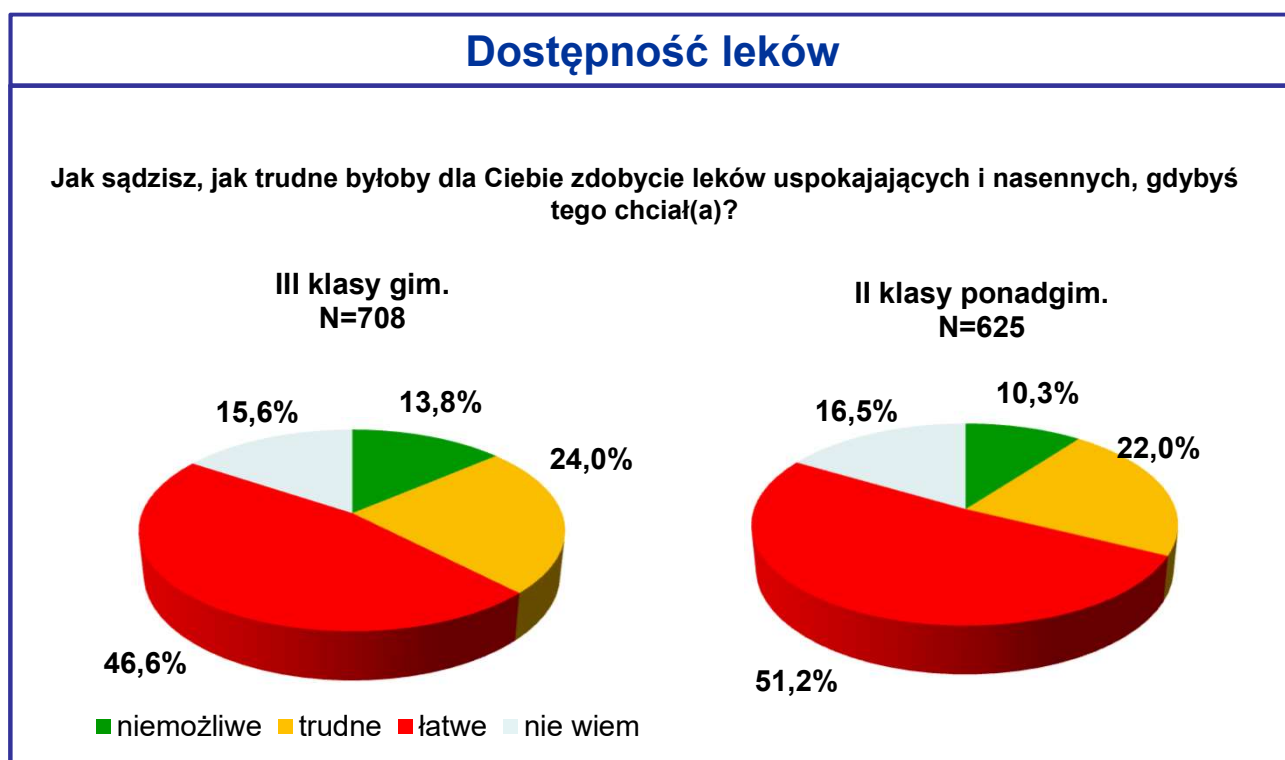

11.4 Ocena dostępności leków

Dostępność leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza uczniowie trzecich klas gimnazjum ocenili nieco niżej niż uczniowie drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

Niemal połowa młodszych i ponad połowa starszych badanych (odpowiednio 46,6% i 51,2%) stwierdziło, że zdobycie takich leków byłoby dla nich łatwe. Zaledwie co czwarty uczeń klas trzecich gimnazjum (24%) i co piąty z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (22%) stwierdził, że byłoby to trudne.

Jako trudny dostęp do leków określił co szósty badany z młodszego i starszego rocznika.

Wykres 64: Ocena dostępności leków uspokajających lub nasennych dla młodzieży – klasy III G i II PG.

Uczniowie zostali również zapytani o rozpowszechnienie stosowania leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza wśród przyjaciół (wykres 65). Zdecydowana większość badanych zadeklarowała, że zachowania te nie mają miejsca w ich środowisku (od 69,1% do 78,8%), zaś wśród tych uczniów, którzy odnotowali takie zachowania wskazywano na zażywanie leków bez przepisu lekarza przez kilku przyjaciół. Takiej odpowiedzi udzieliło od 17,5% do 25,7% badanych. Wśród chłopców znalazły się osoby, które wskazywały na to, że wszyscy ich znajomi stosują środki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza. Było to odpowiednio 1,1% gimnazjalistów oraz 0,7% uczniów ze starszych klas.

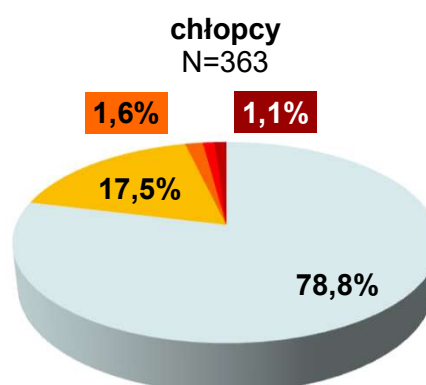
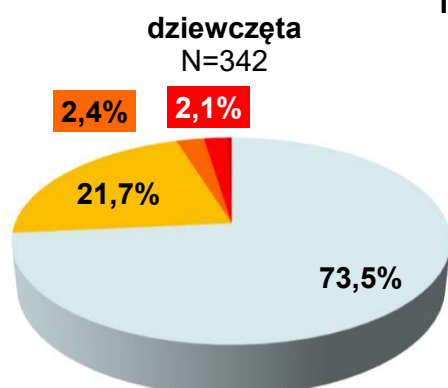

11.5 Rozpowszechnianie stosowania leków uspokajających przez kolegów/koleżanki

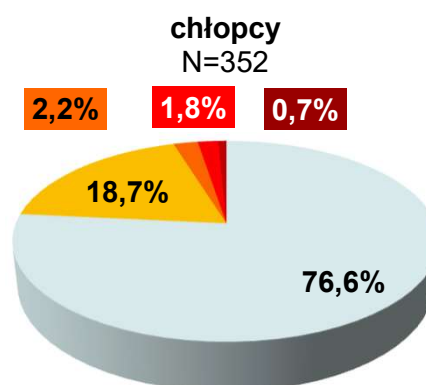
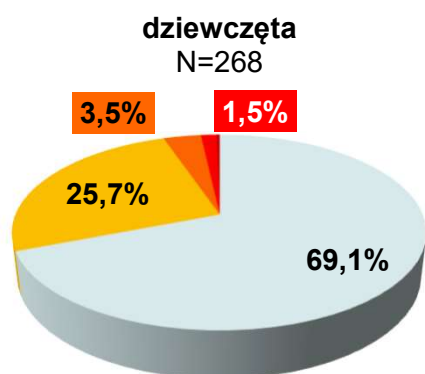
Rozpowszechnianie stosowania leków uspokajających przez kolegów/koleżanki

Jak sądzisz, ilu kolegów/koleżanek z Twojej klasy bierze środki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza?

III klasy gim.

II klasy ponadgim.

■ nikt ■ kilku ■ sporo
■ większość ■ wszyscy

Wykres 65: Ocena rozpowszechnienia stosowania leków uspokajających przez kolegów/koleżanki - klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

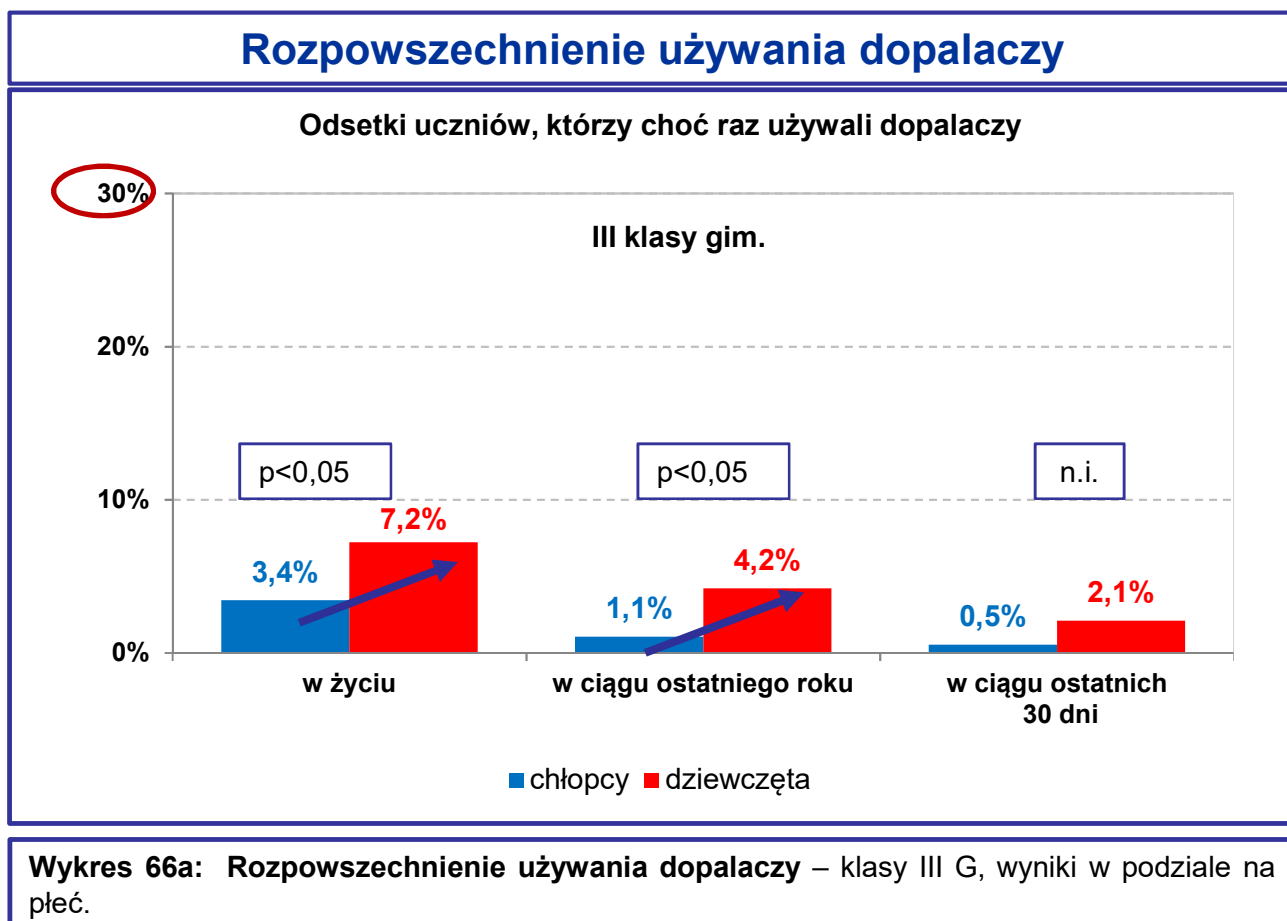
11.6 Rozpowszechnienie używania dopalaczy

Oprócz pytania o używanie leków uspokajających oraz nasennych bez przepisu lekarza, a także łączenie leków z alkoholem, uczniów zapytano także o to, czy używali kiedykolwiek (w życiu), w ciągu ostatniego roku oraz miesiąca substancji określanych mianem **dopalaczy** (wykresy 66a i 66b).

Jak wynika z zebranych danych, w klasach trzecich gimnazjum dopalaczy używało przynajmniej raz w życiu 3,4% chłopców i 7,2% dziewcząt. W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych po dopalacze przynajmniej raz sięgnęło 4,7% chłopców i 8,5% dziewcząt.

W ostatnim roku tego typu substancji użyło 1,1% chłopców i 4,2% dziewcząt z młodszych roczników i odpowiednio 1,8% i 3,8% uczniów z roczników starszych. W przypadku używania dopalaczy w ciągu życia i ostatniego roku odnotowano istotną statystycznie różnicę odsetka używających chłopców i dziewcząt w klasach 3 G.

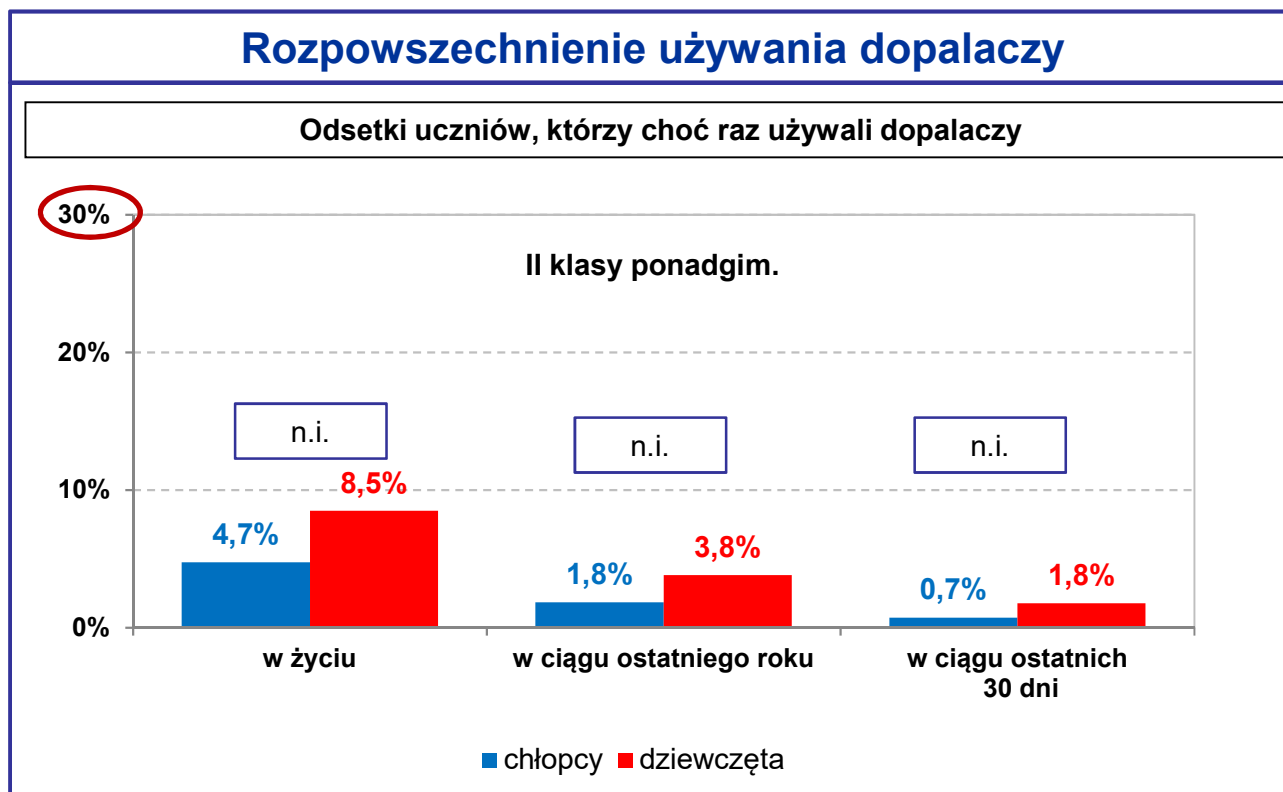
W przypadku analizy danych dotyczących ostatniego miesiąca nie odnotowano zróżnicowania ze względu na płeć odsetków sięgających po dopalacze zarówno w przypadku gimnazjalistów jak i uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

	N
III kl. gim. chłopcy	363
III kl. gim. dziewczęta	342

11.6 Rozpowszechnienie używania dopalaczy

Wykres 66b: Rozpowszechnienie używani dopalaczy – klasy II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
II kl. ponadgim. chłopcy	353
II kl. ponadgim. dziewczęta	267

Uczniów, którzy używali dopalaczy zapytano o **nazwy** tych, których spróbowali. Badani najczęściej wskazywali m.in. na dopalacze w postaci suszu do palenia: w tym „Mocarz”, „Sztynny Misza” i „Kosior”;

Dopalacze sprzedawane w postaci kryształków („soli do kąpeli”), przyjmowanych wziewnie do nosa (wiśnia/cherry) oraz inne takie jak: Shiva, Trump, Megawąż, Panorama.

2015 roku nie badano rozpowszechnienia używania dopalaczy wśród uczniów, dlatego nie jest możliwe dokonanie porównań pomiędzy sytuacją w tym zakresie sprzed 4 lat i obecną.

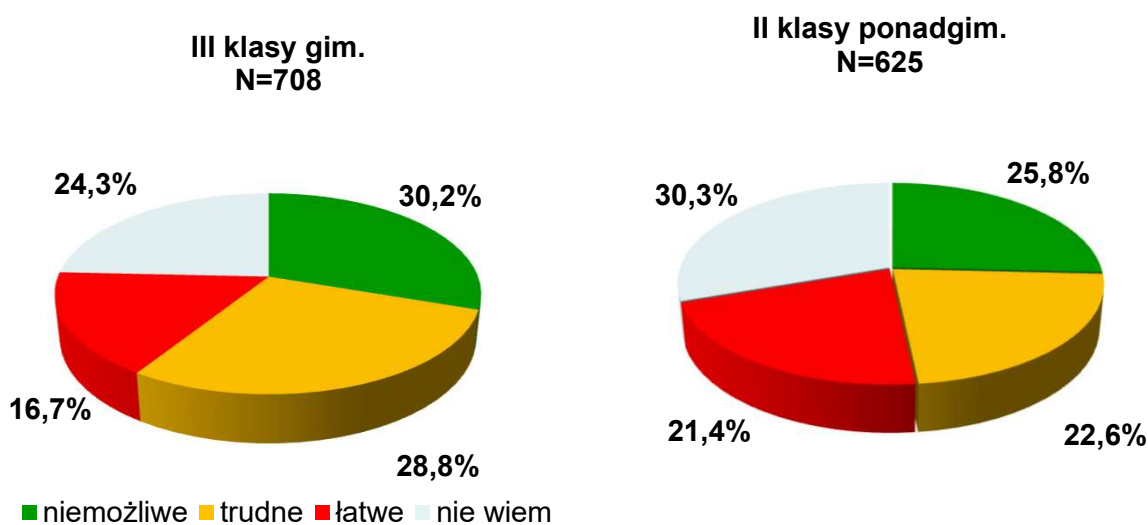
11.7 Ocena dostępności dopalaczy

Tak jak w przypadku leków nasennych i uspakajających zażywanych bez przepisu lekarza, ocena dostępności dopalaczy nie była zróżnicowana ze względu na wiek badanych – młodszy uczniowie i starsi deklaruowali w zbliżonym stopniu potencjalne problemy ze zdobyciem tego typu środków odurzających. Ponad jedna szóstka uczniów gimnazjum i jedna piąta szkół ponadgimnazjalnych stwierdziła, że zdobycie dopalaczy byłoby dla nich łatwe.

Trudność w zdobyciu środków zadeklarowało odpowiednio 28,8% i 22,6% badanych. Brak możliwości zdobycia dopalaczy zadeklarował prawie co trzeci z młodszych i co czwarty ze starszych badanych. W przypadku uczniów młodszych, odsetek osób, które zadeklarowały, że nie są w stanie określić stopnia trudności zdobycia dopalaczy były niższe i dotyczyły 24,3% młodszych, a wśród starszych uczniów - 30,3%.

Dostępność dopalaczy

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie dopalaczy, gdybyś tego chciał(a)?

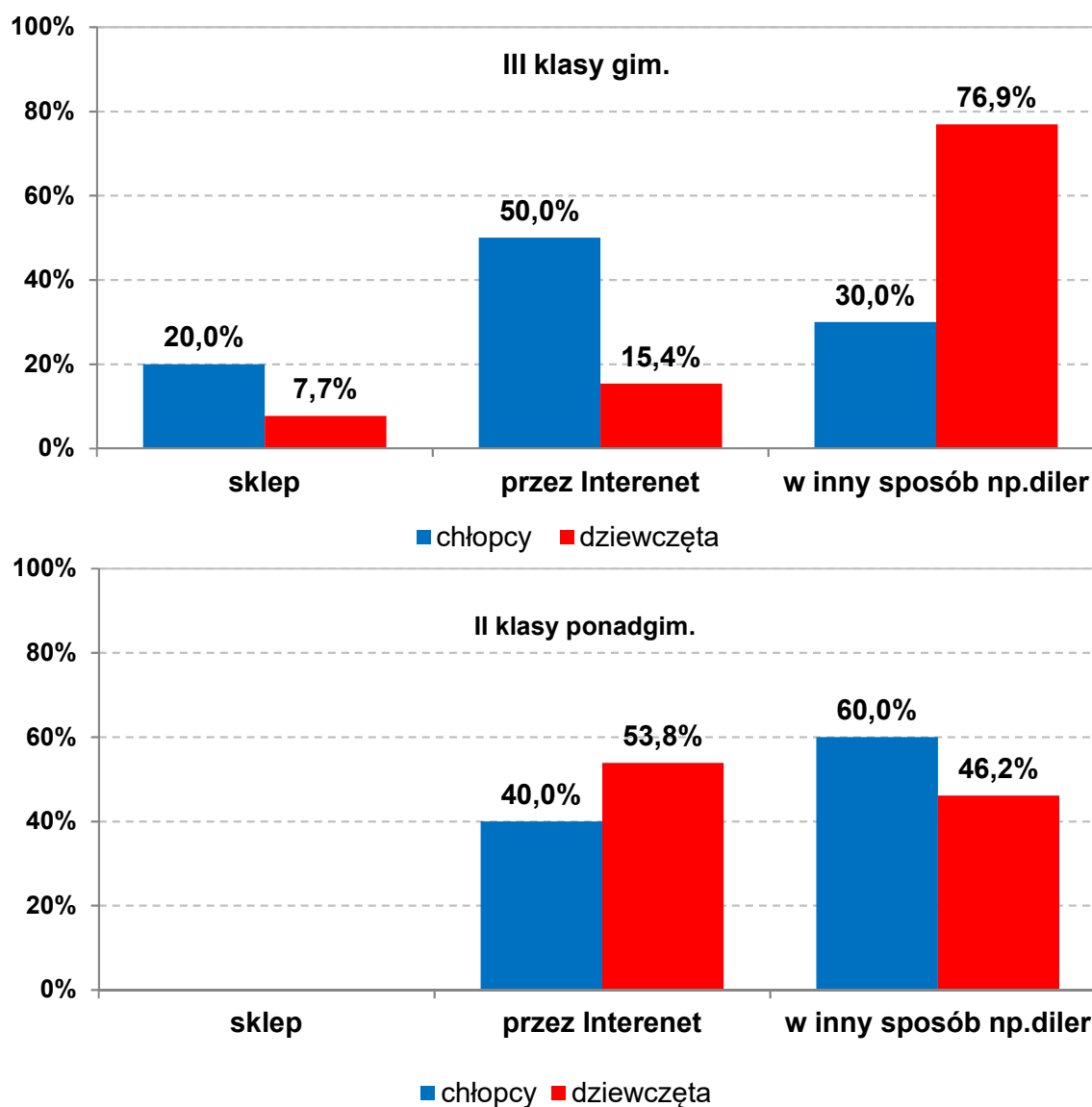
Wykres 67: Ocena dostępności dopalaczy dla młodzieży – klasy III G i II PG.

Osoby, które przyznały, że w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie kupiły dopalacze poproszono o wskazanie miejsc zakupu (wykres 68). Do zakupu dopalaczy przyznało się 23 uczniów z trzecich klas gimnazjum i 16 uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Uczniowie wskazywali przede wszystkim na kupowanie dopalaczy od dilerów, a następnie poprzez Internet.

11.7 Ocena dostępności dopalaczy

W jaki sposób kupowałeś(aś) dopalacze w ciągu ost. 12 miesięcy?

Wykres 68: Miejsce zakupu dopalaczy – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć. Uwaga – niskie podstawy.

*Podstawą procentowania na wykresie byli ci uczniowie, którzy kupowali dopalacze w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie.

	N*
III kl. gim. chłopcy	10
III kl. gim. dziewczęta	13
II kl. ponadgim. chłopcy	6
II kl. ponadgim. dziewczęta	10

12. Rozpowszechnienie używania napojów energetycznych

12.1 Częstotliwość picia napojów energetycznych - ostatnie 30 dni

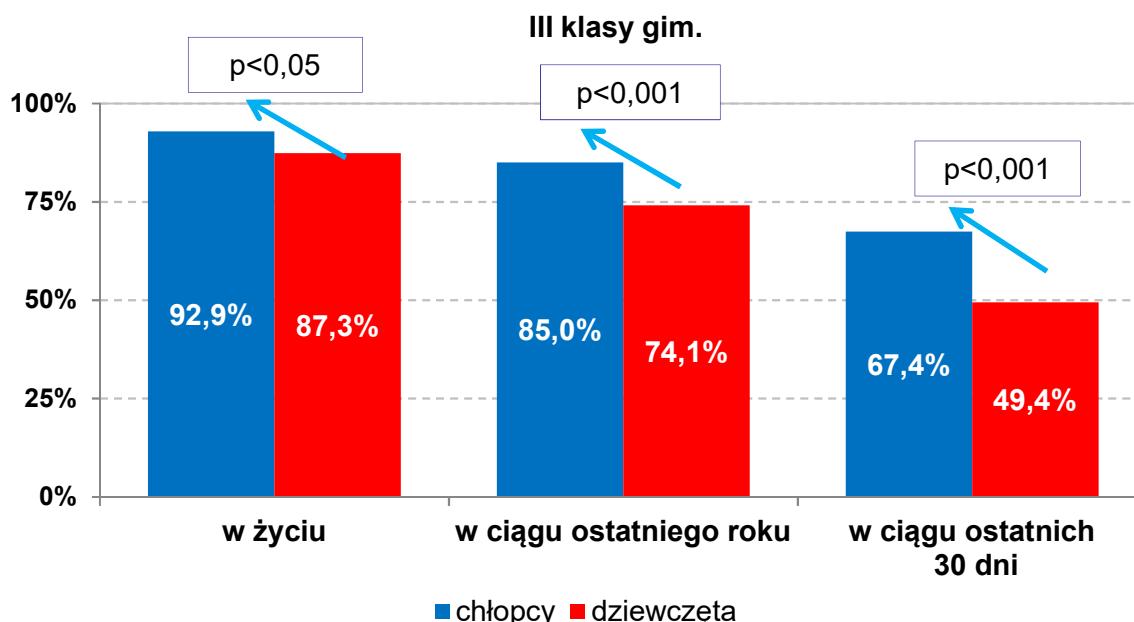
Napoje energetyczne piło ponad 92% chłopców i ponad 87% dziewcząt z trzecich klas gimnazjów oraz odpowiednio ponad 93% i ponad 87% spośród uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Wysokie odsetki spożywających napoje energetyczne odnotowano również dla pozostałych analizowanych okresów – ostatniego roku i ostatniego miesiąca – zarówno wśród młodszych, jak i starszych badanych. W ciągu ostatniego miesiąca przed badaniem po napoje energetyczne sięgnęła ponad 67% uczniów oraz niemal połowa uczennic w klasach trzecich gimnazjum. W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych odpowiednio niemal 60% i prawie 44%.

W obu rocznikach, W ŻYCIU, w ost. roku i w ost. miesiącu, odsetki chłopców pijących napoje energetyczne były wyższe niż odsetki dziewcząt (różnice istotne statystycznie). Wyniki wskazują, że popularność napojów energetycznych wśród uczniów (zwłaszcza chłopców) jest bardzo wysoka.

Tymczasem lekarze ostrzegają, że ich duże spożycie, zwłaszcza przez młodzież, może przyczynić się m.in. do epidemii otyłości. Spożywanie nadmiernych ilości napojów energetycznych wiąże się również z ryzykiem zawału serca i udaru.

Rozpowszechnienie picia napojów energetycznych

Odsetki uczniów, którzy choć raz pili napoje energetyczne w życiu

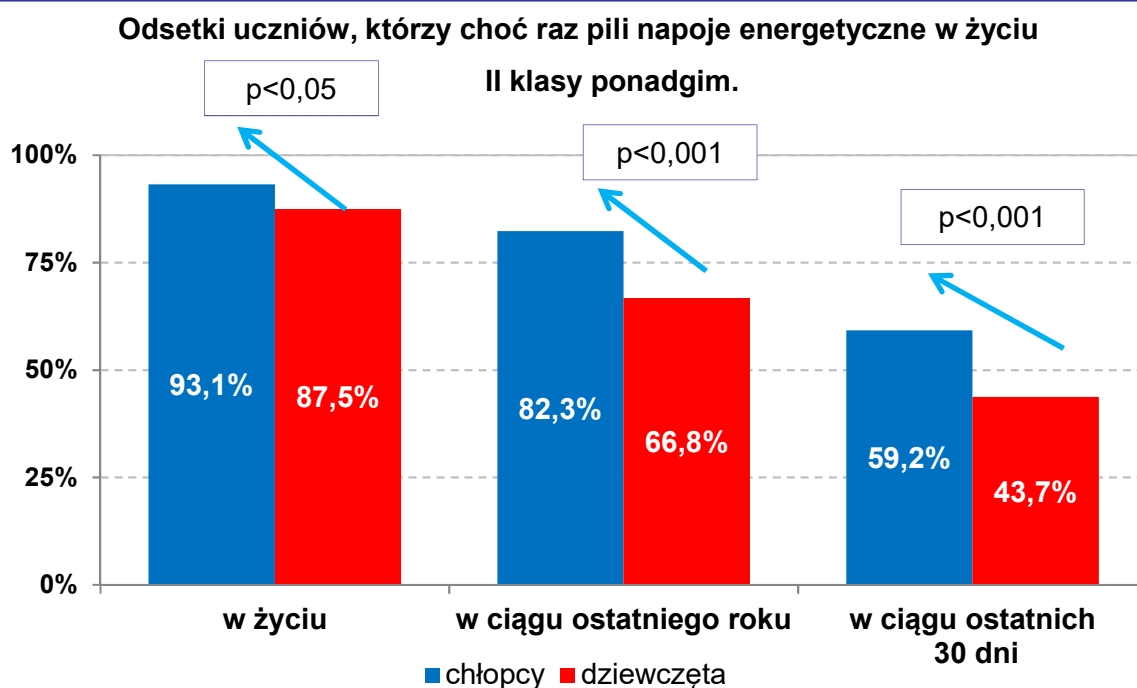
Wykres 69a: Rozpowszechnienie picia napojów energetycznych – klasy III G – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	365
III kl. gim. dziewczęta	342

12.1 Częstotliwość picia napojów energetycznych - ostatnie 30 dni

Rozpowszechnienie picia napojów energetycznych

Wykres 69b: Rozpowszechnienie picia napojów energetycznych – klasy II PG – wyniki w podziale na płeć.

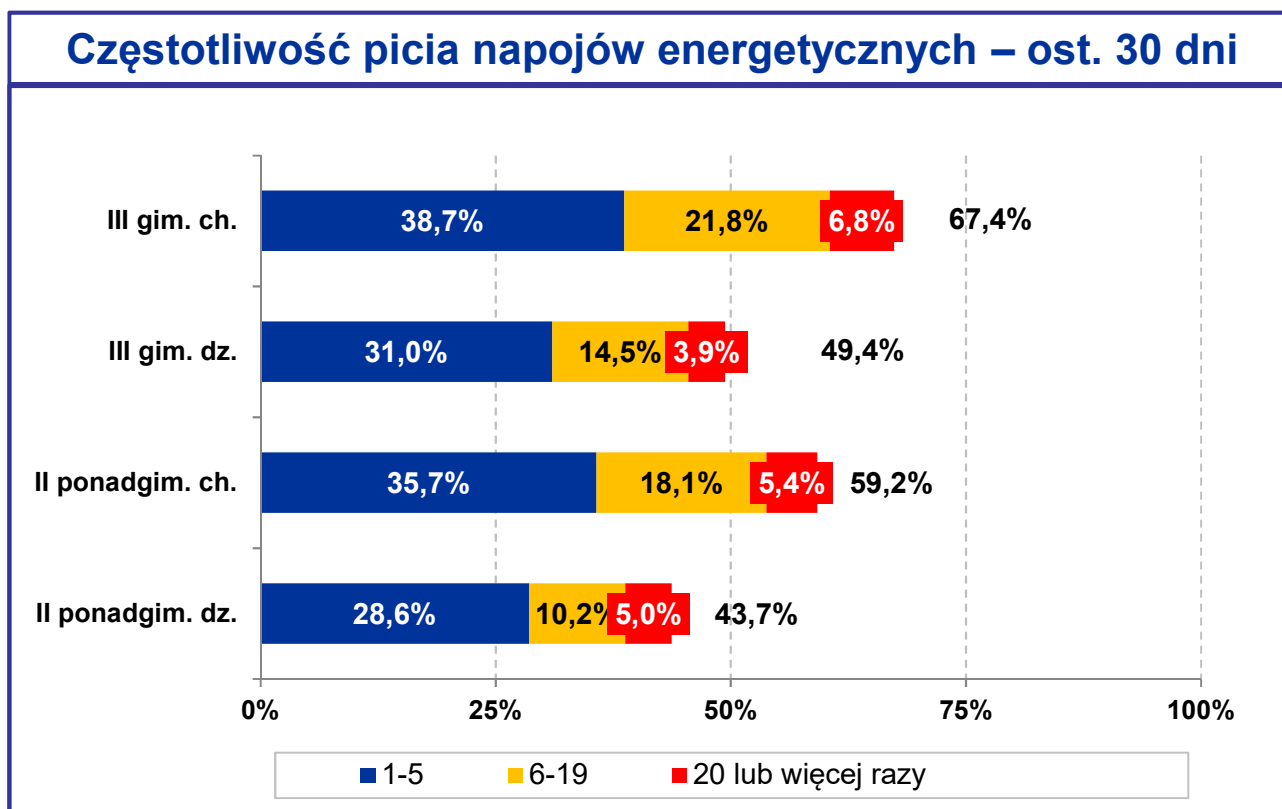
	N
II kl. ponadgim. chłopcy	357
II kl. ponadgim. dziewczęta	268

12.1 Częstotliwość picia napojów energetycznych - ostatnie 30 dni

Szczegółowe analizy pokazują, że średnio ponad 1/3 chłopców z obydwu badanych roczników piło napoje energetyczne 1-5 razy w ciągu miesiąca poprzedzającego badanie (38,7% w trzecich klasach gimnazjum oraz 35,7% w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych). Co trzeci chłopiec (28,6%) z klasy trzeciej gimnazjum i 23,5% z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych zadeklarowało, że piło napoje energetyczne w ww. okresie 6 i więcej razy - można więc uznać, że uczniowie ci byli regularnymi konsumentami napojów energetycznych.

W przypadku uczennic odsetki osób regularnie (tj. co najmniej sześciokrotnie w ciągu miesiąca) pijących napoje energetyczne były niższe niż wśród chłopców - robiła tak co piąta z dziewcząt – 18,4% - w trzecich klasach gimnazjum i co szósta w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych- 15,2%.

Wykres 70 : Częstotliwość picia napojów energetycznych-ostatni miesiąc- – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	365
III kl. gim. dziewczęta	342
II kl. ponadgim. chłopcy	357
II kl. ponadgim. dziewczęta	268

12.2 Rodzaje wypijanych napojów energetycznych

Uczniom, którzy kiedykolwiek w życiu pili napoje energetyczne zadano pytanie o to, jakie spośród napojów piją najczęściej. Zarówno w grupie gimnazjalistów, jak i w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych do najczęściej wymienianych napojów należały:

- **Red Bull,**
- **Tiger, Toger Mohito**
- **Monster Energy,**
- **Black.**
- **V-max**
- **Burn**

Uczniowie wskazywali również na:

- **Level up,**
- **Rockstar,**

Badanych poproszono również o odpowiedź na pytanie, czy napoje energetyczne można kupić w szkolnych sklepikach (wykres 71). Udzielone odpowiedzi były zróżnicowane ze względu na wiek badanych. Na dostępność napojów energetycznych w sklepiku szkolnym wskazało 3,9% dziewcząt i 4,5% chłopców z trzecich klas gimnazjum. W przypadku uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetki te były podobne: 2,0% i 5,1%.

Warto zwrócić też uwagę na odsetki uczniów, którzy uznali, że napoje energetyczne nie są dostępne w ich szkole - wśród młodszych badanych zanotowano około 80% takich wskazań, w klasach starszych – odpowiednio niemal 75% wśród dziewcząt i i 63,5%. Pozostali uczniowie nie potrafili odpowiedzieć na zadane pytanie.

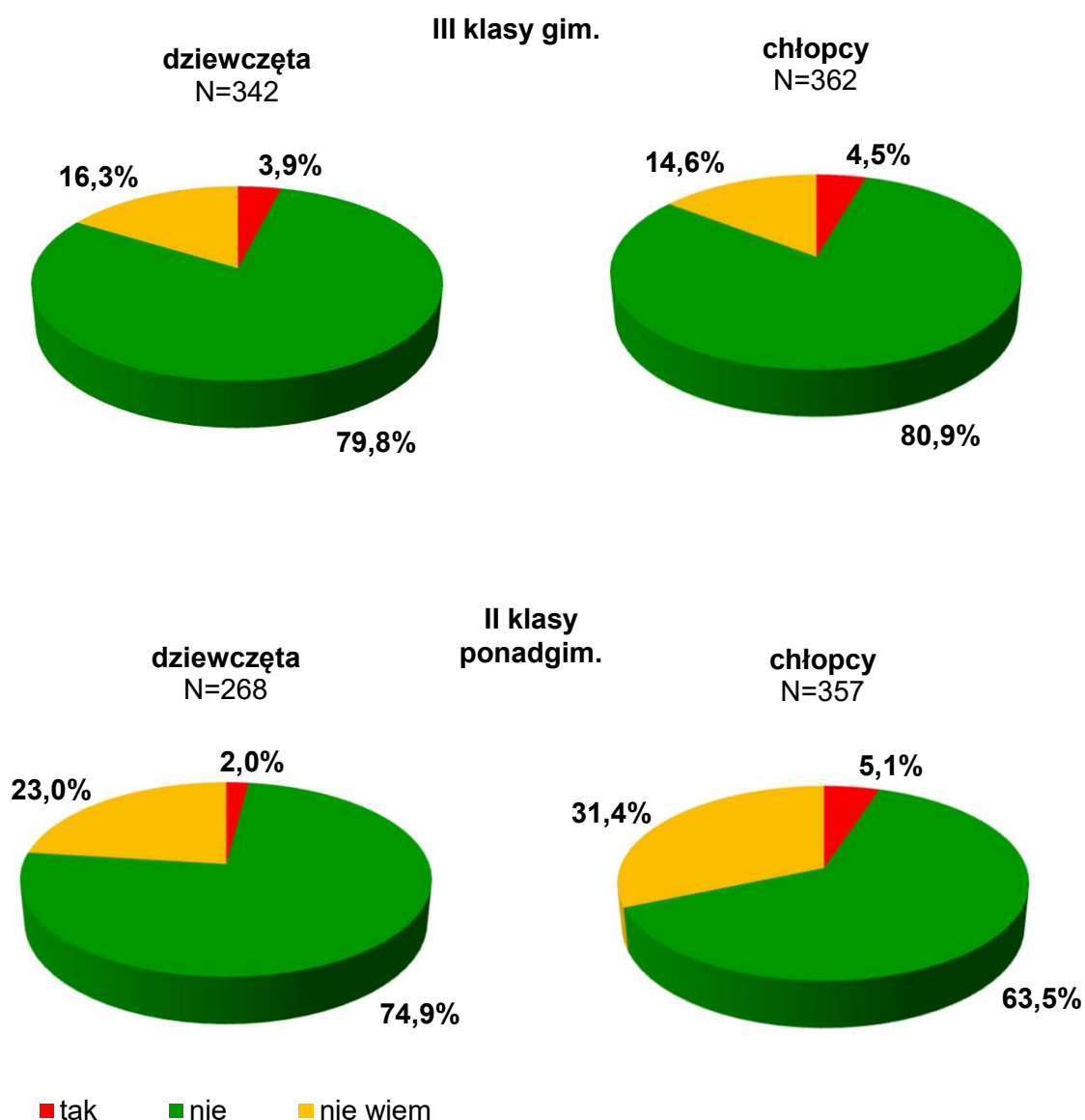
Na wykresie 72 przedstawiono natomiast **opinie uczniów dotyczące rozpowszechnienia częstego picia napojów energetycznych wśród kolegów i koleżanek**, przy czym należy podkreślić, że respondentom wyjaśniono, że częste picie napojów oznacza spożywanie ich przynajmniej kilka razy w tygodniu.

Wyniki potwierdzają dużą popularność tego rodzaju napojów wśród młodzieży. Jedynie od 1,8% do 3,2% badanych z poszczególnych badanych grup zadeklarowało, że nikt z ich grupy nie pije często napojów energetycznych, podczas gdy około 1/5 wskazało, że czynni tak sporo znajomych, zaś od 1/5 do 1/3 deklarowało, że często napoje energetyczne pije większość lub wszyscy spośród ich znajomych.

12.3 Ocena dostępności napojów energetycznych na terenie szkoły

Dostępność napojów energetycznych w sklepiku szkolnym

Wykres 71: Ocena dostępności napojów energetycznych w szkole (sklepiku szkolnym) – klasy III G i II PG.

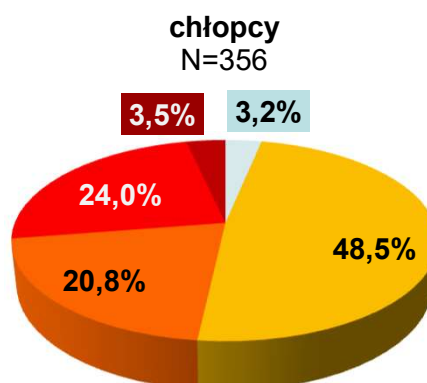
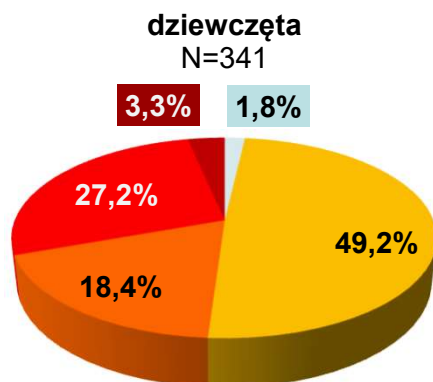

12.4 Ocena rozpowszechnienia picia napojów energetycznych wśród przyjaciół

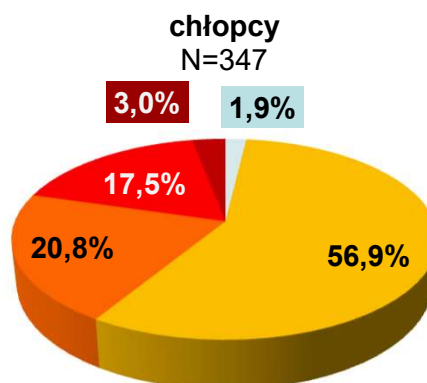
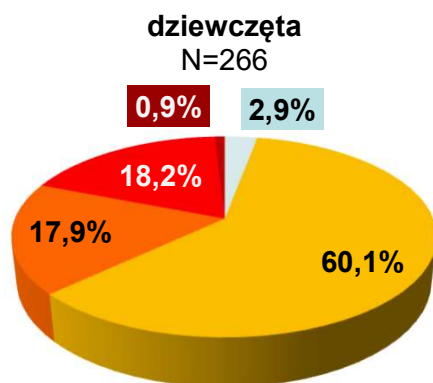
Częste picie napojów energetycznych przez kolegów/koleżanki

Jak sądzisz, ilu kolegów/koleżanek z Twojej klasy często tj. przynajmniej kilka razy w tygodniu pije napoje energetyczne?

III klasy gim.

II klasy ponadgim.

■ nikt
 ■ kilku
 ■ sporo
■ większość
 ■ wszyscy

Wykres 72: Ocena rozpowszechnienia częstego picia napojów energetycznych przez kolegów/koleżanki - klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

13. Używanie marihuany lub haszyszu przez młodzież

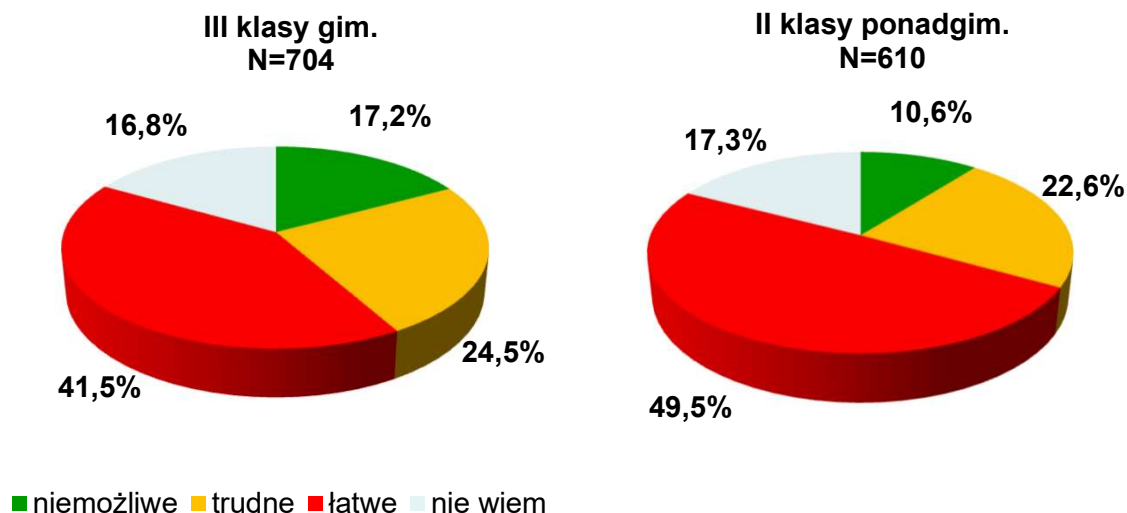
13.1 Ocena dostępności marihuany lub haszyszu (konopi)

O ile alkohol i papierosy to substancje legalne, o tyle zarówno marihuana lub haszysz jak i narkotyki twarde mają charakter substancji nielegalnych. Ich posiadanie jest w Polsce karane. Pomimo to badani uczniowie często deklarują, że zdobycie takiej substancji jak marihuana, czy haszysz nie sprawiłoby im trudności. **W klasach trzecich ponad 2/5 uczniów (41,5%) uznało, że byłoby to dla nich łatwe, natomiast w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych taką opinię wyraziła prawie połowa badanych (49,5%). Za łatwe w 2015 roku zdobycie marihuany lub haszyszu uznało ponad 47% badanych z obu roczników.**

Za trudne zdobycie marihuany lub haszyszu uznało jedynie 24,5% trzecioklasistów i niewiele mniej spośród uczniów starszych (22,6%). **Co szósty (17,2%) gimnazjalista i co dziewiąty spośród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (10,6%) stwierdził, że zdobycie przez niego marihuany lub haszyszu byłoby niemożliwe.** Warto zauważyć, że znaczna część uczniów nie potrafiła (lub nie chciała) ocenić stopnia trudności zdobycia omawianych narkotyków – odpowiedzi „nie wiem” udzieliło ponad 16% uczniów młodszych i 17,3% starszych.

Dostępność marihuany/haszyszu

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie marihuany lub haszyszu (konopi), gdybyś tego chciał(a)?

Wykres 73: Ocena dostępności marihuany/haszyszu – klasy III G i II PG.

13.2 Pierwszy kontakt z marihuaną lub haszyszem – wiek inicjacji

Mimo nielegalności tej substancji średnio ponad 1/4 uczniów trzecich klas oraz 35,5% dziewcząt i ponad 47% chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych miało już za sobą inicjację z marihuaną lub haszyszem.

Jak pokazują wyniki badania (wykres 74), w przypadku uczniów klas trzecich najczęściej inicjacja z marihuaną miała miejsce w wieku 14-15 lat - dotyczy to zarówno dziewcząt, jak i chłopców (21,1% vs. 22%). Natomiast wśród uczniów starszych inicjacja najczęściej miała miejsce, kiedy mieli oni 16 lat lub więcej. Pierwsze doświadczenia z marihuaną odnotowało wówczas 25,5% dziewcząt i ponad 35% chłopców.

Szczegółowa analiza grupy uczniów używających tej substancji wskazuje, że spośród uczniów klas trzecich gimnazjum 3,9% dziewcząt i 4% chłopców po raz pierwszy użyło marihuany w wieku 13 lat lub wcześniej. Wśród starszych uczniów odsetek takich wskazań wynosił odpowiednio: 2,9% i 4,8%.

Przedstawione wyniki wskazują, że dla uczniów młodszych okresem inicjacji narkotykowej (marihuana/haszysz) najczęściej był czas początku nauki w gimnazjum, a dla uczniów starszych – czas nauki w starszych klasach gimnazjalnych.

Dane z roku 2015 pokazują, że w przypadku uczniów klas trzecich ponad 1/3 uczniów używało już marihuany, co oznacza, że odsetek osób po inicjacji w roku 2019 jest niższy niż 4 lata temu.

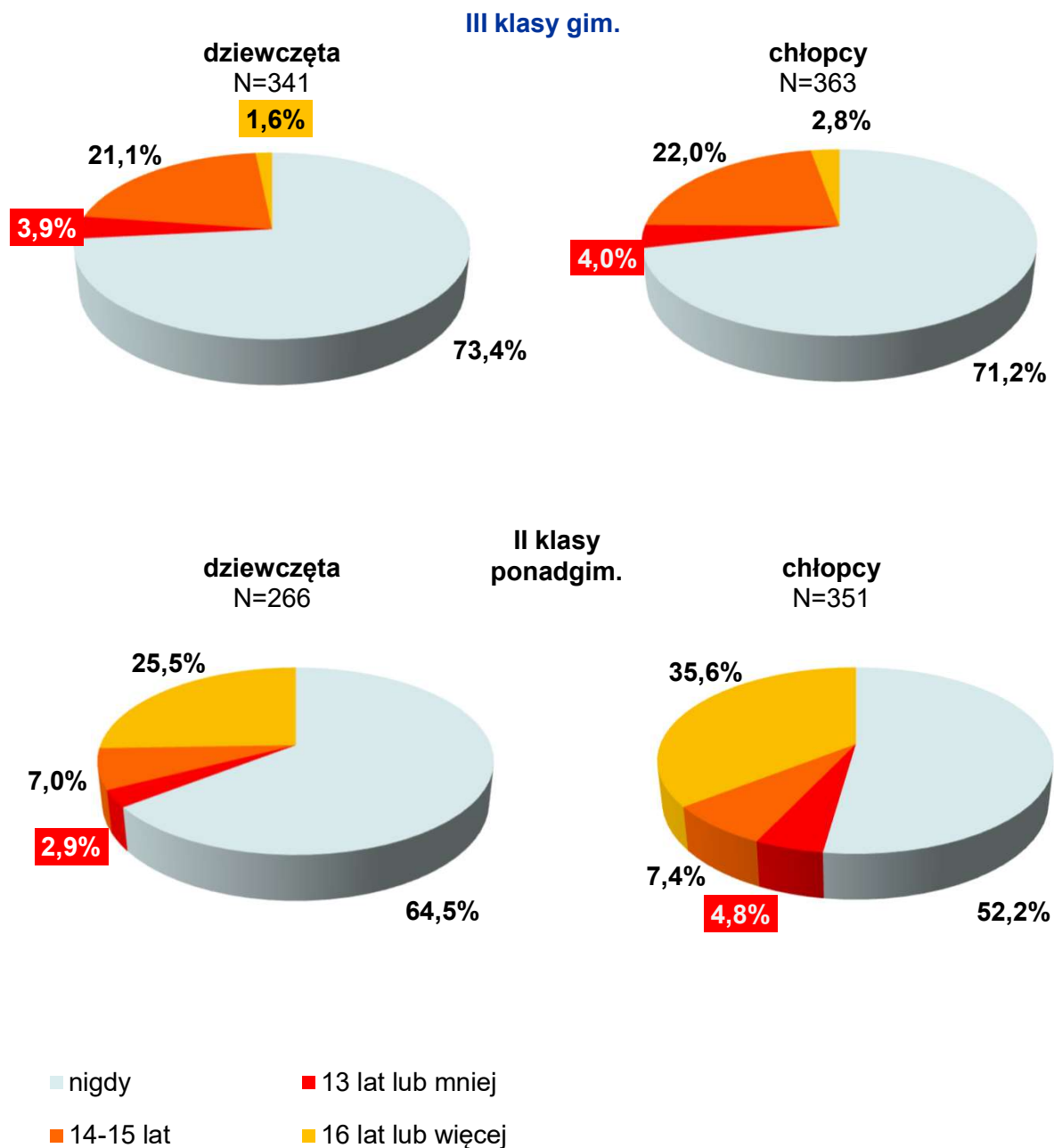
W klasach 2 PG w roku 2015 do używania marihuany przyznało się ponad 52% badanych, co oznacza, że w ciągu 4 lat w tej frakcji wiekowej sytuacja nie zmieniła się w sposób istotny.

13.2 Pierwszy kontakt z marihuaną lub haszyszem – wiek inicjacji

Wiek inicjacji – marihuana/haszysz

Ile miał(a)ś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu, (jeśli w ogóle) spróbować marihuany lub haszyszu (konopi)?

Wykres 74: Pierwsze doświadczenia z marihuaną lub haszyszem – inicjacja – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

13.3 Rozpowszechnienie używania marihuany lub haszyszu

Wśród uczniów trzecich klas gimnazjum przynajmniej raz w życiu palił marihuanę lub haszysz co czwarty z chłopców (28,8%) i co czwarta z dziewcząt (26,6%). W ciągu roku poprzedzającego badanie użył narkotyku prawie co czwarty z chłopców (24,1%) i co piąta z dziewcząt (21,8%), zaś w miesiącu przed badaniem 13% chłopców oraz 10,0% dziewcząt.

W grupie uczniów starszych we wszystkich analizowanych okresach rozpowszechnienie marihuany/haszyszu jest większe wśród chłopców na istotnym statystycznie poziomie, co oznacza, że w tej grupie wiekowej problem w znacznie większym stopniu dotyczy właśnie chłopców.

Wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych przynajmniej raz w życiu paliło marihuanę lub haszysz prawie połowa chłopców (47,8%) i ponad jedna trzecia dziewcząt (35,5%).

W ciągu roku poprzedzającego badanie użyło narkotyku niemal 2/5 chłopców z tego rocznika (39%) oraz niemal 1/3 uczennic.

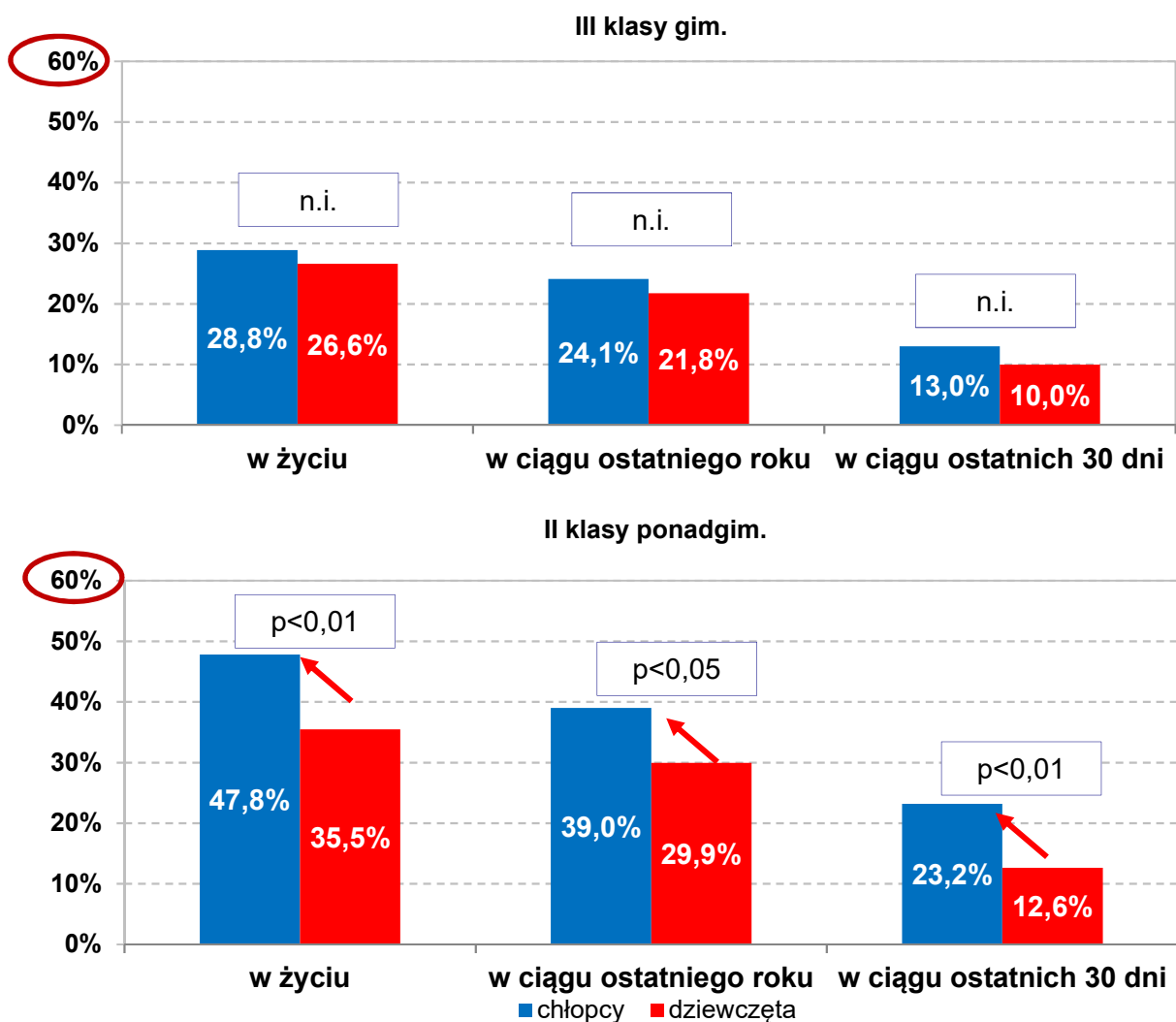
Do palenia marihuany w ciągu 30 dni poprzedzających badanie przyznał się prawie co czwarty uczeń (23,2%) i co ósma uczennica (ponad 12%).

13.3 Rozpowszechnienie używania marihuany lub haszyszu

Rozpowszechnienie używania marihuany/haszyszu

Odsetki uczniów, którzy choć raz palili marihuanę lub haszysz

Wykres 75: Rozpowszechnienie używania marihuany lub haszyszu – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	363
III kl. gim. dziewczeta	341
II kl. ponadgim. chłopcy	351
II kl. ponadgim. dziewczeta	266

13.4 Używanie marihuany/haszyszu wśród przyjaciół

Odsetki uczniów, którzy wyrazili przekonanie, że wszyscy ich przyjaciele używają marihuany, są stosunkowo niskie i wynoszą od 0,6% do 1,9%. W przypadku uczniów gimnazjum na fakt używania marihuany przez wszystkich przyjaciół wskazało jedynie 0,6% badanych dziewcząt i 1,9% chłopców. Wśród uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych odsetek ten kształtował się na poziomie 1,7% w przypadku dziewcząt i 1,5% w przypadku chłopców.

Wśród trzecioklasistów 39,2% dziewcząt wyraziło przekonanie, że kilku z ich przyjaciół używa marihuany, wśród chłopców – 41,8%. W starszym badanym roczniku odsetki te wynosiły odpowiednio: ponad 46% i ponad 48%.

Co siódma uczennica gimnazjum i co ósmy uczeń z tego rocznika uznał że po marihuanę/haszysz sięga spora część ich przyjaciół. W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych taką opinię wyraził co szósty badany (ponad 17%).

O tym, że po marihuanę sięga większość przyjaciół pisało w badaniu: 9,3% dziewcząt i ponad 6% chłopców z gimnazjum oraz 7% dziewcząt i chłopców ze szkół ponadgimnazjalnych.

Reasumując można stwierdzić, że zdaniem ponad 60% gimnazjalistek i gimnazjalistów ich przyjaciele sięgają po marihuanę/haszysz.

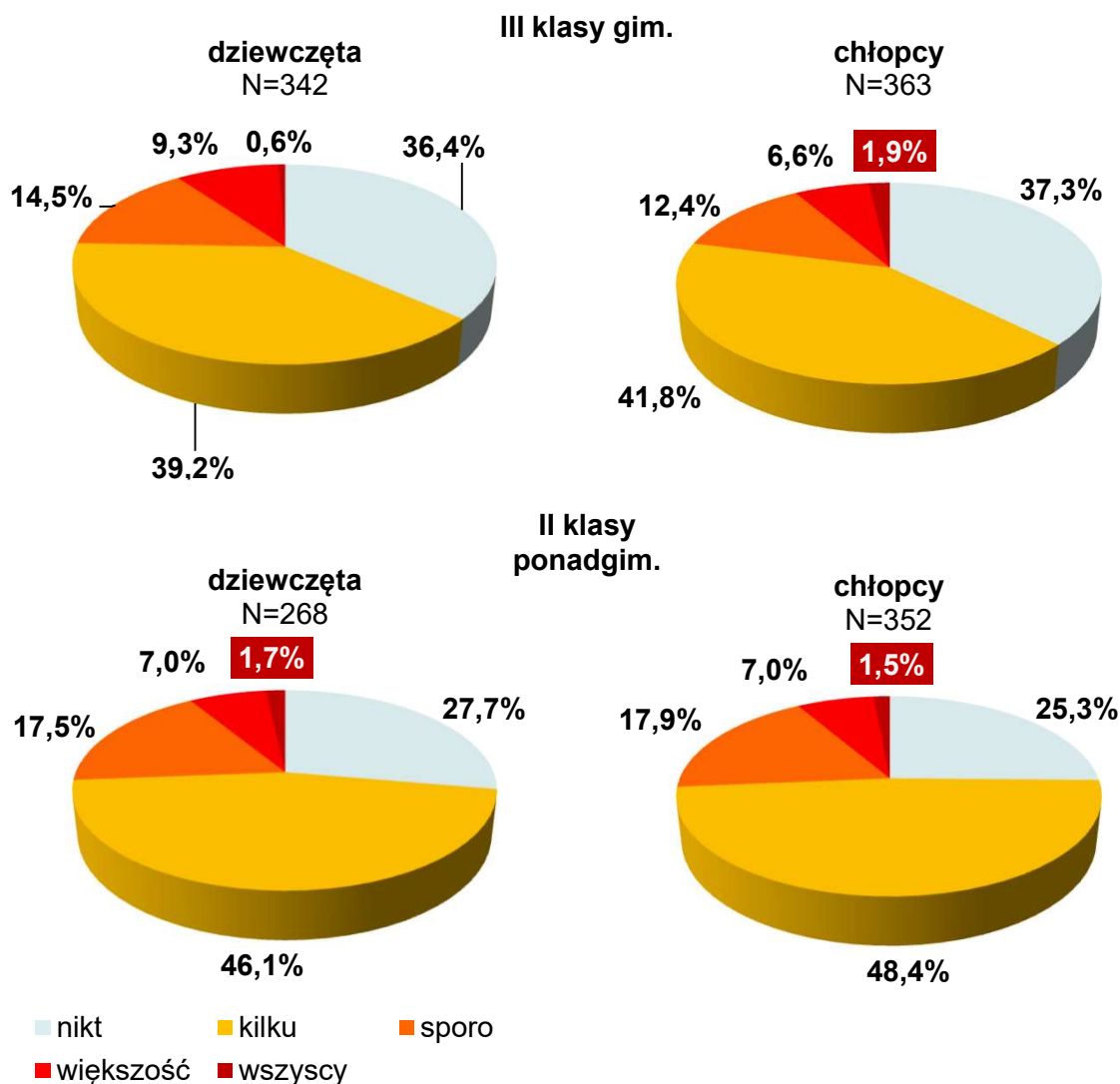
Wśród badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych taką opinię wyraziło ponad 70% respondentów.

13.4 Używanie marihuany/haszyszu wśród przyjaciół

Używanie marihuany/haszyszu przez przyjaciół

Według Twojej oceny, ilu Twoich przyjaciół pali marihuanę lub haszysz (konopie)?

Wykres 76: Ocena rozpowszechnienia używania marihuany lub haszyszu wśród przyjaciół klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

13.5 Przejawy uzależnienia od konopi

*** UWAGA:** W poniższych analizach podstawą procentowania byli uczniowie, którzy używali marihuany/haszyszu w ostatnim roku przed badaniem.

Wśród uczniów palących konopie w ciągu ostatnich 12 miesięcy, pewna grupa osób przyznała się do zachowań oraz występowania objawów związanych z używaniem marihuany, które wskazują, że sięganie po tę substancję stanowi w ich przypadku poważny problem.

Uwagę zwracają następujące wyniki badania (podstawą procentowania były osoby, które używały konopi w ostatnim roku):

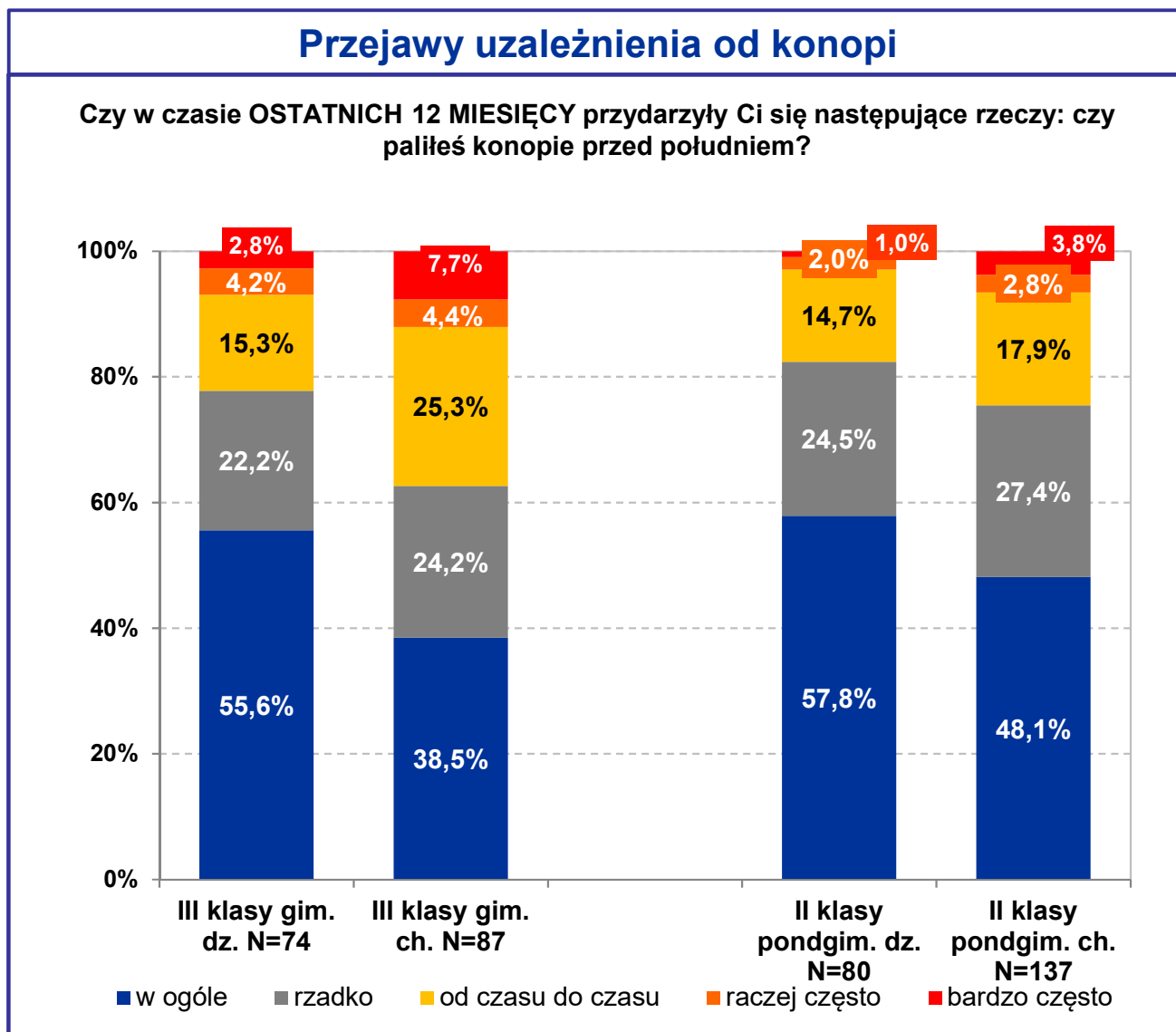
- **12,1% chłopców z klas drugich szkół gimnazjalnych używających marihuanę w ostatnim roku zadeklarowało, że często lub bardzo często paliło konopie przed południem (wykres 77);**
- **Wśród młodszej młodzieży niemal 9% chłopców przyznał się do bardzo częstego lub częstego samotnego palenia konopi (wykres 78);**
- Bardzo częstych lub częstych problemów z pamięcią z powodu palenia konopi doświadczyło 7% dziewcząt i 6,6% chłopców z młodszego oraz 7,8% dziewcząt i 4,7% chłopców ze starszego rocznika (wykres 79);
- 7,7% chłopców z drugich klas ponadgimnazjalnych zadeklarowało, iż często lub bardzo często ich przyjaciele lub krewni zwracali się do nich z sugestiami, iż powinni ograniczyć lub zaprzestać używania konopi (wykres 80); w klasach 2 PG zanotowano 6,9% takich wskazań w grupie dziewcząt.
- Bardzo częste i nieudane próby zaprzestania lub ograniczenia palenia w czasie ostatnich 12 miesięcy były udziałem aż 14,3% chłopców z klas trzecich szkół gimnazjalnych (wykres 81) i 8,8% dziewcząt z klas 2 PG;
- ostatnim analizowanym w badaniu zjawiskiem związanym z paleniem konopi były poważne problemy takie, jak np. kłótnia, bójka, wypadek, złe wyniki w szkole itp.- przyznało się do nich 14,4% chłopców i 8,3% dziewcząt z klas 3 G oraz 10,8% dziewcząt i 6,6% chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (wykres 82).

Jak widać wyżej badane problemy nie występują z dużym natężeniem, a jeśli to przede wszystkim wśród chłopców.

Należy jednak podkreślić, że różne przejawy uzależnienia od konopi odnotowano zarówno wśród chłopców jak i dziewcząt w obu badanych grupach wiekowych. 1/6 w gimnazjach wśród używających marihuany w ost. roku to palący przed południem, 1/7 to palący samotnie.

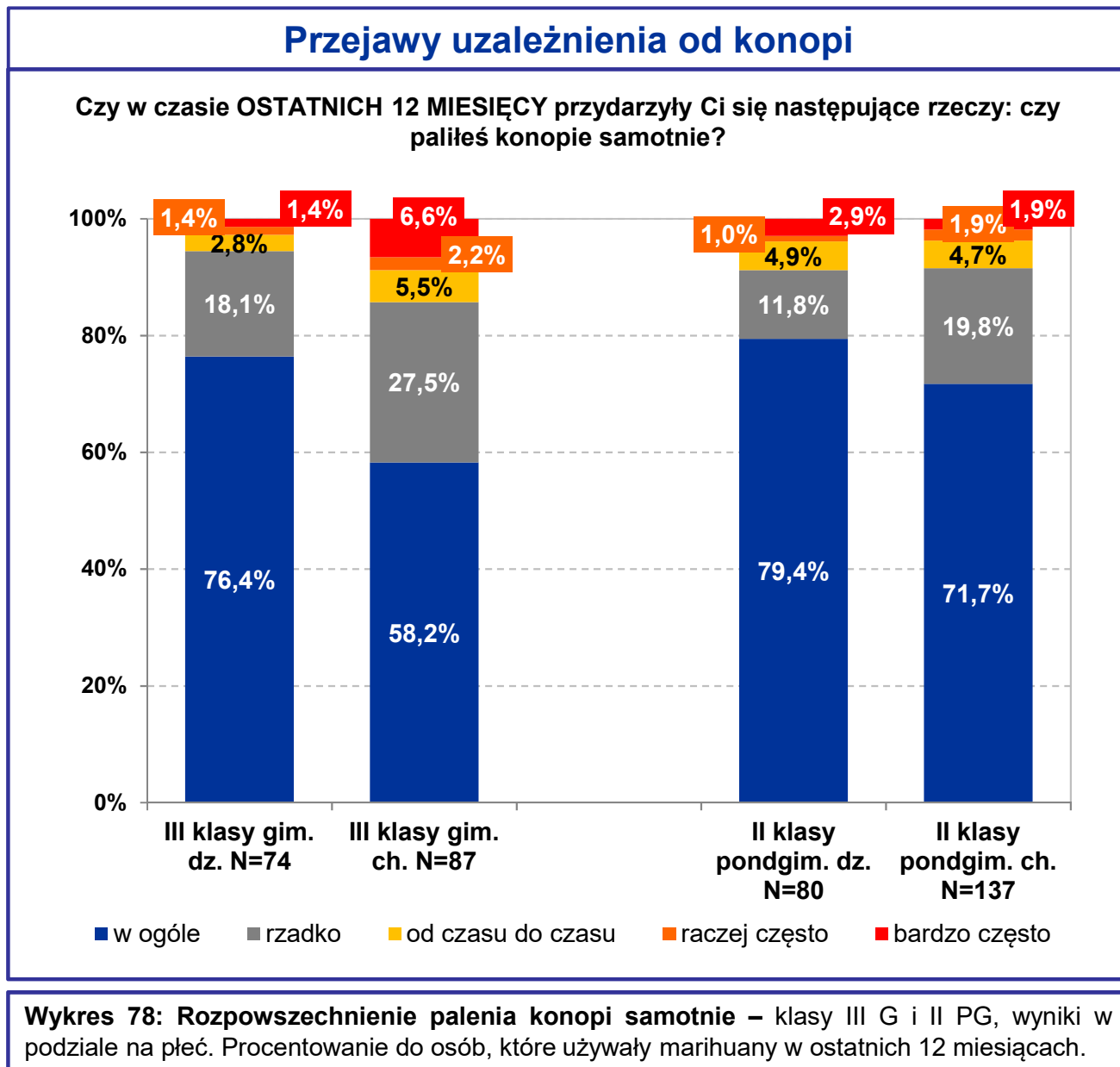
13.5 Przejawy uzależnienia od konopi

Wykres 77: Rozpowszechnienie palenia konopi przed południem – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć. Procentowanie do osób, które używały marihuany w ostatnich 12 miesiącach.

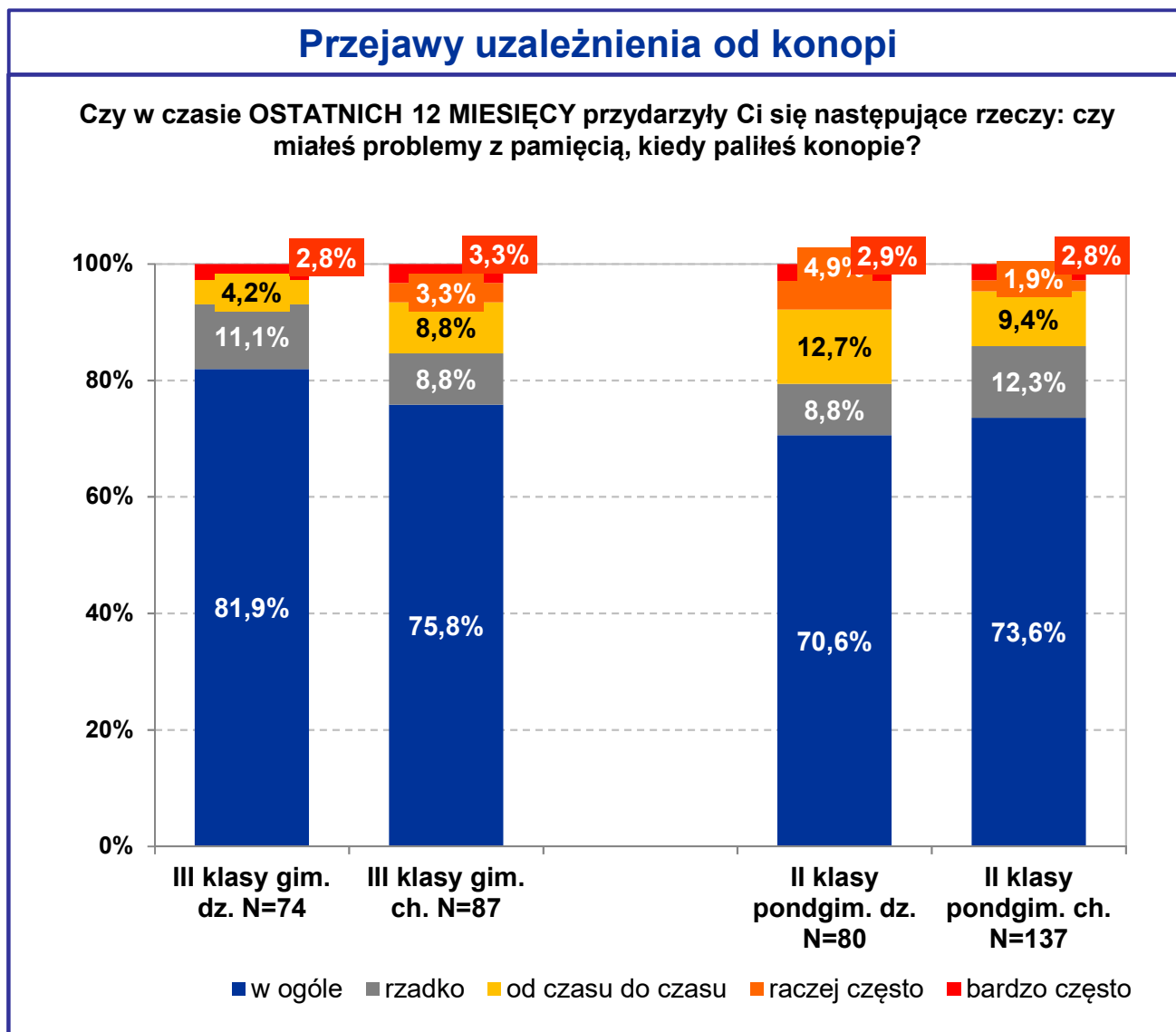

13.5 Przejawy uzależnienia od konopi

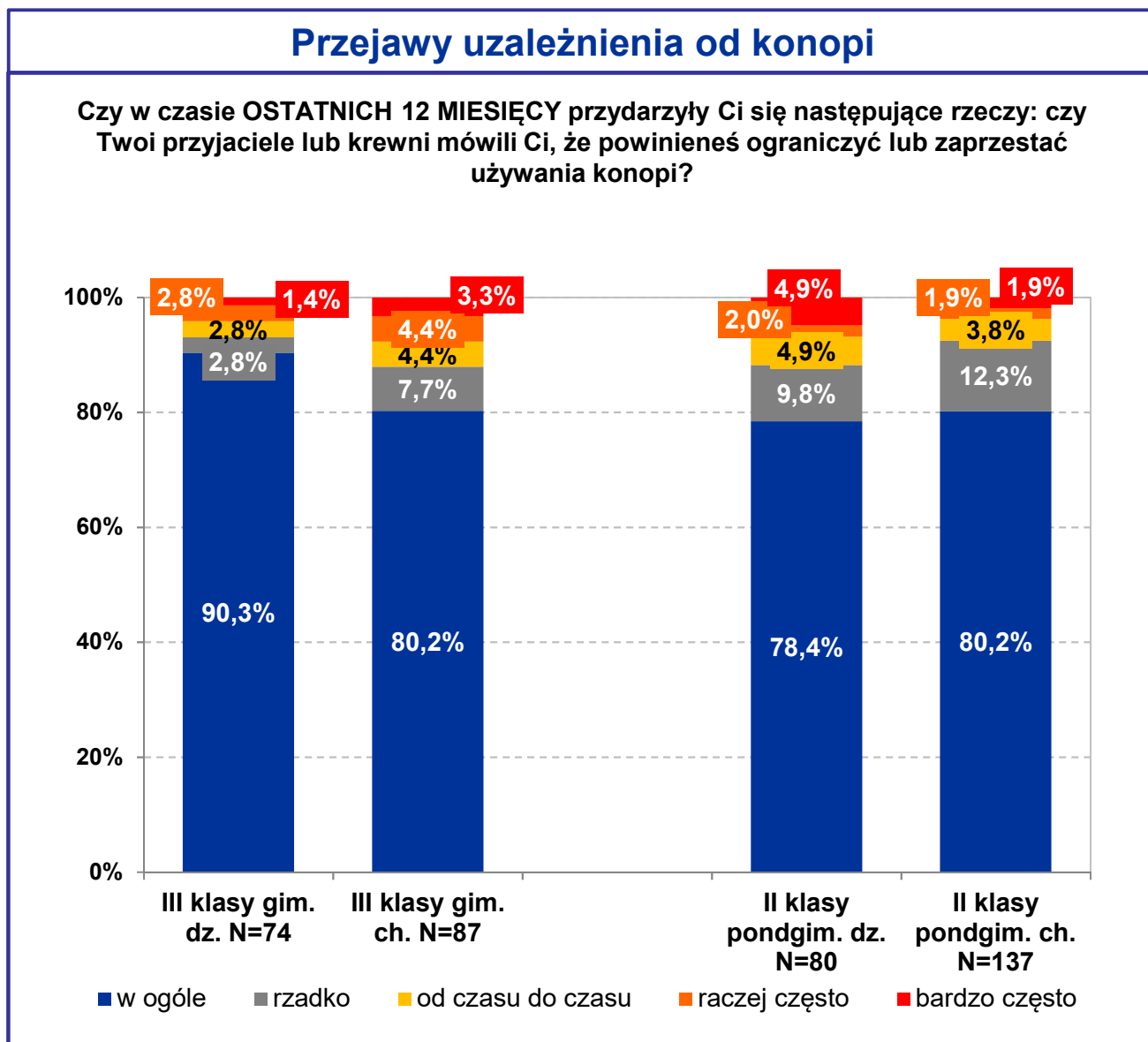
13.5 Przejawy uzależnienia od konopi

Wykres 79: Rozpowszechnienie problemów z pamięcią w związku z paleniem konopi – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć. Procentowanie do osób, które używały marihuany w ostatnich 12 miesiącach.

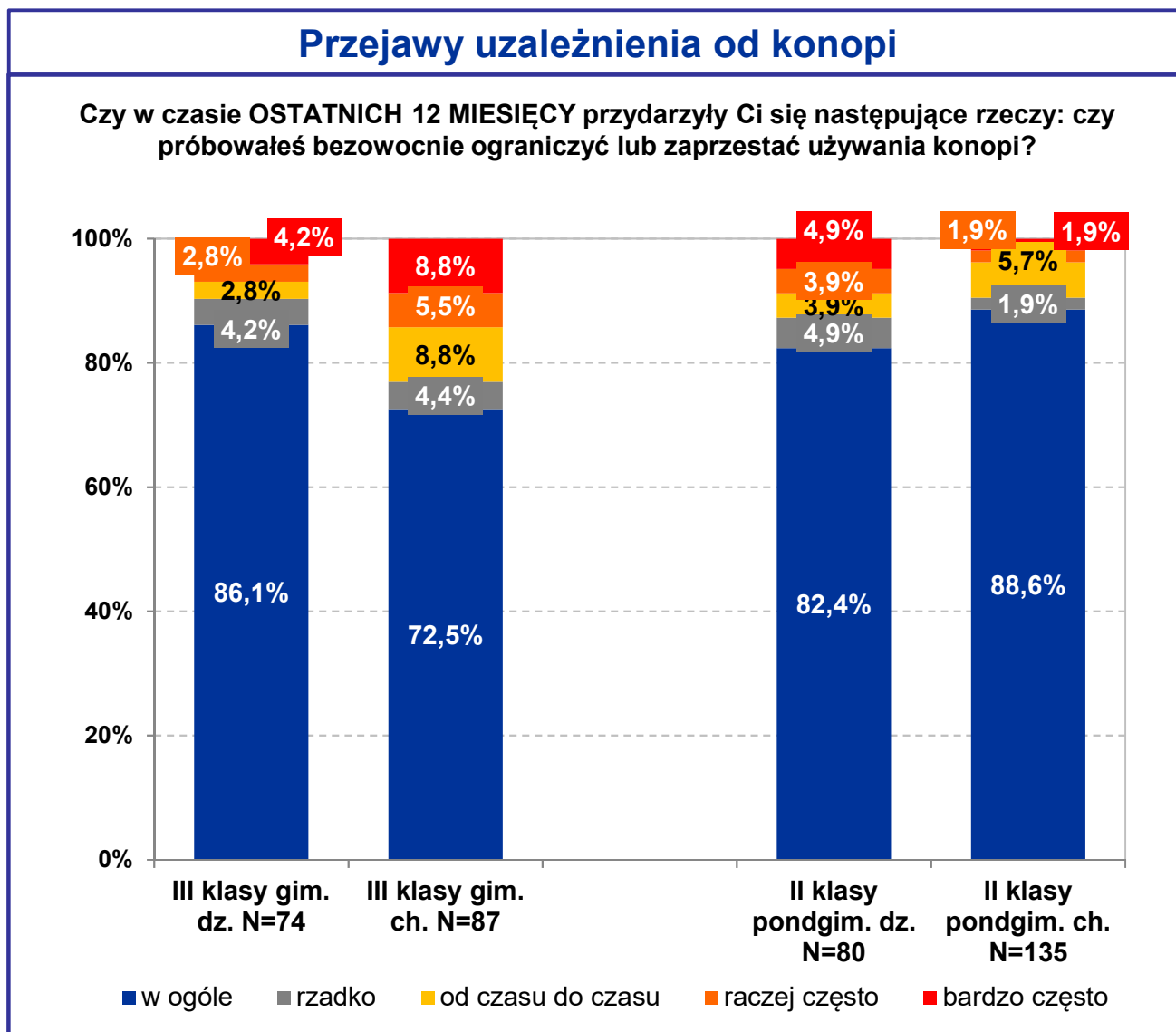
13.5 Przejawy uzależnienia od konopi

Wykres 80: Odsetki uczniów, którzy odnotowali sugestie przyjaciół lub krewnych dotyczące konieczności ograniczenia lub zaprzestania palenia konopi – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć. Procentowanie do osób, które używały marihuany w ostatnich 12 miesiącach.

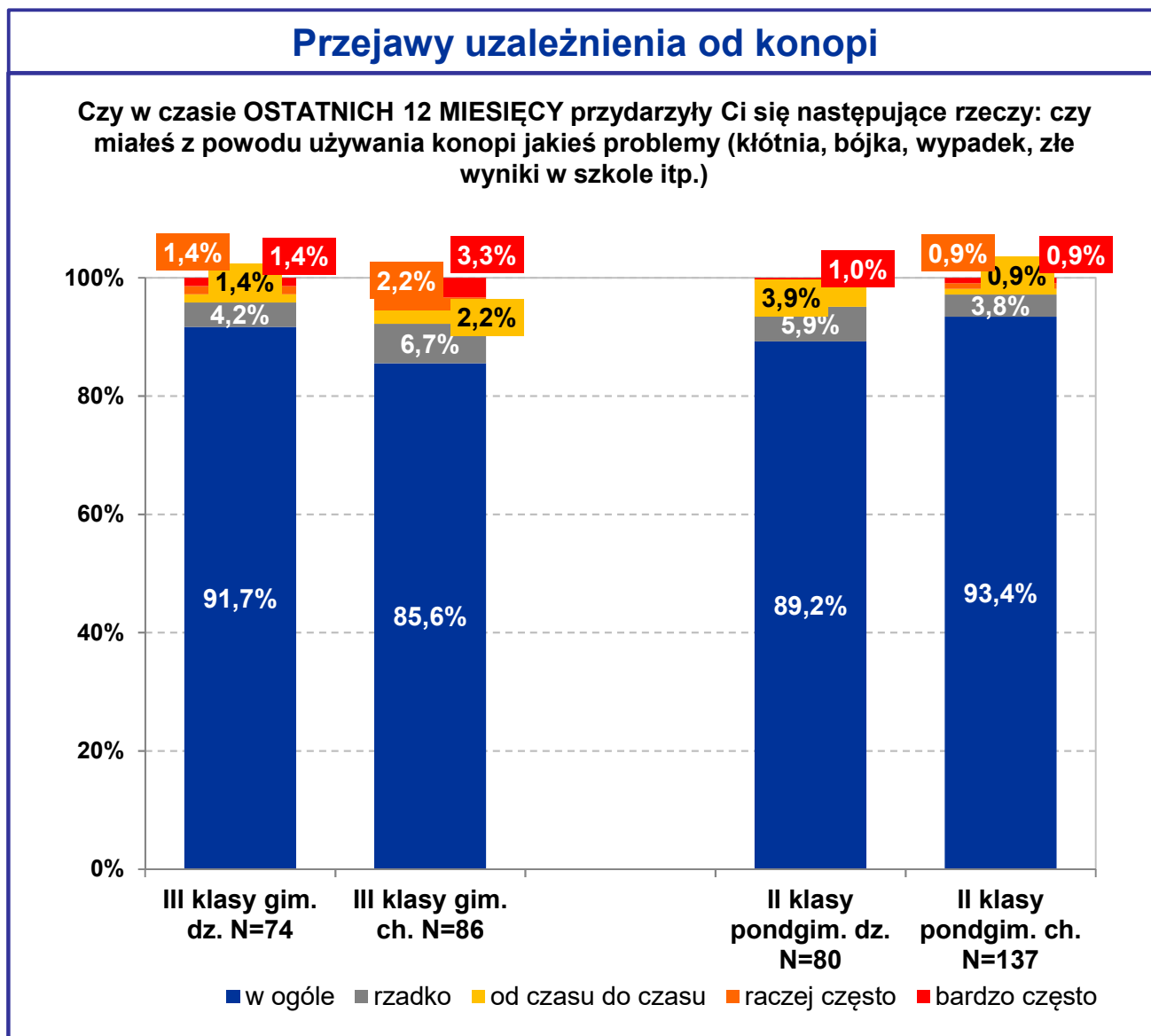
13.5 Przejawy uzależnienia od konopi

Wykres 81: Odsetki uczniów, którzy podjęli bezowocne próbny ograniczenia lub zaprzestania używania konopi – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć. Procentowanie do osób, które używały marihuany w ostatnich 12 miesiącach.

13.5 Przejawy uzależnienia od konopi

Wykres 82: Odsetki uczniów, którzy doświadczyli kłótni, bójek itp. z powodu używania konopi – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć. Procentowanie do osób, które używały marihuany w ostatnich 12 miesiącach.

13.6 Częstość sięgania po marihuanę lub haszysz w okresie ostatnich 30 dni

Po marihuanę/haszysz w ciągu ostatnich 30 dni sięgnął co ósmy uczeń z klas trzecich gimnazjum i co piąty uczeń klas drugich szkół ponadgimnazjalnych. Regularnie, tj. 10 i więcej razy po tę substancję sięgnęło 2,8% badanych w klasach trzecich gimnazjum i 4,6% badanych w starszym roczniku.

W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetki chłopców używających tej substancji były wyższe niż odsetki dziewcząt (odpowiednio ponad 23% vs 12,6%).

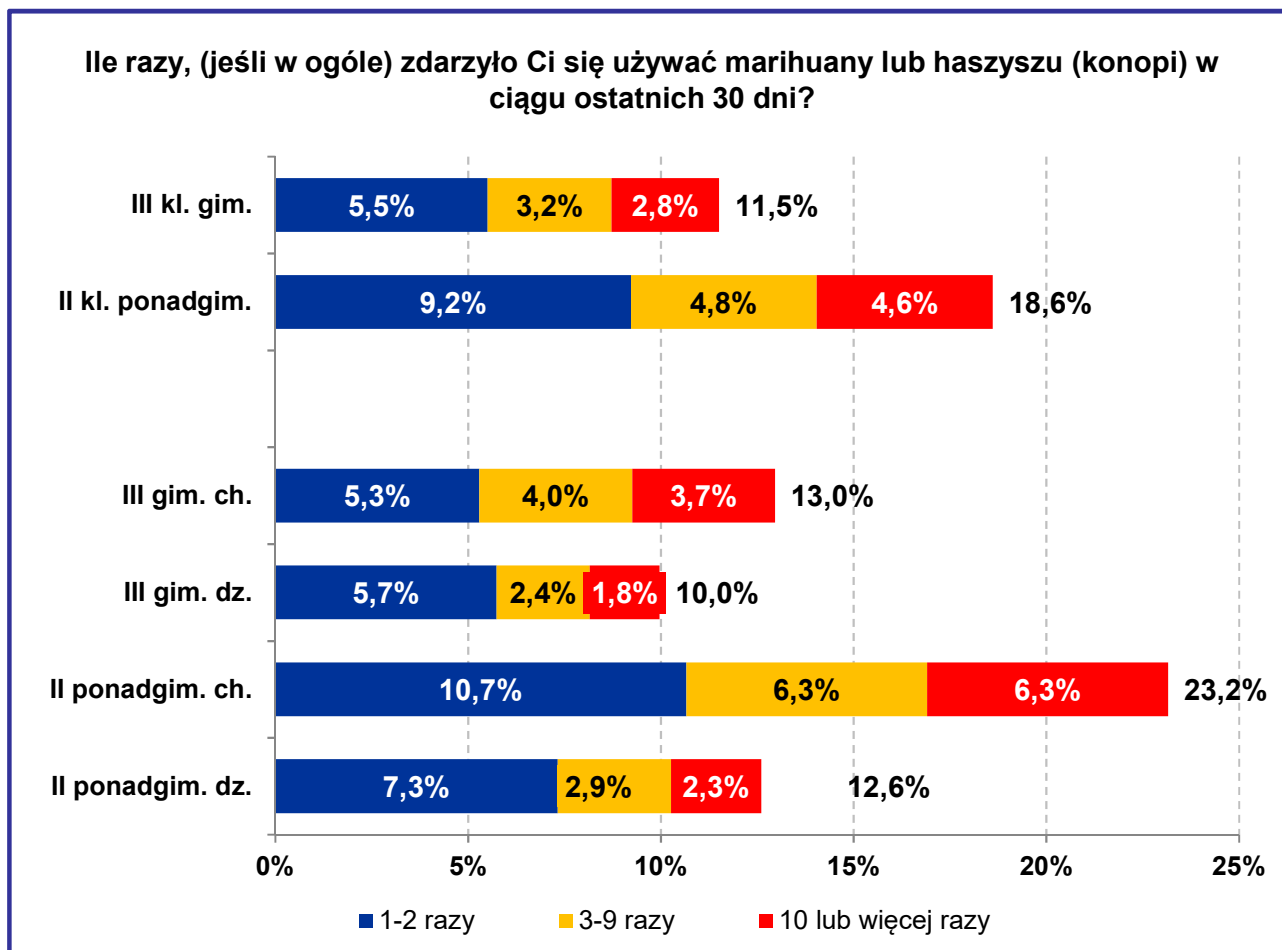
Incydentalni użytkownicy marihuany/haszyszu (pałący w ciągu ostatnich 30 dni 1-2 razy) stanowili największą grupę.

Regularnie (10 i więcej razy w ciągu miesiąca) tej substancji używało 6,3% chłopców w starszej i 3,7% chłopców w młodszej grupie. W porównaniu do chłopców, regularne używanie marihuany/haszyszu w okresie ostatnich 30 dni dotyczyło mniejszego odsetka dziewcząt – 2,3% wśród uczennic szkół ponadgimnazjalnych i 1,8% wśród uczennic szkół gimnazjalnych

Oznacza to, że problem częstego lub regularnego używania marihuany/haszyszu dotyczy przede wszystkim chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

13.6 Częstotliwość sięgania po marihuanę lub haszysz w okresie ostatnich 30 dni

Wykres 83: Rozpowszechnienie używania konopi w ciągu ostatnich 30 dni – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim.	704
II kl. ponadgimn.	617
III kl. gim. chłopcy	363
III kl. gim. dziewczęta	341
II kl. ponadgim. chłopcy	351
II kl. ponadgim. dziewczęta	266

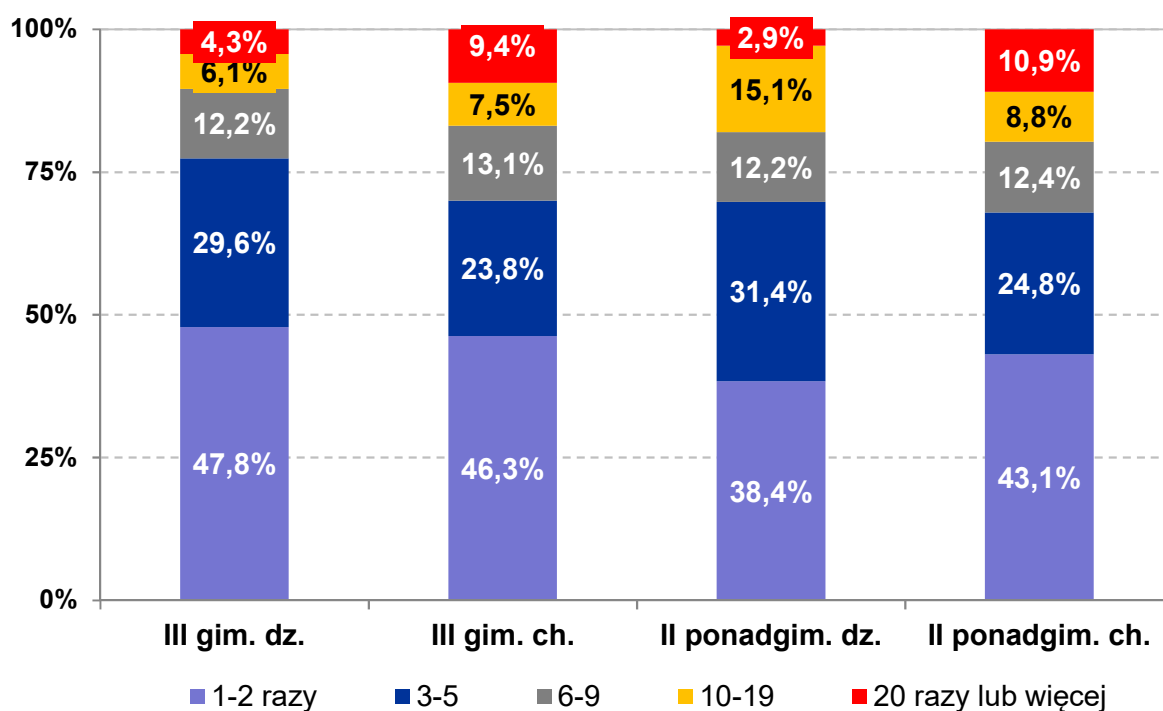
13.7 Umiejętność odmawiania na propozycje spróbowania marihuany lub haszyszu

W badaniu pytano uczniów, którzy nie używali dotąd marihuany, na ile okazali się odporni na namowy innych osób dotyczące używania marihuany. Rezygnację ze spróbowania marihuany, pomimo okazji, zadeklarowało 38,4% młodszych i 49,8% starszych uczniów. W klasach trzecich rezygnację ze spróbowania marihuany pomimo okazji zadeklarowało ponad 34,6% dziewcząt i 42% chłopców, którzy nigdy jej nie używali. W przypadku starszego rocznika takiej odpowiedzi udzieliło ponad 50% dziewcząt i ponad 49% chłopców. Odmawiający najczęściej mieli propozycję spróbowania narkotyku 1 lub 2 razy (od 38,4% do 47,8% wskazań).

10 i więcej razy taka sytuacja zdarzyła się 10,4% uczennic młodszych ponad 16% chłopców uczących się w gimnazjum. W grupie starszych uczniów miała miejsce częściej: tak deklarowała prawie 1/5 dziewcząt i niemal 1/5 chłopców.

Umiejętność odmawiania – konopie

Ile razy miał(a)s okazję spróbować marihuany lub haszyszu, ale nie zrobił(a)s tego?

Wykres 84: Odsetki uczniów, którzy mieli okazję spróbować marihuany lub haszyszu, ale odmówili – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	154
III kl. gim. dziewczęta	118
II kl. ponadgim. chłopcy	177
II kl. ponadgim. dziewczęta	134

13.8 Wydatki na zakup marihuany (konopi)

W obu grupach uczniów chłopcy częściej niż dziewczęta wydawali pieniądze na zakup marihuany. Wśród uczniów klas trzecich gimnazjum 11% chłopców zadeklarowało, że w ciągu ostatnich 30 dni poniosło wydatki związane z zakupem konopi, odsetek ten wśród uczennic wyniósł 7%. W drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych do takich wydatków przyznał się co piąty chłopiec (18%) i 9,1% dziewcząt.

Wydatkowanie znacznych środków na zakup konopi (51-100 zł miesięcznie) w ostatnim miesiącu przed badaniem zadeklarowało 0,9% dziewcząt z trzecich klas gimnazjum i 3,2% uczennic z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Wśród chłopców z trzecich klas gimnazjum wskaźnik ten wynosił 0,8%, natomiast wśród chłopców starszych był najwyższy w porównaniu z pozostałymi badanymi grupami uczniów i kształtował się na poziomie 3,3%.

Odsetek osób, które na konopie wydały w ostatnim miesiącu więcej niż 100 zł był istotnie wyższy wśród chłopców klas ponadgimnazjalnych, w porównaniu z innymi badanymi grupami (6,2%).

Różnice między odsetkami osób wydających na konopie ponad 100 zł w ciągu miesiąca korespondują z rozkładami rozpowszechnienia używania marihuany wśród uczniów, zwłaszcza wysokich odsetków chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych palących konopie.

W 2015 roku wśród uczniów odsetek badanych, którzy wskazali, że ponieśli wydatki na zakup narkotyków wynosił 15%. Kwotę powyżej 40 zł w skali miesiąca na ten cel przeznaczało 3,6% respondentów.

Wydatki na zakup konopi – ostatnie 30 dni					
	0 zł	1-25 zł	26-50 zł	51-100 zł	powyżej 100 zł
III klasy gim. dz. N=340	93,0%	2,7%	1,8%	0,9%	1,5%
III klasy gim. ch. N=359	89,0%	↓ 4,8%	2,4%	0,8%	↓ 2,9%
II klasy ponadgim. dz. N=267	90,9%	2,3%	2,0%	3,2%	1,5%
II klasy ponadgim. ch. N=353	↑ 82,1%	↓ 6,6%	1,8%	3,3%	↓ 6,2%

Tabela 11 : Wydatki uczniów na zakup konopi w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć. Strzałkami oznaczono wzrost odsetków.

13.8 Wydatki na zakup marihuany (konopi)

Znacznie wyższe odsetki badanych, niż w przypadku konopi, zadeklarowały ponoszenie wydatków na alkohol. Na zakup napojów alkoholowych w ostatnim miesiącu więcej wydawali starsi badani uczniowie, powyżej 100 zł przeznaczyło na zakup alkoholu 10,2% chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych i 11,1% ich rówieśniczek. W przypadku młodszych uczniów: wydatki powyżej 100 zł były udziałem 3% dziewcząt i 2,7% chłopców.

Również wydatki na tytoń częściej ponosili starsi uczniowie. W drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych powyżej 50 zł na zakup papierosów przeznaczyło w ostatnim miesiącu 15,4% chłopców i co szóstą dziewczyna (16,3%). Takie wydatki wśród uczniów trzecich klas gimnazjów zadeklarowało 6,9% chłopców i 6,9% dziewcząt.

Wydatki na zakup alkoholu – ostatnie 30 dni

	0 zł	1-25 zł	26-50 zł	51-100 zł	powyżej 100 zł
III klasy gim. dz. N=340	63,9%	19,4%	7,3%	6,4%	3,0%
III klasy gim. ch. N=359	70,3%	19,5%	4,8%	2,7%	2,7%
II klasy ponadgim. dz. N=267	32,5%	30,4%	13,5%	12,6%	11,1%
II klasy ponadgim. ch. N=353	33,6%	25,5%	13,1%	17,5%	10,2%

Wydatki na zakup papierosów – ostatnie 30 dni

	0 zł	1-25 zł	26-50 zł	51-100 zł	powyżej 100 zł
III klasy gim. dz. N=340	79,1%	10,0%	3,9%	2,1%	4,8%
III klasy gim. ch. N=359	84,8%	7,8%	0,5%	3,2%	3,7%
II klasy ponadgim. dz. N=267	66,4%	12,6%	4,7%	5,8%	10,5%
II klasy ponadgim. ch. N=353	67,2%	12,8%	4,7%	5,5%	9,9%

Tabela 12: Wydatki uczniów na zakup alkoholu i papierosów w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć. Strzałkami oznaczono wzrost odsetków.

13.9 Oczekiwania uczniów związane z używaniem marihuany

W badaniu zapytano uczniów o prawdopodobieństwo wystąpienia określonych zdarzeń i stanów związanych z paleniem marihuany lub haszyszu. Zdarzenia te, to:

- bardziej intensywne postrzeganie rzeczy, zwiększenie intensywności doświadczeń,
- trudności z prowadzeniem rozmowy, utrata wątku myślenia, trudności z koncentracją,
- mniejsza nieśmiałość, zwiększenie otwartości, zwiększenie intensywności radości, zmniejszenie zahamowań oraz
- poczucie bycia prześladowanym przez innych.

Za pewne lub całkiem prawdopodobne **bardziej intensywne postrzeganie rzeczy** po użyciu marihuany/haszyszu uznało 23,1% uczniów ze starszego rocznika i 16,7% z młodszego. Takie doświadczenia za niemożliwe uznało 21,1% starszych i 26,5% młodszych uczniów. Prawie co trzeci uczeń w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych i w trzecich klasach gimnazjum oczekiwał jako efektu użycia narkotyku wzrostu **zwiększenia intensywności doświadczeń**. Natomiast za niemożliwe uznało to 20% uczniów młodszych i prawie 22,6% starszych.

Trudności z prowadzeniem rozmowy za pewne lub prawdopodobne uznało 14,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych i 16,3% trzecioklasistów, zaś za niemożliwe: prawie 27,3% starszych i 28,2% młodszych uczniów. O **utracie wątku myślenia** jako bardzo prawdopodobnym lub pewnym efekcie palenia konopi napisał co piąty uczeń klas drugich i trzecich. Za niemożliwe uznało pojawienie się takiego efektu ponad 1/4 starszych i młodszych uczniów. Za to, że wysoce prawdopodobne są **trudności z koncentracją** wskazała średnio jedna piąta badanych.

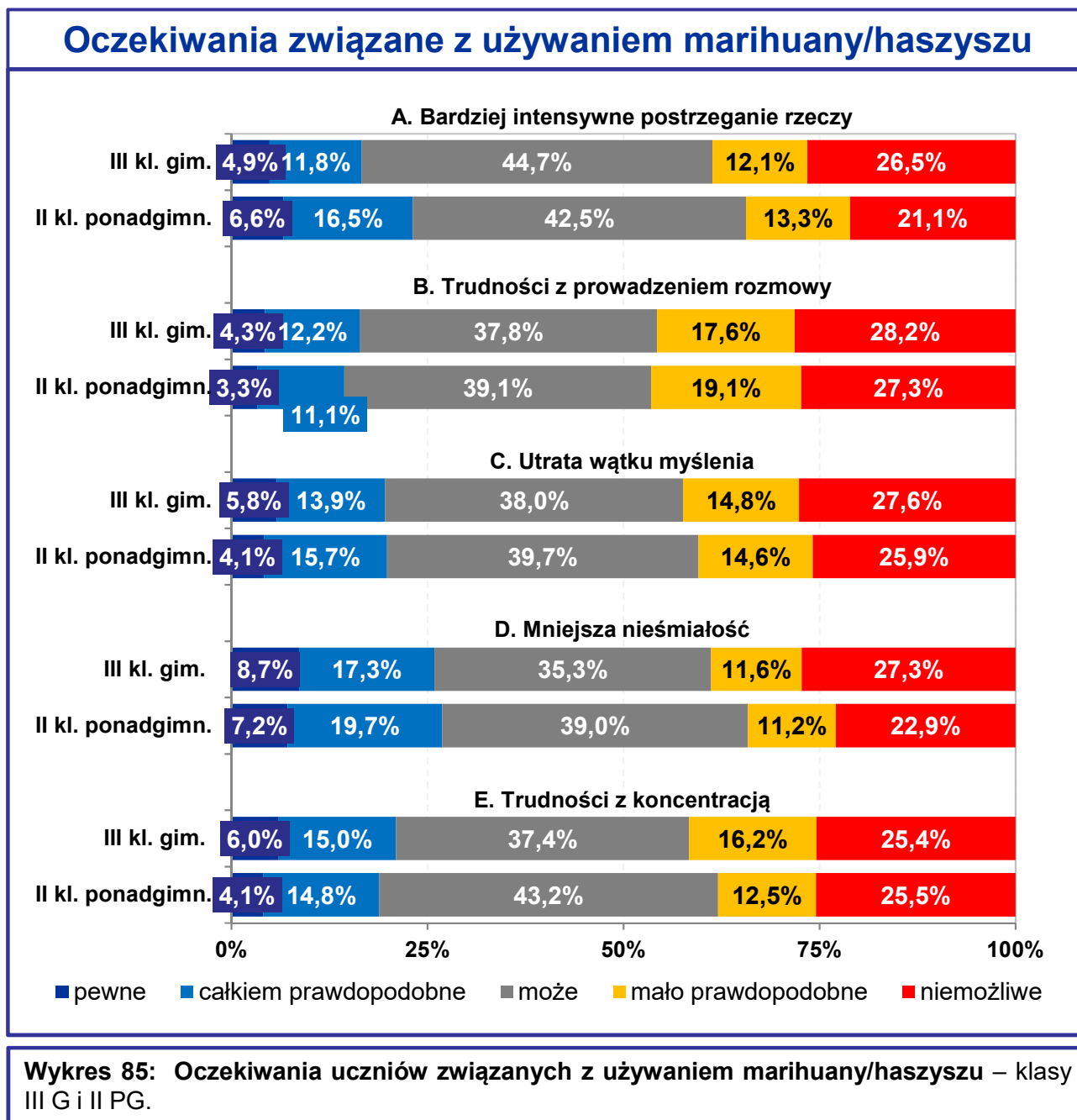
O tym, że jest bardzo prawdopodobne lub pewne, iż **po użyciu marihuany zmniejszy się nieśmiałość** był przekonany średnio co czwarty uczeń zarówno z młodszego, jak i co czwarty ze starszego rocznika. **Zwiększenie otwartości** uznał za bardzo prawdopodobne lub pewne po użyciu marihuany co trzeci z badanych. Ponad 1/3 ze starszych i młodszych uczniów oczekiwała **zwiększenia intensywności radości**. Co czwarty badany wśród uczniów młodszych oraz młodszych był przekonany, że po użyciu marihuany jest możliwe **zmniejszenie zahamowań**.

Okolo 45% starszych i młodszych uznało za niemożliwe, że po użyciu wspomnianej substancji można czuć się **prześladowanym przez innych**. Możliwość takiego doznania jako pewne lub prawdopodobne uznało jedynie 7,8% uczniów starszych oraz 6,8% młodszych.

Poznanie oczekiwań młodzieży związanych z używaniem substancji jest istotne z punktu widzenia przygotowywania oddziaływań profilaktycznych, zwłaszcza edukacji przekazującej rzetelną wiedzę na temat ich działania, „rozbijającą” często funkcjonującą wśród młodzieży mity i stereotypy.

13.9 Oczekiwania uczniów związane z używaniem marihuany

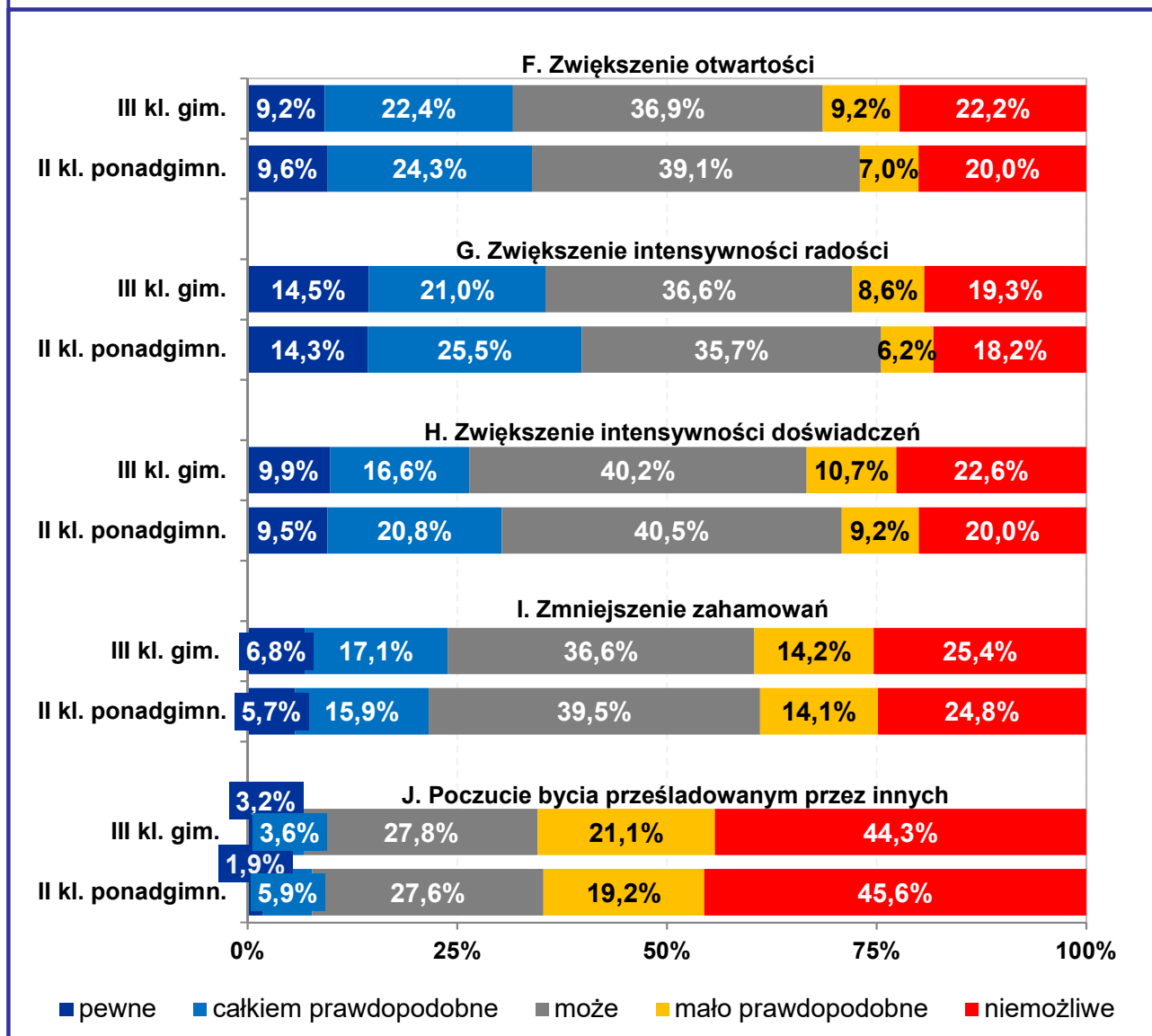

	N				
	A	B	C	D	E
III kl. gim.	673	673	673	670	673
II kl. ponadgimn.	570	569	570	568	568

13.9 Oczekiwania uczniów związane z używaniem marihuany

Oczekiwania związane z używaniem marihuany/haszyszu

Wykres 86: Oczekiwania uczniów związanych z używaniem marihuany/haszyszu – klasy III G i II PG.

	N				
	F	G	H	I	J
III kl. gim.	670	671	673	673	673
II kl. ponadgimn.	569	569	570	569	570

13.9 Oczekiwania uczniów związane z używaniem marihuany

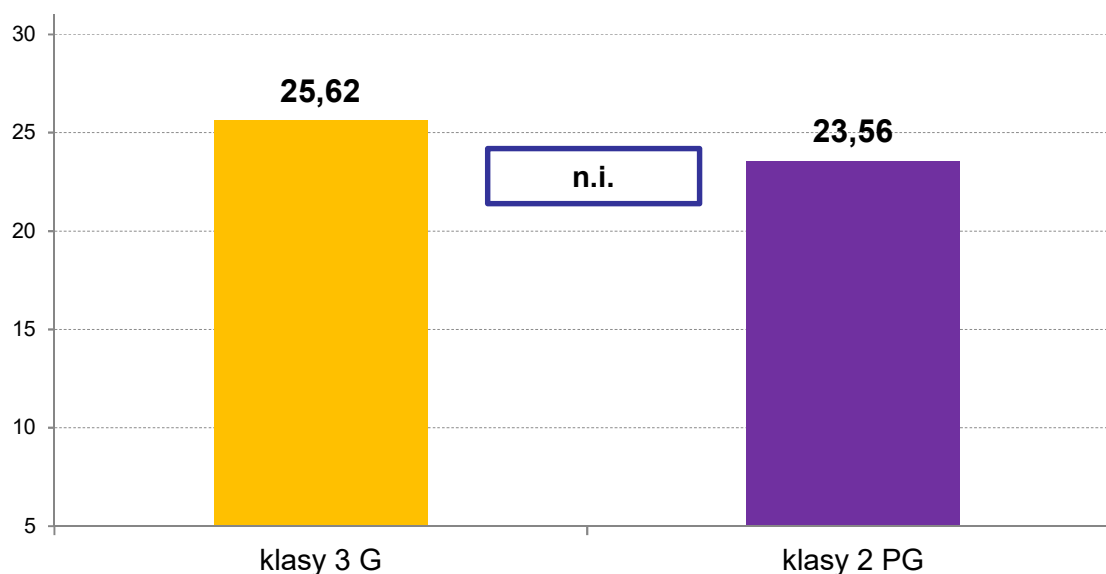
W trakcie analiz odnotowano, że wskaźnik sumaryczny ze skal dotyczących pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany stanowi dobrą, samodzielną skalę. Utworzono więc zmienną pn. **Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany**, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na pytania ankiety dotyczące pozytywnych efektów/sytuacji związanych z piciem alkoholu.

Współczynnik Alfa Cronbacha dla tak utworzonej skali wynosi ponad 0,800. Zmienna może przyjmować wartości od 6-30. Średnią wartość w klasach 3 G: $M=25,62$, a w 2PG: $M=23,56$.

W pierwszej kolejności analizowano związek pomiędzy wiekiem a Nasileniem pozytywnych oczekiwań dotyczących używania marihuany. Było ono podobne w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych i klasach trzecich gimnazjum.

W badaniu nie odnotowano różnicy pomiędzy nasileniem pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany wśród chłopców i dziewcząt w klasach 2 PG, a także **w klasach 3 G.**

Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany/haszyszu

Wykres 87: Nasilenie pozytywnych oczekiwań związanych z używaniem marihuany/haszyszu- klasy III G i II PG, wartości średnich.

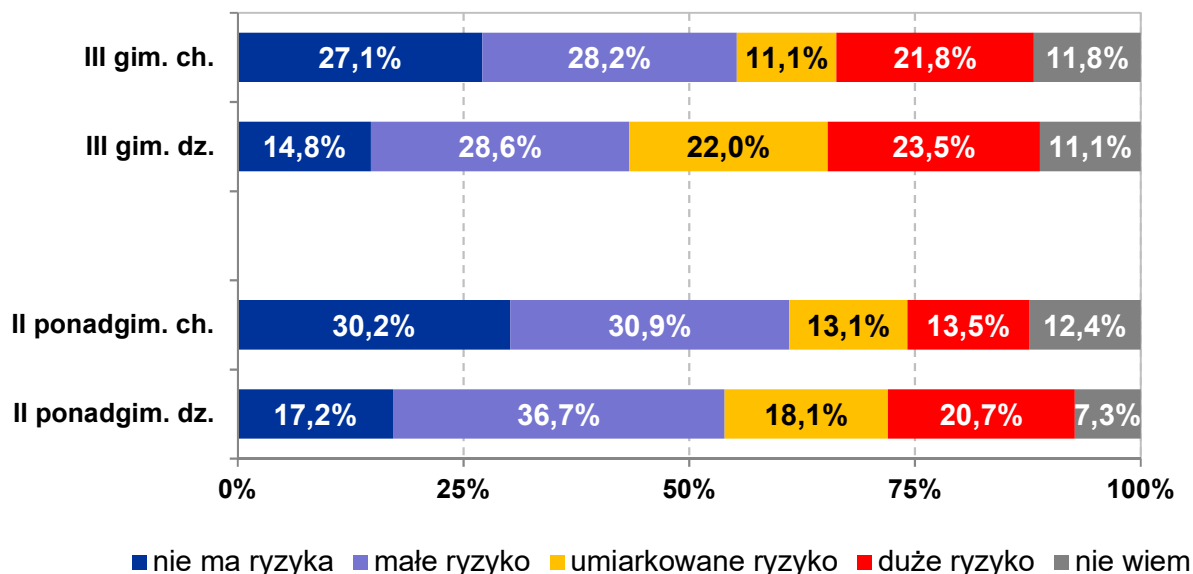

13.10 Ocena ryzyka związanego z używaniem marihuany/haszyszu

Odsetek uczniów starszych uznających palenie haszyszu 1-2 razy za duże zagrożenie był niższy w przypadku uczniów młodszych; różnice odnotowano również porównując odpowiedzi dziewcząt i chłopców w starszym z roczników. W klasach trzecich o tym, że takie zachowanie niesie ze sobą duże ryzyko było przekonanych 21,8% uczniów i 23,5% uczennic. W klasach drugich odsetki te wynosiły odpowiednio: 13,5% i 20,7%. Odsetek uczniów przekonanych, że ryzyko to nie istnieje, jest małe lub umiarkowane był znaczny we wszystkich badanych grupach – w każdej grupie wiekowej z wyjątkiem dziewcząt w klasach 3 G stanowił ponad połowę badanych. Wyższe odsetki uczniów oceniających ryzyko związane używaniem marihuany jako wysokie odnotowano w przypadku palenia marihuany od czasu do czasu (od 14,5% do 29,2%) i regularnego palenia marihuany. W wynikach dotyczących regularnego palenia marihuany zwracają uwagę znaczne niższe odsetki chłopców z obydwu grup wiekowych (w porównaniu z dziewczętami), którzy oceniają regularne palenie marihuany jako bardzo ryzykowne. Warto również podkreślić, że stosunkowo wysokie odsetki badanych nie potrafiły ocenić zagrożenia związanego z poszczególnymi stylami używania marihuany. **W 2019 roku regularne palenie marihuany za wysoce ryzykowne uznało 51,6% chłopców i 67,2% dziewcząt z klas trzecich oraz 41,1% uczniów i 68,8% uczennic z klas drugich PG.**

Ryzyko związane z używaniem marihuany

Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu?

Wykres 88: Ocena ryzyka związanego z jednorazowymi eksperymentami z używaniem marihuany lub haszyszu – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

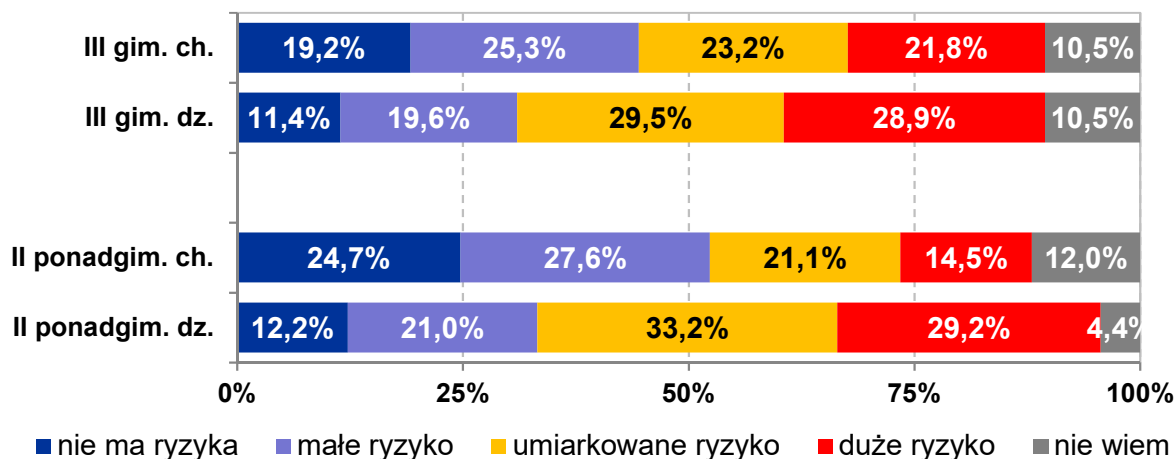
	N		N
III kl. gim. chłopcy	365	II kl. ponadgim. chłopcy	355
III kl. gim. dziewczęta	342	II kl. ponadgim. dziewczęta	268

13.10 Ocena ryzyka związanego z używaniem marihuany/haszyszu

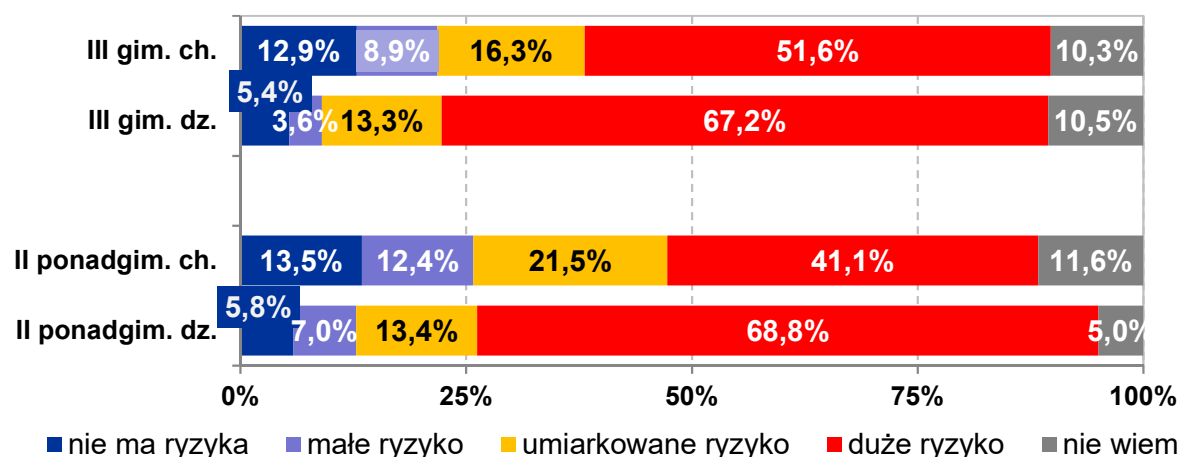
Ryzyko związane z używaniem marihuany

Jak bardzo, ludzie ryzykują, że zaszkodzą sobie, gdy palą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu?

	N		N
III kl. gim. chłopcy	365	II kl. ponadgim. chłopcy	355
III kl. gim. dziewczęta	342	II kl. ponadgim. dziewczęta	268

Jak bardzo ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą sobie gdy palą marihuanę lub haszysz regularnie?

	N		N
III kl. gim. chłopcy	365	II kl. ponadgim. chłopcy	355
III kl. gim. dziewczęta	342	II kl. ponadgim. dziewczęta	268

Wykres 89: Ocena ryzyka związanego ze sporadycznym oraz regularnym używaniem marihuany lub haszyszu – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

13.11 Ocena dostępności marihuany lub haszyszu w wybranych miejscach

Prawie połowa badanych zadeklarowała, że zna miejsca, w których łatwo można kupić marihuanę/haszysz. Odsetki te wynosiły od 40,4% do 49,1%.

Od 15,1% do 20,9% uczniów wskazało na **park lub ulicę, jako miejsce, gdzie łatwo mogliby kupić konopie**. To miejsce najczęściej wskazali starsi uczniowie.

Odsetek osób, które wskazały na **dyskotekę lub bar** jako miejsce, gdzie łatwo kupić marihuanę/haszysz był nieco wyższy wśród uczniów starszych – twierdziło tak od 7,2% do 15,7% respondentów. Częściej robiły to dziewczęta.

Stosunkowo wysoki był również odsetek badanych, którzy wyrazili opinię, że miejscem łatwego zakupu omawianych substancji była **szkoła. Wskazało ją od 11,7% do 13% badanych**. Z kolei na **internet w tym kontekście** wskazało od 8,7% do 13,7% badanych.

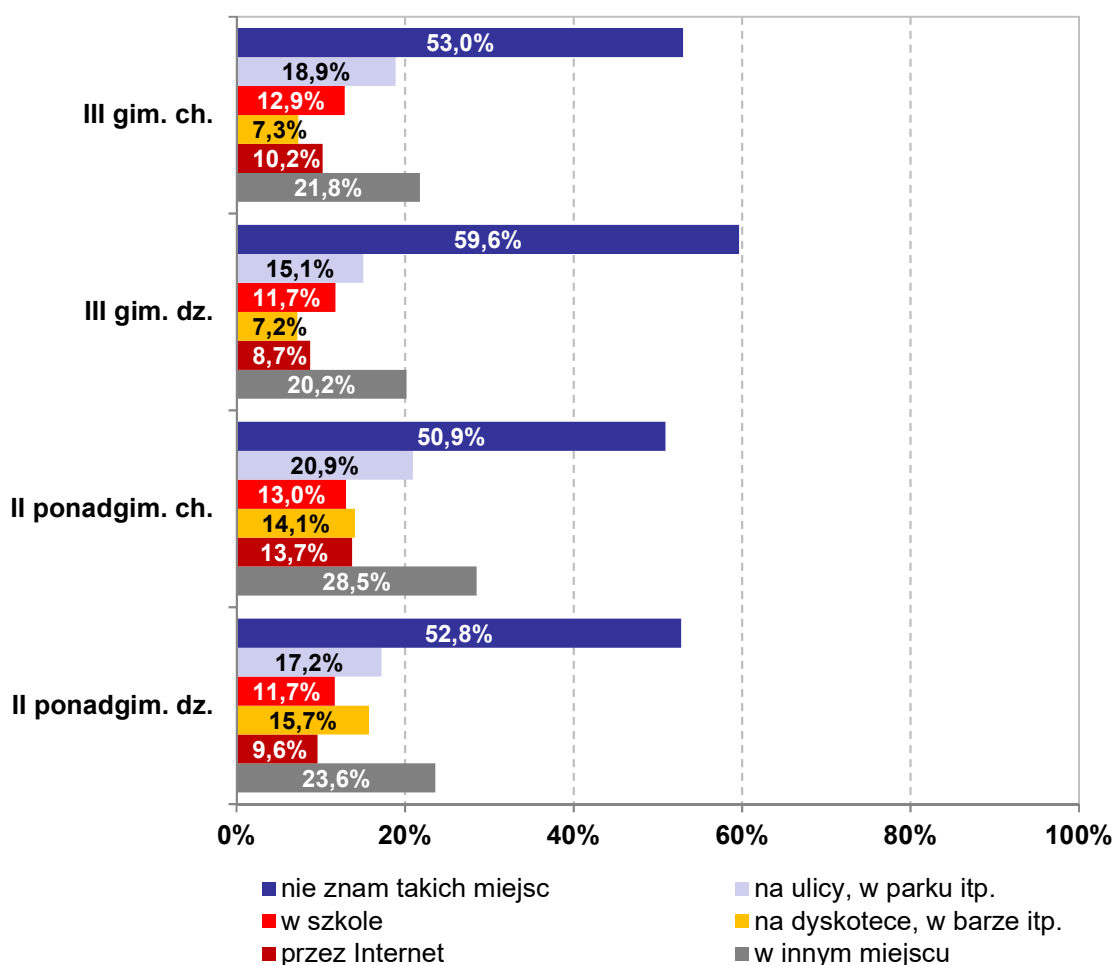
Od 20,2% do 28,5% uczniów znało inne niż omówione wyżej miejsca, w których łatwo mógłby kupić konopie.

13.11 Ocena dostępności marihuany lub haszyszu w wybranych miejscach

Miejsca dostępności marihuany/haszyszu

W których miejscach, z niżej podanych, mógłbyś (mogłabyś) łatwo kupić marihuanę lub haszysz, gdybyś tego chciał(a)?

Wykres 90: Odsetki uczniów, którzy wskazali, że zdobycie marihuany/haszyszu byłoby dla nich łatwe w poszczególnych miejscach – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	366
III kl. gim. dziewczęta	342
II kl. ponadgim. chłopcy	357
II kl. ponadgim. dziewczęta	268

14. Używanie innych narkotyków

14. Używanie innych narkotyków

W badaniu pytano młodzież zarówno o substancje, które są powszechnie dostępne na rynku (leki przeciwbólowe i nasenne, sterydy anaboliczne i substancje wziewne), jak i o substancje nielegalne (narkotyki). Posiadanie tych ostatnich jest prawnie zakazane, a naruszenie tego zakazu grozi poważnymi sankcjami karnymi.

Począwszy od 1995 r. cykliczne ogólnopolskie badania dotyczące używania substancji psychoaktywnych uruchomił Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie w ramach **międzynarodowego projektu ESPAD** (Europejski Program Badań Szkolnych nad Używaniem Alkoholu i innych Substancji Psychoaktywnych).

Pierwszy pomiar, przeprowadzony w 1995 r., pozwolił stwierdzić, iż najbardziej rozpowszechnioną nielegalną substancją psychoaktywną są przetwory konopi indyjskich, czyli marihuana lub haszysz, po które w ciągu ostatnich 12 miesięcy sięgało wówczas ok. 7% młodszych (pierwszoklasistów) i 10% starszych (trzecioklasistów) uczniów szkół średnich. Na drugim miejscu znalazły się legalne substancje wziewne (kleje, aerozole), używane przez młodzież w celu odurzania się (4,3% – w młodszej grupie badanych oraz 2,8% w starszej). Eksperymentowanie z pozostałymi narkotykami miało jedynie śladowy charakter i nie przekraczało 1% badanych populacji. Sytuacja ta zmieniła się jednak już pod koniec lat 90-tych. W kolejnej edycji badań ESPAD (w 1999 r.) nadal na pierwszym miejscu wśród najpopularniejszych narkotyków figurowała marihuana, ale już na drugiej pozycji znalazła się amfetamina. Do sięgania po ten groźny narkotyk – w ciągu ostatniego roku – przyznało się wówczas prawie 7% młodszych i niemal 8% starszych badanych uczniów (oznaczało to 8-krotny wzrost w stosunku do połowy lat 90-tych).

Edycja badań ESPAD z 2003 r. pokazała kilka interesujących zmian na scenie narkotykowej kraju. Przede wszystkim odnotowano dalszy wzrost odsetka uczniów, którzy deklarowali używanie przetworów konopi (marihuany lub haszyszu) w ciągu ostatniego roku.

Wyraźne zmiany w stosunku do poprzednich badań odnotowano w edycji projektu ESPAD w 2007 r. Odsetek uczniów trzecich klas gimnazjum, którzy palili marihuanę lub haszysz w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie spadł o jedną czwartą – z 14,5% w 2003 do 10,9% w 2007 r. Zmniejszył się też odsetek starszej młodzieży używającej tego narkotyku (uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych). W badaniach z 2007 r. uzyskano wynik niższy aż o jedną trzecią w stosunku do wyników badań ESPAD z 2003 r. (spadek z 26,1% w 2003 r. do 17,4% w 2007r.). W przypadku używania amfetaminy uzyskano niższe wskaźniki używania tej substancji niż w roku 2003, w szczególności w grupie 17/18-latków.

W roku 2015 jedna czwarta chłopców (24,5%) oraz 15% dziewcząt z III klas gimnazjum paliła marihuanę w ciągu roku przed badaniem. W II klasach szkół ponadgimnazjalnych odsetek palących marihuanę wyniósł 42,8% wśród chłopców oraz 27% wśród dziewcząt. W roku 2019 do używania marihuany przyznało się 28,8% chłopców i 26,6% dziewcząt z klas 3 G oraz 47,8% chłopców i 35,5% dziewcząt z klas 2 PG. W ostatnim miesiącu przed badaniem używała jej co dziesiąta uczennica i co ósmy uczeń gimnazjum. W starszym roczniku co czwarty uczeń i co ósma uczennica.

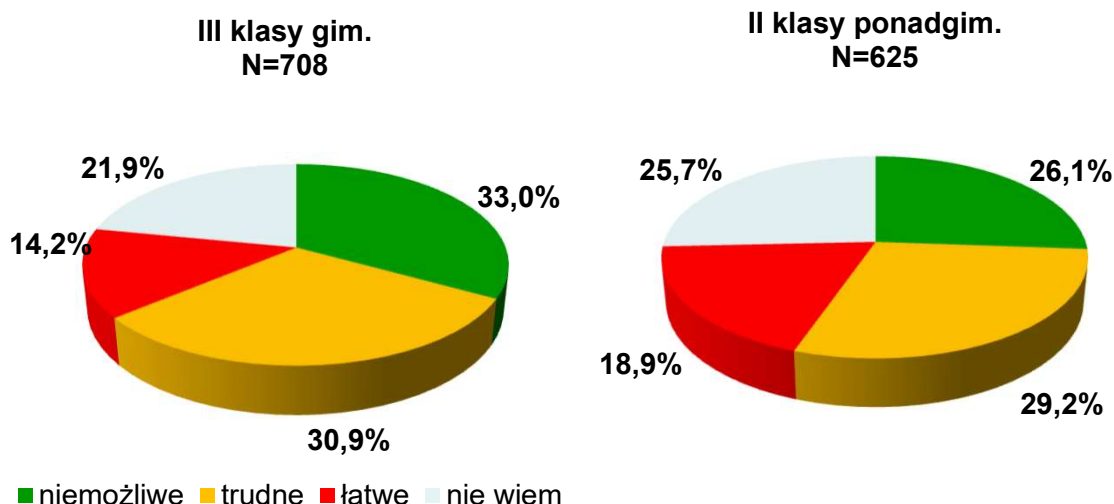

14.1 Amfetamina - rozpowszechnienie używania

Jedna trzecia uczniów III klas gimnazjum (33%) i jedna czwarta uczniów II klas ponadgimnazjalnych (26,1%) uważa, że nie byłoby możliwe zdobycie przez nich amfetaminy. Odsetek osób, które nie potrafiły jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie wynosił 21,9% wśród gimnazjalistów oraz 25,7% w populacji uczniów szkół ponadgimnazjalnych. **14,2% gimnazjalistów deklaruje, że zdobycie przez nich amfetaminy byłoby łatwe, wśród starszych uczniów ta grupa jest nieco większa – obejmuje 18,9% badanych.**

Dostępność amfetaminy

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie amfetaminy, gdybyś tego chciał(a)?

Wykres 91: Ocena dostępności amfetaminy – klasy III G i II PG.

W klasach trzecich gimnazjum odnotowano 6% dziewcząt oraz 3,2% chłopców, przyznających, że przynajmniej raz w życiu spróbowali amfetaminy (wykres 92). W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych było to 4,4% chłopców oraz 5,6% dziewcząt. W obu rocznikach różnice pomiędzy odsetkami chłopców i dziewcząt w tym zakresie nie są istotne statystycznie.

W ciągu ostatniego roku przed badaniem w klasach trzecich gimnazjum amfetaminy użyło 2,7% chłopców oraz 4,8% dziewcząt. W drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych po ten środek w ostatnim roku sięgnęło 3,3% chłopców i 4,4% dziewcząt.

W ostatnim miesiącu przed badaniem po amfetaminę sięgnęły stosunkowo niewielkie odsetki dziewcząt i chłopców z badanych roczników. W klasach trzecich gimnazjum wynosiły one 1,1% – chłopcy oraz 2,4% – dziewczęta, zaś w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych 1,8% wśród chłopców oraz 3,2% wśród dziewcząt.

Odsetki uczniów, którzy choć raz spróbowali amfetaminy są zbliżone do wyników odnotowanych w Tychach w 2015 roku.

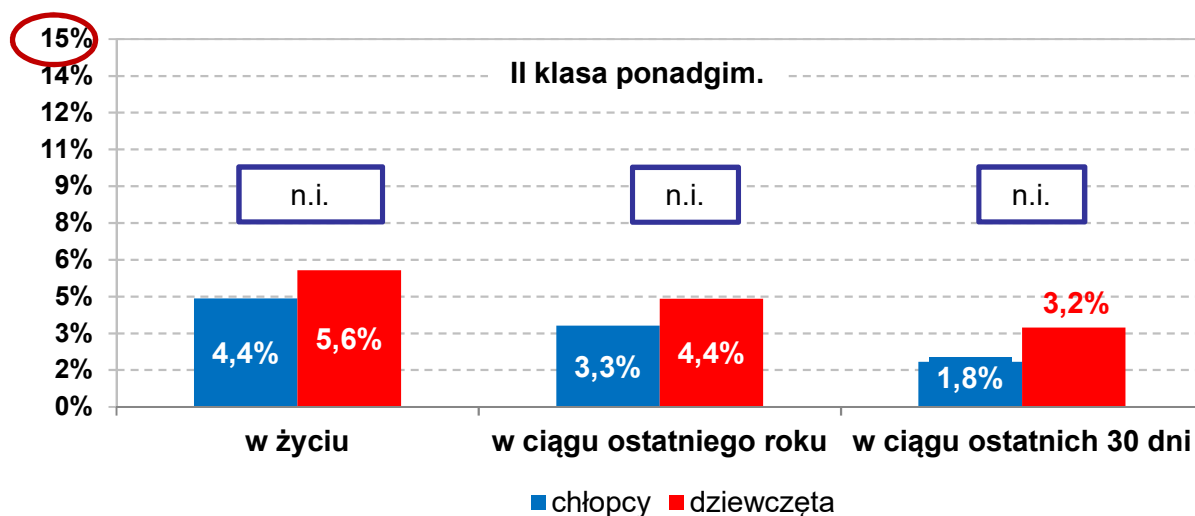
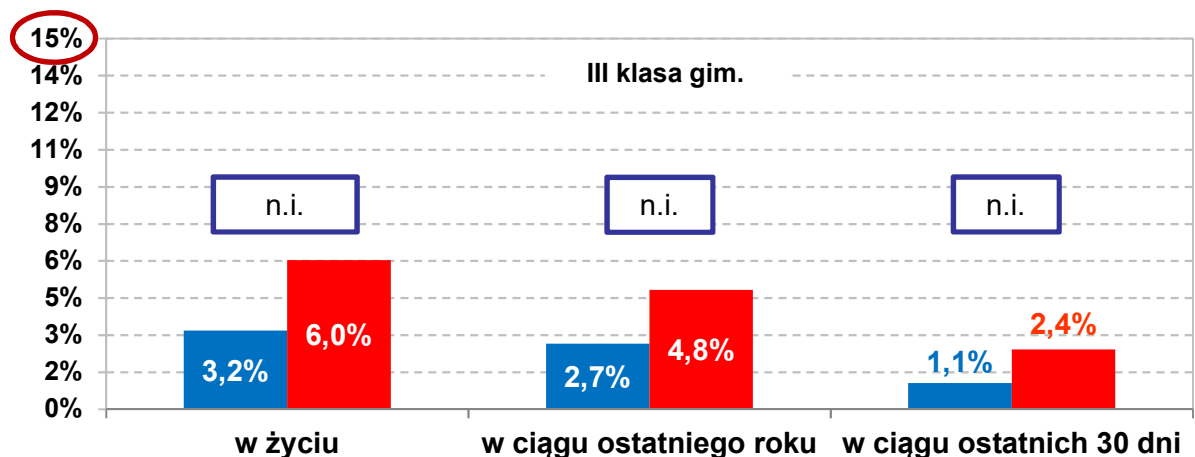

14.1 Amfetamina

- rozpowszechnienie używania

Rozpowszechnienie używania amfetaminy

Odsetek uczniów, którzy choć raz zażyli amfetaminę

Wykres 92: Rozpowszechnienie używania amfetaminy – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	362
III kl. gim. dziewczęta	342
II kl. ponadgim. chłopcy	351
II kl. ponadgim. dziewczęta	266

14.1 Amfetamina - rozpowszechnienie używania

Jak wspomniano, odsetki uczniów, którzy zażywali amfetaminę w ciągu 30 dni poprzedzających badanie są niewielkie: 2,4% dziewcząt oraz 1,1% chłopców w gimnazjach oraz 3,2% dziewcząt i 1,8% chłopców w szkołach ponadgimnazjalnych.

Wśród osób, które używały amfetaminy w ciągu 30 dni, nie było takich, które zażywałyby narkotyk 10 razy lub więcej w tym okresie. Dziewczęta niezależnie od wieku przyjmowały amfetaminę rzadziej niż chłopcy. Wśród chłopców – zarówno starszych, jak i młodszych – większe były odsetki sięgających po narkotyk od 3 do 9 razy niż zażywających go incydentalnie 1-2 razy w miesiącu..

Używanie amfetaminy – ostatnie 30 dni

	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. dz. N=342	97,6%	1,2%	1,2%	0,0%
III klasy gim. ch. N=362	98,9%	0,3%	0,8%	0,0%
II klasy ponadgim. dz. N=266	96,8%	1,8%	1,5%	0,0%
II klasy ponadgim. ch. N=351	98,2%	0,4%	1,5%	0,0%

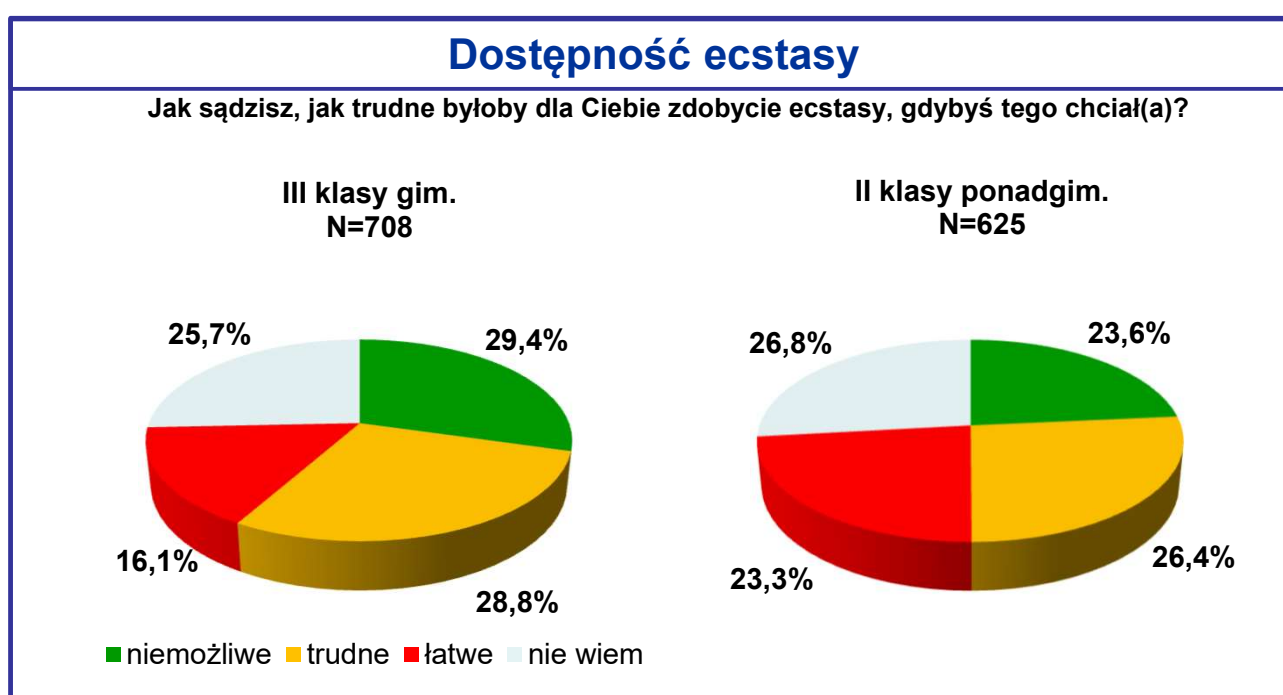
Tabela 13: Częstotliwość używania amfetaminy w ciągu 30 dni przed badaniem – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

14.2 Ecstasy – rozpowszechnienie używania

Zdobycie ecstasy byłoby łatwe dla 16,1% uczniów klasy trzeciej gimnazjum. Ponad ¼ (28,8%) uznała to za trudne i podobny odsetek za niemożliwe (29,4%). W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetek osób wskazujących, że zdobycie ecstasy byłoby ich zdaniem łatwe był wyższy niż w młodszych rocznikach i wyniósł 23,3%.

Jedna czwarta badanych (26,4%) z tego rocznika stwierdziła, że byłoby to dla nich trudne, podobna grupa stwierdziła, że niemożliwe (23,6%). Warto zauważyć, że w obu frakcjach wiekowych odsetki uczniów nie mających opinii w tej sprawie były znaczne (25,7%- 26,8%).

Wykres 93: Ocena dostępności ecstasy – klasy III G i II PG.

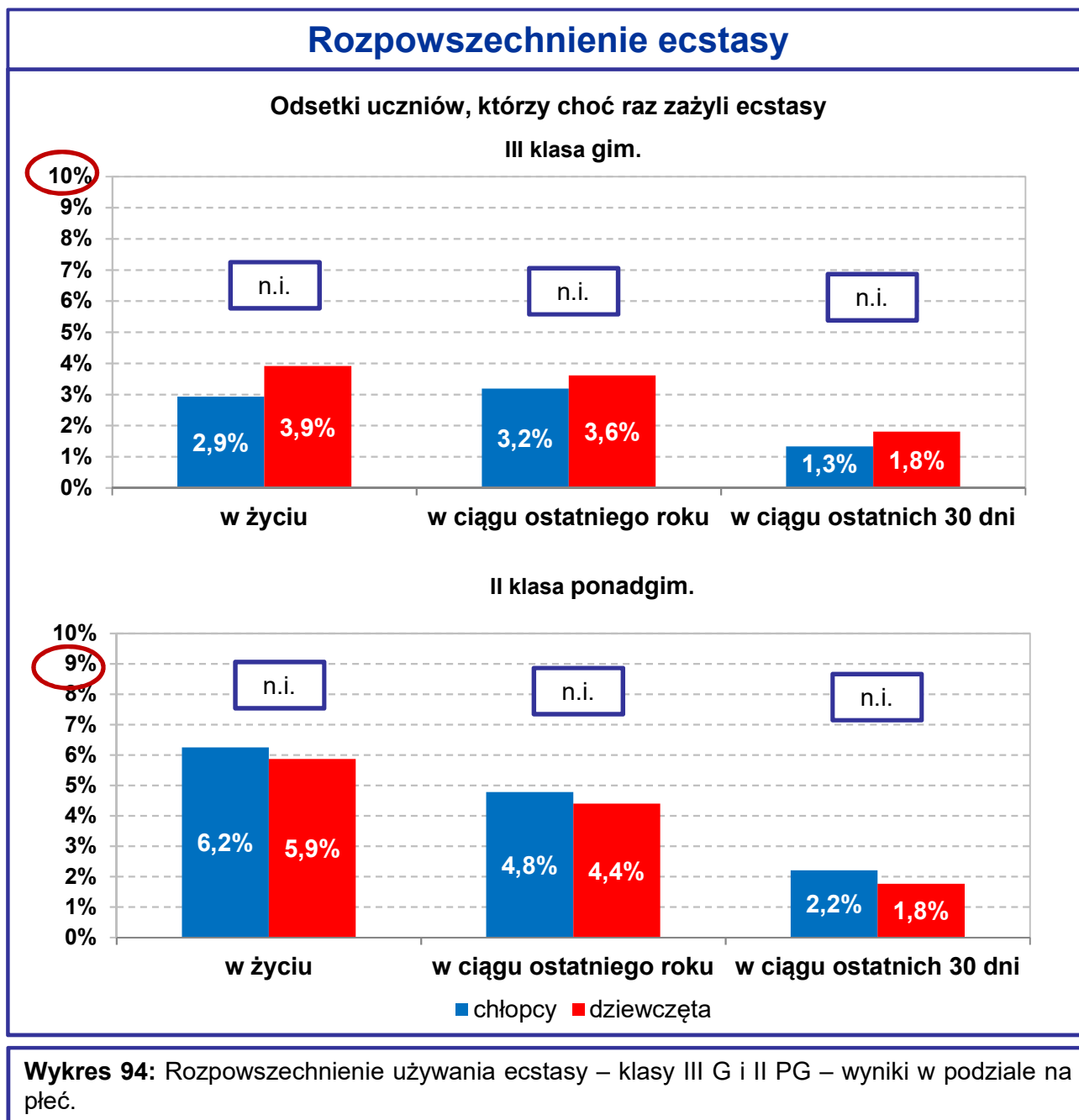
Analiza zgromadzonych danych pokazuje, że przynajmniej raz w życiu ecstasy zażyło 2,9% chłopców i 3,9% dziewcząt z trzecich klas gimnazjum (wykres 94). Wskaźniki te rosną wraz z wiekiem ankietowanych. W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych ecstasy spróbowało 6,2% chłopców i 5,9% dziewcząt.

W klasach trzecich gimnazjum w ciągu ostatniego roku przed badaniem po ecstasy sięgnęło 3,2% chłopców i 3,6% dziewcząt. W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetki te wyniosły 4,8% w przypadku chłopców i 4,4% w przypadku dziewcząt. W ostatnim miesiącu przed badaniem do użycia ecstasy przyznało się 1,3% uczniów oraz 1,8% uczennic gimnazjum, a w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych 2,2% chłopców i 1,8% dziewcząt.

Różnice pomiędzy płciami w zakresie zażywania ecstasy są nieistotne statystycznie.

14.2 Ecstasy - rozpowszechnienie używania

	N
III kl. gim. chłopcy	361
III kl. gim. dziewczęta	342
II kl. ponadgim. chłopcy	351
II kl. ponadgim. dziewczęta	266

14.2 Ecstasy - rozpowszechnienie używania

W ciągu miesiąca poprzedzające badanie odsetki badanych sięgających po ecstasy były niskie. Nie odnotowano uczniów, którzy przyjmowali ten narkotyk 10 lub więcej razy w miesiącu. Natomiast we wszystkich grupach (poza chłopcami z II klas ponadgimnazjalnych) odsetki osób zażywających ecstasy 3-9 razy w ciągu 30 dni były wyższe niż osób przyjmujących je incydentalnie – raz lub dwa. Do zażywania ecstasy 3-9 razy w ciągu miesiąca przed badaniem przyznało się po 1,5% dziewcząt w III klasach gimnazjów oraz w II klasach ponadgimnazjalnych, 0,8% chłopców w gimnazjach oraz 0,7% chłopców w klasach ponadgimnazjalnych.

Używanie ecstasy zarówno przez uczniów starszych jak i młodszych należy uznać za zjawisko rzadkie, co nie oznacza, że można zlekceważyć takie eksperymenty. Ecstasy to narkotyk popularny wśród młodzieży spędzającej czas w klubach i dyskotekach. Osoby używające go często starają się „uatrakcyjnić” swoje doświadczenia mieszając ten środek z alkoholem albo innymi substancjami psychoaktywnymi. Nawet pojedyncze próby z ecstasy mogą prowadzić do tego typu ryzykownych zachowań.

Używanie ecstasy – ostatnie 30 dni

	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. dz. N=342	98,2%	0,3%	1,5%	0,0%
III klasy gim. ch. N=362	98,7%	0,5%	0,8%	0,0%
II klasy ponadgim. dz. N=266	98,2%	0,3%	1,5%	0,0%
II klasy ponadgim. ch. N=351	97,8%	1,5%	0,7%	0,0%

Tabela 14: Częstotliwość używania ecstasy w ciągu 30 dni przed badaniem – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

14.2 Ecstasy - rozpowszechnienie używania

Jak pokazują dane, o fakcie sięgania po ecstasy przez przyjaciół była przekonana co szósta gimnazjalistka (17,4%) i co dwunasty gimnazjalista (8,6%).

W klasach trzecich gimnazjum 14,8% dziewcząt i mniejszy odsetek chłopców (16,9%) uważał, że kilku ich przyjaciół zażywa ecstasy. Odsetki tych, którzy stwierdzili, że robi to sporo ich przyjaciół, większość z nich lub wszyscy byli stosunkowo niewielkie i wynosiły 6,3% wśród dziewcząt i 3,7% wśród chłopców z tej grupy wiekowej.

W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetek dziewcząt, które wskazały, że kilku ich przyjaciół używa ecstasy wynosił 22,4%, a 3,5% uznało, że takie zachowania podejmuje sporo ich przyjaciół, większość lub wszyscy. Wśród chłopców odsetki te wynosiły odpowiednio 21,2% i 4,4%.

Oznacza to, że o fakcie sięgania po ecstasy przez przyjaciół była przekonana co czwarta dziewczyna i co czwarty chłopak z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

Rozpowszechnienie używania ecstasy wśród przyjaciół

	nikt	kilku	sporo	większość	wszyscy
III klasy gim. dz. N=342	76,8%	16,9%	4,2%	1,5%	0,6%
III klasy gim. ch. N=363	81,5%	14,8%	2,1%	0,0%	1,6%
II klasy ponadgim. dz. N=268	74,1%	22,4%	1,7%	1,5%	0,3%
II klasy ponadgim. ch. N=352	74,4%	21,2%	2,6%	1,1%	0,7%

Tabela 15: Rozpowszechnienie używania ecstasy wśród przyjaciół – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

14.3 Substancje wziewne (kleje, aerozole itp.) – rozpowszechnienie używania

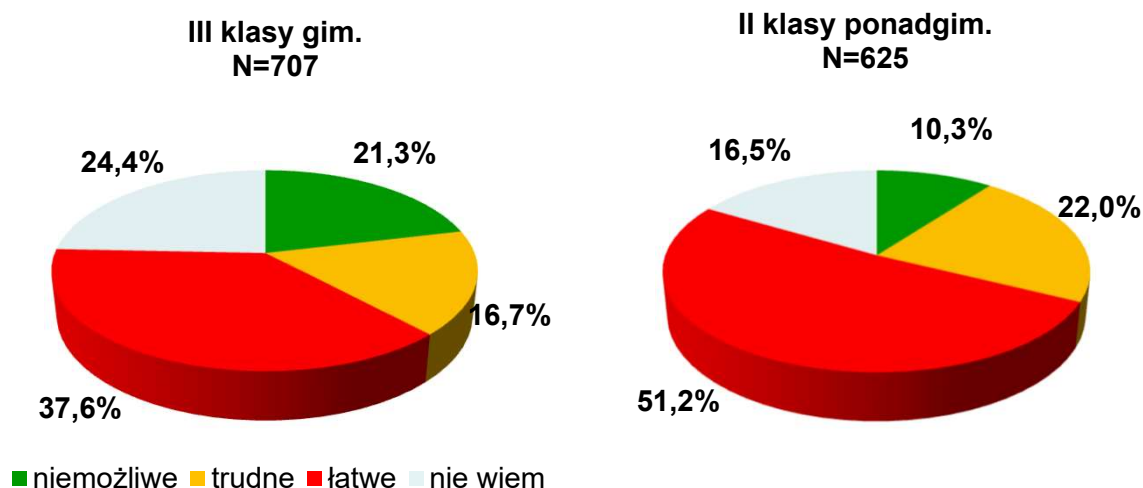
Znaczące odsetki uczniów w obu rocznikach stwierdziły, że substancje wziewne byłyby łatwe do zdobycia dla osób w ich wieku. Taką opinię wyraziła ponad jedna trzecia badanych z trzecich klas gimnazjum (37,6%) i aż połowa z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (51,2%).

Co piąty z uczniów – 21,3% – w klasach trzecich gimnazjum i o połowę mniejsza grupa (10,3%) uczniów w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych uznało zdobycie przez nich takich substancji za niemożliwe.

16,7% badanych uczniów młodszych i 22% uczniów starszych uznało, że zdobycie środków wziewnych byłoby dla nich trudne. Jednocześnie, co czwarty młodszy uczeń i 16,5% starszych respondentów nie miał jednoznacznej opinii na ten temat.

Dostępność środków wziewnych

Jak sądzisz, jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie substancji wziewnych (np. klejów), gdybyś tego chciał(a)?

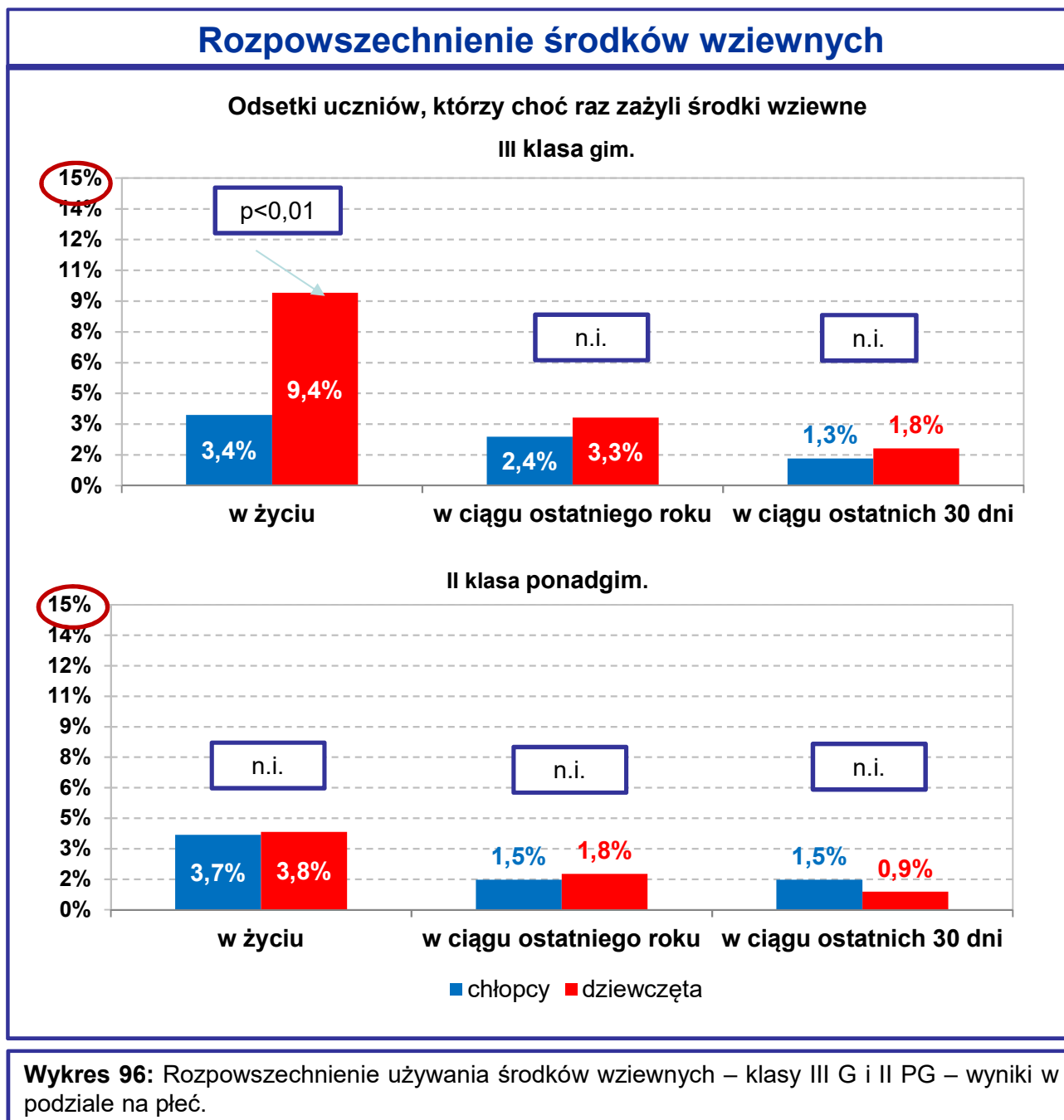
Wykres 95: Ocena dostępności środków wziewnych – klasy III G i II PG.

Przynajmniej raz w życiu, w celu odurzenia się, zażyło środki wziewne, takie jak kleje, aerozole i tym podobne 3,4% chłopców i 9,3% dziewcząt z trzecich klas gimnazjum. Różnica ta jest istotna statystycznie. W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych takie doświadczenie miało za sobą 3,7% chłopców i 3,8%.

Wśród uczniów klas trzecich 2,4% chłopców i 3,3% dziewcząt stwierdziło, że używało środków wziewnych przynajmniej raz w ciągu roku poprzedzającego badanie. W klasach drugich odsetki te wynosiły odpowiednio 1,5% i 1,8%. Używanie substancji wziewnych w miesiącu poprzedzającym badanie zadeklarowało 1,3% młodszych i 1,5% starszych uczniów. Wśród dziewcząt z obydwu badanych roczników odnotowano poniżej 0,5% takich przypadków – 1,8% i 0,9%.

14.3 Substancje wziewne (kleje, aerozole itp.) – rozpowszechnienie używania

	N
III kl. gim. chłopcy	363
III kl. gim. dziewczęta	342
II kl. ponadgim. chłopcy	351
II kl. ponadgim. dziewczęta	265

14.3 Substancje wziewne (kleje, aerozole itp.) – rozpowszechnienie używania

Można uznać, że w ciągu ostatniego miesiąca przed badaniem środki wziewne były przez uczniów używane sporadycznie. Odsetki nie różnią się istotnie jeśli porównać starsze i młodsze roczniki, ani pomiędzy grupami wyróżnionymi ze względu na płeć.

Wśród młodszych i starszych uczniów, jak pokazuje poniższa tabela, przypadki uczniów sięgających po aerozole lub kleje w celu odurzenia się 10 i więcej razy nie występowały, zaś większość uczniów stosowała te środki w ciągu 30 dni poprzedzających badanie 1-2 razy i 3-9 razy.

Uwagę zwraca fakt, że odsetek dziewcząt w gimnazjum, które przynajmniej raz w życiu sięgnęły po takie substancje jest istotnie wyższy niż odsetek chłopców: 9,4% vs. 3,4%.

Używanie środków wziewnych – ostatnie 30 dni

	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. dz. N=342	98,2%	0,6%	1,2%	0,0%
III klasy gim. ch. N=363	98,7%	0,5%	0,8%	0,0%
II klasy ponadgim. dz. N=265	99,1%	0,9%	0,0%	0,0%
II klasy ponadgim. ch. N=351	98,5%	0,4%	1,1%	0,0%

Tabela 16: Częstotliwość używania środków wziewnych w ciągu 30 dni przed badaniem – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

14.3 Substancje wziewne (kleje, aerozole itp.) – rozpowszechnienie używania

Jak wspomniano wcześniej, w działaniach profilaktycznych bardzo istotne jest poznanie opinii młodych ludzi na temat używania określonych środków przez ich znajomych i przyjaciół.

Deklaracje odnośnie posiadania przyjaciół, którzy sięgają po środki wziewne były nieco częściej udziałem uczniów klas trzecich gimnazjum, niż uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych.

17,2% dziewcząt i 13,2% chłopców z klas trzecich gimnazjum przyznało, że ich przyjaciele używają substancji wziewnych. Zdecydowana większość spośród nich uważa, że takie zachowania podejmuje tylko kilku spośród przyjaciół. Tak stwierdziło 13,3% uczennic oraz 9,5% uczniów. Dla porównania 3,9% dziewcząt i 3,7% chłopców z tego rocznika deklaroowało, że po środki wziewne sięga większa grupa ich przyjaciół (sporo, większość lub wszyscy).

W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych 12,8% dziewcząt i 9,2% chłopców stwierdziło, że ich przyjaciele używają substancji wziewnych. Podobnie, jak w przypadku młodszych uczniów, starsi uczniowie najczęściej deklarowali, że robiło to kilka osób z grona ich przyjaciół (11,7% dziewcząt i 7,3% chłopców). Fakt sięgania po środki wziewne większej grupy przyjaciół (sporo, większość, wszyscy) zadeklarowało odpowiednio: 1,2% uczennic oraz 1,8% uczniów.

Rozpowszechnienie używania środków wziewnych wśród przyjaciół

	nikt	kilku	sporo	większość	wszyscy
III klasy gim. dz. N=342	82,8%	13,3%	2,7%	0,9%	0,3%
III klasy gim. ch. N=363	86,8%	9,5%	2,1%	0,0%	1,6%
II klasy ponadgim. dz. N=268	87,2%	11,7%	0,6%	0,3%	0,3%
II klasy ponadgim. ch. N=352	90,8%	7,3%	0,7%	0,4%	0,7%

Tabela 17: Rozpowszechnienie używania środków wziewnych wśród przyjaciół – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć.

14.4 Wiek inicjacji – narkotyki

Zapytane o wiek, w którym po raz pierwszy zażyły **amfetaminę** (wykres 97) dziewczęta uczące się w gimnazjach deklarowały najczęściej, że miało to miejsce w wieku 14-15 lat (3,6%), kolejne 1,5% zażyło amfetaminę po raz pierwszy przed 14 rokiem życia. W przypadku chłopców wiek inicjacji jest podobny – najczęściej w wieku 14-15 lat. Wcześniejsze doświadczenia z amfetaminą miało 0,8% chłopców.

Starsze dziewczęta, z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych, najczęściej wskazywały na wiek 16 lat lub więcej (2,6%) lub 14-15 lat (1,8%). Chłopcy z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych wskazywali najczęściej na wiek 16 lat jako moment inicjacji – 3,7%.

W przypadku deklaracji uczniów odnośnie wieku, w jakim miały miejsce pierwsze próby ze stosowaniem **ecstasy** (wykres 98) odnotowano zbliżone zależności. Dla dziewcząt ze szkół gimnazjalnych najczęstszym wiekiem inicjacji było 14-15 lat (2,1%), dla chłopców przed 14 rokiem życia (1,3%) lub wiek 14-15 lat (1,1%). W szkołach ponadgimnazjalnych większość osób mających doświadczenia zażywania ecstasy przeszła inicjację w wieku 16 lat lub później (3,8% dziewcząt oraz 4,8% chłopców).

Odmienne kształtowały się odpowiedzi uczniów dotyczące pierwszych kontaktów z **substancjami wziewnymi** (wykres 99). We wszystkich grupach wiekowych inicjacja miała miejsce w wieku 13 lat lub mniej. Dotyczy to 6,6% młodszych oraz 2,1% starszych uczennic, a także 2,1% młodszych chłopców i 2,6% starszych chłopców.

Przedstawione wyżej wyniki przemawiają za koniecznością rozpoczynania oddziaływań profilaktycznych przeciwdziałających używaniu narkotyków przez młodzież jeszcze w szkole podstawowej oraz za ich intensyfikowaniem w ostatnich klasach szkoły podstawowej (szóstej i siódmej).

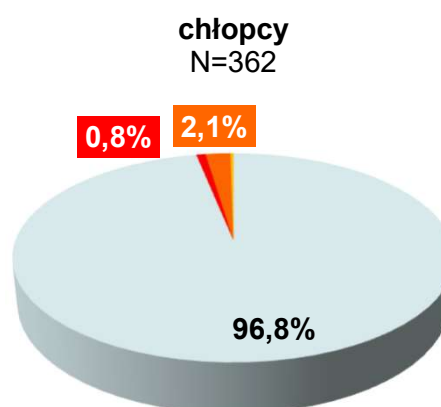
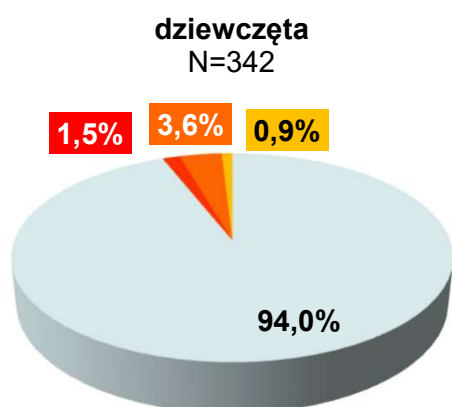

14.4 Wiek inicjacji - narkotyki

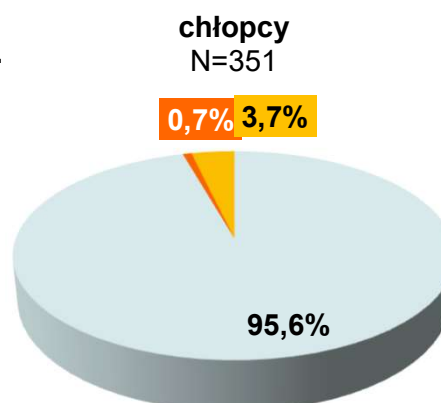
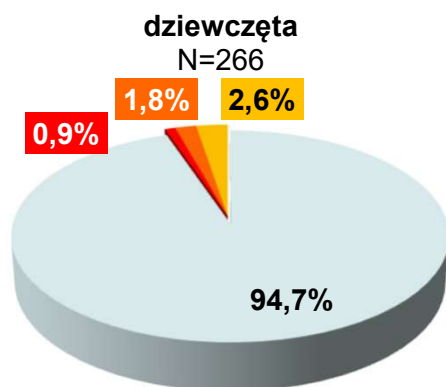
Wiek inicjacji - amfetamina

Ile miał(a)ś lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu, (jeśli w ogóle) spróbować amfetaminy?

III klasy gim.

II klasy ponadgim.

■ nigdy
■ 13 lat lub mniej
■ 14-15 lat
■ 16 lat lub więcej

Wykres 97: Pierwsze doświadczenia z używaniem amfetaminy – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć. Z wykresu usunięto odpowiedź „używał, ale nie podał wieku inicjacji” ponieważ nie udzielił jej żaden z badanych uczniów.

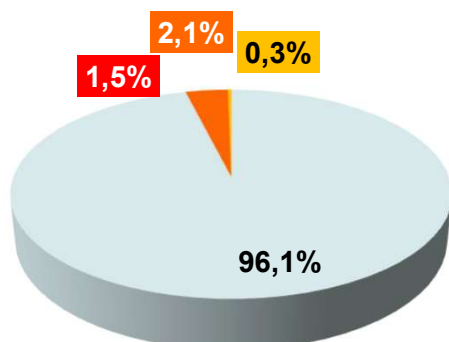
14.4 Wiek inicjacji - narkotyki

Wiek inicjacji - ecstasy

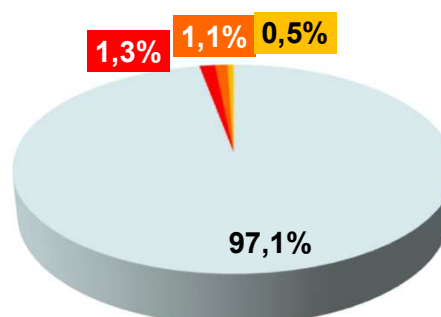
Ile miałe(a)s lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu, (jeśli w ogóle) spróbować ecstasy?

III klasy gim.

dziewczęta
N=342

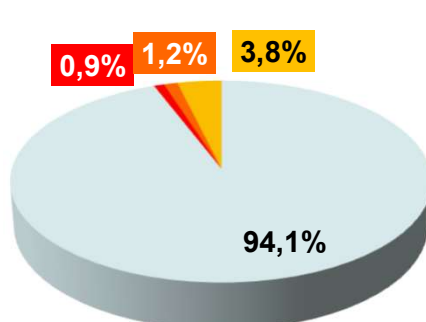

chłopcy
N=361

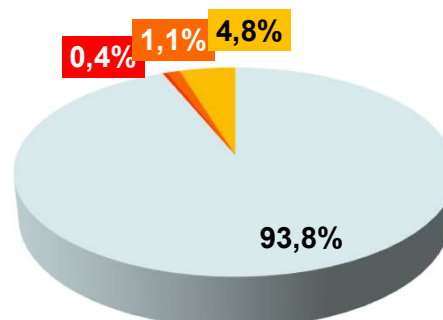

II klasy ponadgim.

dziewczęta
N=266

chłopcy
N=351

■ nigdy
■ 13 lat lub mniej
■ 14-15 lat
■ 16 lat lub więcej

Wykres 98: Pierwsze doświadczenia z używaniem ecstasy – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć. Z wykresu usunięto odpowiedź „używał, ale nie podał wieku inicjacji” ponieważ nie udzielił jej żaden z badanych uczniów.

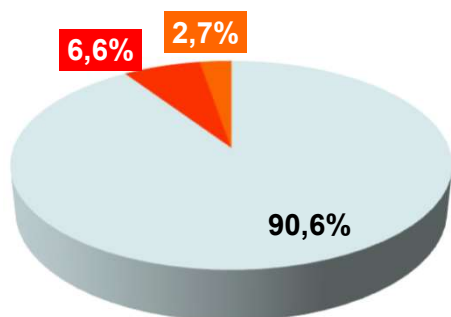
14.4 Wiek inicjacji - narkotyki

Wiek inicjacji – substancje wziewne

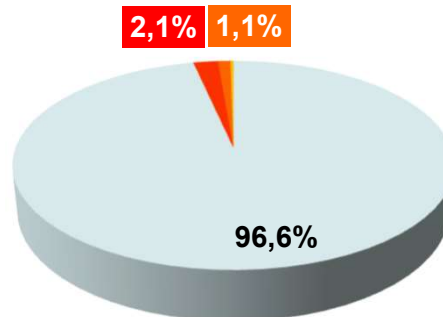
Ile miałe(a)s lat, kiedy zdarzyło Ci się PO RAZ PIERWSZY w życiu, (jeśli w ogóle) spróbować substancje wziewne (klej itp.) w celu odurzenia?

III klasy gim.

dziewczęta
N=341

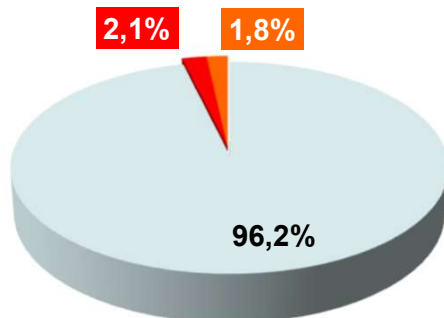

chłopcy
N=361

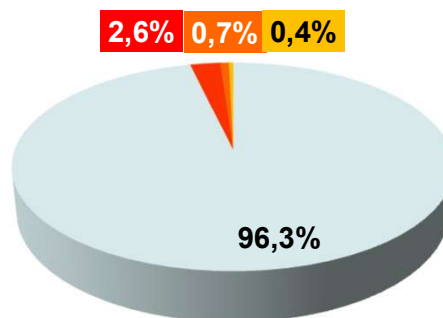

II klasy ponadgim.

dziewczęta
N=265

chłopcy
N=351

■ nigdy
■ 13 lat lub mniej
■ 14-15 lat
■ 16 lat lub więcej

Wykres 99: Pierwsze doświadczenia z używaniem środków wziewnych – klasy III G i II PG – wyniki w podziale na płeć. Z wykresu usunięto odpowiedź „używał, ale nie podał wieku inicjacji” ponieważ nie udzielił jej żaden z badanych uczniów.

15. Ocena ryzyka związanego z używaniem narkotyków

15. Ocena ryzyka związanego z używaniem narkotyków

Jak pokazują wykresy 100-103, odsetek uczniów wskazujących na duże ryzyko związane z używaniem amfetaminy i ecstasy znacząco wzrasta w sytuacji, gdy opinia dotyczy regularnego zażywania tych narkotyków. Dodatkowo dziewczęta – niezależnie od wieku – postrzegają regularne przyjmowanie obu środków jako bardziej ryzykowne niż w ocenie chłopców. Zasadniczo także starsi uczniowie postrzegają zażywanie narkotyków – zarówno sporadyczne, jak i regularne – jako bardziej ryzykowne niż młodsi.

Ryzyko związane z **zażywaniem amfetaminy 1-2 razy** było oceniane jako duże przez 40,4% uczennic i 45,8% uczniów z klas trzecich oraz 53,6% uczennic i 49,8% uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych. W klasach trzecich ryzyko związane z takim zachowaniem oceniło jako nieistniejące lub małe 17,1% uczennic i 12,9% uczniów, zaś spośród uczniów drugich klas ponadgimnazjalnych odpowiednio 11,3% dziewcząt i 12,3% chłopców.

W przypadku **regularnego używania amfetaminy** 3,9% uczennic i 4,7% uczniów w klasach trzecich oceniło, że ryzyko związane z takim zachowaniem w ogóle nie istnieje lub jest małe, w klasach drugich taką opinię wyraziło 1,8% uczennic i 4% uczniów. **Do tych uczniów w szczególności należy dotrzeć z działaniami edukacyjnymi i profilaktycznymi.**

Odsetki osób, których zdaniem ryzyko regularnego używania amfetaminy jest duże wyniosły wśród młodszych uczennic 82,5%, zaś wśród starszych 89,8%. Odsetki uczniów podzielających to zdanie były niższe w obu grupach wiekowych i wyniosły odpowiednio 72,4% i 70,2%.

Warto zauważyć, że wśród badanych, a zwłaszcza chłopców z obydwu roczników odnotowano wysoki odsetek odpowiedzi wskazujących na brak wiedzy nt. ryzyka związanego z regularnym używaniem amfetaminy (od 18,4% do 23,3%). **Jest to kolejna grupa uczniów, do której powinny być skierowane działania edukacyjne.**

Podobną tendencję do oceniania ryzyka **zaobserwowano w przypadku pytań o ecstasy. Brak ryzyka lub małe ryzyko w przypadku sięgania po ecstasy 1-2 razy** wskazało 24,7% uczennic i 22,1% uczniów z klas trzecich gimnazjum oraz 22,5% uczennic i 17,8% uczniów z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych. Jako duże oceniło ryzyko takich zachowań 27,4% uczennic w klasach trzecich i 32,4% ich rówieśników, a w klasach drugich odpowiednio: 37,9% i 33,1%. **W przypadku regularnego zażywania ecstasy** odsetki te wzrastają do 75,5% (dziewczęta) i 57,4% (chłopcy) w klasach trzecich oraz 80,5% (dziewczęta) i 59,3% (chłopcy) w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych.

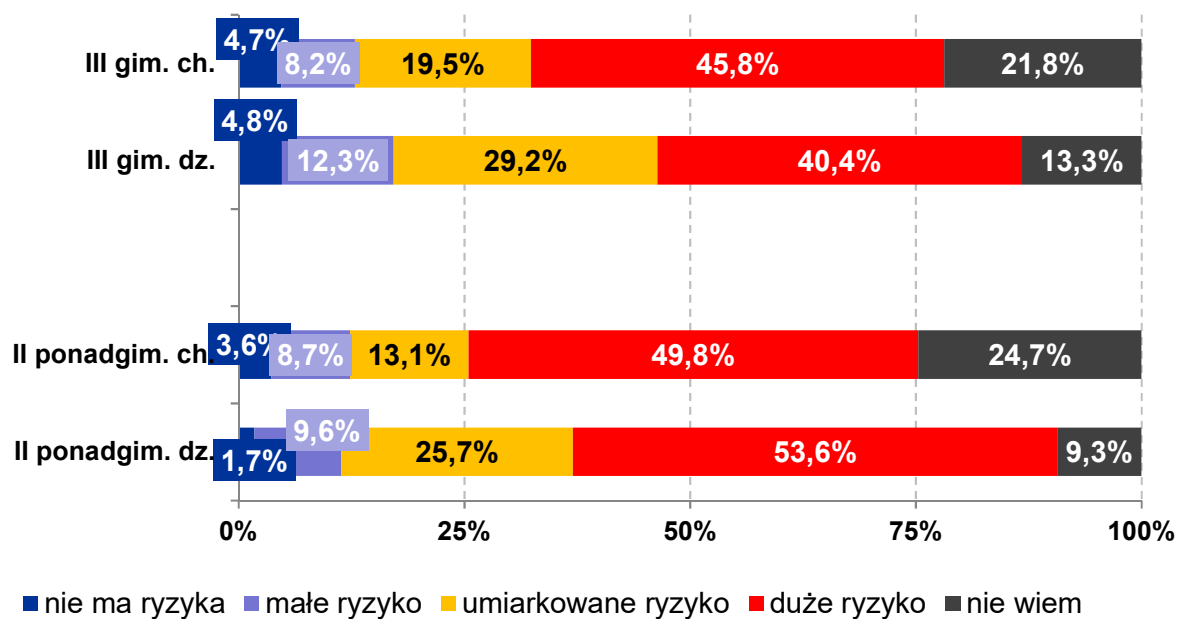
Podobnie jak w przypadku amfetaminy, również pytając o ecstasy odnotowano duże odsetki odpowiedzi wskazujących na brak wiedzy nt. ryzyka związanego z jego regularnym używaniem, szczególnie wśród chłopców. Odpowiedzi „nie wiem” udzieliło 29,5% chłopców w gimnazjach oraz 28,7% w starszej grupie. **Wynik ten wskazuje na potrzebę intensyfikowania skutecznych działań edukacyjnych w tym zakresie.**

15. Ocena ryzyka związanego z używaniem narkotyków

Ryzyko związane z używaniem narkotyków

Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę ?

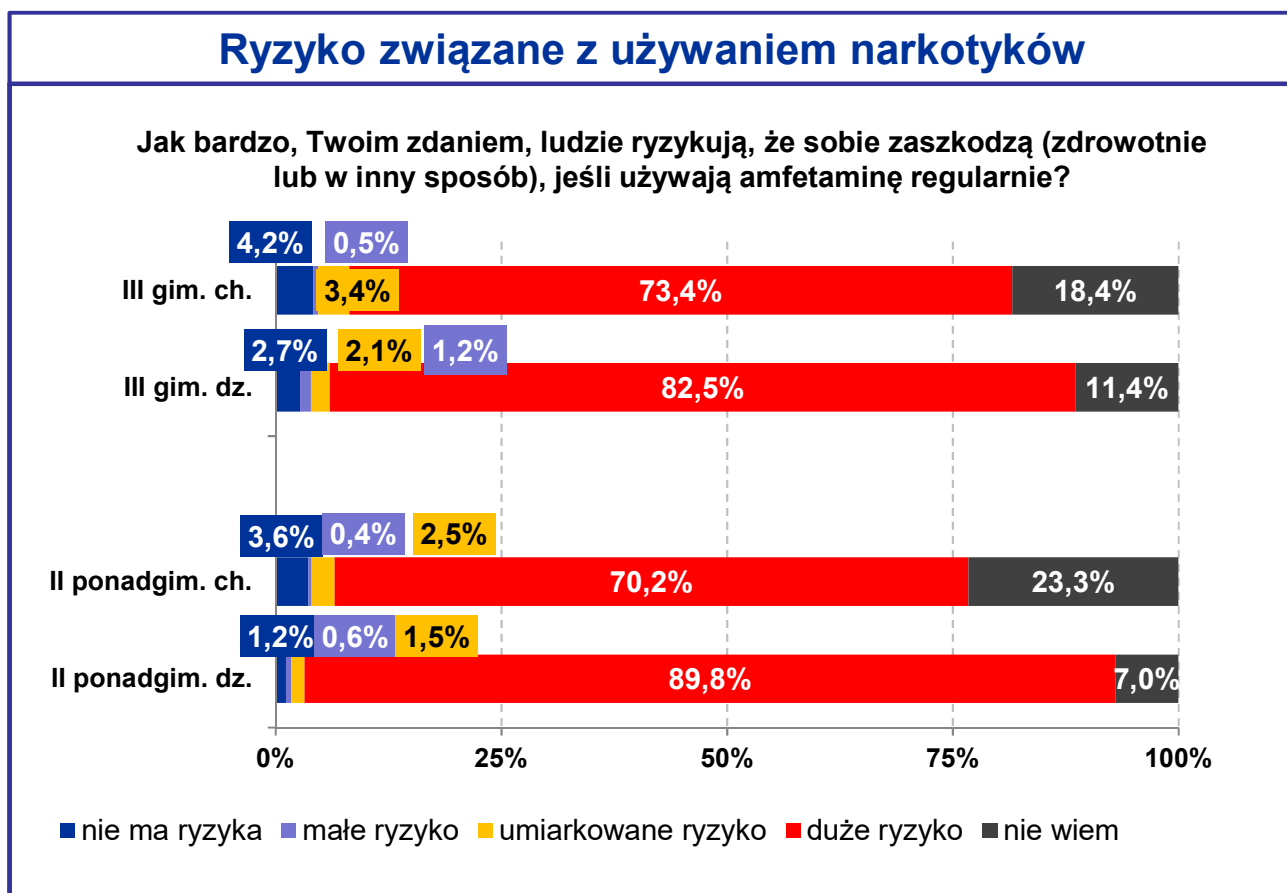

Wykres 100: Ocena ryzyka sporadycznego używania amfetaminy - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	365
III kl. gim. dziewczęta	342
II kl. ponadgim. chłopcy	355
II kl. ponadgim. dziewczęta	268

15. Ocena ryzyka związanego z używaniem narkotyków

Wykres 101: Ocena ryzyka regularnego używania amfetaminy - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

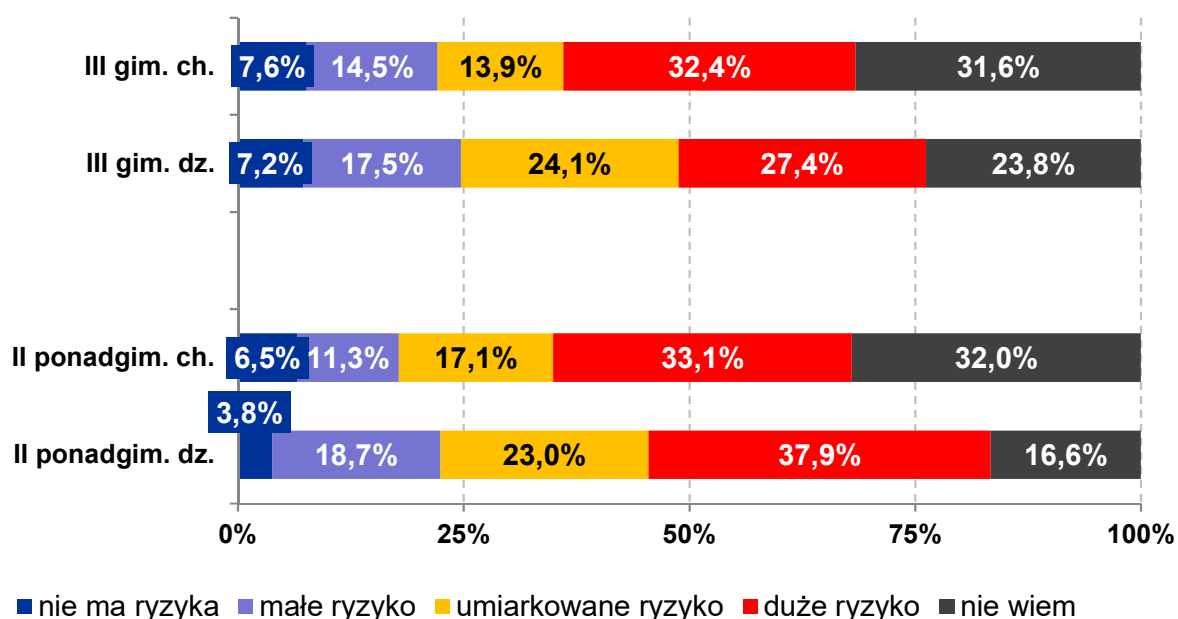
	N
III kl. gim. chłopcy	365
III kl. gim. dziewczęta	342
II kl. ponadgim. chłopcy	355
II kl. ponadgim. dziewczęta	268

15. Ocena ryzyka związanego z używaniem narkotyków

Ryzyko związane z używaniem narkotyków

Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy?

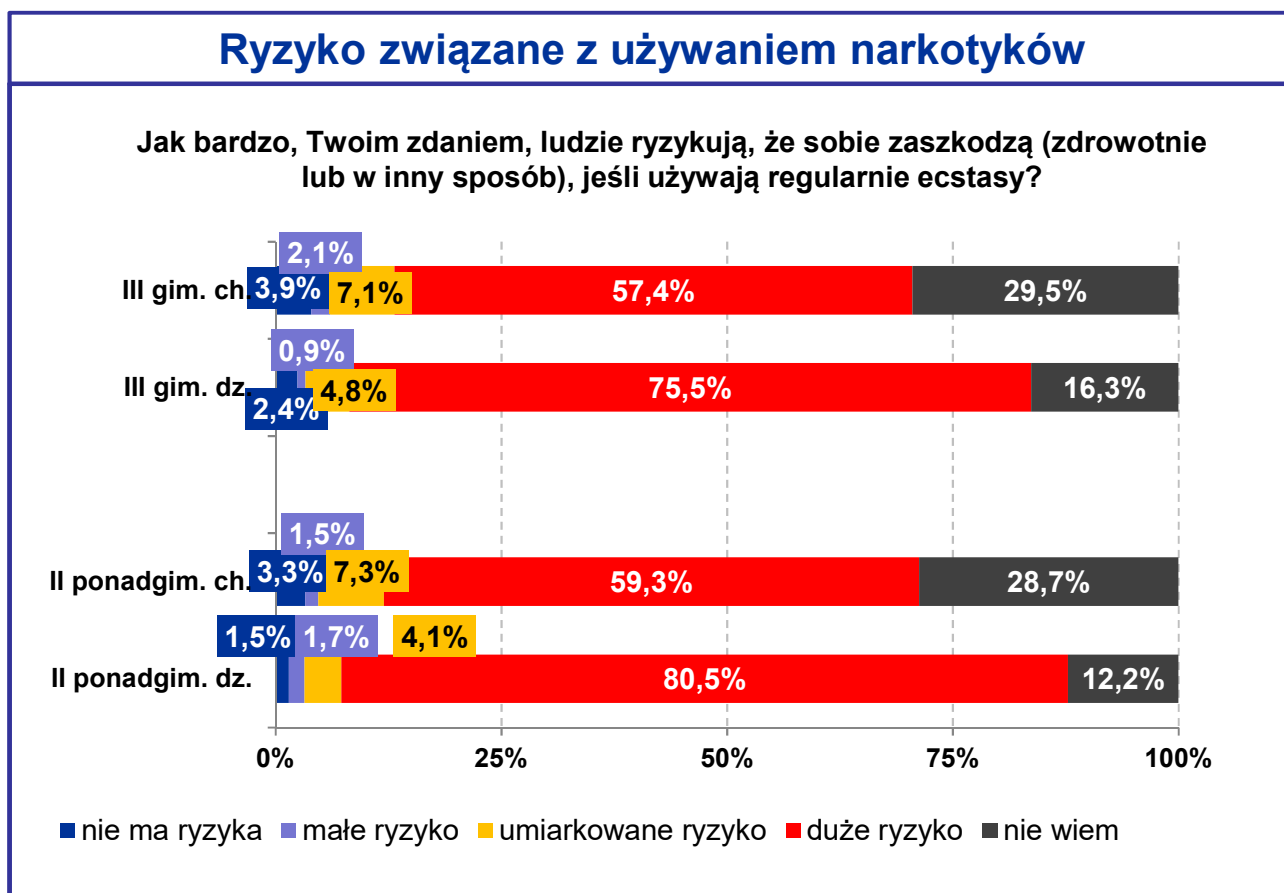

Wykres 102: Ocena ryzyka sporadycznego używania ecstasy - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	365
III kl. gim. dziewczęta	342
II kl. ponadgim. chłopcy	355
II kl. ponadgim. dziewczęta	268

15. Ocena ryzyka związanego z używaniem narkotyków

Wykres 103: Ocena ryzyka regularnego używania ecstasy - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	365
III kl. gim. dziewczęta	341
II kl. ponadgim. chłopcy	355
II kl. ponadgim. dziewczęta	268

16. Częstotliwość używania innych narkotyków

16. Częstotliwość używania innych narkotyków

LSD oraz grzyby halucynogenne (wykres 104 i 105)

LSD i innych środków halucynogennych próbowało 4,8% dziewcząt i 2,9% chłopców uczących się w trzecich klasach gimnazjum, zaś w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych takie próby miało za sobą 4,1% dziewcząt i 5,1% chłopców. Różnice w rozpowszechnieniu LSD wśród dziewcząt i chłopców w obu rocznikach nie są istotne statystycznie.

Grzybów halucynogennych próbowało w swoim życiu więcej chłopców niż dziewcząt. W trzecich klasach gimnazjum było to 3,2% chłopców i 1,2% dziewcząt. W przypadku klas drugich ponadgimnazjalnych takie doświadczenia miało 3,3% chłopców i 0,3% dziewcząt. Różnica odnotowana w klasach starszych jest istotna statystycznie.

Kokaina i crack (wykresy 106 i 107)

Wśród uczniów klas trzecich gimnazjum 3,6% dziewcząt i 1,3% chłopców choć raz w życiu użyło kokainy. W klasach drugich było to 2,4% dziewcząt i 0,7% chłopców. Różnice w odsetkach dziewcząt i chłopców stosujących kokainę w ramach badanych roczników nie były istotne statystycznie. Odnotowano również stosunkowo niskie odsetki osób używających crack: 1,8% wśród dziewcząt i 1,3% wśród chłopców z trzecich klas szkół gimnazjalnych. Wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych żaden z respondentów nie zażywał cracku.

Heroina i polska heroina („kompot”) (wykres 108 i 109)

Do używania heroiny przyznało się 1,1% chłopców i 1,5% dziewcząt z klas trzecich gimnazjum oraz 1,1% chłopców i 1,2% dziewcząt z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Polskiej heroiny użyło 0,3% młodszych chłopców, 1,5% gimnazjalistek oraz 1,1% chłopców i 0,6% dziewcząt z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. W przypadku obu środków różnice w tym zakresie między płciami nie są istotne statystycznie.

Narkotyki wstrzykiwane i sterydy anaboliczne (wykresy 110 i 111)

Do stosowania narkotyków wstrzykiwanych przyznało się 0,8% młodszych chłopców i 0,6% młodszych dziewcząt oraz 0,7% starszych chłopców i 0,9% starszych dziewcząt. W przypadku rozpowszechnienia sterydów anabolicznych wyższe odsetki stosujących te substancje odnotowano wśród chłopców, jednak różnice te nie były istotne statystycznie. Do użycia sterydów anabolicznych przyznało się 1,5% dziewcząt i 2,1% chłopców z klas trzecich gimnazjum oraz 0,7% chłopców z klas drugich szkół ponadgimnazjalnych i 0,3% dziewcząt. Różnice nie są istotne.

GHB (wykres 112)

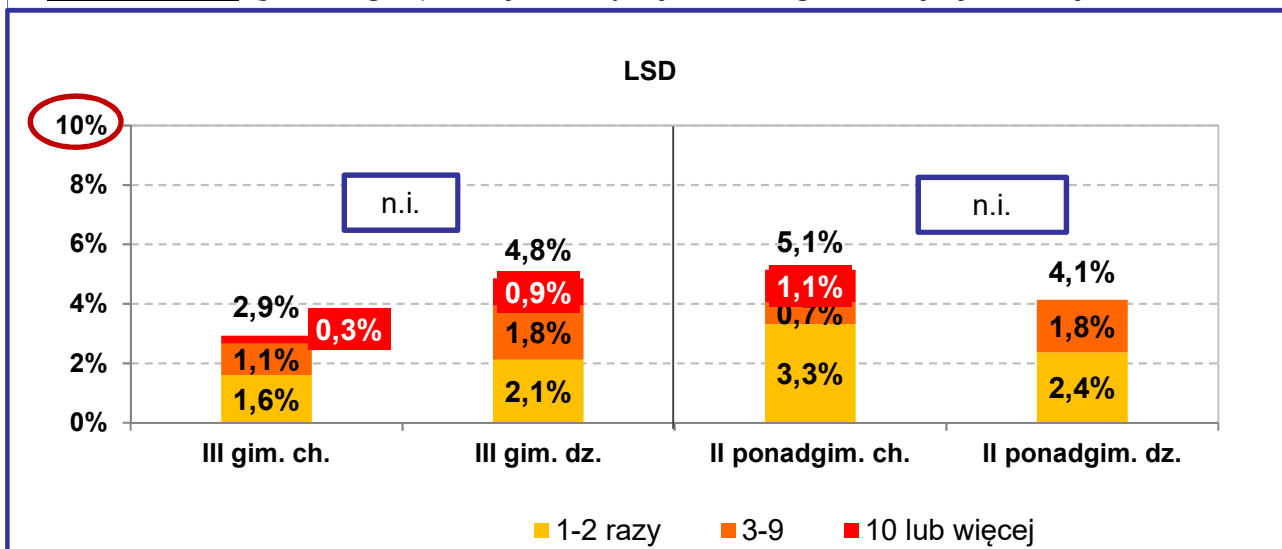
GHB, obok stosowania w celach przestępczych („pigułka gwałtu”), bywa również stosowany świadomie, w celach euforyzujących. Deklaracje odnośnie stosowania GHB były udziałem 1,1% chłopców z trzecich klas gimnazjum oraz 0,7% chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Wśród dziewcząt z młodszej badanej grupy wiekowej odnotowano 0,6% wskazań, wśród starszych nie odnotowano przypadków stosowania GHB. Podane różnice pomiędzy chłopcami i dziewczętami nie są istotne statystycznie.

16. Częstotliwość używania innych narkotyków

Używanie narkotyków

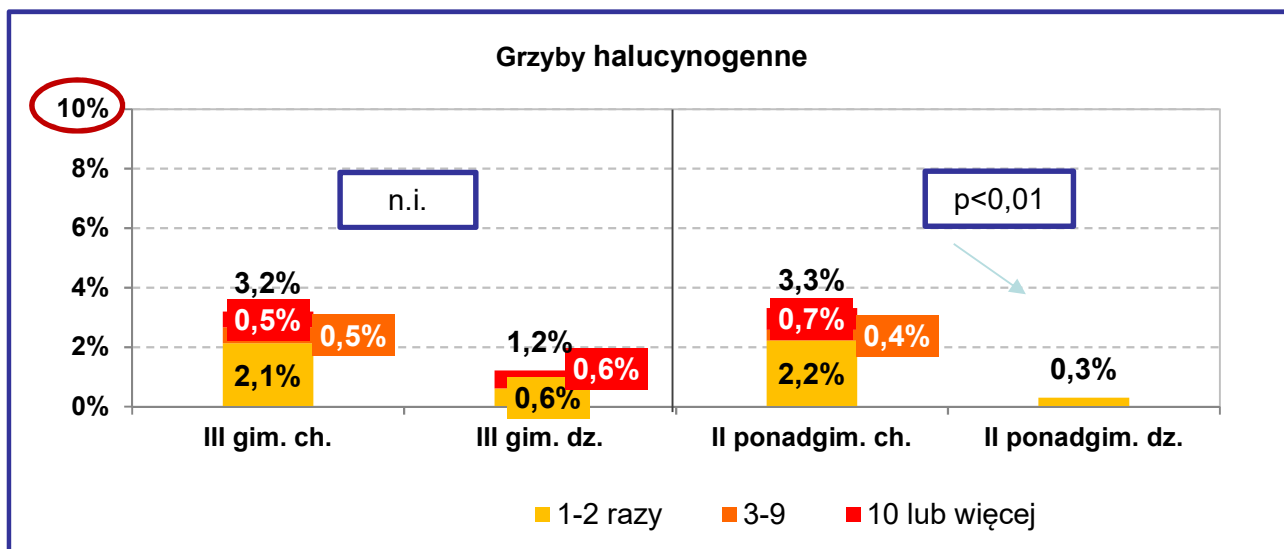
Ile razy w życiu, (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać któregoś z niżej wymienionych środków?

Wykres 104: Rozpowszechnienie używania LSD – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	361
III kl. gim. dziewczęta	340
II kl. ponadgim. chłopcy	351
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

Ile razy w życiu, (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać któregoś z niżej wymienionych środków?

Wykres 105: Rozpowszechnienie używania grzybów halucynogennych – klasy III G i II PG, wyniki na płeć.

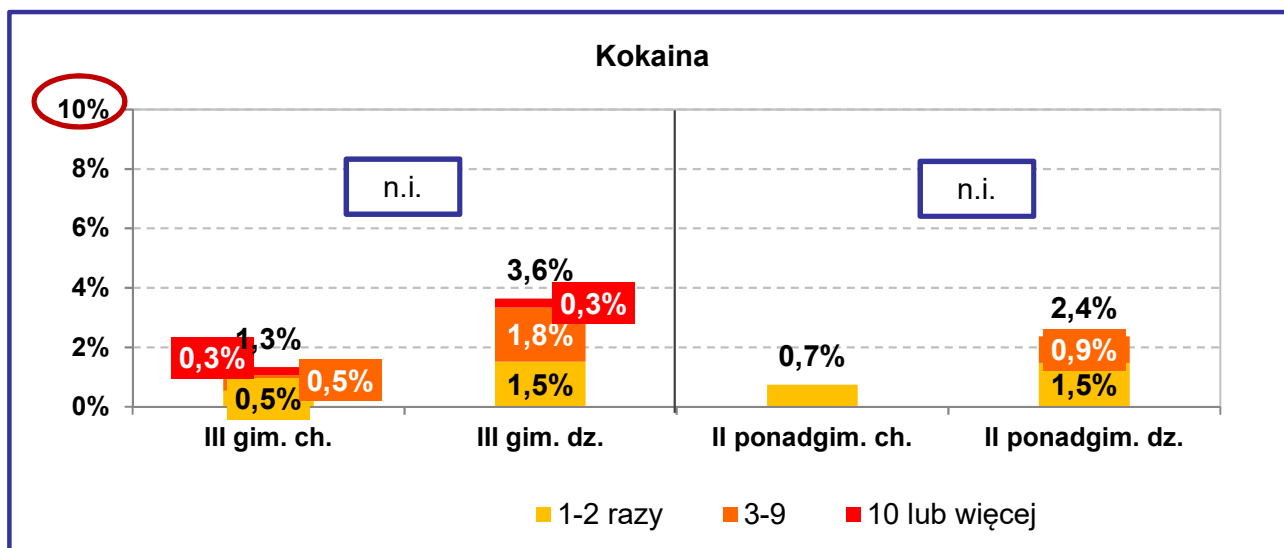
	N
III kl. gim. chłopcy	361
III kl. gim. dziewczęta	340
II kl. ponadgim. chłopcy	351
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

16. Częstotliwość używania innych narkotyków

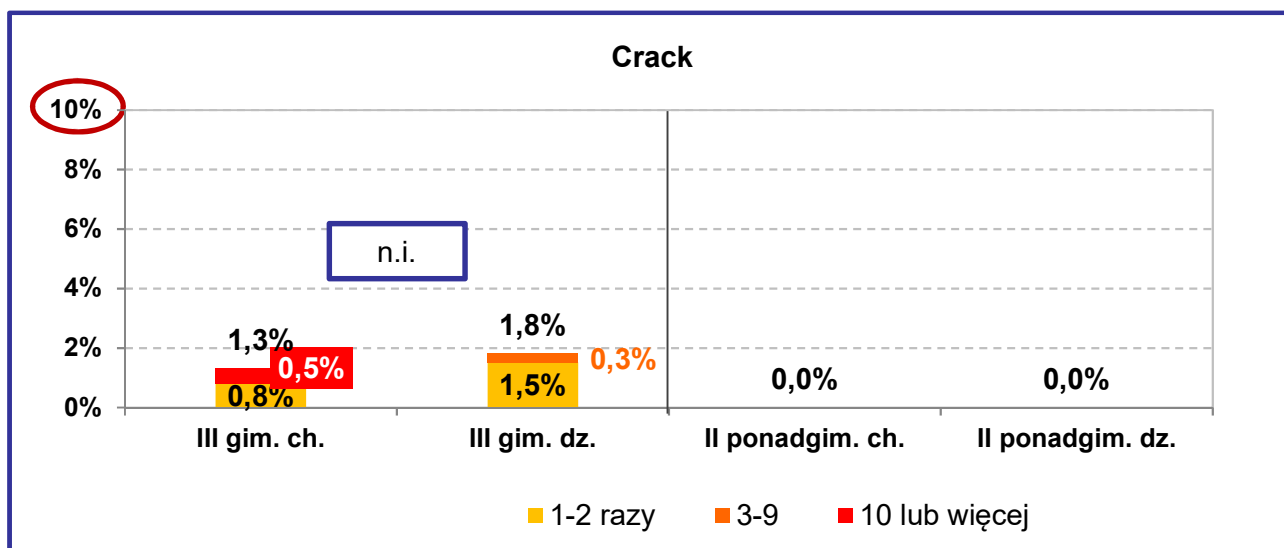
Używanie narkotyków

Ile razy w życiu, (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać któregoś z niżej wymienionych środków?

Wykres 106: Rozpowszechnienie używania kokainy – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	361
III kl. gim. dziewczęta	340
II kl. ponadgim. chłopcy	351
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

Wykres 107: Rozpowszechnienie używania cracku – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

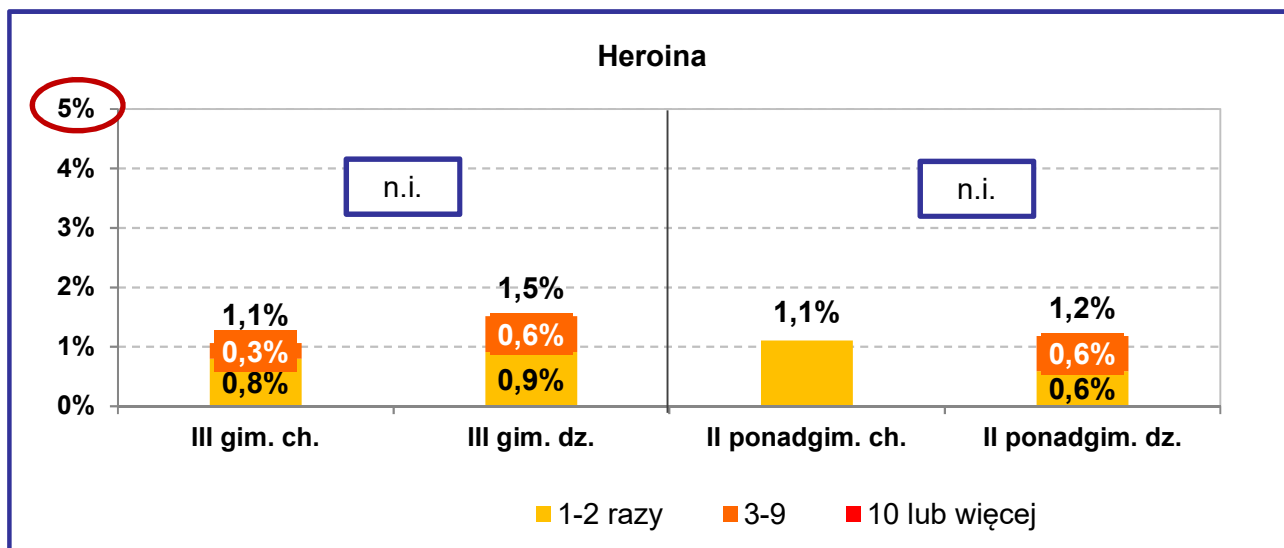
	N
III kl. gim. chłopcy	361
III kl. gim. dziewczęta	340
II kl. ponadgim. chłopcy	351
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

16. Częstotliwość używania innych narkotyków

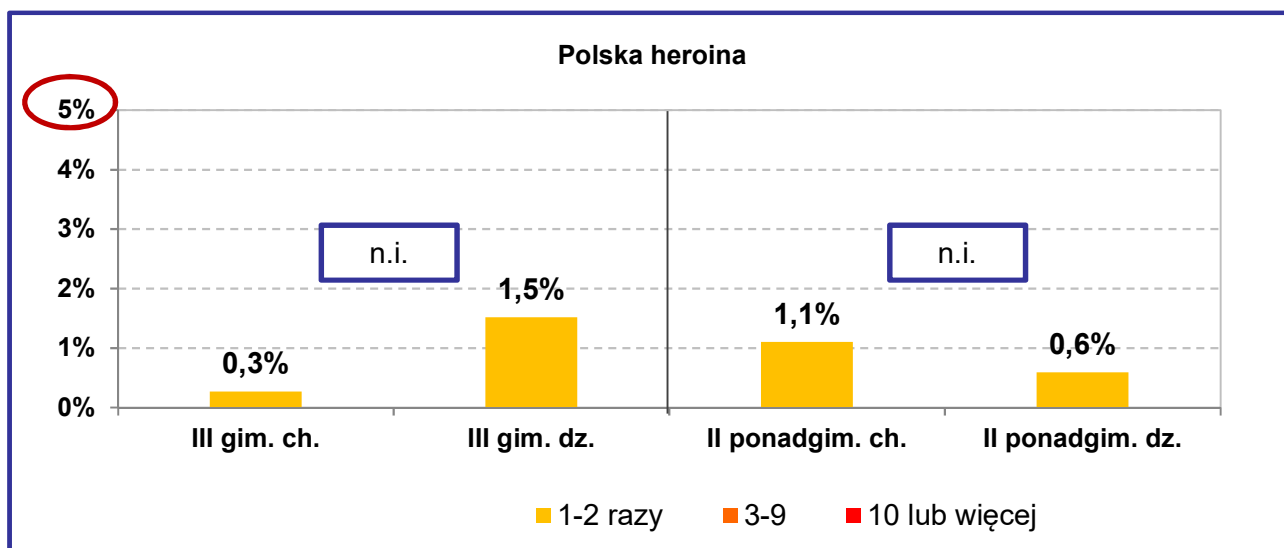
Używanie narkotyków

Ile razy w życiu, (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać któregoś z niżej wymienionych środków?

Wykres 108: Rozpowszechnienie używania heroiny – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	361
III kl. gim. dziewczęta	340
II kl. ponadgim. chłopcy	351
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

Wykres 109: Rozpowszechnienie używania polskiej heroiny „kompotu” – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

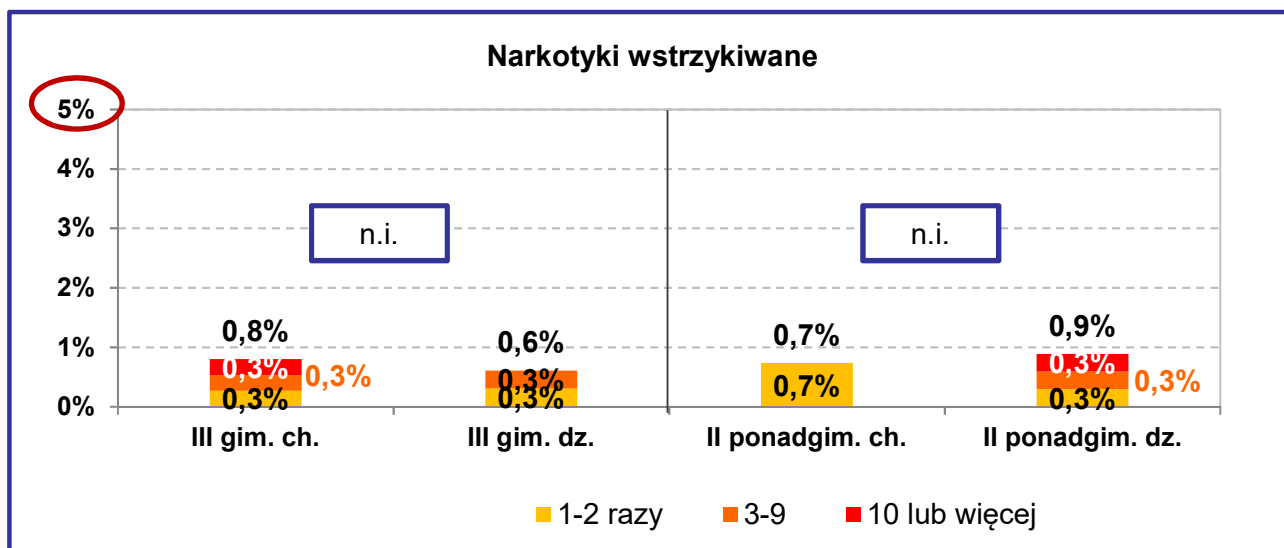
	N
III kl. gim. chłopcy	361
III kl. gim. dziewczęta	340
II kl. ponadgim. chłopcy	351
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

16. Częstotliwość używania innych narkotyków

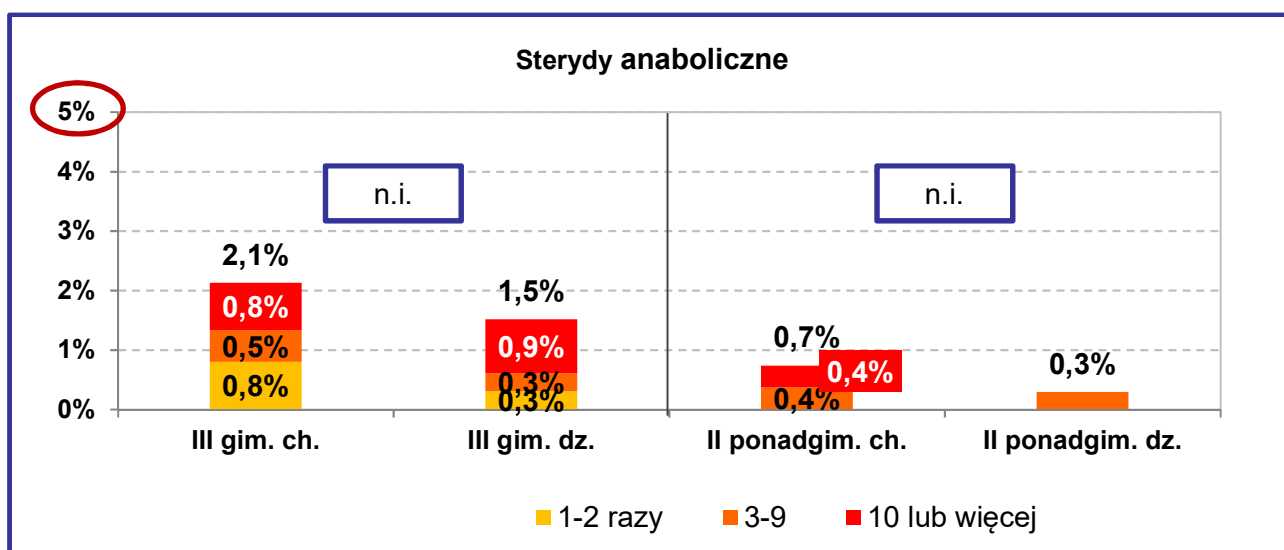
Używanie narkotyków

Ile razy w życiu, (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać któregoś z niżej wymienionych środków?

Wykres 110: Rozpowszechnienie używania narkotyków wstrzykiwanych – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	361
III kl. gim. dziewczęta	340
II kl. ponadgim. chłopcy	351
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

Wykres 111: Rozpowszechnienie używania sterydów anabolicznych – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

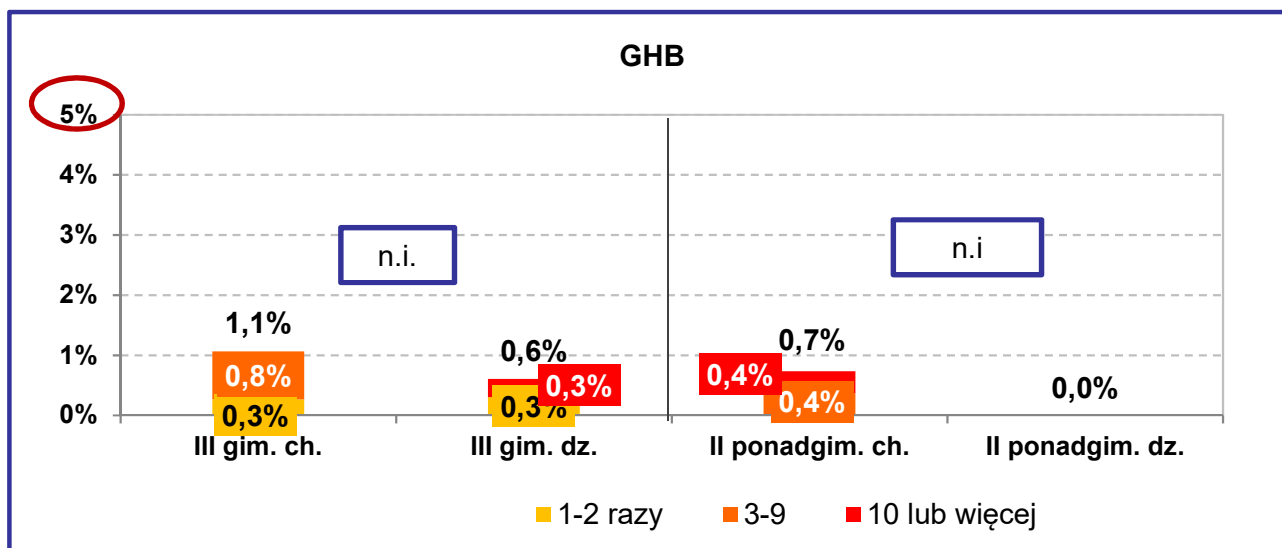
	N
III kl. gim. chłopcy	361
III kl. gim. dziewczęta	340
II kl. ponadgim. chłopcy	351
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

16. Częstotliwość używania innych narkotyków

Używanie narkotyków

Ile razy w życiu, (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać któregoś z niżej wymienionych środków?

Wykres 112: Rozpowszechnienie używania GHB – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

	N
III kl. gim. chłopcy	361
III kl. gim. dziewczęta	340
II kl. ponadgim. chłopcy	351
II kl. ponadgim. dziewczęta	264

17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków

17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków

W kwestionariuszu poproszono respondentów, aby określili częstotliwość przykrych sytuacji, których doświadczyli w ciągu ostatnich 12 miesięcy z powodu używania narkotyków. Pytano o takie sytuacje jak:

- bójka, wypadek lub uszkodzenie ciała, poważne problemy z rodzicami, poważne problemy z przyjaciółmi,
- gorsze wyniki w nauce lub pracy, bycie ofiarą rabunku/kradzieży, kłopoty z policją, interwencja pogotowia ratunkowego,
- seks bez zabezpieczenia oraz niechciane doświadczenie seksualne.

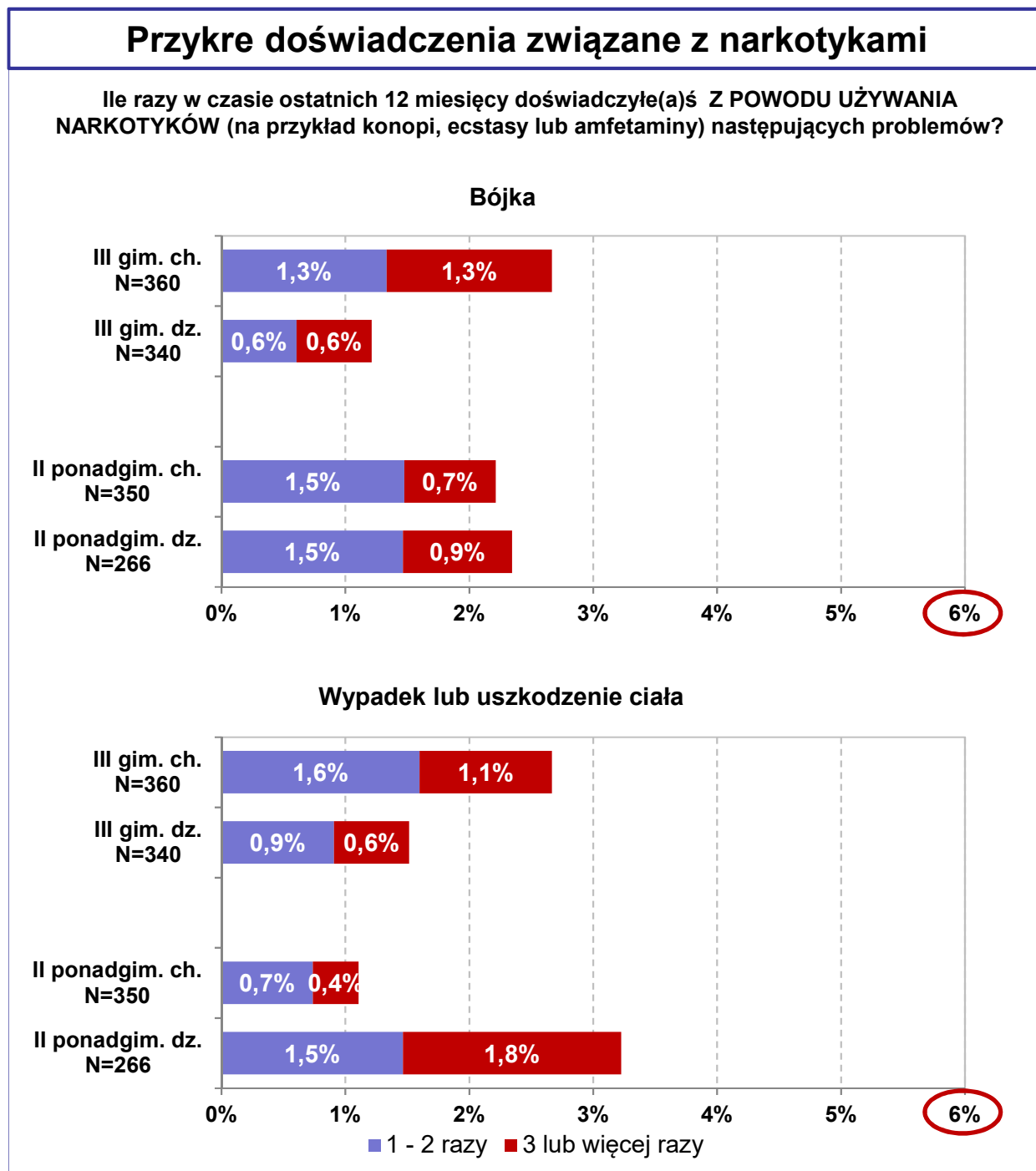
Warto zaznaczyć, że nie obserwujemy prawidłowości, w których przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków przydarzają się częściej uczniom starszym lub młodszym, bądź dziewczętom lub chłopcom. Różnice ze względu na wiek i płeć występują w zależności od typu przykrych konsekwencji (wykresy 113-117).

Zasadniczo warto zauważyć, że przykre doświadczenia po użyciu narkotyków były udziałem relatywnie niewielkiego odsetka uczniów. **Najczęściej wskazywane przez badanych kategorie problemów to:**

- **bójka** (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 2,2%, dziewczęta: 2,4%; trzecie klasy gimnazjum - chłopcy: 2,6%, dziewczęta: 1,2%),
- **poważne problemy z przyjaciółmi** (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 2,2%, dziewczęta: 4,1%; trzecie klasy gimnazjum – 1,6% oraz 3,6%),
- **gorsze wyniki w nauce lub pracy** (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 2,9%, dziewczęta: 4,7%; trzecie klasy gimnazjum - chłopcy: 1,9%, dziewczęta: 3,9%),
- **poważne problemy z rodzicami** (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 1,4%, dziewczęta: 2,6%; trzecie klasy gimnazjum – 2,7% oraz 3%),
- **kłopoty z policją** (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 2,2%, dziewczęta: 1,5%; trzecie klasy gimnazjum – chłopcy: 1,9%, dziewczęta: 1,5%),
- **wypadek lub uszkodzenie ciała** (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 1,1%, dziewczęta: 3,3%; trzecie klasy gimnazjum – chłopcy: 2,7%, dziewczęta: 1,5%),
- **seks bez zabezpieczenia** (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 2,5%, dziewczęta: 1,2%; trzecie klasy gimnazjum – chłopcy: 2,6%, dziewczęta: 3,6%),
- **niechciane doświadczenia seksualne** (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 0,8%, dziewczęta: 1,5%; trzecie klasy gimnazjum – chłopcy: 0,8%, dziewczęta: 1,5%),
- **interwencja pogotowia ratunkowego** (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: brak, dziewczęta: 0,9%; trzecie klasy gimnazjum – chłopcy: 0,3%, dziewczęta: 0,9%),
- **bycie ofiarą rabunku lub kradzieży** (drugie klasy ponadgimnazjalne – chłopcy: 0,4%, dziewczęta: 0,6%; trzecie klasy gimnazjum – chłopcy: 0,8%, dziewczęta: 0,6%).

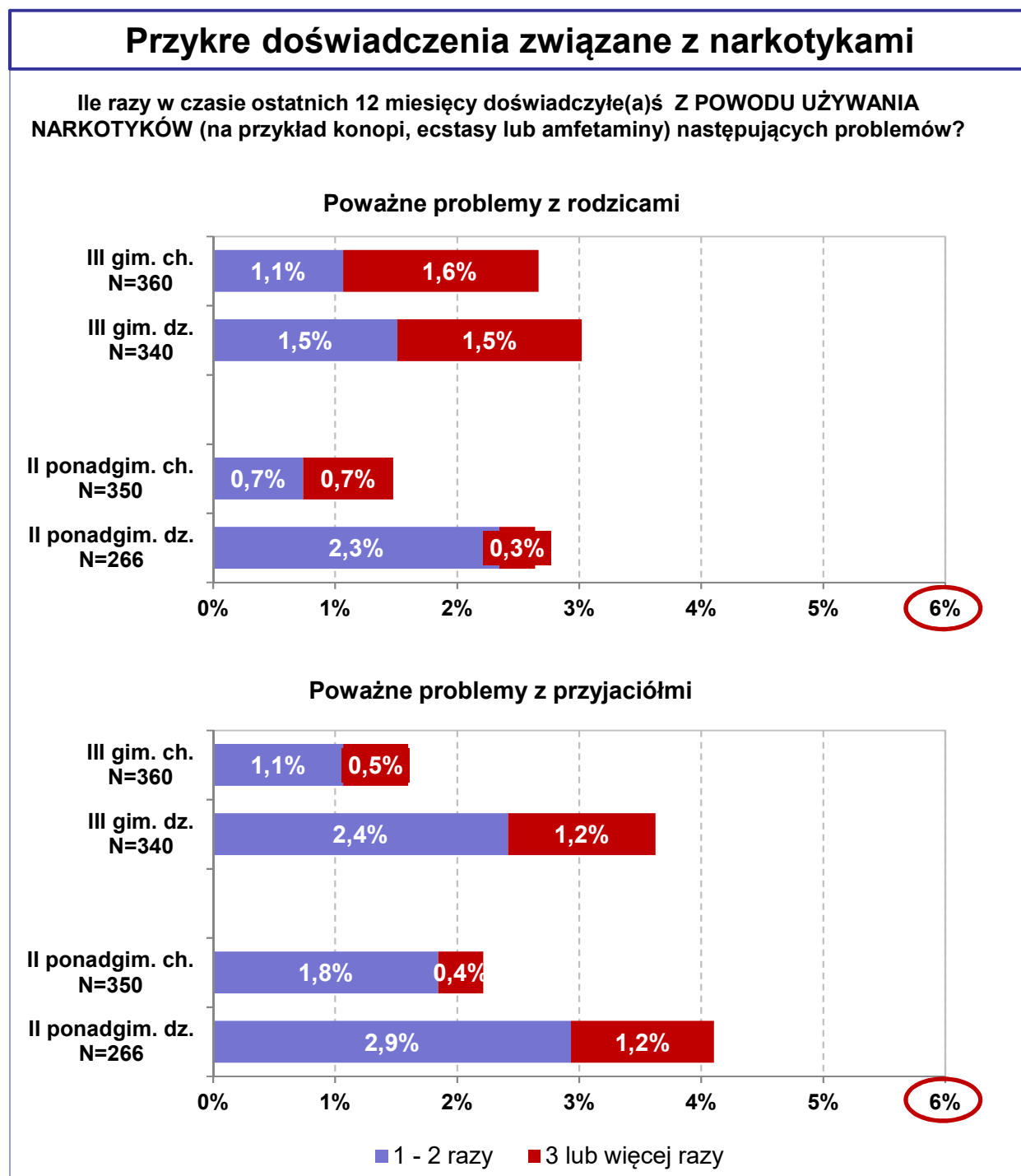
17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków

Wykres 113: Przykre doświadczenia po użyciu narkotyków - ostatni rok - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

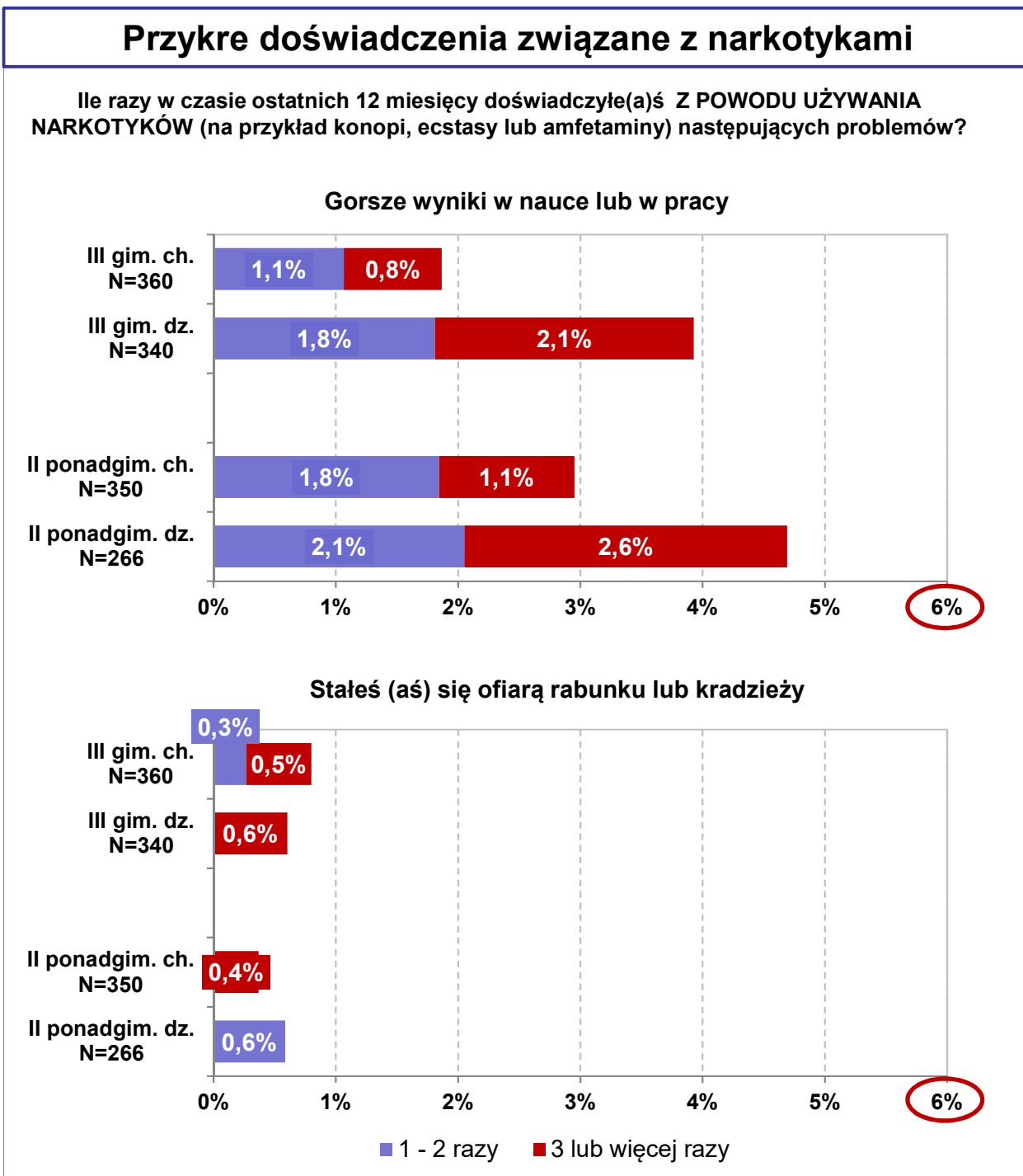
17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków

Wykres 114: Negatywne doświadczenia po użyciu narkotyków - ostatni rok - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

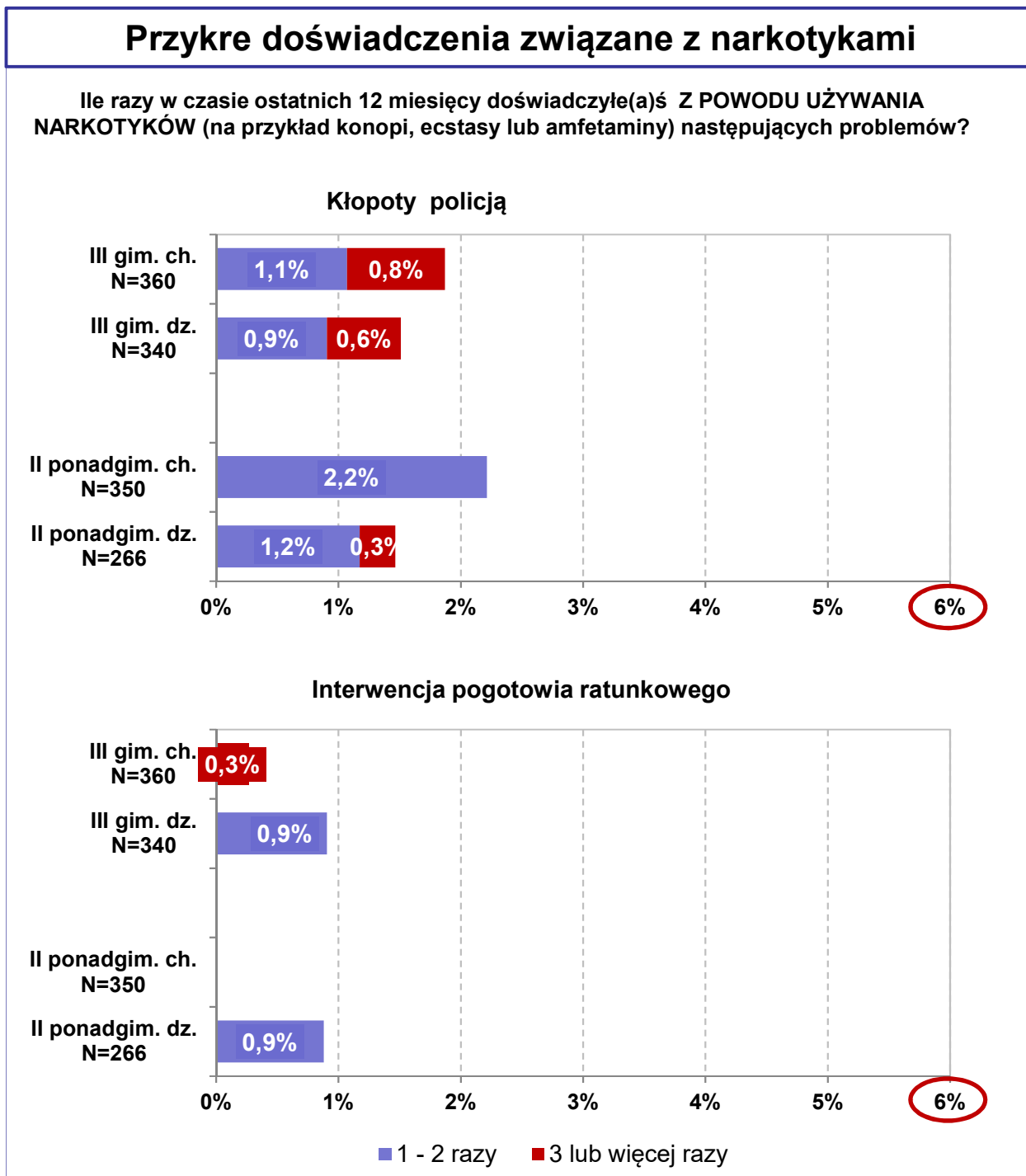
17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków

Wykres 115: Negatywne doświadczenia po użyciu narkotyków - ostatni rok - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

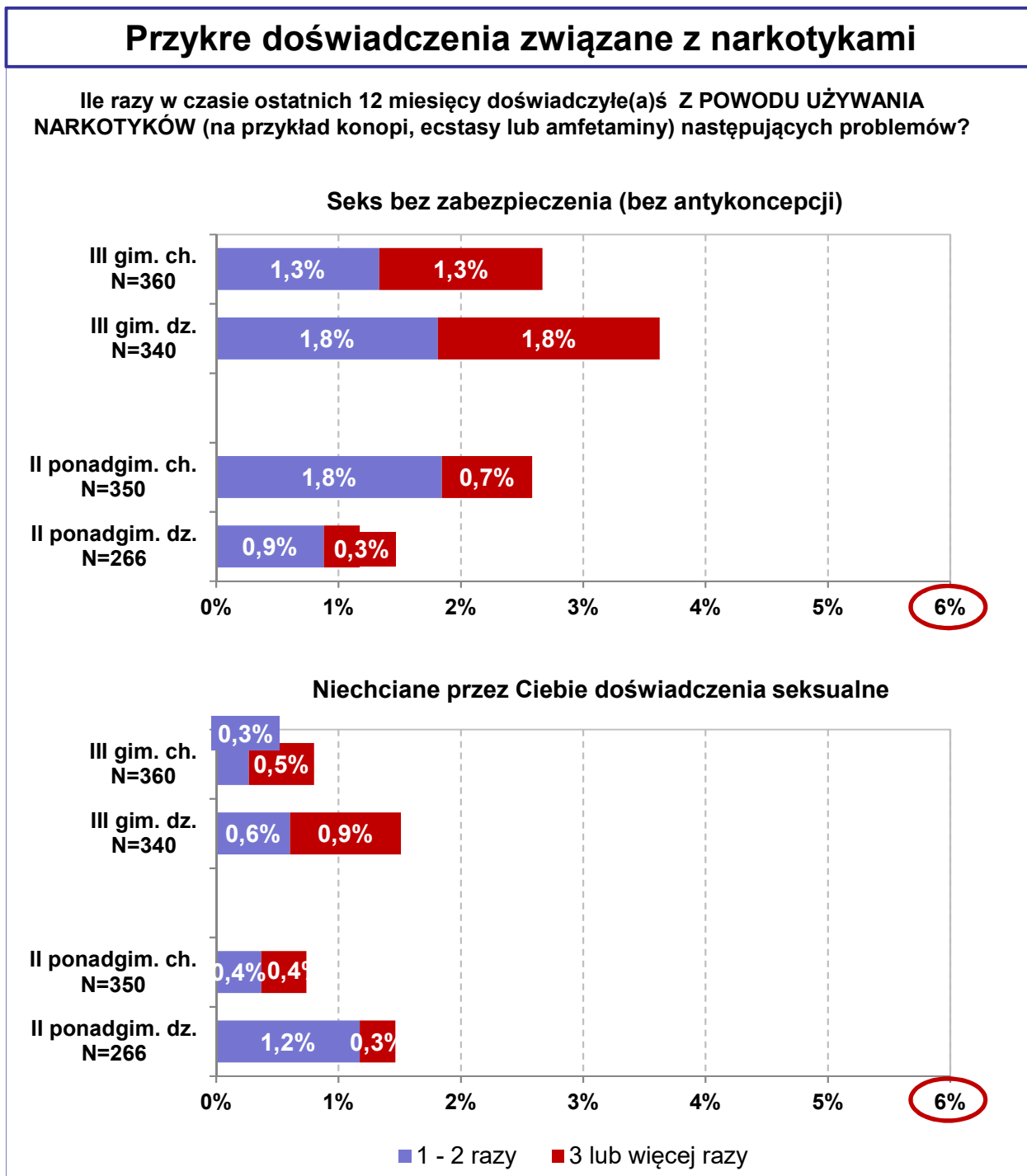
17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków

Wykres 116: Negatywne doświadczenia po użyciu narkotyków - ostatni rok - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

17. Przykre doświadczenia związane z używaniem narkotyków

Wykres 117: Przykre doświadczenia po użyciu narkotyków - ostatni rok - klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

18. Przemoc rówieśnicza - perspektywa sprawców

18. Przemoc rówieśnicza - perspektywa sprawców

Na podstawie odpowiedzi na pytania o częstotliwość podejmowania zachowań noszących znamiona przemocy, wyodrębniono kategorię osób, zdefiniowaną jako „**sprawcy przemocy**”. **Zaliczono do niej tych respondentów, którzy przyznali, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło im się podejmować choć jedno zachowanie z poniższej listy:**

- uczestniczyć w grupie dokuczającej innym;
- uczestniczyć w grupie, która bije innych;
- uczestniczyć w grupie, która rozpoczyna bójki z innymi grupami;
- rozpocząć z kimś bójkę indywidualnie;
- ukraść coś wartego co najmniej 100 zł;
- włamać się w celu kradzieży.
- celowo zniszczyć coś wartościowego
- stosować cyberprzemoc

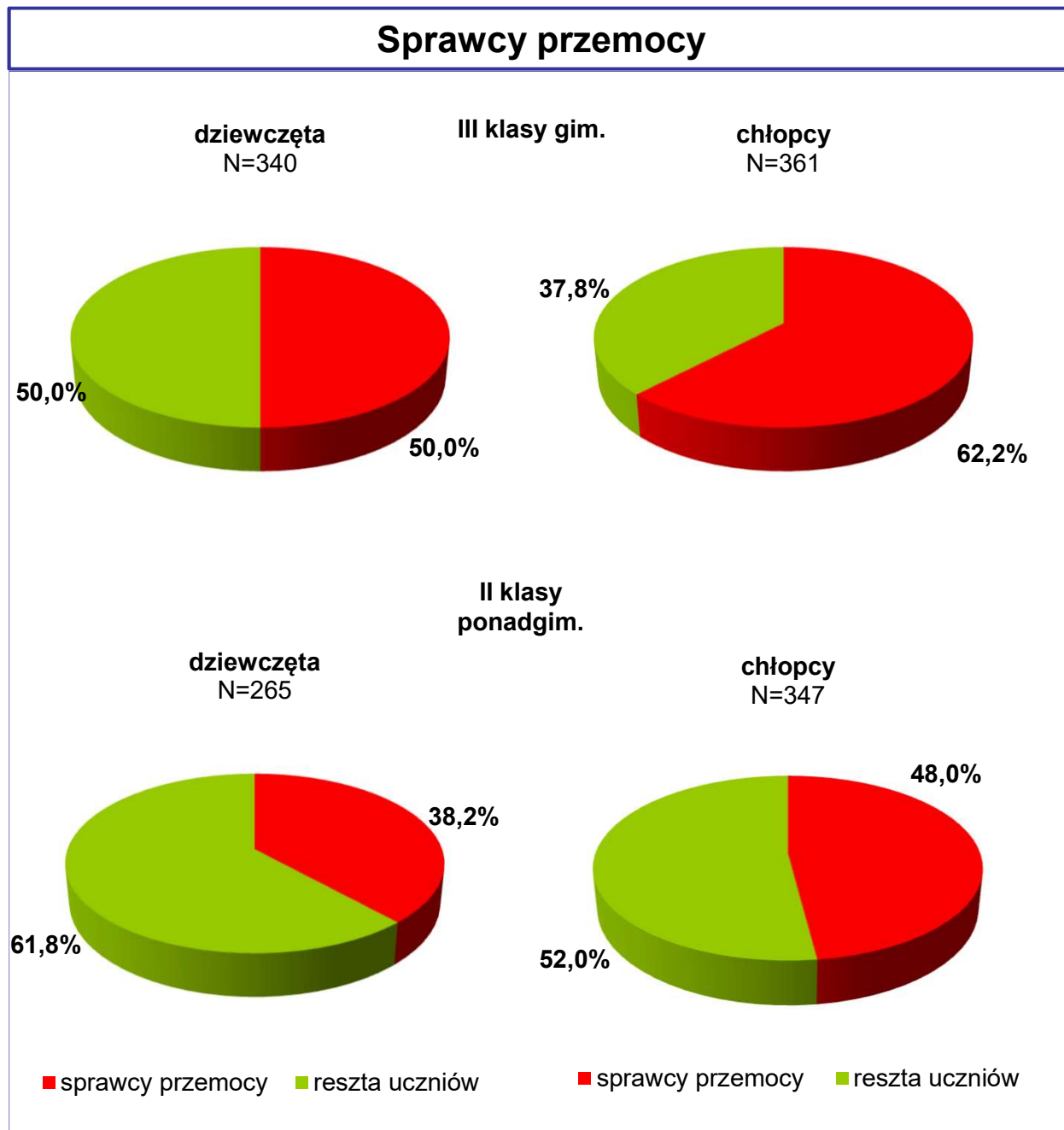
Analiza tak zagregowanych danych wskazuje na wysoki poziom stosowania przemocy, zwłaszcza wśród chłopców. Do wyróżnionej kategorii możemy zaliczyć prawie dwie trzecie uczestniczących w badaniu młodszych chłopców (62,2%). W populacji starszych odsetek sprawców kształtował się na nieco niższym poziomie: 48%. W przypadku dziewcząt analogiczne odsetki były niższe (choć także należy uznać je za wysokie) i wyniosły odpowiednio 50% i 38,2%.

Obraz wyłaniający się z tych danych wydaje się bardzo niepokojący. Proporcje między sprawcami przemocy a tzw. „normalnymi uczniami” wykraczają daleko poza akceptowalny model. Skoro w grupie chłopców (z obydwu badanych roczników) osoby, które dopuściły się jakiegoś aktu przemocy stanowią połowę i więcej badanej populacji, oznacza to, że **zjawiska, które mają charakter patologiczny, stały się w tej grupie czymś powszechnym**. Taki wniosek potwierdza fakt, że prawie połowa sprawców przemocy doświadczyło jej także na sobie (było jej ofiarą).

W badaniu z 2015 roku odsetek uczniów, którzy byli sprawcami przemocy wyniósł 51,4% w całej badanej grupie. Był więc zbliżony do wartości obserwowanych obecnie tj.w roku 2019. Nie odnotowano więc w okresie ostatnich 4 lat poprawy w tym zakresie.

18. Przemoc rówieśnicza - perspektywa sprawców

Wykres 118: Odsetki uczniów, którzy podjęli choć jedno zachowanie noszące znamiona przemocy w ostatnim roku – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

18. Przemoc rówieśnicza – perspektywa sprawców

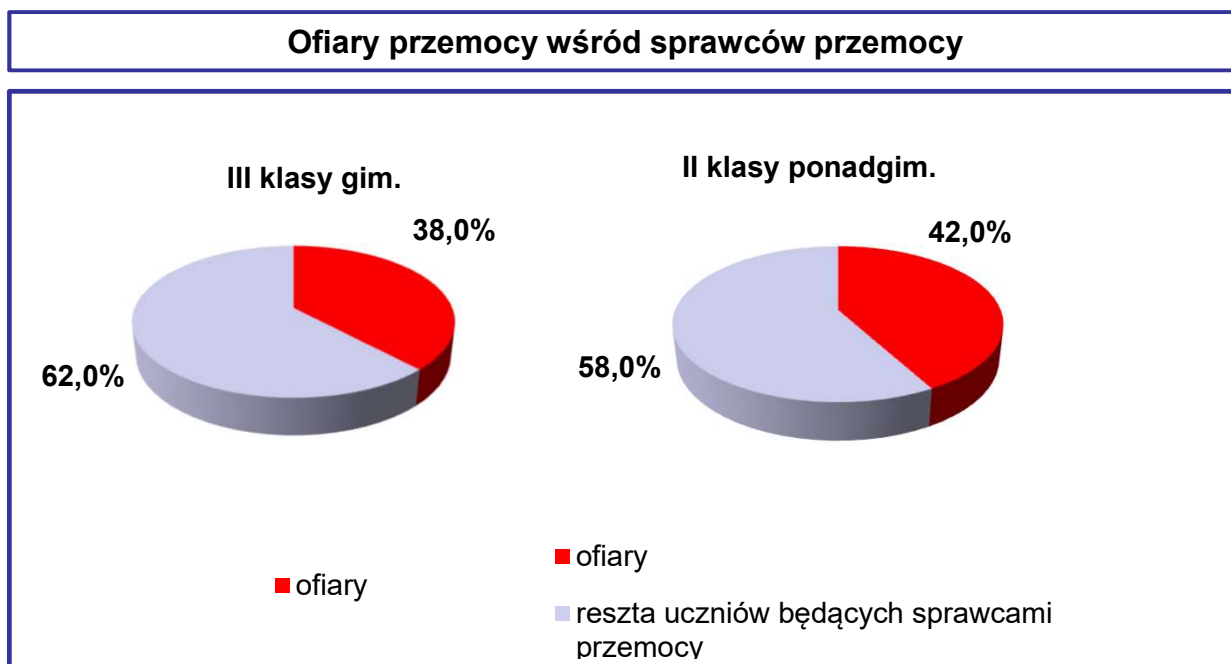
Szczegółowe analizy wskazują, że w zdecydowanej większości kategorii doświadczeń związanych z przemocą, jej sprawcami częściej niż dziewczęta byli chłopcy (w obydwu badanych typach szkół).

Jak pokazują tabele 18, 19 i 20, najczęstsze formy przemocy podejmowanej przez uczniów, zgodnie z ich deklaracjami to:

- **bycie w grupie dokuczającej innym:** 38,4% uczniów w trzecich klasach gimnazjów i 27% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych;
- **wysyłanie do innych osób złośliwych wiadomości na ich temat przez Internet:** 33,6% i 23,6%;
- **rozsyłanie przez Internet złośliwych komentarzy na temat innych osób:** 20,5% i 14,7%;
- **indywidualne rozpoczynanie bójki:** 14,5% i 9%;
- uczestnictwo w grupie, która bije innych: 12,5% i 5,9%;
- grożenie komuś w internecie: 11,9% i 7,3%
- uczestnictwo w grupie, która rozpoczyna bójki z innymi grupami: 9,8% i 5,1%;

Zachowania nacechowane przemocą występowały w większości kategorii z większą częstotliwością wśród gimnazjalistów niż wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Istotny jest także fakt, że ponad jedna trzecia sprawców przemocy w klasach trzecich gimnazjum (38%) i niemal połowa w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych (42%) stwierdziło, iż w roku poprzedzającym badanie było także ofiarami przemocy.

Wykres 119: Odsetki **sprawców przemocy**, którzy deklarowali, że byli w ciągu ostatniego roku także **ofiarami przemocy** – klasy III G i II PG.

18. Przemoc rówieśnicza - perspektywa sprawców

Sprawcy przemocy				
W czasie ostatnich 12 miesięcy, jak często zdarzyło Ci się? Być w grupie dokuczającej innym				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	61,6%	20,6% ↑	10,0%	7,7% ↑
II klasy ponadgim. N=616	73,0%	15,4%	8,5%	3,1%
Uczestniczyć w grupie, która bije innych				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	87,5%	7,4% ↑	2,9%	2,2% ↑
II klasy ponadgim. N=616	94,1%	3,0%	2,0%	0,9%
Uczestniczyć w grupie, która rozpoczyna bójki z innymi grupami				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	90,2%	5,8% ↑	2,5%	1,5% ↑
II klasy ponadgim. N=616	94,9%	3,5%	0,9%	0,7%
Rozpocząć bójkę indywidualnie				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	85,5%	10,0% ↑	2,9%	1,7% ↑
II klasy ponadgim. N=616	91,0%	6,6%	1,9%	0,5%

Tabela 18: Częstotliwość różnych zachowań przemocowych podejmowanych przez uczniów w ostatnim roku przed badaniem – klasy III G i II PG. Strzałkami oznaczono wzrost odsetków.

18. Przemoc rówieśnicza - perspektywa sprawców

Sprawcy przemocy				
W czasie ostatnich 12 miesięcy, jak często zdarzyło Ci się?				
Ukraść coś wartego co najmniej 100 złotych				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	96,8%	2,0%	0,3%	1,0%
II klasy ponadgim. N=616	97,8%	1,0%	0,3%	0,9%
Włamać się w celu kradzieży				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	97,3%	0,9%	0,7%	1,1%
II klasy ponadgim. N=616	98,1%	1,0%	0,3%	0,6%
Celowo zniszczyć własność publiczną lub prywatną				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	87,7%	8,7%	2,2%	1,4%
II klasy ponadgim. N=616	91,6%	5,9%	1,5%	1,0%
Sprzedzić coś kradzionego				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	96,2%	1,1%	0,8%	1,8%
II klasy ponadgim. N=616	97,4%	1,4%	0,5%	0,6%

Tabel 19: Częstotliwość różnych zachowań przemocowych podejmowanych przez uczniów w ostatnim roku przed badaniem – klasy IIIG i II PG. Strzałkami oznaczono wzrost odsetków.

18. Przemoc rówieśnicza - perspektywa sprawców

Sprawcy przemocy				
W czasie ostatnich 12 miesięcy, jak często zdarzyło Ci się?				
Wysyłać przez Internet złośliwe wiadomości				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	66,4%	15,6%	8,8%	9,2%
II klasy ponadgim. N=616	76,4%	13,1%	6,7%	3,7%
Rozsyłać przez Internet złośliwe komentarze na temat innych				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	79,5%	10,3%	5,5%	4,7%
II klasy ponadgim. N=616	85,3%	7,6%	3,9%	3,3%
Grozić komuś w Internecie				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	88,1%	6,4%	3,0%	2,5%
II klasy ponadgim. N=616	92,7%	3,5%	1,7%	2,0%

Tabel 20: Częstotliwość różnych zachowań przemocowych podejmowanych przez uczniów w ostatnim roku przed badaniem – klasy IIIIG i II PG. Strzałkami oznaczono wzrost odsetków.

18. Przemoc rówieśnicza – perspektywa sprawców

W trakcie analiz odnotowano, że wskaźnik sumaryczny ze skal dotyczących różnych aktów przemocy podejmowanych przez badanych stanowi dobrą, samodzielną skalę.

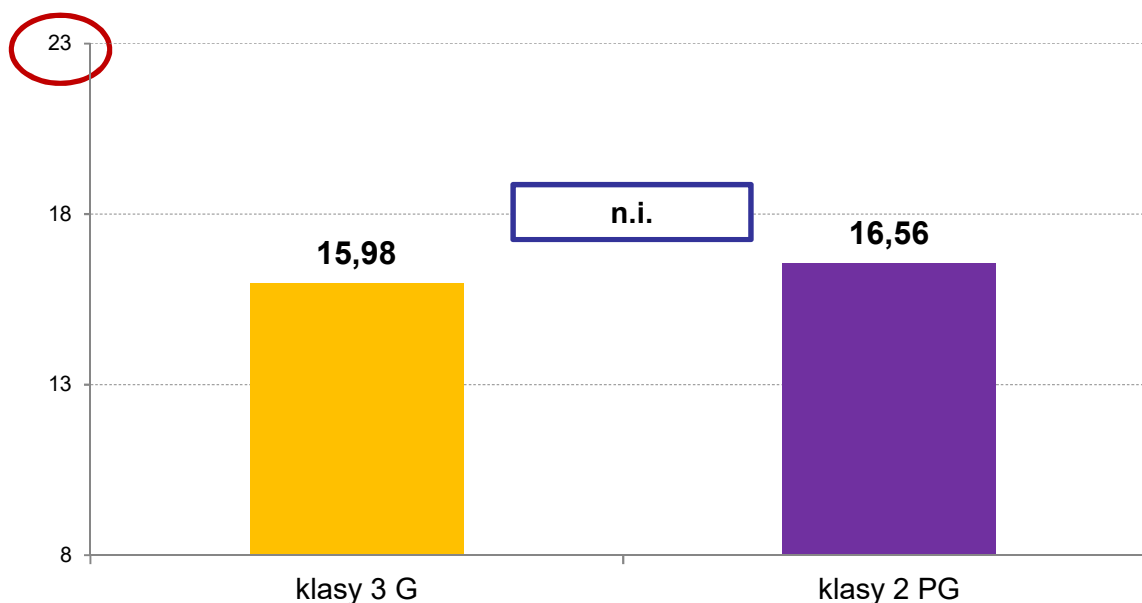
Utworzono więc zmienną pn. **Nasilenie doświadczeń związanych ze stosowaniem przemocy**, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na odpowiednie pytania ankiety.

Współczynnik Alfa Cronbacha dla tak utworzonej skali wynosi 0,819. Zmienna może przyjmować wartości od 11-77.

Średnia wartość zmiennej w klasach 3 G wyniosła $M=15,98$, w 2 PG: $M=16,56$.

Odnotowana różnica pomiędzy tymi grupami wiekowymi nie jest istotne statystycznie.

Nasilenie doświadczeń związanych ze stosowaniem przemocy

Wykres 120: Nasilenie doświadczeń związanych ze stosowaniem przemocy – klasy III G i II PG, porównanie wartości średnich.

19. Przemoc rówieśnicza – perspektywa ofiar

19. Przemoc rówieśnicza – perspektywa ofiar

Na podstawie odpowiedzi na pytanie dotyczące doświadczania przemocy przez uczniów wyodrębniono kategorię osób, zdefiniowaną jako „ofiary przemocy”. **Zaliczono do niej tych uczniów, którzy przyznali, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło im się doznać przynajmniej jednego zachowania z poniższej listy:**

- bycie dręczonym przez innych;
- bycie pobitym przez grupę;
- bycie w grupie atakowanej przez innych;
- bycie okradzionym z czegoś wartego co najmniej 100 zł;
- bycie ofiarą kradzieży z włamaniem;
- doznanie uszczerbku w postaci celowego zniszczenia posiadanej własności;
- zakup czegoś kradzionego (nieświadomy).
- otrzymywanie od innych przez Internet lub telefon kom. nieprzyjemnych komentarzy, opinii na własny temat (zdjęć, obrazów) lub otrzymanie informacji, że ktoś rozsyła takie wiadomości, obrazy

Analiza tak zagregowanych danych wskazuje, że odsetki osób, które były ofiarami jakiejś formy przemocy w ostatnim roku przed badaniem były niższe niż odsetki sprawców przemocy.

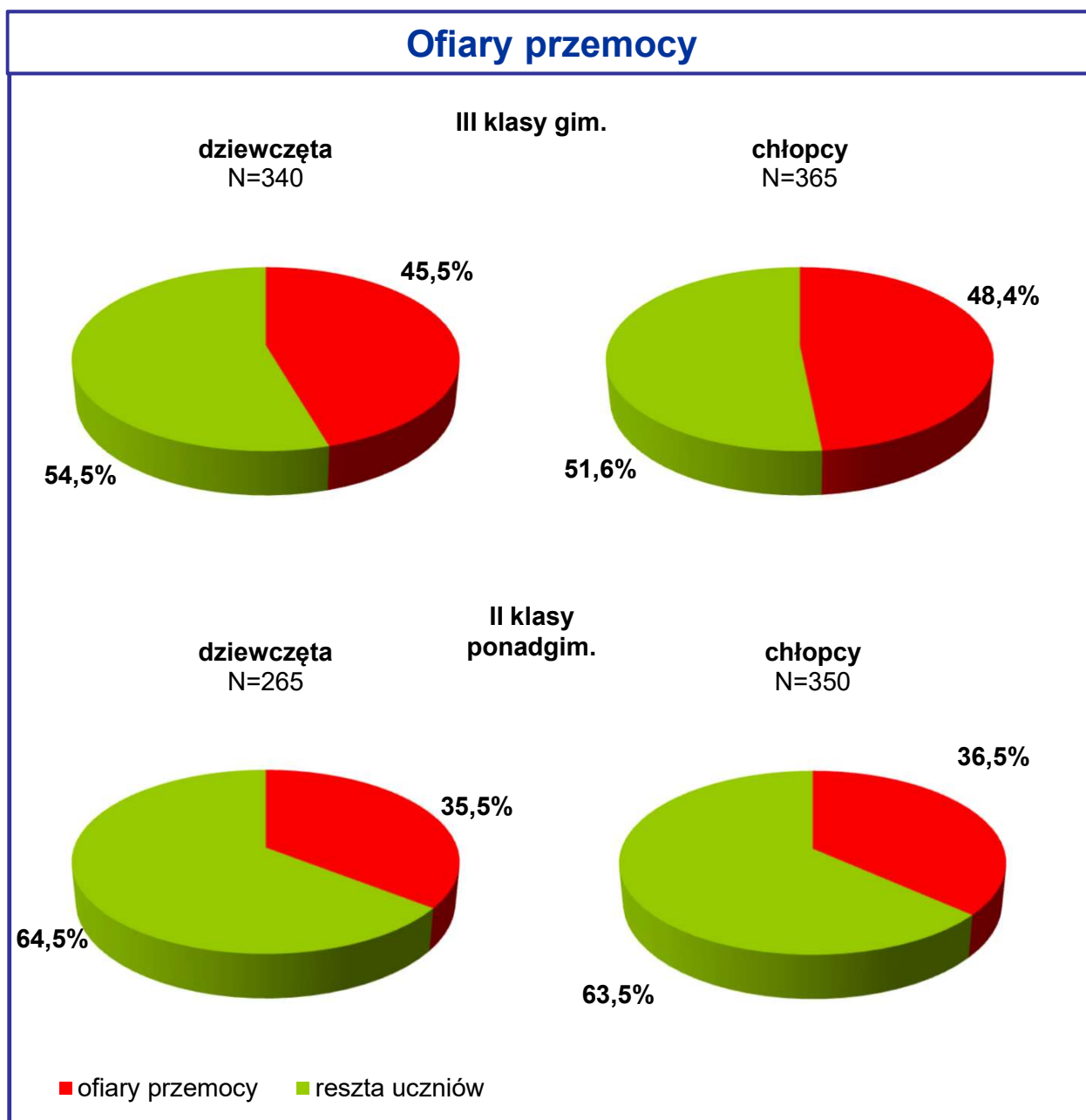
Do kategorii ofiar możemy zaliczyć niemal połowę dziewcząt (45,5%) i chłopców (48,4%) z trzecich klasach gimnazjum.

W drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych ofiarą przemocy padło 35,3% dziewcząt oraz 36,5% chłopców.

Zjawisko przemocy z perspektywy ofiar jest więc poważniejsze w gimnazjach.

19. Przemoc rówieśnicza - perspektywa ofiar

Wykres 121: Odsetki uczniów, którzy doświadczyli przemocy w ostatnim roku – klasy III G i II PG, wyniki w podziale na płeć.

19. Przemoc rówieśnicza – perspektywa ofiar

Jak pokazują tabele 21, 22 i 23, do najczęściej wymienianych form doznawanej przez uczniów przemocy należą:

- **Otrzymywanie przez Internet złośliwych wiadomości:** 26,1% uczniów klas trzecich, 18,9% uczniów klas drugich;
- **Bycie dręczonym przez grupę:** 22,3% uczniów klas trzecich, 15,2% uczniów klas drugich;
- **Wiedza, że ktoś rozsyła złośliwe wiadomości na mój temat:** 17,4% uczniów klas trzecich, 15,2% uczniów klas drugich;
- **Bycie zaatakowanym przez kogoś:** 13,7% uczniów klas trzecich, 11,1% uczniów klas drugich;
- **Zobaczenie gróźb w Internecie formułowanych wobec siebie:** 11,1% uczniów klas trzecich, 8,2% uczniów klas drugich;
- **Zniszczenie przez innych posiadanych rzeczy:** 10,9% uczniów klas trzecich oraz 7,1% uczniów klas drugich;
- **Bycie w grupie atakowanej przez inną:** 9,1% uczniów klas trzecich, 7% uczniów klas drugich.

Jak widać takich form przemocy częściej doświadczali uczniowie klas 3 gimnazjum.

19. Przemoc rówieśnicza - perspektywa ofiar

Ofiary przemocy				
W czasie ostatnich 12 miesięcy, jak często zdarzyło Ci się?				
Być dręczonym przez grupę				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	77,7%	12,1% ↑	5,8%	4,3% ↑
II klasy ponadgim. N=616	84,8%	7,4%	5,1%	2,7%
Zostać pobitym przez grupę				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	95,8%	2,5%	1,0%	0,7%
II klasy ponadgim. N=616	96,9%	1,4%	0,9%	0,8%
Być w grupie atakowanej przez inną				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	90,9%	6,2%	2,0%	1,0%
II klasy ponadgim. N=616	93,0%	3,9%	1,9%	1,1%
Zostać zaatakowanym przez kogoś				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	86,3%	10,2%	2,1%	1,4%
II klasy ponadgim. N=616	88,9%	7,7%	2,3%	1,1%

Tabela 21 : Częstotliwość doświadczania różnych form przemocy w ostatnim roku przed badaniem – klasy IIIIG i II PG. Strzałkami oznaczono wzrost odsetków.

19. Przemoc rówieśnicza - perspektywa ofiar

Ofiary przemocy				
W czasie ostatnich 12 miesięcy, jak często zdarzyło Ci się?				
Zostać okradzionym z czegoś wartego co najmniej 100 złotych				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	92,9%	6,1%	0,8%	0,1%
II klasy ponadgim. N=616	94,6%	4,4%	0,8%	0,2%
Paść ofiarą kradzieży z włamaniem				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	97,8%	1,4%	0,3%	0,6%
II klasy ponadgim. N=616	98,3%	0,7%	0,6%	0,3%
Mieć rzeczy celowo przez kogoś zniszczone				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	89,1%	7,7%	1,9%	1,3%
II klasy ponadgim. N=616	92,9%	5,0%	1,3%	0,8%
Kupić coś kradzionego				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	96,2%	1,9%	1,4%	0,4%
II klasy ponadgim. N=616	97,4%	1,3%	1,0%	0,3%

Tabela 22: Częstotliwość doświadczania różnych form przemocy w ostatnim roku przed badaniem – klasy IIIIG i II PG.

19. Przemoc rówieśnicza - perspektywa ofiar

Ofiary przemocy				
W czasie ostatnich 12 miesięcy, jak często zdarzyło Ci się?				
Otrzymywać przez Internet złośliwe wiadomości				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	73,9%	12,4% ↑	7,5%	6,2% ↑
II klasy ponadgim. N=616	81,1%	9,1%	7,3%	2,6%
Dowiedzieć się że ktoś rozsyła złośliwe wiadomości na Twój temat				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	82,6%	8,5%	5,5%	3,3%
II klasy ponadgim. N=616	84,8%	9,4%	4,5%	1,2%
Zobaczyć w Internecie groźbę wobec siebie				
	w ogóle	1-2 razy	3-9 razy	10 razy lub więcej
III klasy gim. N=705	88,9%	5,2%	3,4%	2,5%
II klasy ponadgim. N=616	91,8%	4,7%	2,3%	1,2%
Tabela 23 : Częstotliwość doświadczania różnych form przemocy w ostatnim roku przed badaniem – klasy III G i II PG. Strzałkami oznaczono wzrost odsetków.				

19. Przemoc rówieśnicza – perspektywa ofiar

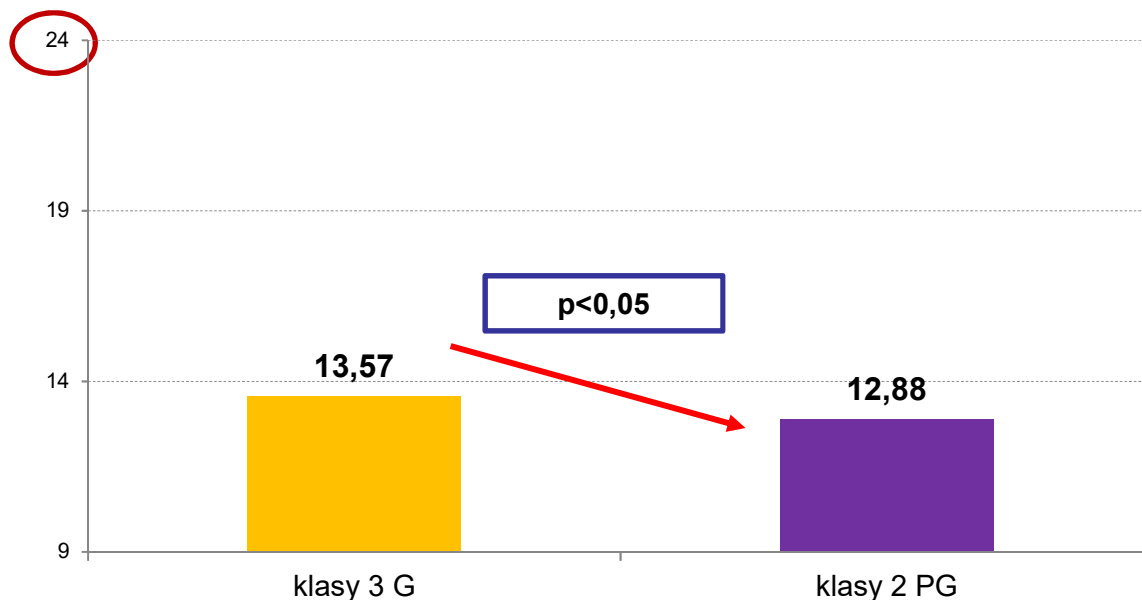
W trakcie analiz odnotowano, że wskaźnik sumaryczny ze skal dotyczących różnych aktów przemocy doświadczanych przez badanych stanowi dobrą, samodzielną skalę.

Utworzono więc zmienną pn. **Nasilenie doświadczeń bycia ofiarą przemocy**, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na odpowiednie pytania ankiety.

Współczynnik Alfa Cronbacha dla tak utworzonej skali wynosi - 0,879. Zmienna może przyjmować wartości od 11-77. Średnią wartość w klasach 3 G: $M=13,57$ a w 2 PG: $M=12,88$.

Różnica ta jest istotna statystycznie, co oznacza, że starsi uczniowie w Tychach rzadziej stawali się w analizowanym okresie ofiarami przemocy niż ich młodsi koledzy.

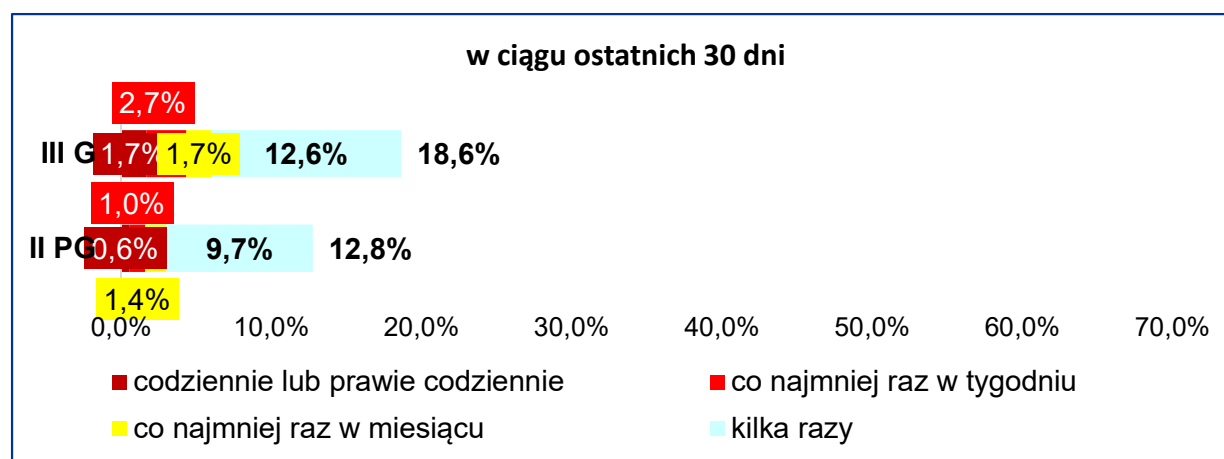
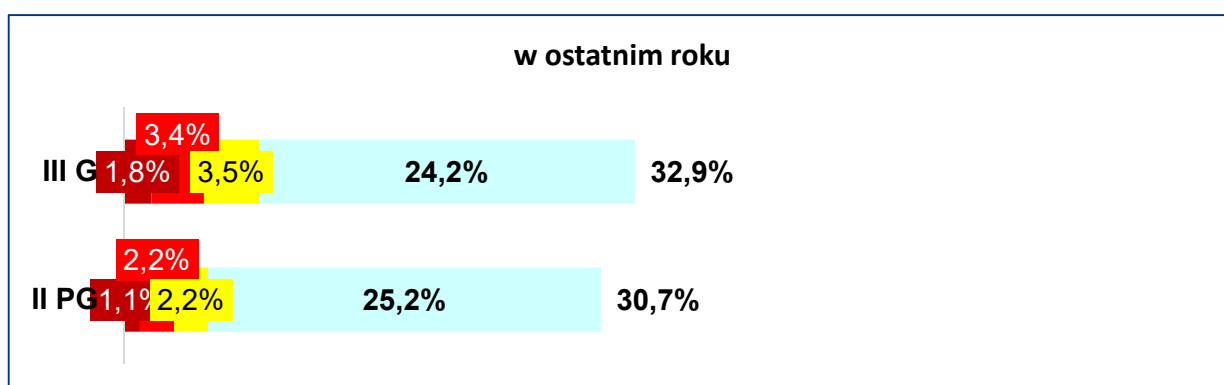
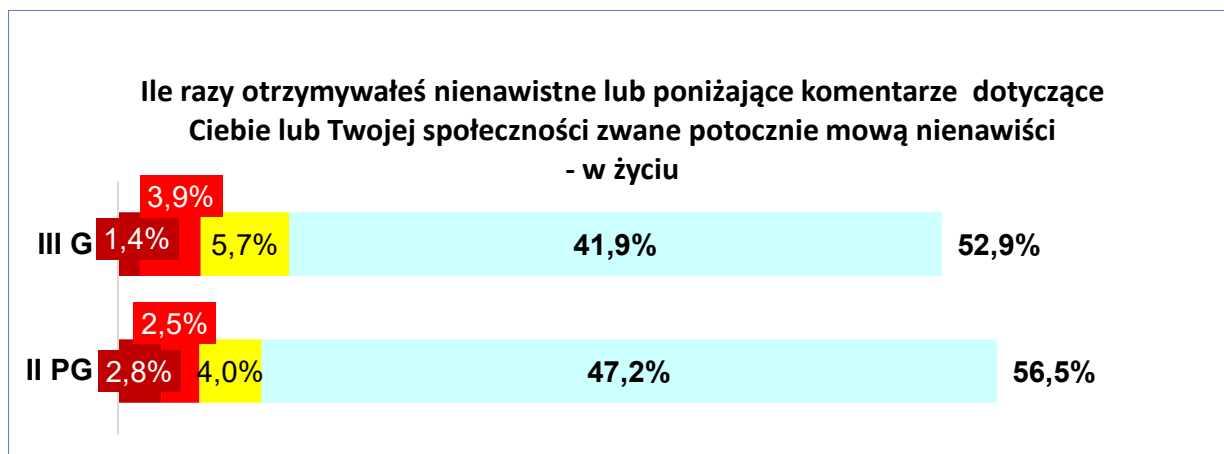
Nasilenie doświadczeń związanych z byciem ofiarą przemocy

Wykres 122: Nasilenie doświadczeń związanych z byciem ofiarą przemocy – klasy III G i II PG, porównanie wartości średnich.

19.1 Rozpowszechnienie zjawiska „mowy nienawiści”

19.1 Rozpowszechnienie zjawiska „mowy nienawiści”

Nienawistne lub poniżające komentarze dotyczące osoby badanej lub jej społeczności – zwane potocznie mową nienawiści – to kolejne problematyczne zjawisko analizowane przy okazji tegorocznego badania. Z zebranych danych wynika, że tego problemu w Tychach nie można bagatelizować. .

Ponad połowa badanych przyznała, że była ofiarą mowy nienawiści przynajmniej raz w życiu. Odsetki wynoszą odpowiednio: 52,9% wśród gimnazjalistów i 56,5% wśród starszych uczniów.

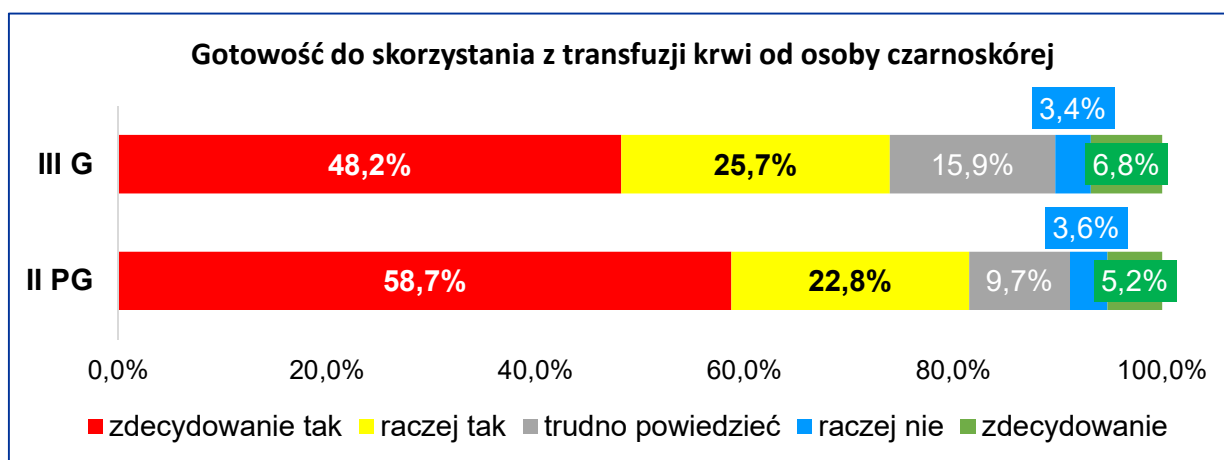
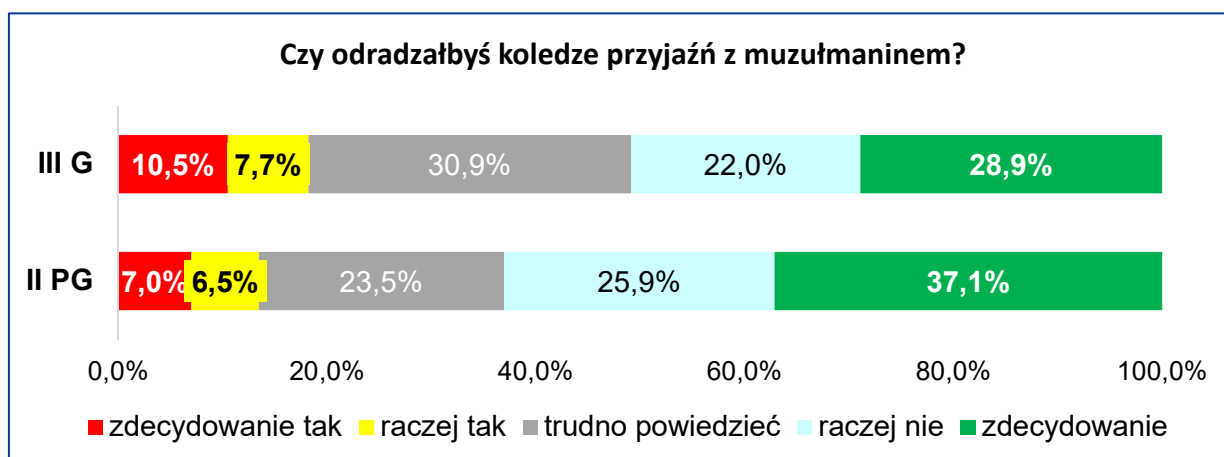
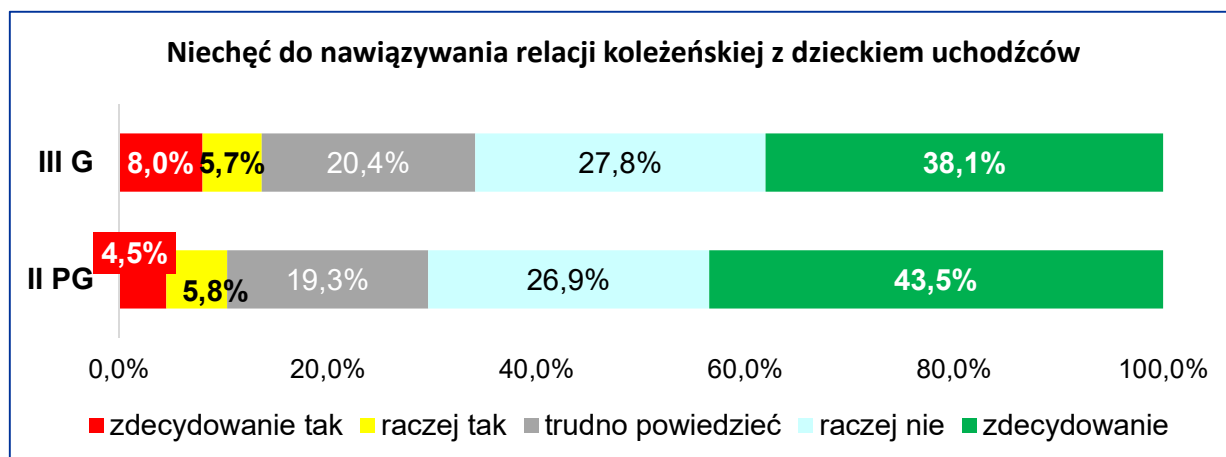
Z tego należy wyróżnić grupę, która deklaruje, że przynajmniej raz w miesiącu jest ofiarą tej formy przemocy. Stanowi ona 11% zbiorowości 3 G oraz 9,3% 2 PG.

W ciągu ostatniego roku doświadczyło takiej formy przemocy 32,9% gimnazjalistów oraz 30,7% uczniów z klas ponadgimnazjalnych.

W ostatnich 30 dniach poprzedzających badanie mowa nienawiści dotknęła niemal co piątego ucznia młodszego (18,6%) i co ósmego starszego ucznia (12,8%).

19.2 Opinie i postawy wobec osób innej rasy, kultury lub religii

19.2 Opinie i postawy wobec osób innej rasy, kultury lub religii

Młodzież biorąca udział w badaniu została zapytana o to, czy przeszkadzałoby jej w nawiązaniu bliskiej relacji koleżeńskiej z nowym uczniem lub uczennicą w klasie, gdyby pochodził on/ona z rodziny uchodźców np. z Syrii lub jakiegoś państwa afrykańskiego.

Celem tego pytania była ocena rozpowszechnienia mitów i stereotypów dot. uchodźców, jakie w ostatnich latach pojawiały się w przestrzeni publicznej oraz diagnoza rozpowszechnienia zachowań o podłożu ksenofobicznym i rasistowskim.

Jak pokazały badania **2/3 uczniów w każdej z badanych frakcji wiekowych** nie widziałyby problemów, aby zaprzyjaźnić się z nowym kolegą lub koleżanką pochodzącym z rodziny uchodźców.

W klasach 3 G i 2 PG odnotowano podobny odsetek uczniów, którzy mieliby problem z nawiązaniem bliskiej relacji koleżeńskiej z uczniem pochodzącym z rodziny uchodźców (13,7% i 10,3%).

27,8% i 26,9% uczniów z klas młodszych i starszych nie miało w tej sprawie jednoznacznej opinii i wskazywało odpowiedź „trudno powiedzieć”.

Kolejne pytanie dotyczyło postaw i opinii młodzieży wobec odmienności rasowej, kulturowej i religijnej. Większość ludzi traktuje krew czysto medycznie, jako niezbędny element naszego organizmu, który w razie takiej potrzeby należy wymienić lub uzupełnić. Jednak w niektórych grupach społecznych do „czystości krwi” przywiązuje się symboliczne znaczenie, co ma historyczne uwarunkowania pochodzące jeszcze z czasów niewolnictwa lub segregacji rasowej.

Większość badanej młodzieży (ponad trzy czwarte) nie miałaby żadnego oporu, aby podczas transfuzji przyjąć zdrową krew osoby ciemnoskórej.

Przeciwnego zdania w tej sprawie był co dziesiąty badany w grupie uczniów 3 klas gimnazjum (10,2%) i podobny odsetek w klasach 2 PG (8,8%).

18,2% badanych w gimnazjach oraz 13,5% w szkołach ponadgimnazjalnych odradzałoby kolegom przyjaźń z muzułmaninem, czyli osobą wyznającą islam, która na co dzień praktykuje zasady tej religii.

Nie odradzałaby takiej relacji ponad połowa respondentów.

20. Profilaktyka domowa

20. Profilaktyka domowa

Jednym z bardzo ważnych środowisk, w których może i powinna być prowadzona profilaktyka zachowań problemowych młodzieży jest dom rodzinny.

Specjaliści podkreślają, że przekonania, postawy, zachowania rodziców dotyczące sięgania po substancje psychoaktywne oraz zasady wprowadzone przez nich w tym zakresie w domu, odgrywają często kluczową rolę w kształtowaniu się postaw i zachowań młodzieży wobec używania tych substancji.

W badaniu analizowano, jakie są postawy rodziców wobec picia alkoholu, palenia papierosów i używania narkotyków przez badanych w opinii młodzieży. Pytano o to, czy takie zachowania spotkałyby się z przyzwoleniem matki oraz ojca. Analizowano deklarowane przez badanych sposoby reagowania przez rodziców na fakt palenia przez nich papierosów, picia alkoholu lub używania narkotyków.

Przedmiotem analiz był także poziom wsparcia i kontroli ze strony rodziców wyrażający się w :

- ustaleniu ścisłych zasad obowiązujących nastolatka w domu i poza domem;
- konieczności informowania ich o tym, gdzie i z kim badani spędzają wieczory;
- łatwości uzyskania ciepła i opieki od rodziców;
- łatwości uzyskania wsparcia emocjonalnego od rodziców.

20. Profilaktyka domowa

O ile wśród uczniów klas trzecich 69,6% badanych wyraziło przekonanie, że ich ojcowie w ogóle nie wyraziliby zgody na palenie, to w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych odsetek osób przekonanych o całkowitym braku przyzwolenia ojca na palenie papierosów był wyraźnie niższy i wynosił 53,5%.

Podobną tendencję (mniejsze odsetki osób przekonanych o braku przyzwolenia w przypadku starszych uczniów) odnotowano w przypadku pytania o przyzwolenie ze strony matki. 75,5% uczniów klas trzecich gimnazjów deklaroowało, że matka nie zgodziłaby się na palenie, a w klasach drugich ponadgimnazjalnych – 59,5%.

Jednocześnie wyższe były odsetki starszych badanych przekonanych, że ich rodzice zgodziliby się na palenie. W klasach trzecich gimnazjum o przyzwoleniu ze strony ojca było przekonanych 5,6% badanych, w drugich ponadgimnazjalnych już 7,1%. W odniesieniu do matek odsetki te wynosiły odpowiednio 5,2% i 7,4%.

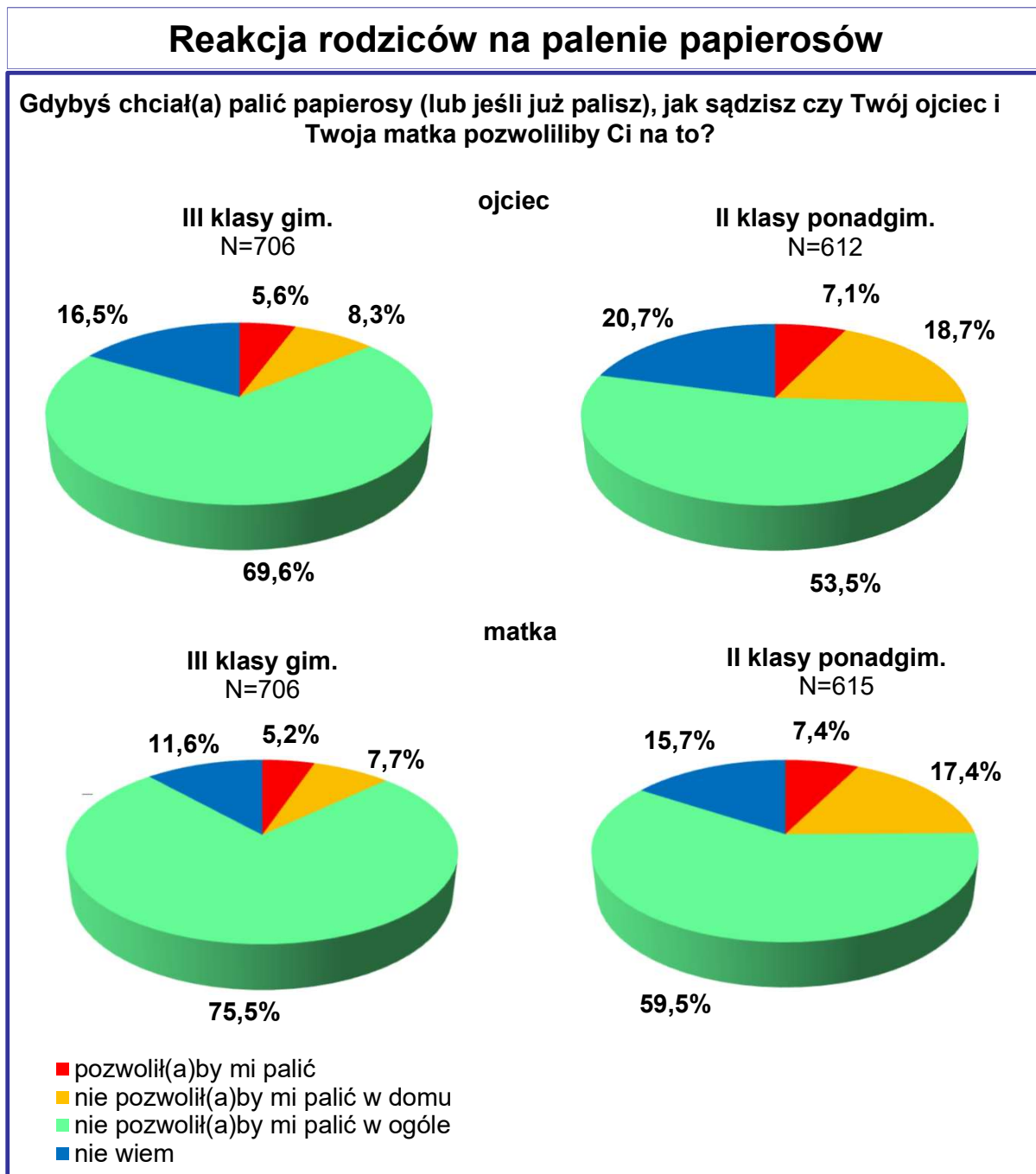
Większa część uczniów deklaroowała, że ich rodzice nie pozwoliliby im palić w domu (co można interpretować jako częściowe przyzwolenie na palenie papierosów). Wśród uczniów gimnazjów o takiej postawie ojca mówiło 8,3% badanych, to wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 18,7%. W przypadku postawy matki odsetki te wyniosły odpowiednio 7,7% i 17,4%.

Na uwagę zasługuje fakt, iż znaczące odsetki badanych nie były w stanie określić jaka byłaby postawa ich rodziców wobec palenia papierosów. W przypadku gimnazjalistów takiej wiedzy nie miało 11,6%-16,5% badanych, a w starszej frakcji 15,7%-20,7%.

Podsumowując, wyniki badania wskazują, że deklarowana przez uczniów tolerancja rodziców odnośnie palenia papierosów przez młodzież ma ścisły związek z wiekiem badanych. Ponadto, zdaniem uczniów, ojcowie byłiby w tym kontekście nieco mniej restrykcyjni niż matki.

20. Profilaktyka domowa

Wykres 123: Przewidywana reakcja rodziców na palenie papierosów przez uczniów – klasy III G i II PG.

20. Profilaktyka domowa

Analizując wyniki badań w kontekście reakcji rodziców na upijanie się dzieci oraz używanie przez nich marihuany/haszyszu i ekstazy stwierdzono, że jedynie w przypadku upijania się, rodzice w opiniach starszych uczniów byli oceniani jako mniej restrykcyjni niż w oczach uczniów młodszych. Co do „cięższych używek” przekonania o braku przyzwolenia ze strony rodziców były podobnie silne w obu grupach wiekowych.

- 62,2% gimnazjalistów stwierdziło, że ich ojcowie zdecydowanie nie zaakceptowałyby **upijania się**, a w opinii 1,3% zaakceptowałyby takie zachowanie. W przypadku matek odsetki te wynoszą odpowiednio: 64,4% i 1,7%. **W przypadku uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych 36,3% uczniów pisało o braku zgody ojca na upicie się, a 39,5% o braku zgody matki.** W tej grupie uczniów 3,8% sądziło, że ich upicie spotkałoby się z aprobatą ojca, a 2,6% – matki.
- 70,1% uczniów z klas trzecich gimnazjum stwierdziło, że ich ojcowie nie zgodziliby się na **używanie przez nich marihuany lub haszyszu**, w przypadku matek odsetek ten wynosił 72,8%. Analogiczne wskaźniki w odniesieniu do reakcji rodziców uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych wynoszą: 64,3% i 68,2%. Zdaniem 1,7% młodszych i 2,8% starszych badanych ich ojcowie wyraziliby zgodę na takie zachowanie zaś odpowiednio 2,1% i 2,5% sądziło, że zgodę wyraziłaby ich matka.
- 751% młodszych uczniów nie oczekiwałoby przyzwolenia ojców, zaś 79,5% zgody matki na **używanie przez nich ekstazy**. W przypadku uczniów starszych odsetki te wynosiły odpowiednio: 76,8% oraz 81%. Niewielkie odsetki uczniów uważały, że ich rodzice aprobowaliby używanie ekstazy. Według uczniów młodszych z taką postawą ojca spotkałoby się 0,7%, zaś matki 1% badanych. Analogiczne odsetki wśród uczniów starszych wyniosły 0,7% w odniesieniu do obojga rodziców.

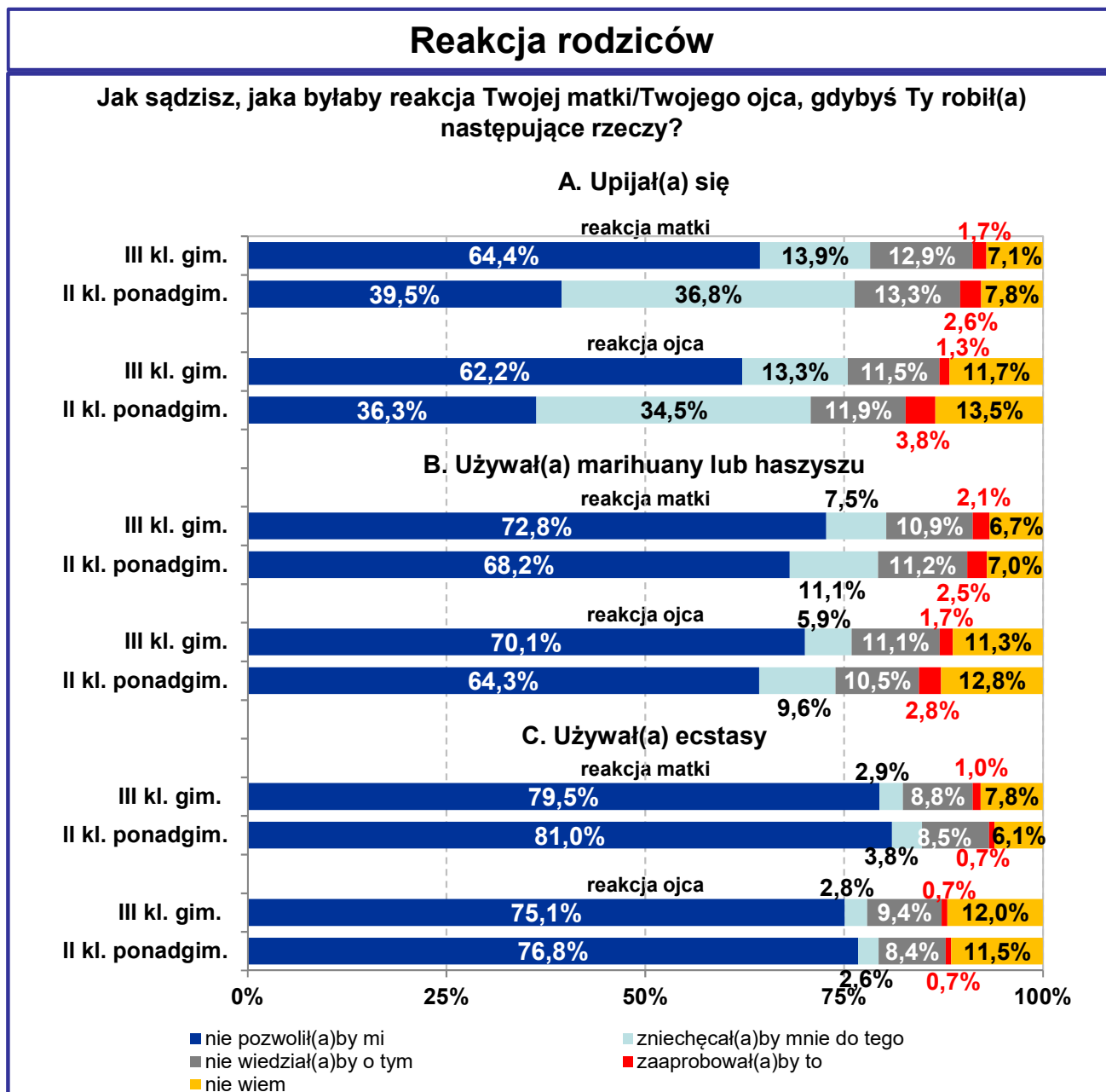
Co istotne, od 11,5% do 13,3% badanych z obydwu grup wiekowych stwierdziło, że ich rodzice nie dowiedzieliby się o upijaniu, od 10,5% do 11,2% o paleniu przez nich marihuany, a od 8,4% do 9,4% o zażywaniu ekstazy.

Warto również zwrócić uwagę na stosunkowo wysokie odsetki uczniów, którzy nie wiedzieli, jaka byłaby reakcja ich rodziców na poszczególne z analizowanych zachowań – zwłaszcza w przypadku upicia się. Brak wiedzy odnośnie reakcji rodziców deklarowało od 6,1% do 12,8% uczniów.

Wyniki te to jeden z argumentów na rzecz konieczności prowadzenia intensywnych działań edukacyjnych wśród rodziców i włączania ich do szkolnych i środowiskowych działań profilaktycznych.

20. Profilaktyka domowa

Wykres 124 : Przewidywana reakcja rodziców na upijanie się, używanie marihuany i ecstasy przez uczniów – klasy IIIIG i II PG.

	N					
	A		B		C	
	matka	ojciec	matka	ojciec	matka	ojciec
III kl. gim.	705	704	705	704	705	704
II kl. ponadgim.	616	613	616	611	616	612

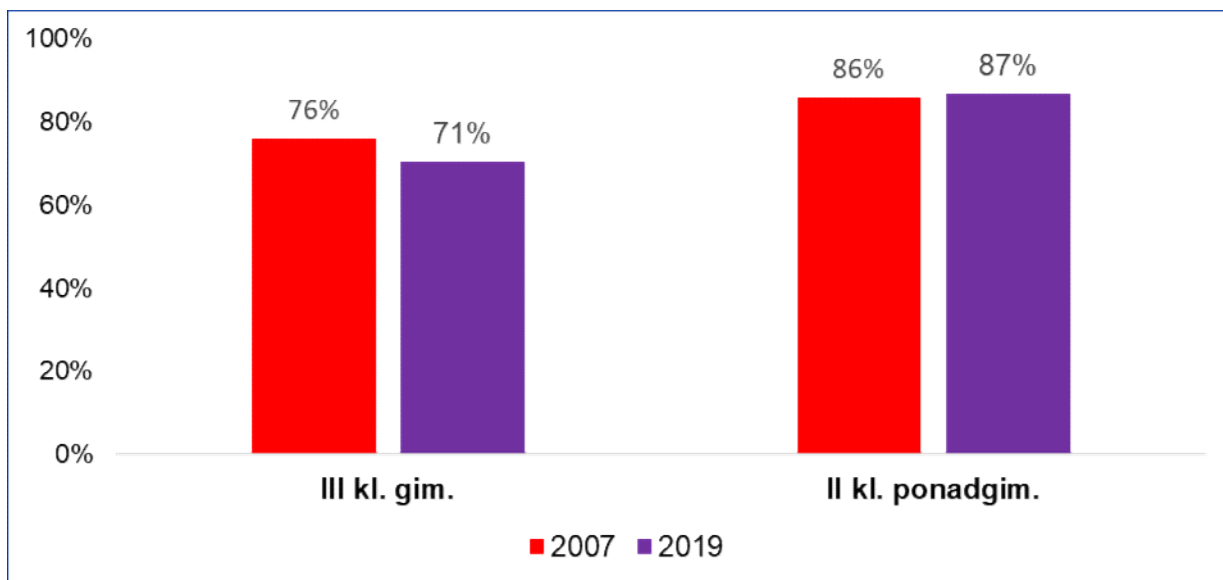

21. Porównanie wyników badań z lat 2007, 2011, 2015 i 2019

21.1. Ocena dostępności substancji psychoaktywnych – rok 2007, 2011, 2015 i 2019

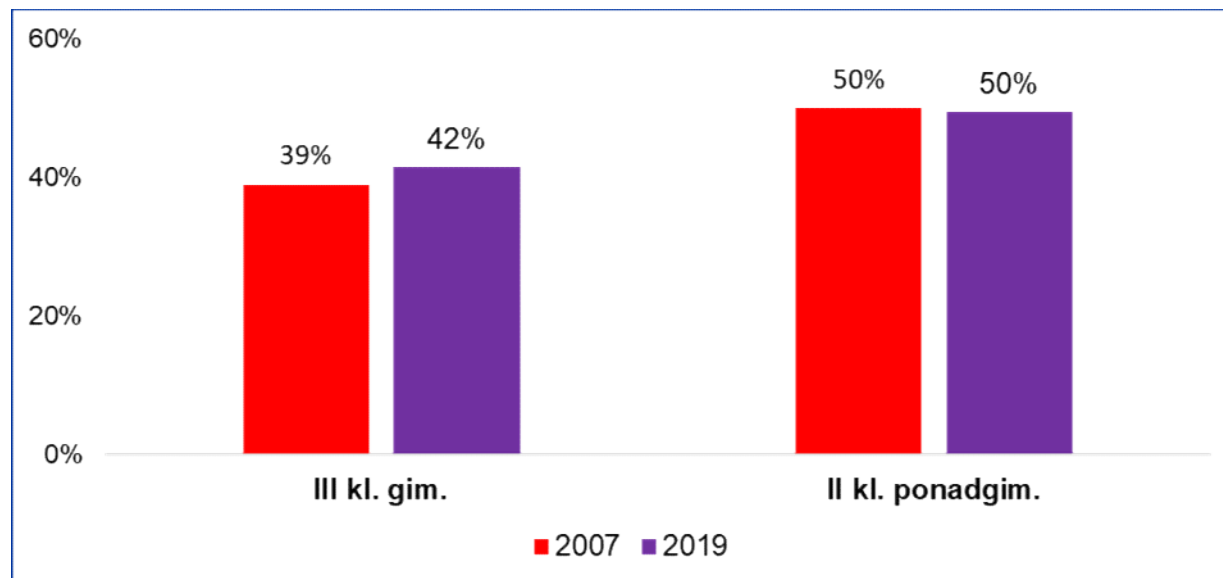
Czy łatwe byłoby dla Ciebie zdobycie papierosów?

Wykres 1/P:

Ocena dostępności papierosów – porównanie wyników z roku 2007 i 2019.

Jak łatwe byłoby dla Ciebie zdobycie marihuany/haszyszu?

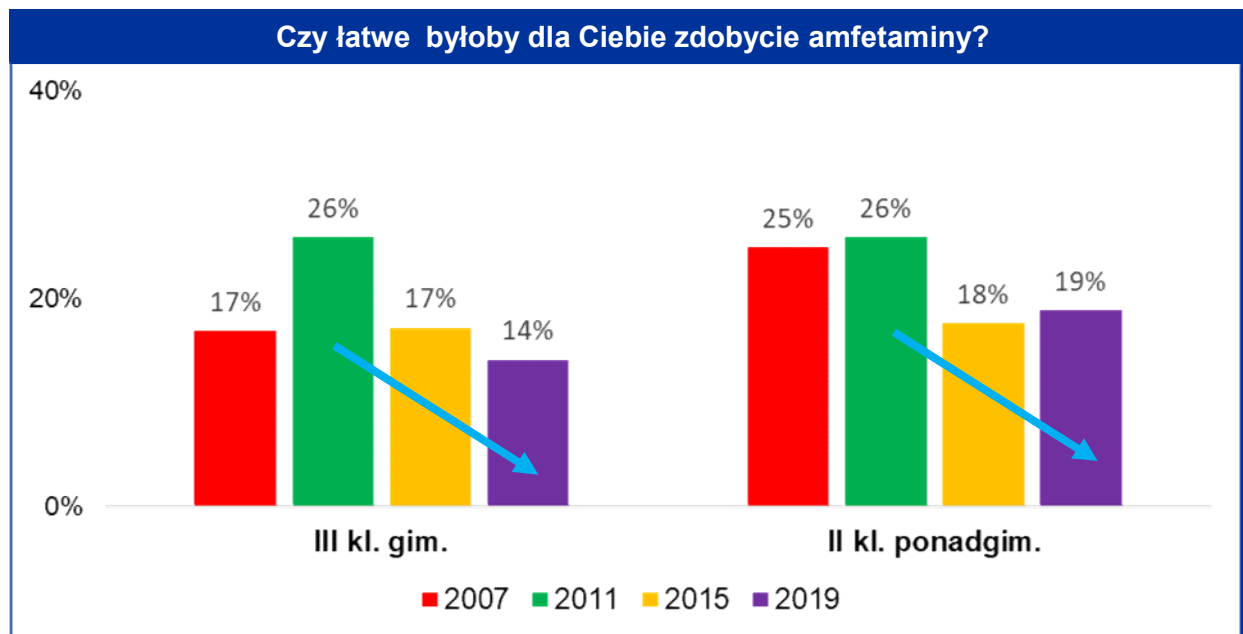

Wykres 2/P:

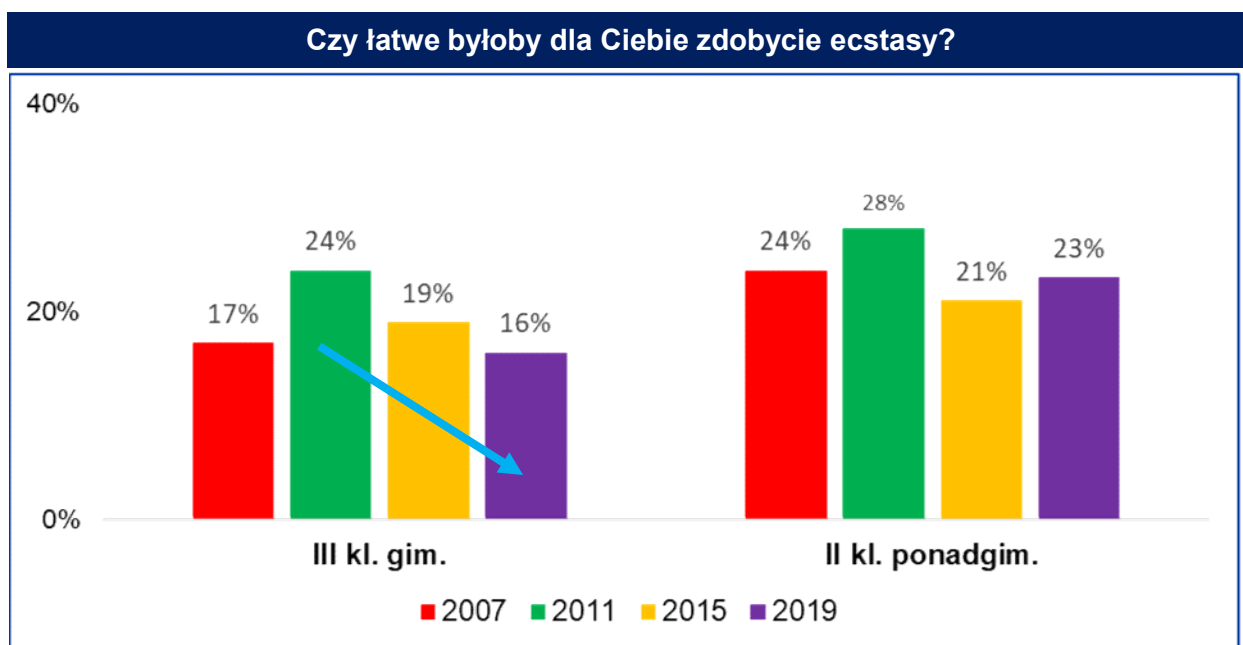
Ocena dostępności marihuany/haszyszu – porównanie wyników z roku 2007 i 2019.

21.1. Ocena dostępności substancji psychoaktywnych – rok 2007, 2011, 2015 i 2019

Ocena dostępności amfetaminy – porównanie wyników z roku 2007, 2011, 2015 i 2019.

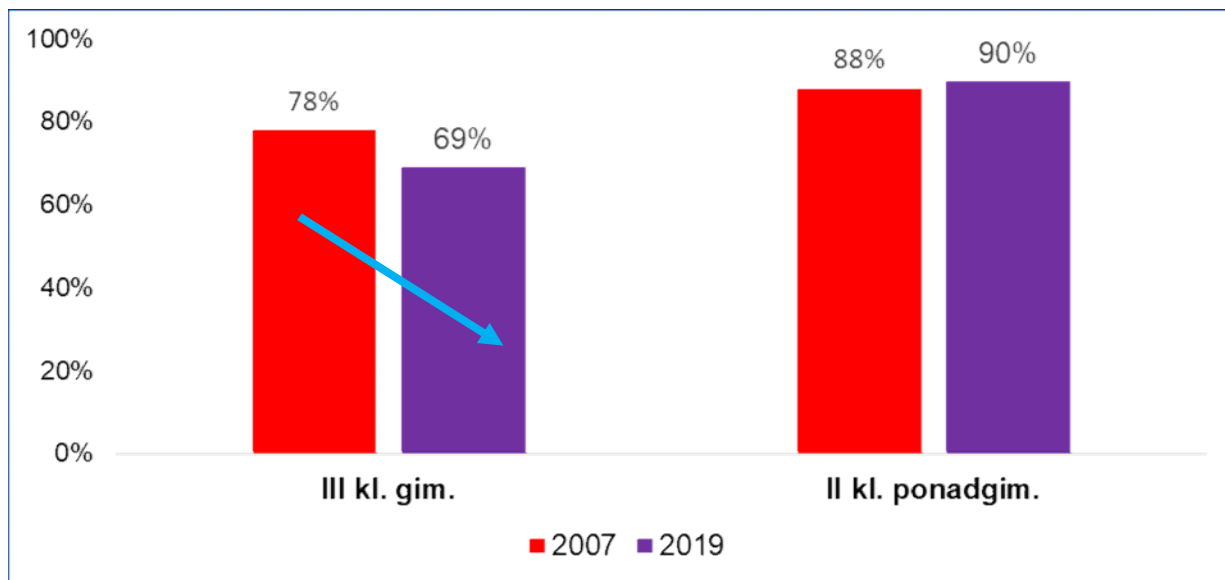

Ocena dostępności ecstasy – porównanie wyników z roku 2007, 2011, 2015 i 2019.

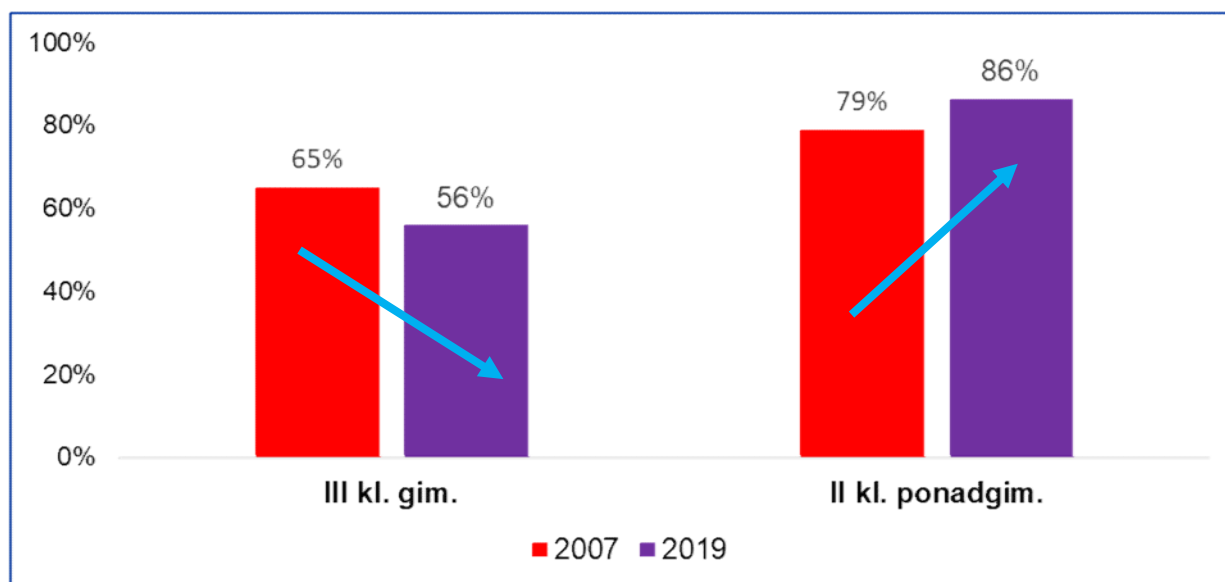
21.1. Ocena dostępności substancji psychoaktywnych – rok 2007, 2011, 2015 i 2019

Czy łatwe byłoby dla Ciebie zdobycie piwa?

Wykres 5/ P: Ocena dostępności piwa – porównanie wyników z roku 2007 i 2019.

Czy łatwe byłoby dla Ciebie zdobycie wina?

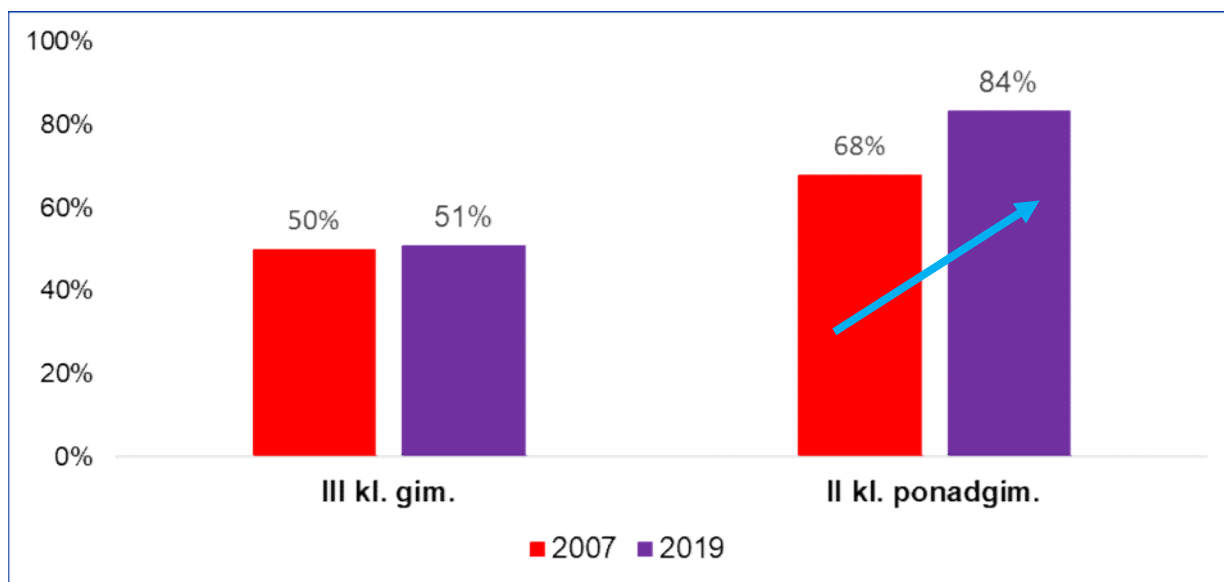

Wykres 6/P: Ocena dostępności wina – porównanie wyników z roku 2007 i 2019.

21.1. Ocena dostępności substancji psychoaktywnych – rok 2007, 2011, 2015 i 2019

Jak łatwe byłoby dla Ciebie zdobycie wódki?

Wykres 7/P: Ocena dostępności wódki – porównanie wyników z roku 2007 i 2019.

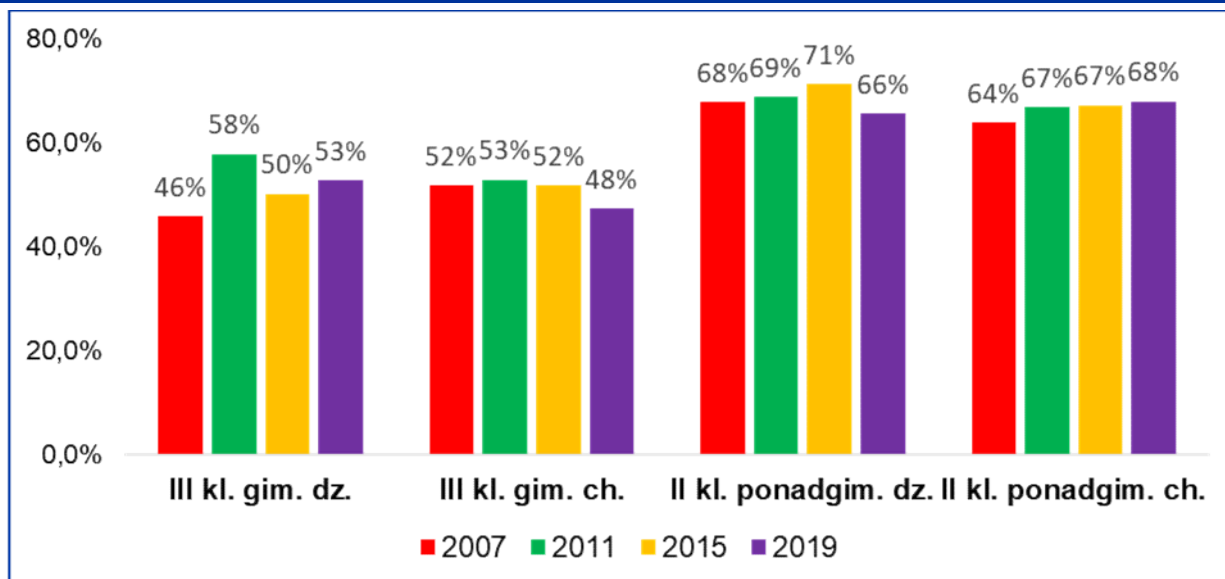
Porównując wyniki badań zrealizowanych w roku 2015 i 2019 warto zwrócić uwagę , iż:

- Widoczna jest tendencja do stabilizowania się odsetków uczniów deklarujących łatwość zdobycia papierosów. Ani w młodszym, ani w starszym roczniku odsetki takich deklaracji istotnie nie zmieniły się.
- Na uwagę zasługuje także widoczna stabilizacja oceny dostępności marihuany. Odsetki uczniów deklarujących łatwą dostępność tego narkotyku w 2019 roku są zbliżone do tych odnotowanych w 2015 roku. Dotyczy to obu grup wiekowych.
- Jeśli chodzi o dostępność amfetaminy, to w obu grupach wiekowych widoczna jest tendencja spadkowa jeśli chodzi o odsetki deklaracji dot. łatwości zdobycia tego narkotyku – w grupie młodszych badanych jest ona bardziej zauważalna niż w grupie starszej. Zdobycie ecstasy jest coraz trudniejsze dla uczniów gimnazjum. Ostatnie badania wskazują, że dostępność tego narkotyku w tym roczniku jest oceniana niżej niż 4 lata temu.
- Na przestrzeni ostatnich badań odnotowano zmiany (spadek) w ocenie dostępności piwa i wina dla gimnazjalistów, nie odnotowano zmian w zakresie dostępności piwa wśród starszych kolegów, wzrosła natomiast w ocenie uczniów starszych dostępność wina.
- Warto zauważyć, że wśród badanych uczniów gimnazjów ocena dostępności wódki jest taka sama jak 4 lata temu. Niepokojący jest natomiast wzrost ocen dostępności wódki w starszym badanym roczniku.

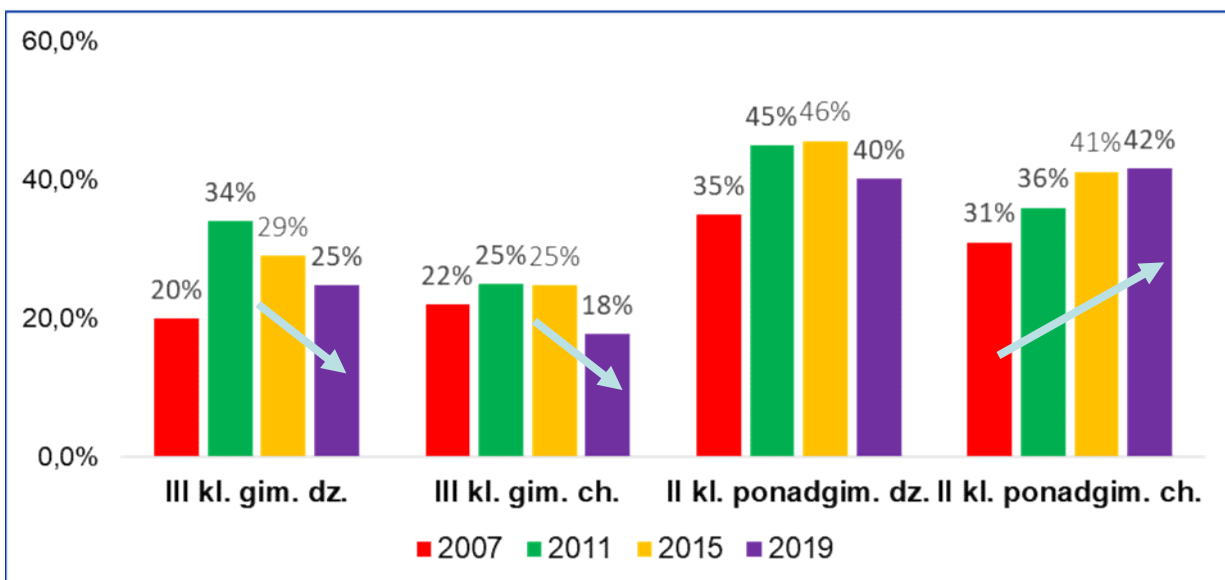
21.2. Rozpowszechnienie palenie papierosów – rok 2007, 2011, 2015 i 2019

Czy kiedykolwiek w życiu paliłeś/-aś papierosy?

Wykres 8/P: Rozpowszechnienie palenia papierosów w życiu – porównanie wyników z roku 2007, 2011, 2015 i 2019.

Czy paliłeś/-aś papierosy w ciągu ostatnich 30 dni ?

Wykres 9/P: Rozpowszechnienie palenia papierosów w ost. miesiącu – porównanie wyników z roku 2007, 2011, 2015 i 2019.

21.2. Rozpowszechnienie palenie papierosów – rok 2007, 2011, 2015 i 2019

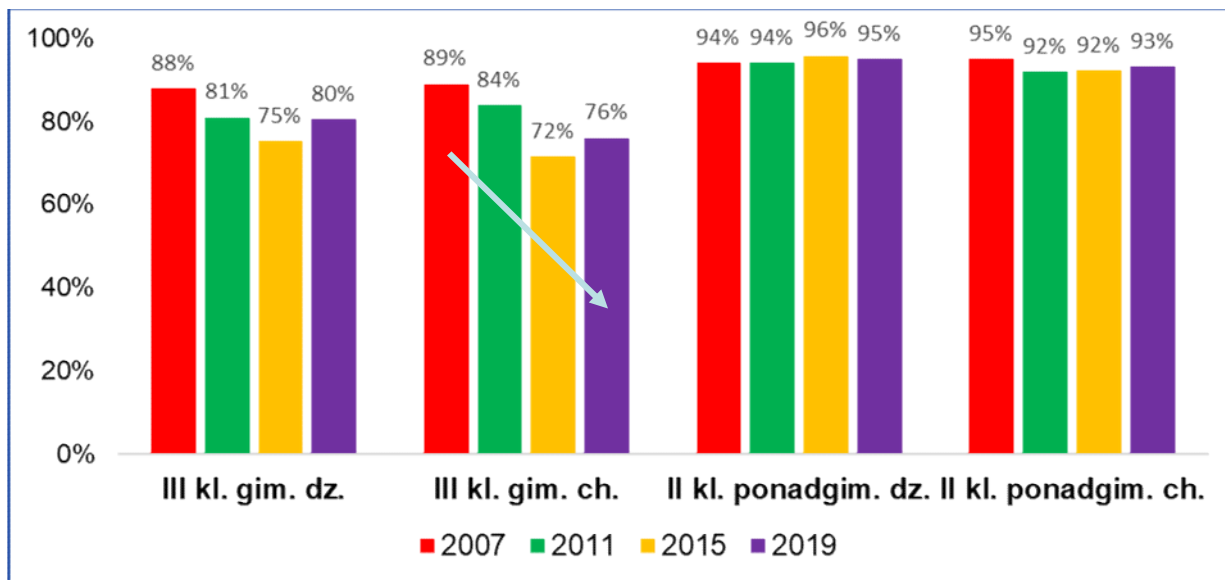
Porównanie wyników dotyczących rozpowszechnienia palenia papierosów wśród uczniów w roku 2015 i 2019 wskazuje, że :

- Nie odnotowano istotnych różnic pomiędzy odsetkami dziewcząt, które przyznały się do palenia papierosów w życiu zarówno w szkołach gimnazjalnych jak i wśród chłopców szkołach ponadgimnazjalnych. Zaobserwowano tendencję spadkową w tym zakresie w grupie dziewcząt w klasach 2 PG, którą warto obserwować w kolejnych latach.
- Jeśli chodzi o palenie w okresie ost. 30 dni przed badaniem odnotowano spadek odsetków palących wśród dziewcząt i chłopców w gimnazjach oraz tendencję spadkową w grupie dziewcząt klas 2 PG.
- Niepokojący jest istotny wzrost odsetka palących chłopców w klasach 2 PG z 31% w roku 2007 do 41% w roku 2015 i 42% w roku 2019.
- **Największy spadek odsetka palących pomiędzy rokiem 2015 a 2019 odnotowano wśród chłopców ze szkół gimnazjalnych. W ciągu ostatnich czterech lat odsetek palących w ostatnim miesiącu w tej populacji spadł z 25% spał do 18%.**
- Wśród chłopców w gimnazjum odsetek palących w ciągu ostatniego miesiąca - na przestrzeni ostatnich czterech lat- zmalał więc o 7 pkt. procentowych.

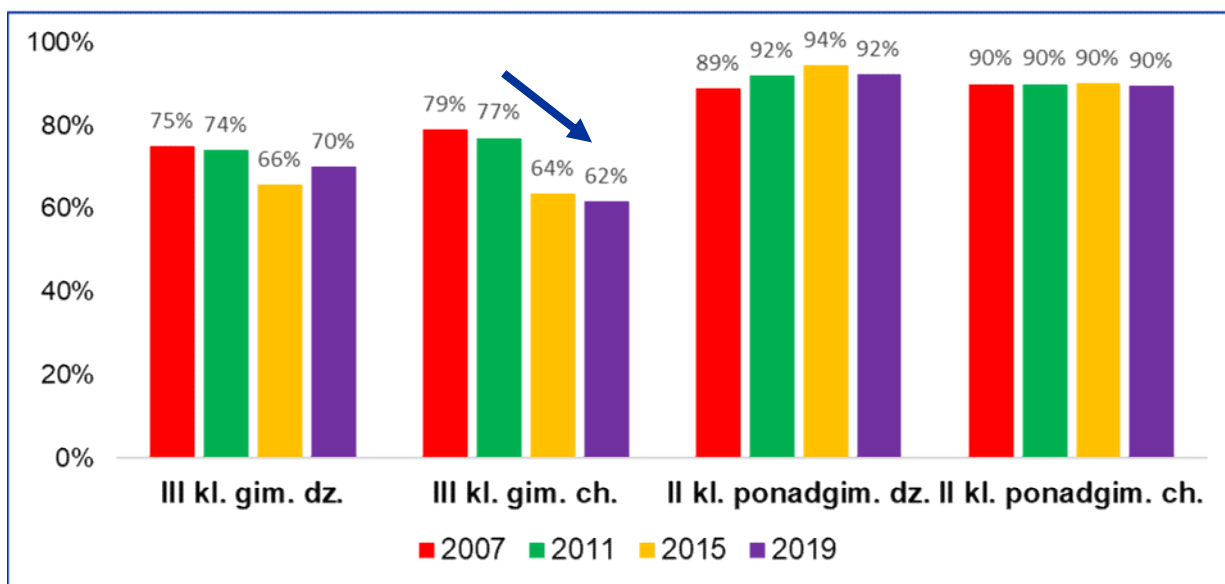
21.3. Rozpowszechnienie picia alkoholu - rok 2007, 2011, 2015 i 2019

Czy kiedykolwiek w życiu piłeś/-aś alkohol?

Wykres 10/P: Rozpowszechnienie picia alkoholu w życiu – porównanie wyników z roku 2007, 2011, 2015 i 2019.

Czy piłeś/-aś alkohol w ciągu ostatniego roku?

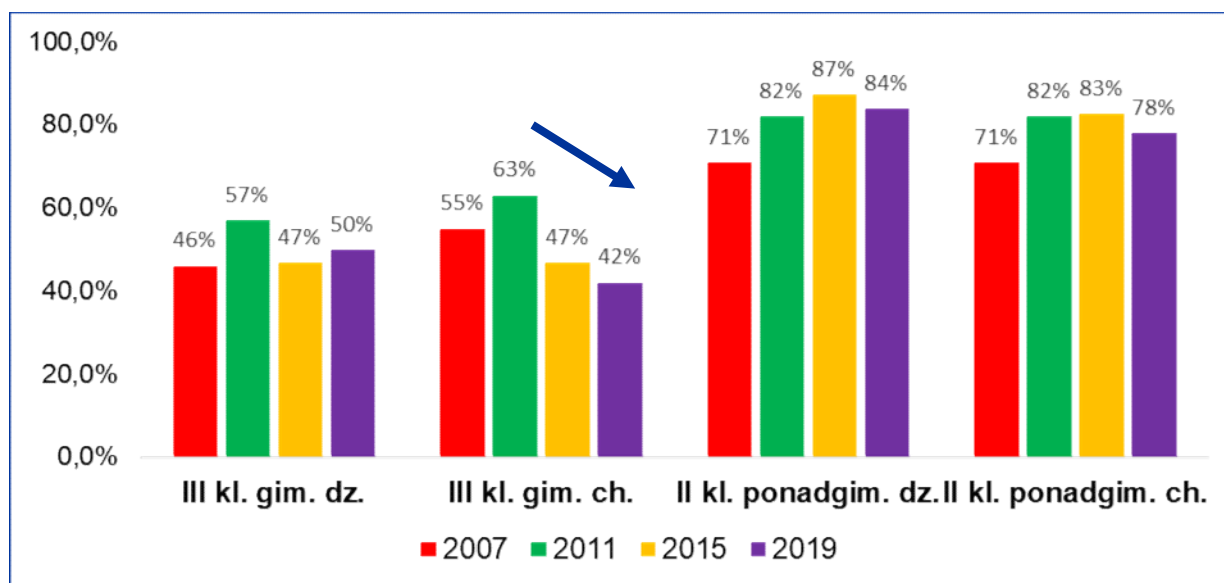

Wykres 11/P: Rozpowszechnienie picia alkoholu – ostatnich 12 mies. - porównanie wyników z roku 2007, 2011, 2015 i 2019.

21.3. Rozpowszechnienie picia alkoholu - rok 2007, 2011, 2015 i 2019

Czy piłeś/-aś alkohol w ciągu ostatnich 30 dni?

Wykres 12/P: Rozpowszechnienie picia alkoholu w ciągu ost. 30 dni – porównanie wyników z roku 2007, 2011, 2015 i 2019.

Porównanie wyników dotyczących rozpowszechnienia picia alkoholu wśród uczniów w roku 2015 i 2019 wskazuje, że :

- Nie odnotowano istotnych różnic pomiędzy odsetkami starszych dziewcząt i chłopców, które piły alkohol kiedykolwiek w życiu. Odnotowano tendencję wzrostową wśród dziewcząt i chłopców w klasach 3 gimnazjum. Jednocześnie warto zauważyć, że w porównaniu z rokiem 2011 odsetek pijących chłopców w gimnazjach był w roku 2015 i 2019 niższy. Należy stwierdzić, że odsetki uczniów mających za sobą inicjację alkoholową w obu badaniach (tj.2015 i2019) nadal utrzymują się na bardzo wysokim poziomie.
- Pomędzy rokiem 2011 a 2019 spadł odsetek gimnazjalistów (chłopców), którzy w ciągu roku poprzedzającego badanie pili alkohol (z 77% do 62%), wśród dziewcząt odnotowano tendencję wzrostową, w pozostałych grupach od 2015 roku nie nastąpiły widoczne zmiany.
- Pomędzy rokiem 2011 a 2019 odnotowano spadek odsetka chłopców z gimnazjów pijących w ostatnim miesiącu przed badaniem (z 63% do 42%), a pomiędzy rokiem 2015 a 2019- stabilizację odsetków. Wśród starszych uczniów odsetki pijących nadal są prawie dwukrotnie wyższe niż w szkołach gimnazjalnych.
- Odsetki uczennic pijących w ciągu ost. 30 dni w klasach 2 PG w ciągu 4 lat nie zmieniły się.

21.4. Rozpowszechnienie upijania się - rok 2007, 2011, 2015 i 2019

Analiza wykresów przedstawiających porównanie odsetków **osób upijających się** wskazuje, że:

- Odnotowano pomiędzy rokiem 2011 a 2019 spadek odsetka upijających się chłopców z klas 3 gimnazjum. Chłopcy z tego rocznika upijają się też nieco rzadziej niż przed 4 lata (37% do 33%). W przypadku uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych odsetki upijających się - od 2015 roku – również widocznie spadły w grupie chłopców, widać także tendencję malejącą w populacji dziewcząt z tego rocznika. od 65,2% do 57,3%. W tym okresie odsetek dziewcząt w gimnazjach, które upiły się kiedykolwiek w życiu nie zmienił się w sposób istotny.

- Pomędzy rokiem 2015 a 2019 odnotowano tendencję wzrostową, jeśli chodzi o odsetki dziewcząt upijających się w ostatnim roku w klasach ponadgimnazjalnych: 4 lata temu upiło się w tym czasie 29% uczennic z tego rocznika, a w roku 2019 – 34%. Warto zauważyć, że w populacji chłopców w gimnazjach oraz dziewcząt z klas 2 PG odsetek upijających się spadł pomiędzy rokiem 2015 a 2019, natomiast wśród chłopców z klas 2 PG widoczna jest w tym zakresie tendencja wzrostowa.

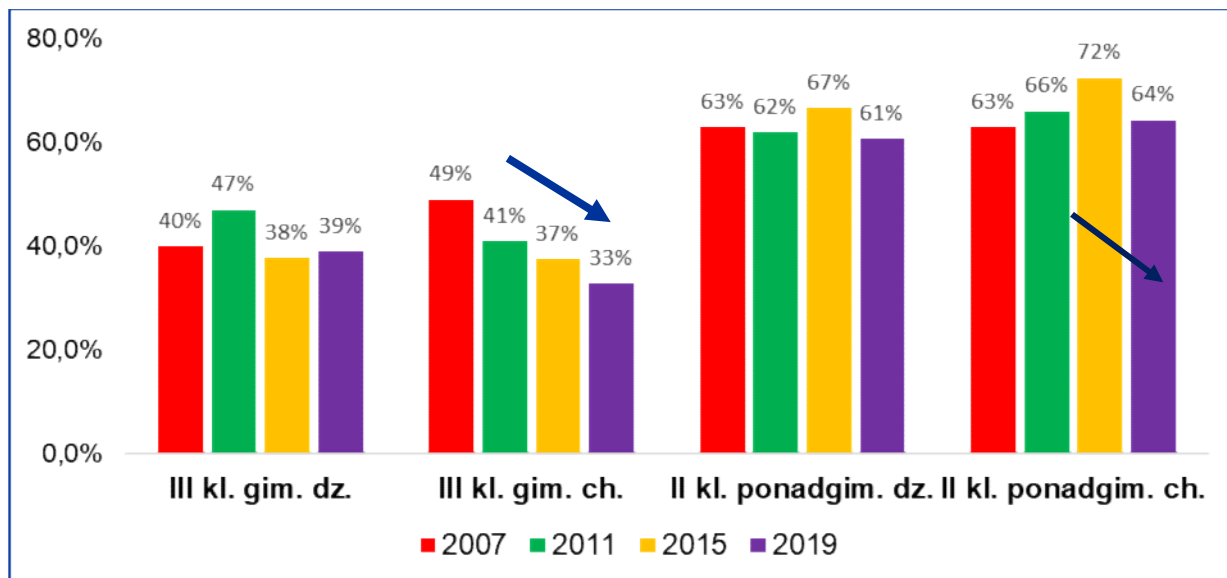
- **Ostatnie 30 dni przed badaniem to okres, w którym na przestrzeni ostatnich 4 lat, między 2015 a 2019 rokiem, nastąpiły znaczące zmiany w odsetkach upijających się chłopców – w obu frakcjach wiekowych.**

- W populacji dziewcząt z obu roczników odsetki upijających się w ost. miesiącu utrzymują się na podobnym poziomie jak 4 lata temu.

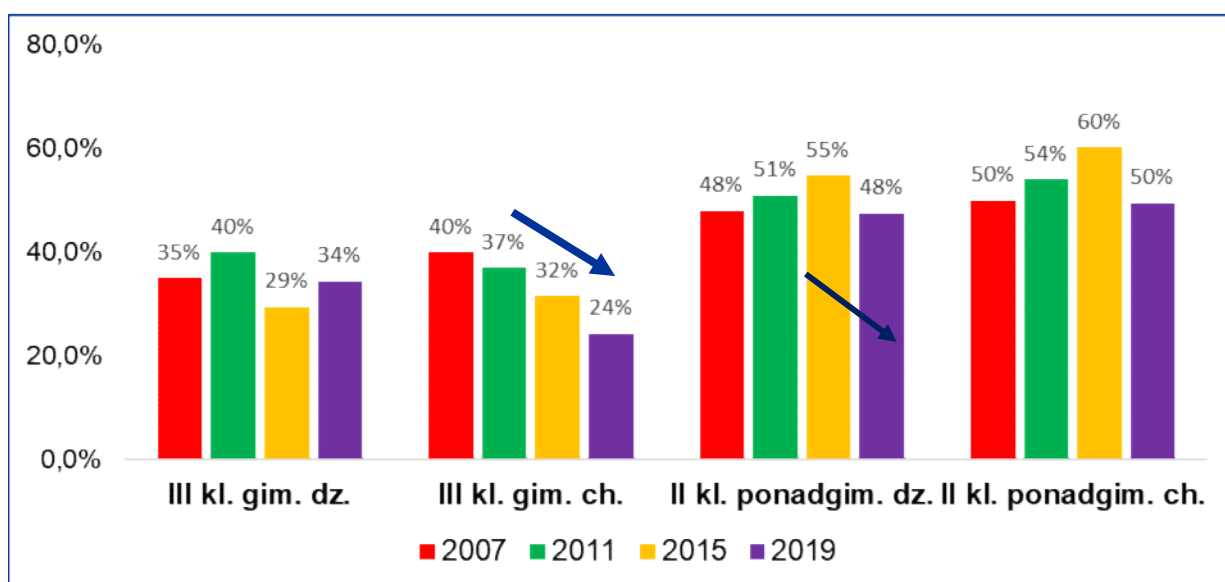
21.4. Rozpowszechnienie upijania się - rok 2007, 2011, 2015 i 2019

Czy upiłeś się/-aś kiedykolwiek w życiu?

Wykres 13P: Rozpowszechnienie upijania się w życiu – porównanie wyników z roku 2007, 2011, 2015 i 2019.

Czy upiłeś się/-aś w ciągu ostatniego roku?

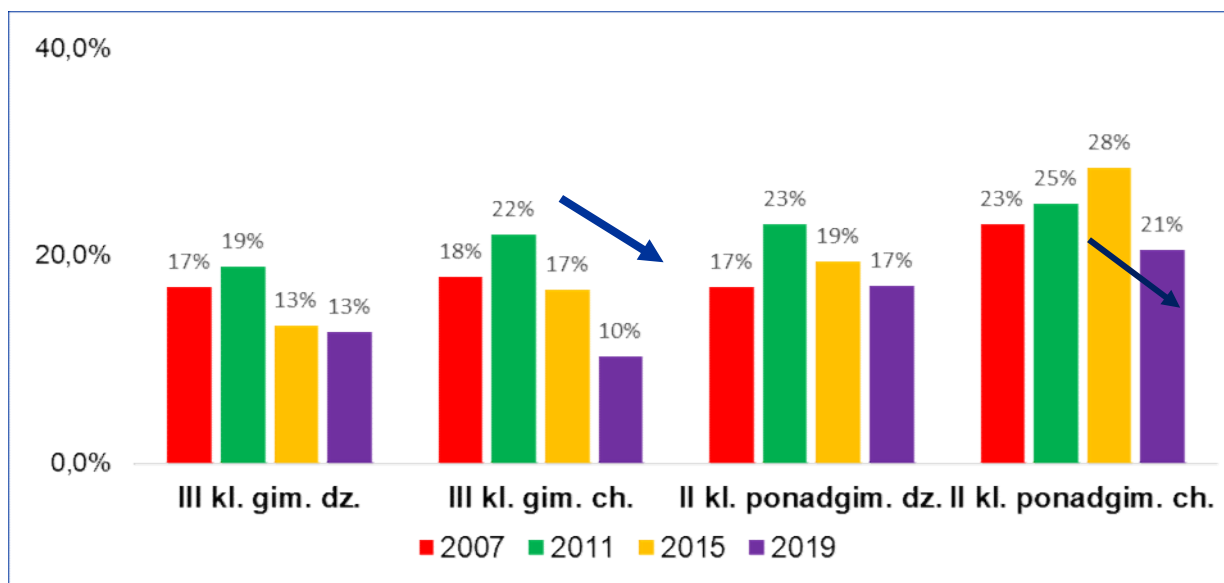

Wykres 14/P: Rozpowszechnienie upijania się w ciągu ost.12 mies. – porównanie wyników z roku 2007, 2011, 2015 i 2019.

21.4. Rozpowszechnienie upijania się - rok 2007, 2011, 2015 i 2019

Czy upiłeś się/-aś w ciągu ost. 30 dni?

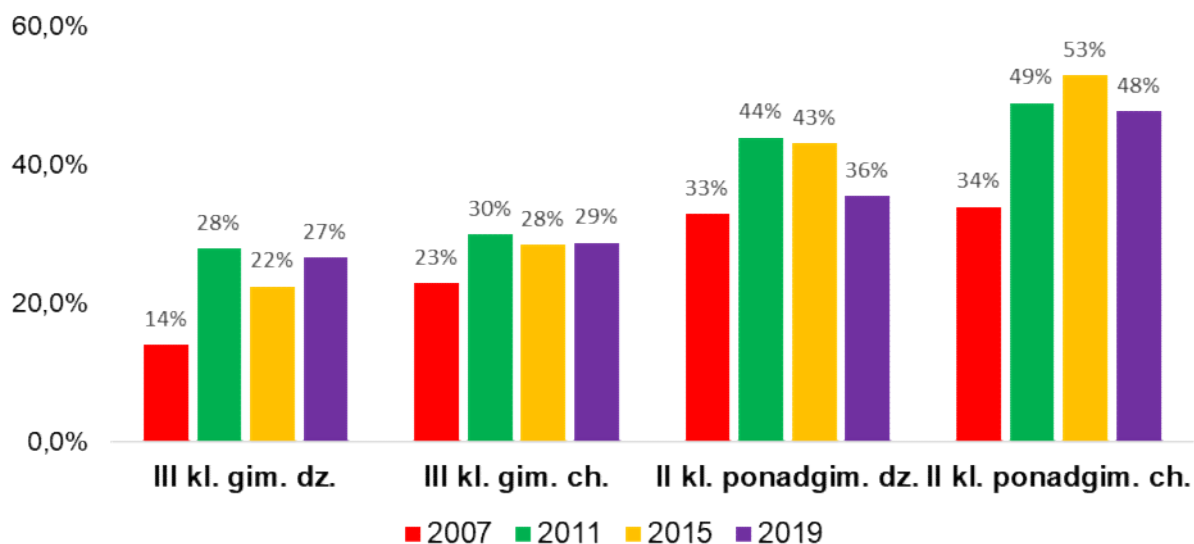

Wykres 15/P: Rozpowszechnienie upijania się w ciągu ost.30 dni – porównanie wyników z roku 2007, 2011, 2015 i 2019.

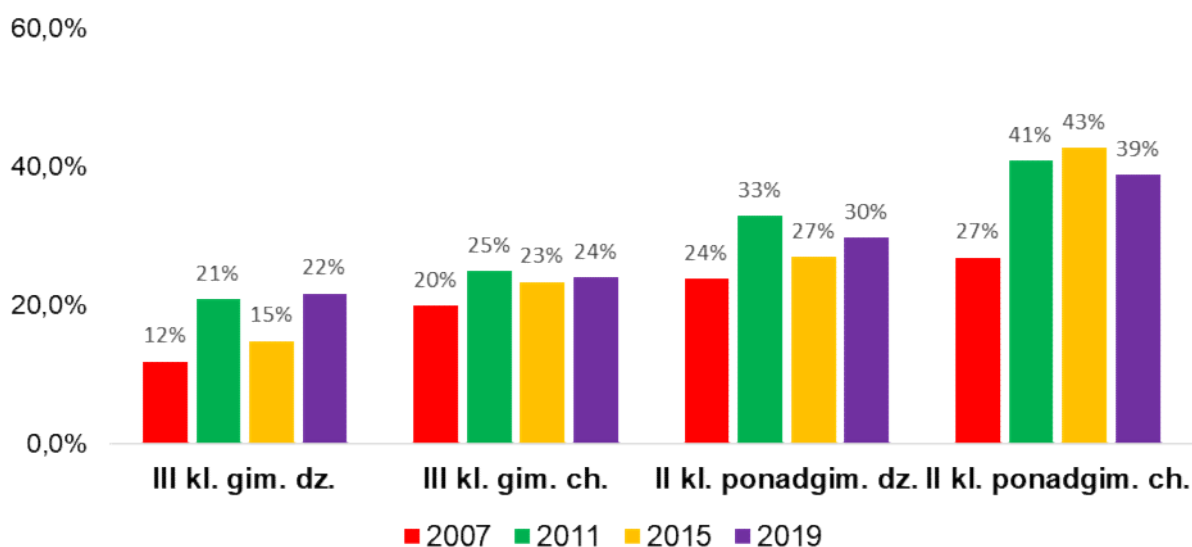
21.5. Rozpowszechnienie używania marihuany/haszyszu - rok 2007, 2011, 2015 i 2019

Czy używałeś marihuany/haszyszu kiedykolwiek w życiu ?

Wykres 16/P: Rozpowszechnienie używania marihuany/haszyszu w życiu - porównanie wyników z roku 2007, 2011, 2015 i 2019.

Czy używałeś marihuany/haszyszu w ciągu ost. roku ?

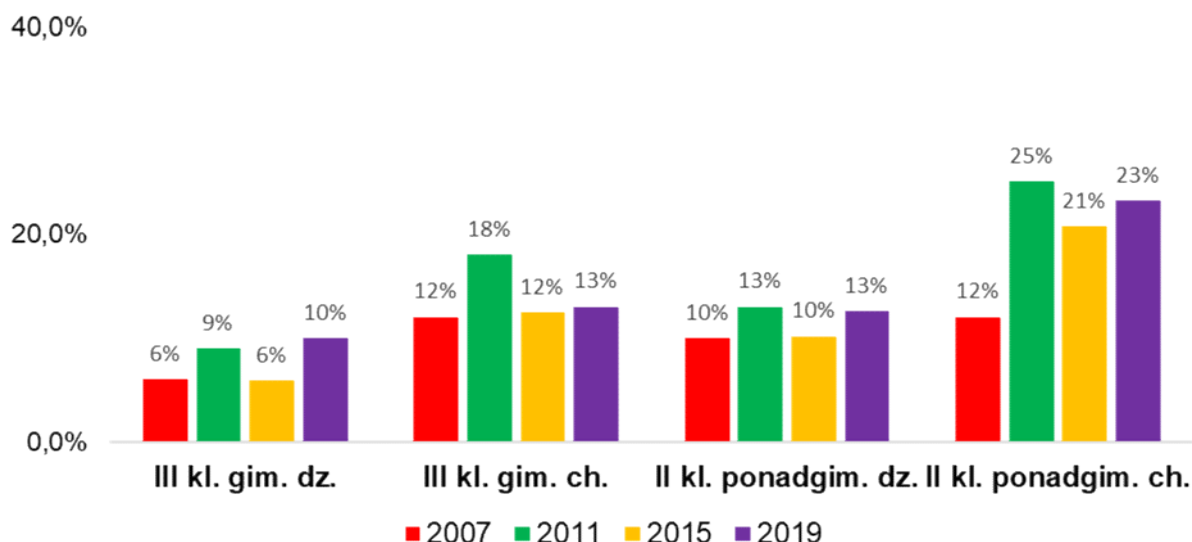

Wykres 17/P: Rozpowszechnienie używania marihuany/haszyszu w ostatnim roku - porównanie wyników z roku 2007, 2011, 2015 i 2019.

21.5. Rozpowszechnienie używania marihuany/haszyszu - rok 2007, 2011, 2015 i 2019

Czy używałeś marihuany/haszyszu ciągu ostatniego miesiąca ?

Wykres 18/P: Rozpowszechnienie używania marihuany/haszyszu w ciągu ostatnich 30 dni - porównanie wyników z roku 2007, 2011, 2015 i 2019.

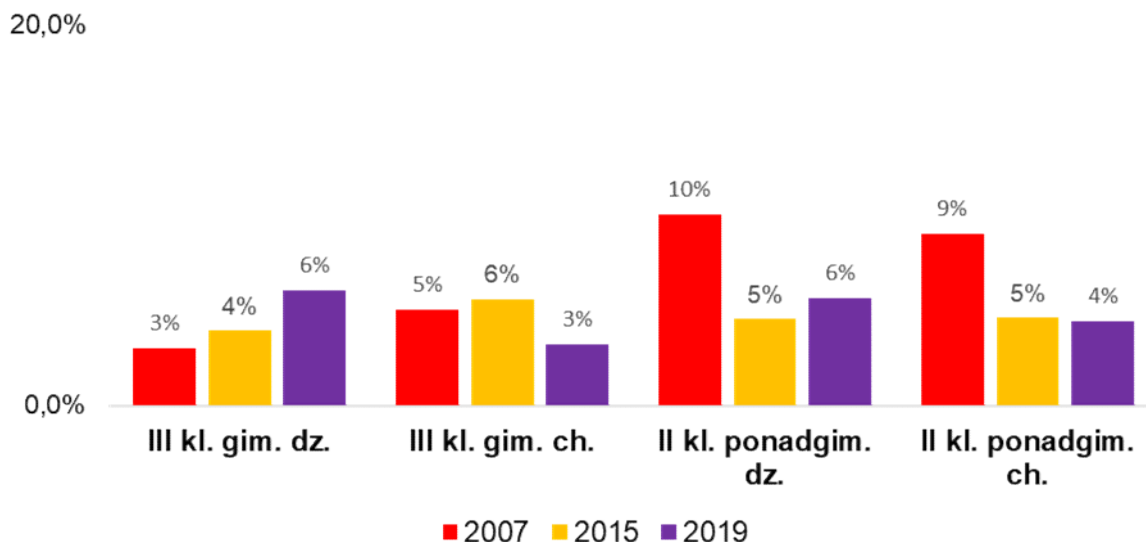
Porównanie wyników dotyczących rozpowszechnienia używania marihuany wśród uczniów w latach 2015 - 2019 wskazuje, że :

- **Między 2015 a 2019 rokiem odsetki młodszych chłopców deklarujących używanie marihuany przynajmniej raz w życiu i w ostatnim roku widocznie się stabilizują. Nie odnotowano więc w tym zakresie istotnych zmian.**
- **W grupie dziewcząt w gimnazjach odnotowano pomiędzy rokiem 2015 a 2019 tendencję wzrostową w życiu i w ostatnim roku przed badaniem. W grupie chłopców z klas 2 PG zaobserwowano natomiast spadek odsetka osób po inicjacji oraz stabilizację odsetków używających w ost. roku.**
- **W klasach 3 G wśród dziewcząt zanotowano pomiędzy rokiem 2015 a 2019 tendencję wzrostową jeśli chodzi o odsetek osób używających marihuanę w ostatnim miesiącu przed badaniem w grupie gimnazjalistek. Jednocześnie w grupie chłopców z tej samej frakcji wiekowej odnotowano stabilizację odsetka używających marihuanę (12% w 2015 i 13% w roku 2019). W populacji starszych uczniów i uczennic na przestrzeni ostatnich 4 lat odsetek używających utrzymywał się na zbliżonym poziomie. Warto zaznaczyć, że wzrost używających w populacji starszych chłopców, który notowany jest od roku 2007, nadal się utrzymuje.**

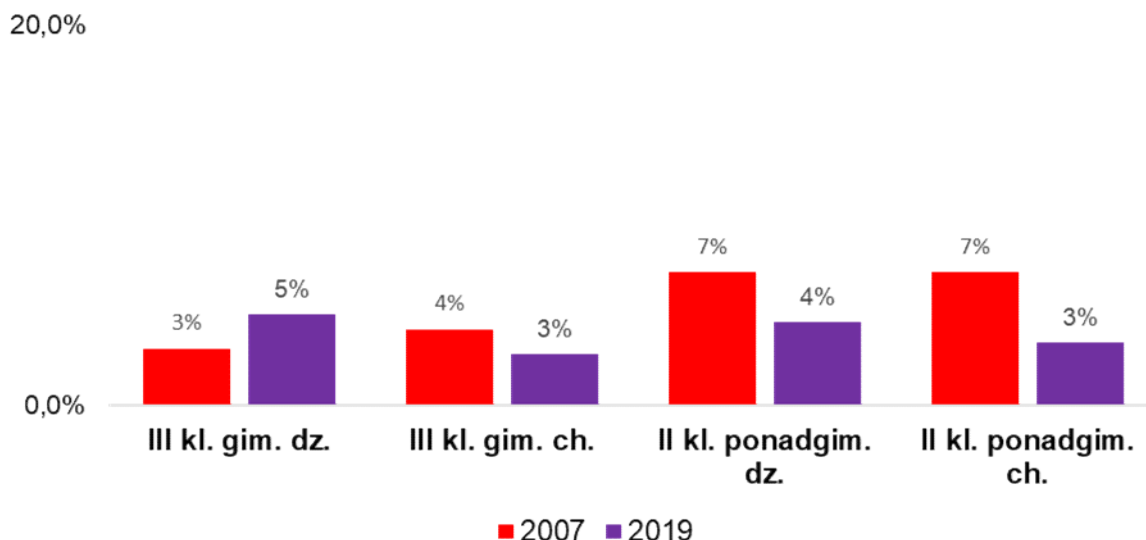
21.6. Rozpowszechnienie używania amfetaminy - rok 2007, 2015 i 2019

Czy używałeś amfetaminy kiedykolwiek w życiu ?

Wykres 19/P: Rozpowszechnienie używania amfetaminy w życiu - porównanie wyników z roku 2007, 2015 i 2019.

Czy używałeś amfetaminy w ciągu ost. roku ?

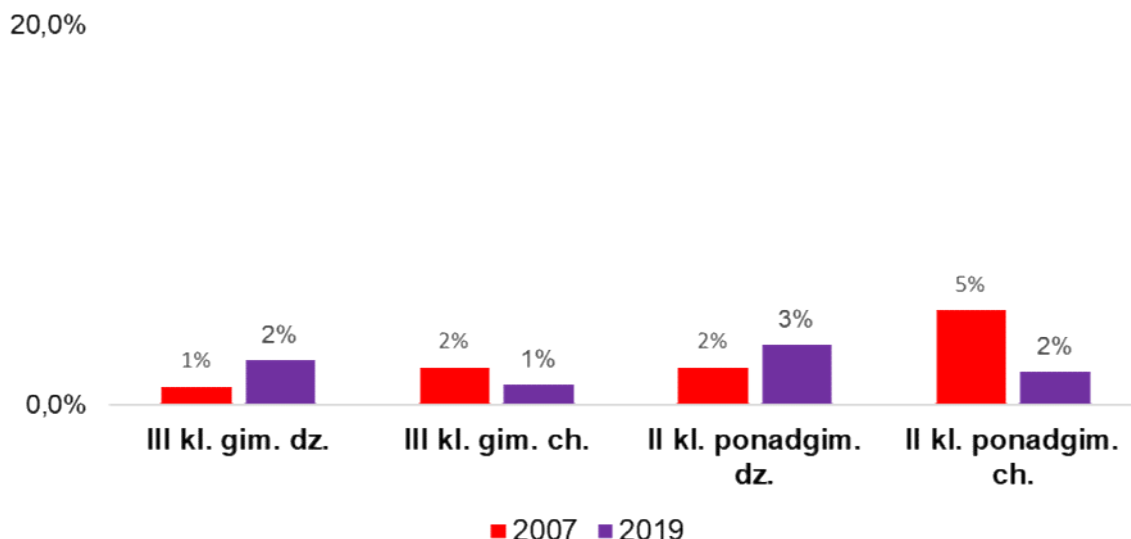

Wykres 20/P: Rozpowszechnienie używania amfetaminy w ostatnim roku - porównanie wyników z roku 2007 i 2019.

21.6. Rozpowszechnienie używania amfetaminy - rok 2007, 2011, 2015 i 2019

Czy używałeś amfetaminy w ciągu ostatniego miesiąca ?

Wykres 21/P: Rozpowszechnienie używania amfetaminy w życiu - porównanie wyników z roku 2007 i 2019.

Porównanie wyników dotyczących rozpowszechnienia używania amfetaminy wśród uczniów w roku 2015 i 2019 wskazuje na **stabilizację odsetków używających tego narkotyku wśród chłopców i dziewcząt w szkołach ponadgimnazjalnych, natomiast wśród dziewcząt w gimnazjach widoczna jest tendencja wzrostowa, a w grupie chłopców w gimnazjach- tendencja spadkowa.**

Pomiędzy rokiem 2015 a 2019 nie odnotowano znaczących zmian odsetków używających tej substancji w ostatnim roku przed badaniem wśród uczniów gimnazjów. Uwagę zwraca zaobserwowana tendencja spadkowa wśród uczniów i uczennic szkół ponadgimnazjalnych. Warto obserwować, na ile tendencja ta okaże się trwała.

W okresie od 2015 do 2019 roku ustabilizował się odsetek starszych i młodszych dziewcząt oraz chłopców w gimnazjach, którzy deklarowali zażywanie amfetaminy w ciągu 30 dni poprzedzających badanie. W tegorocznym badaniu odnotowano tendencję spadkową, jeśli chodzi o odsetek używających w ciągu ost. 30 dni wśród chłopców z klas 2 PG.

Suplement

1/S Czynniki chroniące i czynniki ryzyka

1/S. Czynniki ryzyka i czynniki chroniące

W profilaktyce używania substancji psychoaktywnych ważną rolę odgrywają badania nad tzw. **czynnikami ryzyka**. Czynniki te to zmienne (warunki środowiskowe lub indywidualne), które wiążą się z wysokim prawdopodobieństwem występowania zachowań stanowiących zagrożenie dla prawidłowego rozwoju (Ostaszewski, 2003).

Używanie substancji to jeden z takich czynników. Badania nad czynnikami ryzyka koncentrują się na tym, co poprzedza inicjacje lub na tym, co jest związane z większym ryzykiem używania substancji i wysokim prawdopodobieństwem uzależnienia od nich. Jak pokazują badania czynników poprzedzających inicjację i związanych z tzw. piciem normatywnym, najsilniejsze czynniki to cechy najbliższego otoczenia oraz preferowany styl życia. Wśród nich należy wymienić:

- Przebywanie w towarzystwie kolegów, którzy piją alkohol lub używają innych substancji;
- Spotykanie się z ofertami używania i doświadczanie presji w tym zakresie;
- Intencja dotycząca używania;
- Spostrzeganie u rówieśników postaw i zachowań aprobujących używanie substancji;
- Spostrzeganie u ważnych osób np. rodziców postaw aprobujących używanie substancji;
- Pozytywne oczekiwania co do bezpośrednich skutków działania substancji psychoaktywnych;
- Podatność na wpływy rówieśnicze.

W analizowanym badaniu uwzględniono niektóre z tych czynników (patrz dalsze rozdziały Suplementu). W profilaktyce używania substancji psychoaktywnych w ostatnich latach podkreśla się także ważną rolę tzw. czynników chroniących. Są to te właściwości środowiska lub jednostek, które wzmacniają ogólny potencjał zdrowotny człowieka. Wśród czynników tych wymienić należy (Garmezy, 1985):

- Czynniki indywidualne np. zrównoważony temperament
- Cechy środowiska rodzinnego np. wsparcie emocjonalne
- Cechy środowiska pozarodzinnego np. wsparcie ze strony innych osób i instytucji.

Jak pokazują prace Jessora i wsp. (1995) w sposób istotny przed rozwojem zachowań problemowych chroni m.in. Ustosunkowanie do szkoły i nauki szkolnej. Według Sheier'a czynnikiem chroniącym są także umiejętności osobiste i społeczne oraz kontrola własnego zachowania.

1/S. Czynniki ryzyka i czynniki chroniące

Badacze wymieniają także bliskie więzi z rodzicami oraz przestrzeganie powszechnie uznawanych norm i wartości, w tym zaangażowanie religijne (Hawkins 1992). Uwzględnienie w profilaktyce tzw. **czynników chroniących** wiąże się z pytaniem, czy można i w jakich warunkach poprzez wzmacnianie czynników chroniących osiągnąć pozytywne efekty prewencyjne. Programy akcentujące rolę wspomnianych czynników należą do nurtu wspierania pozytywnego rozwoju młodzieży. Oddziaływania podejmowane w tym nurcie to m.in.:

- Rozwój więzi
- Rozwój poczucia własnej skuteczności
- Rozwój duchowości
- Rozwój kompetencji społecznych, emocjonalnych i moralnych.

Profilaktyka zintegrowana zmierza do wzmacniania czynników chroniących. Dąży się w niej do tego, by działania koncentrujące się na danym zachowaniu problemowym kształtować tak, aby wspierać oddziaływania dotyczące innych zachowań problemowych (Grzelak, 2000). Na przykład, aby działania których celem jest zapobieganie sięganiu po substancje psychoaktywne wspierały także oddziaływania zmierzające do ograniczenia przemocy rówieśniczej. W analizowanym badaniu uwzględniono niektóre z wymienionych czynników chroniących np. wsparcie emocjonalne w środowisku rodzinnym (patrz dalsze rozdziały Suplementu).

2/S. Relacje z przyjaciółmi a używanie substancji

2.1/S Relacje z przyjaciółmi a nasilenie używania substancji

Zdecydowana większość badanych, niezależnie od płci i wieku, deklaruje, że jest zadowolona z relacji ze swoimi przyjaciółmi.

W przypadku uczniów trzecich klas gimnazjum zadowolonych lub bardzo zadowolonych z relacji z przyjaciółmi było ponad 86% uczniów, w klasach II PG - ponad 86%. Odsetki uczniów niezadowolonych lub bardzo niezadowolonych z relacji z przyjaciółmi były stosunkowo niskie i wynosiły odpowiednio: 2,6% i 1,5%. **W badaniu odnotowano istotną dodatnią korelację pomiędzy stopniem zadowolenia z relacji z przyjaciółmi a nasileniem używania substancji psychoaktywnych, co oznacza, że zadowolenie z tych relacji różnicowało stopień nasilenia używania substancji wśród uczniów. Intensywniej używali substancji ci, którzy byli zadowoleni z relacji towarzysko-przyjacielskich.**

Na ile jesteś zadowolony ze stosunków z przyjaciółmi?	bardzo zadowolony	zadowolony	średnio zadowolony	niezadowolony	bardzo niezadowolony
klasy III G	44,6%	42,0%	10,9%	1,6%	1,0%
Klasy II PG	44,3%	42,6%	11,7%	1,2%	0,3%

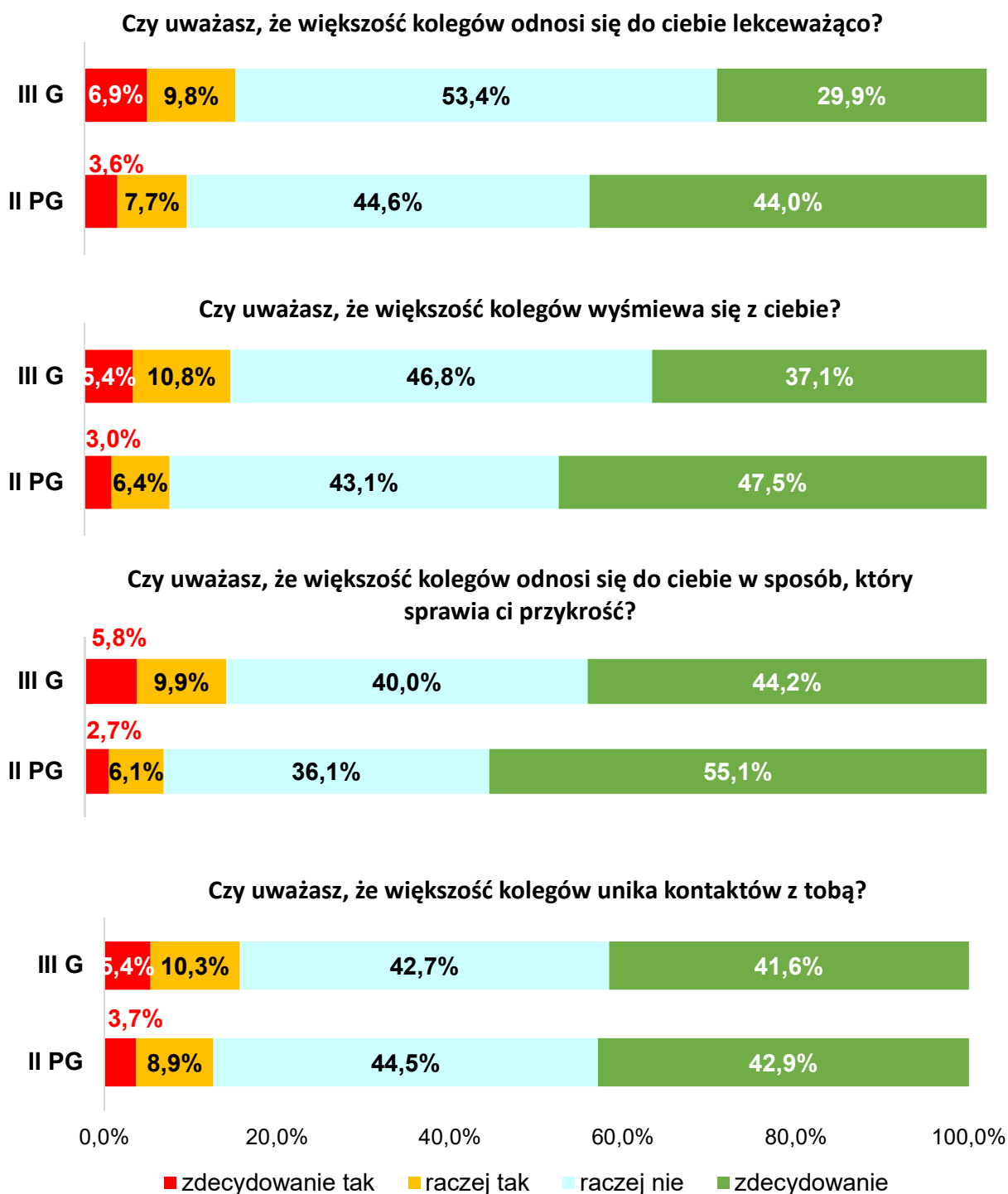
Tabela 1/S: Zadowolenie z relacji z przyjaciółmi- klasy 3 G i 2PG.

		Na ile jesteś zadowolony ze stosunków z przyjaciółmi?	nasilenie używania substancji
Na ile jesteś zadowolony ze stosunków z przyjaciółmi?	Korelacja Pearsona	1	,110
	Istotność (dwustronna)		,000
	N	1310	1299
nasilenie używania substancji	Korelacja Pearsona	,110	1
	Istotność (dwustronna)	,000	
	N	1299	1321

Tabela 2/S: Zadowolenie z relacji z przyjaciółmi a nasilenie używania substancji. Korelacja istotna na poziomie 0,01.

2.2/S Wykluczenie rówieśnicze

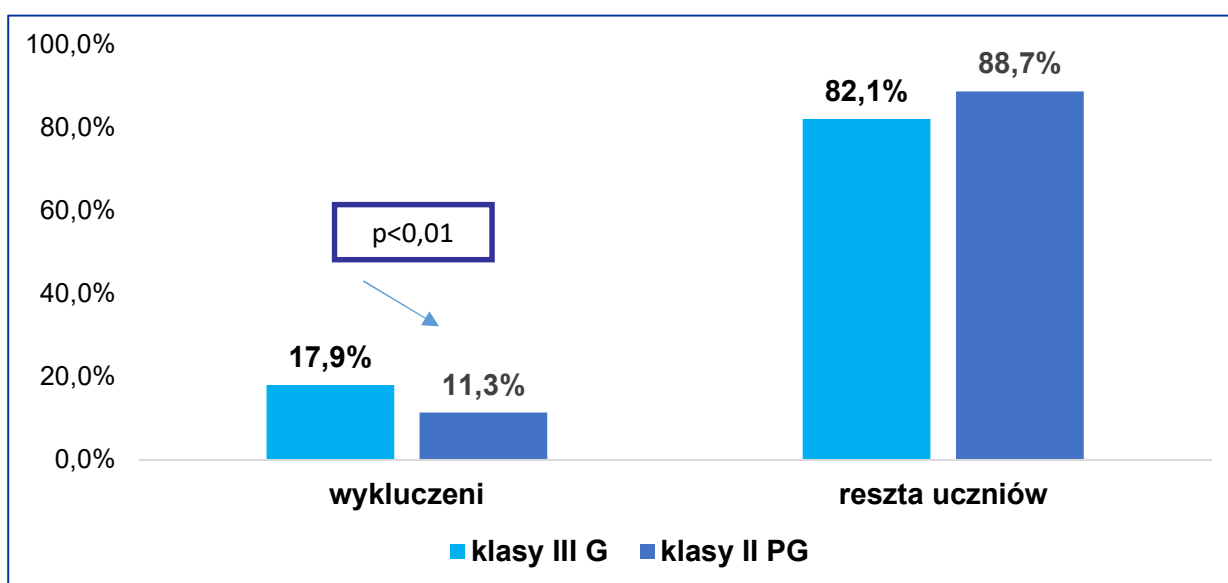

2.2/S Wykluczenie rówieśnicze

W badaniu uczniom zadano 4 pytania dotyczące stosunku do nich innych osób z klasy, w której się uczą. Na podstawie odpowiedzi na powyższe pytania (o lekceważenie, wyśmiewanie, unikanie, sprawianie przykrości) wyodrębniono grupę badanych, którzy mogą być zagrożeni wykluczeniem ze strony rówieśników. **Zaliczono do niej respondentów, którzy udzieli twierdzącej odpowiedzi („zdecydowanie tak” lub „raczej tak”) na co najmniej dwa spośród czterech ww. pytań.**

Tak zagregowane dane pokazują, iż w klasach trzecich gimnazjum **odnotowano istotnie wyższy odsetek osób mających poczucie wykluczenia – 17,9% niż w starszym badanym roczniku - 11,3%. Oznacza to, że uczniowie w klasach 3 G mieli częściej poczucie wykluczenia rówieśniczego niż uczniowie starsi.**

Wykres 3/S: Odsetki uczniów mających poczucie wykluczenia rówieśniczego-klasy III G i II PG.

2.3/S. Nasilenie używania substancji psychoaktywnych ost. 30 dniach

	Jak często używałeś papierosów w ost. 30 dniach	Ile razy zdarzyło Ci się pić jakiś napój alkoholowy w ciągu ost.30 dni?	Ile razy zdarzyło Ci się upić w ciągu ost. 30 dni?	Ile razy zdarzyło Ci się używać marihuany lub haszyszu (konopi) w ciągu ost. 30 dni?
Jak często używałeś papierosów w ost. 30 dniach	1 1327	,504 ,000 1321	,360 ,000 1321	,358 ,000 1316
Ile razy zdarzyło Ci się pić jakiś napój alkoholowy w ciągu ost.30 dni?	,500 ,000 1321	1 1327	,414 ,000 1327	,327 ,000 1315
Ile razy zdarzyło Ci się upić w ciągu ost. 30 dni?	,360 ,000 1321	,414 ,000 1327	1 1327	,318 ,000 1315
Ile razy zdarzyło Ci się używać marihuany lub haszyszu (konopi) w ciągu ost. 30 dni?	,358 ,000 1316	,327 ,000 1315	,318 ,000 1315	1 1321

Tabela 3/S : Macierz korelacji pomiędzy zmiennymi: częstotliwość używania substancji w ost. 30 dniach. Korelacje istotne na poziomie: 0,01 zaznaczono kolorem czerwonym.

2.4 /S. Nasilenie używania substancji

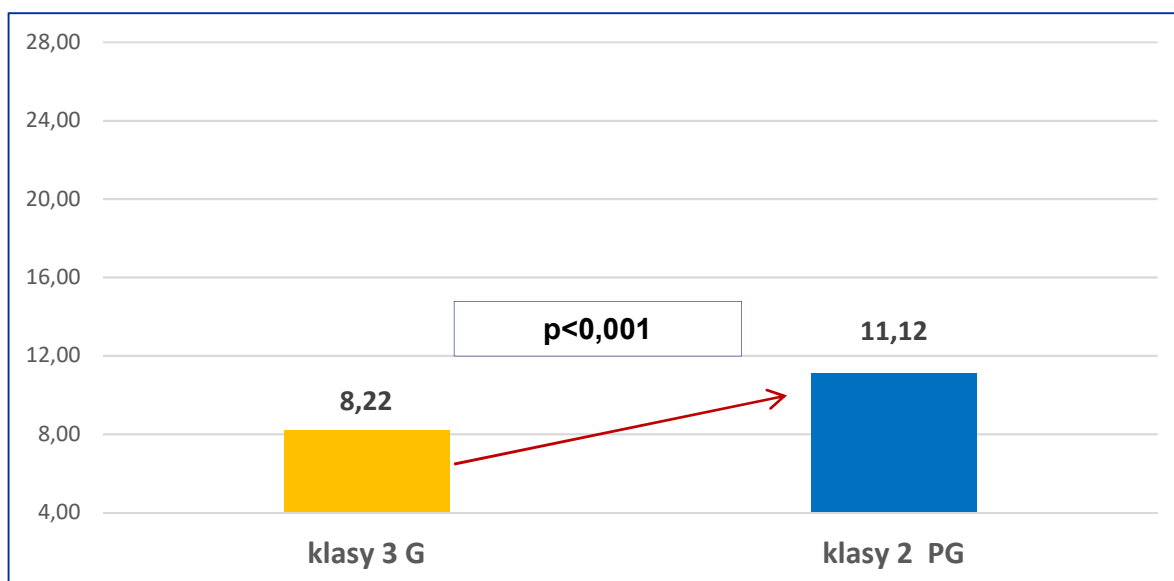
Biorąc pod uwagę zależności przedstawione w tabeli korelacji 3/S, utworzono zmienną: **Nasilenie używania substancji psychoaktywnych** – sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na pytania ankiety dotyczące:

- Picia alkoholu (w ostatnich 30 dniach)
- Upijania się (w ostatnich 30 dniach)
- Palenia papierosów (w ostatnich 30 dniach) oraz
- Używania marihuany/haszyszu (w ostatnich 30 dniach).

Zmienna może przyjmować wartości od 4-28.

Średnia wartość zmiennej w klasach III G wynosi: $M= 8,22$ $SD= 5,27$; w klasach II PG: $M=11,12$; $SD= 35,11$. Odnotowano istotną różnicę pomiędzy nasileniem używania substancji w klasach 3 G i 2 PG. Było ono istotnie wyższe w starszym roczniku. W klasach 2 PG istotnie wyższa była wartość zmiennej w populacji chłopców, w młodszym roczniku nie odnotowano już takiej różnicy pomiędzy płciami.

Nasilenie używania substancji psychoaktywnych – ost. 30 dni.

Wykres 4/S : Nasilenie używania substancji w badanych rocznikach- wartości średnich

3/S. Używanie substancji w grupie sprawców i ofiar przemocy

3.1/S Nasilenie doświadczeń związanych ze stosowaniem przemocy a nasilenie używania substancji psychoaktywnych

W badaniu utworzono zmienną pn. Nasilenie doświadczeń związanych ze stosowaniem przemocy, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na odpowiednie pytania ankiety. Współczynnik Alfa Cronbacha dla tak utworzonej skali wynosi ponad 0,800. Zmienna może przyjmować wartości od 11-77.

Odnotowano istotną pozytywną korelację pomiędzy zmienną: Nasilenie doświadczeń związanych ze stosowaniem przemocy i zmienną: nasilenie używania substancji. Oznacza to, że im większa częstotliwość stosowania przemocy wśród badanych, tym wyższe jest nasilenie używania przez z nich substancji, a im wyższe nasilenie używania substancji, tym większa częstotliwość stosowania przemocy.

		nasilenie używania substancji (30 dni)	nasilenie doświadczeń bycia sprawcą przemocy
nasilenie używania substancji (30 dni)	Korelacja Pearsona	1	,133
	Istotność (dwustronna)		,000
	N	1310	1295
nasilenie doświadczeń bycia sprawcą przemocy	Korelacja Pearsona	,133	1
	Istotność (dwustronna)	,000	
	N	1295	1316

Tabela 4/S: Nasilenie doświadczeń związanych ze stosowaniem przemocy a nasilenie używania substancji. Korelacja istotna na poziomie 0,01.

3.2/S Nasilenie doświadczeń związanych z byciem ofiarą przemocy a nasilenie używania substancji psychoaktywnych

W badaniu utworzono zmienną pn. Nasileniem doświadczeń związanych z byciem ofiarą przemocy, sumując punkty wyliczone na podstawie odpowiedzi na odpowiednie pytania ankiety. Współczynnik Alfa Cronbacha dla tak utworzonej skali wynosi ponad 0,800. Zmienna może przyjmować wartości od 11-77.

Odnotowano pozytywną korelację pomiędzy zmienną: **Nasilenie doświadczeń związanych z byciem ofiarą przemocy** i zmienną: **nasilenie używania substancji**. Oznacza to, że im większa częstotliwość doświadczeń bycia ofiarą przemocy, tym wyższe jest nasilenie używania substancji, a im wyższe nasilenie używania substancji, tym większa częstotliwość doświadczania przemocy rówieśniczej.

		nasilenie używania substancji (30 dni)	nasilenie doświadczeń bycia ofiarą przemocy
nasilenie używania substancji (30 dni)	Korelacja Pearsona	1	,175
	Istotność (dwustronna)		,000
	N	1310	1299
nasilenie doświadczeń bycia ofiarą przemocy	Korelacja Pearsona	,175	1
	Istotność (dwustronna)	,000	
	N	1299	1320

Tabela 5/S: Nasilenie doświadczeń związanych z byciem ofiarą przemocy a nasilenie używania substancji . Korelacja istotna na poziomie 0,01.

4/S. Ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół a nasilenie ich używania wśród badanych

4.2/1 Ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół a nasilenie używania substancji

W badaniu odnotowano istotną dodatnią korelację pomiędzy nasileniem używania substancji wśród przyjaciół (w ocenie badanych) a nasileniem używania substancji przez respondentów. **Oznacza to, że im większe nasilenie używania substancji wśród przyjaciół w ocenie badanych, tym większe nasilenie używania substancji psychoaktywnych wśród respondentów.**

Na uwagę zasługuje fakt, iż w badaniu odnotowano istotną ujemną korelację pomiędzy nasileniem używania substancji a ocena relacji z rodzicami.

Oznacza to, że im większe zadowolenie z relacji z mamą oraz ojcem tym mniejsze nasilenie używania substancji. W kolejnych badaniach warto głębiej analizować jakość tych relacji oraz te czynniki w ramach relacji z rodzicami, które są powiązane z sięganiem po substancje lub pełnią funkcję chroniącą.

		nasilenie używania substancji	ocena nasilenia używania substancji wśród przyjaciół
nasilenie używania substancji	Korelacja Pearsona	1	,490
	Istotność (dwustronna)		,000
	N	1310	1303
ocena nasilenia używania substancji wśród przyjaciół	Korelacja Pearsona	,490	1
	Istotność (dwustronna)	,000	
	N	1303	1321

Tabela 6/S: Ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół a nasilenie używania substancji. Korelacja istotna na poziomie 0,01.

4.2/2 Ocena rozpowszechnienia używania substancji a ocena relacji z rodzicami

		nasilenie używania substancji	zadowolenie z relacji z matką
nasilenie używania substancji	Korelacja Pearsona	1	-,074
	Istotność (dwustronna)		,007
	N	1310	1310
zadowolenie z relacji z matką	Korelacja Pearsona	-,074	1
	Istotność (dwustronna)	,007	
	N	1310	1333

Tabela 7/S: Ocena zadowolenia z relacji z matką a nasilenie używania substancji. Korelacja istotna na poziomie 0,01.

		nasilenie używania substancji	zadowolenie z relacji z ojcem
nasilenie używania substancji	Korelacja Pearsona	1	-,113
	Istotność (dwustronna)		,000
	N	1310	1310
zadowolenie z relacji z ojcem	Korelacja Pearsona	-,113	1
	Istotność (dwustronna)	,000	
	N	1310	1333

Tabela 8/S: Ocena zadowolenia z relacji z ojcem a nasilenie używania substancji. Korelacja istotna na poziomie 0,01.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

dr hab. Jacek Pyżalski

profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Rekomendacje dotyczące profilaktyki szkolnej w Tychach

Wyniki badań ankietowych uczniów trzecich klas gimnazjów i drugich klas szkół ponadgimnazjalnych szkół w Tychach stanowią wartościowy materiał dla wypracowania praktycznych rekomendacji dotyczących strategii realizacji działań profilaktycznych skierowanych do młodzieży. Warto podkreślić, iż uzyskane wyniki wskazują nie tylko na skalę występowania zachowań ryzykownych i czynników ryzyka, ale także na prospołeczne i prorozwojowe (salutogenne) zachowania oraz czynniki chroniące przed zaangażowaniem w zachowania ryzykowne. Uwzględniono także perspektywę podłużną, która pozwala na przyjrzenie się wybranym zmianom w zakresie wybranych zjawisk na przełomie kilku lat. Oznacza to, iż obraz sytuacji zbudowany na bazie takich danych pozwala na rekomendowanie nowoczesnych rozwiązań profilaktycznych, nastawionych nie tylko na redukcję szkodliwych zjawisk, ale także wspieranie pozytywnego zaangażowania tyskiej młodzieży. Warto tu zauważyć, że sformułowanie rekomendacji dla profilaktyki szkolnej nie może bazować jedynie na diagnozie potrzeb, ale także musi uwzględniać wypracowane przez profilaktyków nowoczesne rozwiązania metodyczne, wynikające z odpowiednio dobranych interdyscyplinarnych teorii (por. Ostaszewski, 2019; Pyżalski, 2017).

Formułując takie rekomendacje należy pamiętać, że zaangażowanie w zachowania ryzykowne zależy w istotnym zakresie od wzorców prezentowanych przez osoby dorosłe (szczególnie rodziców i nauczycieli) oraz przestrzegania prawa w zakresie ograniczenia dostępności substancji psychoaktywnych (np. prawo związane z zakazem sprzedaży alkoholu, czy wyrobów tytoniowych małoletnim).

Rekomendacje, sformułowane na podstawie najważniejszych wyników, zostały przedstawione w podziale na **podstawowe** (ogólne) - odnoszące się do całościowej strategii działań profilaktyki szkolnej oraz **szczegółowe** nakierowane na poszczególne zachowania ryzykowne bądź zachowania pozytywne. Wśród tych ostatnich, jak wskazano wcześniej, wyróżnić można działania prorozwojowe (dobre dla rozwoju młodego człowieka) i prospołeczne (wtedy, gdy działa on pozytywnie dla swojego społecznego otoczenia).

Rekomendacje ogólne (odnoszące się do całościowej strategii profilaktycznej)

1. Raport dotyczy w dużym stopniu zachowań ryzykownych (zarówno tradycyjnych, np. używanie substancji psychoaktywnych, jak i tzw. nowych zachowań ryzykownych, np. problematycznego używania internetu. Opisuje on także działania konstruktywne, które często nie przyciągają uwagi medialnej a osoby czytające, czy interpretujące takie badania rzadko koncentrują się na nich. Jest to brak, który nie pozwala na pełne wykorzystanie zrealizowanej diagnozy. Warto przyjrzeć się tej jasnej stronie wyników. Przykładowo 44% chłopców z III klas gimnazjum codziennie lub prawie codziennie uprawia sport. Jeśli dodamy tych, którzy w wolnym czasie robią to co najmniej raz w tygodniu, wskaźnik ten rośnie do 80%. Wskaźniki te tylko nieznacznie spadają w tej grupie w II klasach szkół ponadgimnazjalnych. Aż 75% dziewcząt podejmuje w wolnym czasie zaangażowanie w wolonariat. Wśród chłopców jest to ok. 45%, ale i tak warto takie zaangażowanie podkreślać. Istotne jest zatem, by w przekazach upowszechniających wyniki, dotyczących uzyskanej w wyniku badania diagnozy, cytować także te „jasne” dane, nie skupiając się jedynie na informacjach dotyczących rozpowszechnienia zachowań ryzykownych. Takie rozłożenie akcentów, także w komunikacji bezpośrednio z młodymi ludźmi podkreśla, iż podejmowanie zachowań ryzykownych, szczególnie regularne używanie substancji psychoaktywnych nie stanowi powszechniej normy. Dodatkowo skierowanie większej uwagi na zachowania pozytywne, może być motywowane tym, iż podejmowanie ich stanowi czynnik chroniący przed zaangażowaniem w zachowania szkodliwe. Ważne jest także to, jak medialny przekaz odbierany jest przez dorosłych – nauczycieli i rodziców. Przekłada się bowiem na to, czy prowadząc działania wychowawcze i profilaktyczne zachowujemy rozsądną proporcję między koncentracją na ryzykownych i konstruktywnych działaniach młodych ludzi. W uproszczeniu – na ile walczymy ze złem, a na ile wspieramy dobro. Wskazane jest, by w działaniach profilaktycznych wykorzystywać założenia profilaktyki pozytywnej (upowszechnianej w Polsce przez zespół Krzysztofa Ostaszewskiego z Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie), skupiającej się na promowaniu i wspieraniu pozytywnego zaangażowania społecznego i konstruktywnego i prorozwojowego zaangażowania młodych ludzi. Trzeba tu jednak podkreślić, że w szerszej skali podejście takie wciąż jest zbyt rzadko wdrażane (por. Pyżalski, 2017). Szczególnie istotne wydaje się dalsze instytucjonalne i organizacyjne wspieranie wolontariatu zarówno w tradycyjnej formie, jak i w wersji online (e-wolontariat). Warto także podejmować inicjatywy na rzecz czytelnictwa, gdyż czytanie książek dla przyjemności dotyczy mniejszości tyskiej młodzieży.

2. Generalną rekomendacją opartą o analizę całości zebranego materiału jest także, przynajmniej częściowe, przeniesienie koncentracji działań profilaktycznych na grupę młodzieży młodszej – wyprzedzając poważniejsze zachowania ryzykowne w starszej grupie wiekowej. Z drugiej jednak strony, warto zauważyć, że zaangażowanie w pozytywne działania w niektórych grupach spada wraz z wiekiem (np. uprawianie sportu wśród chłopców). Istotne jest zatem za każdym razem przyjrzenie się wynikom pod kątem grup, które określonych działań najbardziej potrzebują.
3. Warto w działaniach profilaktycznych uwzględnić specyfikę problemu zaangażowania w zachowania ryzykowne dziewcząt – angażują się one bowiem coraz częściej w wiele zachowań ryzykownych przypisywanych kiedyś głównie chłopcom. Przykładowo, co 9 respondentka z gimnazjum wypła wódkę w wieku 13 lat lub wcześniej. Co czwarta dziewczynka z gimnazjum i prawie co trzecia ze szkoły ponadgimnazjalnej piła też alkohol w ciągu 30 dni poprzedzających badanie. W grupie dziewcząt obserwujemy także wysoki niezmienny trend lub wzrost częstotliwości w przypadku wielu zachowań ryzykownych (w porównaniu z wynikami z lat 2007, 2011, 2015). Powinno się zatem podejmować trud poszukiwania specyfiki metodyki edukacyjnej i profilaktycznej dopasowanej do potrzeb dziewcząt, choćby w kontekście krótko- i długoterminowych szkód wynikających z picia alkoholu.

II. Rekomendacje szczegółowe dotyczące konkretnych grup zachowań

1. Problem palenia papierosów

Tyska młodzież, szczególnie w starszej grupie powszechnie postrzega wyroby tytoniowe jako łatwo dostępne. Uważa tak 70% młodszych i 86% starszych respondentów. Połowa osób w młodszej grupie i blisko 70% w starszej ma za sobą inicjację tytoniową (tradycyjne papierosy). Jeśli idzie o e-papierosy odsetki te są jeszcze o kilka punktów wyższe. Konieczne jest zatem, by włączyć do programów profilaktyki palenia tytoniu, tematykę e-palenia. Jest to tym bardziej istotne obecnie, kiedy młodzi ludzie spotykają się z wieloma niejednoznacznymi treściami (choćby w formie przekazów reklamowych) dotyczącymi szkodliwości e-papierosów, szczególnie w porównaniu ze zwykłymi wyrobami tytoniowymi (por. Goniewicz i in., 2014).

Wysokie są także wskaźniki dotyczące regularnego palenia.

Sporo młodych ludzi, bo zależnie od grupy ok. 20% uważa palenie paczki papierosów dziennie jest relatywnie mało szkodliwe dla zdrowia. Przekonania takie stanowią spore wyzwanie dla działań profilaktycznych. Wiążą się one bowiem z tym, że osoby prowadzące, będą konfrontowane podczas zajęć z przekonaniem młodych ludzi. Muszą więc one być przygotowane metodycznie do prowadzenia zajęć w sposób niedyrektywny oraz odpowiedniego stylu komunikowania się. Wszelkiego rodzaju „mentorskie” działania edukacyjne mogą okazać się w dużym stopniu nieskuteczne.

Powinniśmy zatem przywołać najistotniejsze rekomendacje dotyczące jakości programów antytytoniowych skierowanych do uczniów:

Palenie tytoniu, które jest uzależnieniem od substancji powinno być analizowane w dwóch wymiarach.

Pierwszy z nich – wymiar psychospołeczny - jest związany z zachowaniami i postawami na które wpływ ma otoczenie społeczne, np. znaczący dorośli, czy grupa rówieśnicza.

Drugi aspekt palenia ma charakter fizyczny i jest związany z działaniem nikotyny i innych substancji na organizm palącego, przede wszystkim układ nerwowy. U poszczególnych osób zakres działania tych płaszczyzn występuje w różnych proporcjach. Zawsze jednak płaszczyzna psychospołeczna i farmakogenna współwystępują. To właśnie sprawia, że zerwanie z nałogiem jest trudne a osoby, które rzuciły palenie często do niego wracają, czasami nawet po bardzo krótkim okresie niepalenia.

Przykładem programu obejmującego oba wymiary może być program „Bieg po zdrowie” prowadzony przez Główny Inspektorat Sanitarny.

Szkoła jest z jednej strony miejscem, gdzie łatwo rozpocząć palenie (wpływ rówieśników), z drugiej zaś odpowiednim miejscem do prowadzenia działań profilaktycznych w tym obszarze.

Najlepszą strategią jest tu wiele uzupełniających się form działań – badania pokazują, iż niekoniecznie te same działania okazują się skuteczne w przypadku wszystkich osób. Oczywiście każde nawet odosobnione działanie może pomóc uczniowi w zerwaniu z nałogiem. Sukces będzie natomiast bardziej prawdopodobny, gdy działania będą się uzupełniać. Jeżeli przedstawimy szerszą ofertę możemy liczyć na to, że grono odbiorców, którzy z niej skorzystają będzie większe.

Działania powinny być nakierowane zasadniczo na **niepodejmowanie inicjacji tytoniowej**, szczególnie w młodszej grupie.

Prowadząc działania edukacyjne warto uwzględnić kilka rekomendacji przedstawionych poniżej:

1. Dobre zaplanowanie kampanii edukacyjnej zarówno w zakresie treści, jak i formy.
2. Współpraca z osobami obdarzonych autorytetem.
3. Przy stosowaniu komunikatów opartych na strachu (np. przed chorobą odtytoniową), konieczne są informacje o sposobach jego uniknięcia.
4. Dbanie o pozytywny klimat emocjonalny organizowanych w ramach kampanii spotkań. Zostanie on przeniesiony na odbiór i akceptację dalszych działań przez uczniów.
5. Wzięcie pod uwagę konstruowania komunikatów w oparciu o zasady wypracowane przez psychologów społecznych /np. dbałość o to, by wykorzystać centralną strategię perswazji, która powoduje trwałą zmianę postaw/
6. Stosowanie środków audiowizualnych – w tym źródeł dostępnych online – często w wolnej licencji.
7. Zastosowanie w pracy z uczniami oprócz argumentacji zdrowotnej (szkodliwość palenia), także ekonomicznej, czy estetycznej (np. jak palenie tytoniu wpływa na skórę i włosy, wydolność organizmu). Argumentacja ostatniego typu może okazać się szczególnie istotna przypadku dziewcząt. W ich przypadku więc siła wpływu rówieśniczego będzie działać w kontrze do argumentacji zdrowotnej – szczególnie takiej, która przedstawiana będzie w tradycyjnej prostej formie. Istotne więc, szczególnie w przypadku dziewcząt będą zajęcia uczące radzenia sobie z wpływem grupy rówieśniczej w kontekście rzucania palenia ale także utrzymaniem abstynencji tytoniowej przez tych młodych ludzi, którzy nie korzystają z wyrobów tytoniowych.

Oprócz działań edukacyjnych można spróbować zaoferować lub przynajmniej zaprezentować różne sposoby pomagające w rzuceniu palenia oraz radzenia sobie z nawrotami nałogu – wiedza uczniów w tym zakresie jest generalnie niewielka.

Istotne są tutaj także jednoznaczne i egzekwowane w praktyce regulacje dotyczące palenia w pomieszczeniach szkoły. Dotyczą one zarówno uczniów jak i nauczycieli. Koncentracja na uczniach, gdy nauczyciele łamią prawo dotyczące palenia nie jest dobrą drogą. W takiej sytuacji przekazy nauczycielskie odbierane są jako niewiarygodne. Egzekwowanie prawa związanego z zakazem palenia w placówkach oświatowych jest bardzo istotne, pod warunkiem, że dotyczy ono rzeczywiście wszystkich – także nauczycieli.

Ważne jest, aby działania związane z paleniem tytoniu były realizowane dla uczniów a nie przeciwko nim. Klimat „represjonowania” palaczy zwykle prowadzi do specyficznej gry pomiędzy nauczycielami, a uczniami – szczególnie w przypadku starszych uczniów.

Istotne jest także stworzenie warunków dla przestrzegania przepisów. Jak wspomniano już wcześniej, choć sprzedaż wyrobów tytoniowych osobom małoletnim jest zabroniona, wielu uważa je za łatwo dostępne. Warto zatem rozeznaczyć skalę łamania prawa na terenie miasta w tym zakresie (np. metodą „tajemniczego klienta”). Nierealistyczne jest oczywiście oczekiwanie, iż aktywności takie w pełni zlikwidują nielegalne sprzedawanie wyrobów tytoniowych młodym ludziom – mogą jednak zmniejszyć dostępność i sprawić, że kupowanie papierosów przez samych młodych ludzi nie będzie traktowane jako norma. Działanie takie nie mogą być jedynym rozwiązaniem. Powinny one mieć charakter komplementarny do właściwie prowadzonych aktywności edukacyjnych i profilaktycznych. Istotna jest także, podobnie jak w przypadku handlu alkoholem, edukacja nastawiona na budowanie takiej odpowiedzialności społecznej dorosłych, by czynnie reagowali na łamanie prawa przez sprzedawców w tym zakresie.

2. Problem picia alkoholu

W wynikach badania dane dotyczące picia alkoholu wskazują na ważność tego problemu w kontekście zachowań ryzykownych podejmowanych przez młodzież z Tychów.

Po inicjacji alkoholowej jest prawie 77% młodszych chłopców i 80% dziewcząt. W grupie starszej te odsetki wynoszą odpowiednio 93% i 95% !!! Do tego ponad 40% młodszych uczniów i 80% uczniów starszych piło alkohol w ciągu 30 dni poprzedzających badanie. Odsetki dotyczące upijania się są istotnie wyższe w grupie starszej – dotyczą aż co piątego chłopca i ponad 17% dziewcząt.

Alkohol jest powszechnie oceniany przez badanych jako łatwo dostępny. Warto zatem, jak wspomniano już wcześniej, podejmować działania diagnozujące skalę łamania prawa przez podmioty sprzedające alkohol (zarówno sklepy, jak i lokale gastronomiczne, czy dyskoteki) oraz oddziaływania edukacyjne motywujące osób kierujących placówkami handlowymi do ścisłego przestrzegania prawa w zakresie kontrolowania pełnoletności klientów kupujących alkohol. Skuteczna w sferze diagnozy, podobnie jak w przypadku sprzedaży papierosów, może okazać się metodologia badania opierająca się na tzw. „tajemniczym kliencie”. Koniecznie powinna jej jednak towarzyszyć odpowiednia kampania edukacyjna skierowana zarówno do tych podmiotów, które łamią prawo, jak i taka, która wzmacnia pozytywnie te podmioty, które prawa rygorystycznie przestrzegają.

Podobnie jak w przypadku palenia tytoniu rekomendowane są zajęcia uczące radzenia sobie z presją grupy rówieśniczej. Spory odsetek respondentów twierdzi bowiem, iż upija się alkoholem większość lub prawie wszyscy ich znajomi (np. twierdzi tak ok. 60% uczniów szkół gimnazjum). Co więcej spory odsetek młodych ludzi postrzega picie alkoholu, nawet regularne jako stosunkowo nieszkodliwe dla zdrowia. Istotna jest tutaj zatem rzetelna edukacja, ale dobrze przygotowana, a nie opierająca się na uproszczonych, „moralizatorskich” przekazach. Tym bardziej, że spora część badanych ma wiele pozytywnych oczekiwań związanych z korzyściami z picia alkoholu. Warto tu mówić nie tylko o szkodach zdrowotnych, szczególnie odroczonej w czasie ale także „krótkoterminowych” skutkach picia alkoholu związanych np. z niechcianymi relacjami, wypadkami komunikacyjnymi, itp. Spory odsetek badanych miał już za sobą tego typu doświadczenia – dotyczą one kilkunastu procent badanych.

Oprócz działań edukacyjnych można spróbować zaoferować lub przynajmniej zaprezentować różne sposoby pomagające w rzuceniu palenia oraz radzenia sobie z nawrotami nałogu – wiedza uczniów w tym zakresie jest generalnie niewielka.

Istotne są tutaj także jednoznaczne i egzekwowane w praktyce regulacje dotyczące palenia w pomieszczeniach szkoły. Dotyczą one zarówno uczniów jak i nauczycieli. Koncentracja na uczniach, gdy nauczyciele łamią prawo dotyczące palenia nie jest dobrą drogą. W takiej sytuacji przekazy nauczycielskie odbierane są jako niewiarygodne. Egzekwowanie prawa związanego z zakazem palenia w placówkach oświatowych jest bardzo istotne, pod warunkiem, że dotyczy ono rzeczywiście wszystkich – także nauczycieli.

Ważne jest, aby działania związane z paleniem tytoniu były realizowane dla uczniów a nie przeciwko nim. Klimat „represjonowania” palaczy zwykle prowadzi do specyficznej gry pomiędzy nauczycielami, a uczniami – szczególnie w przypadku starszych uczniów.

3. Leki, dopalacze i napoje energetyczne

Używanie leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza, także w połączeniu z alkoholem dotyczy w Tychach relatywnie niewielkiego odsetka młodych ludzi, szczególnie jeśli uwzględniamy używanie regularne. Problem ten dotyczy dziewcząt, które wskazują też na częstsze ich używanie przez koleżanki. Wbrew informacjom medialnym używanie dopalaczy szczególnie regularne (wskaźnik 30 dni poprzedzających badanie) jest w Tychach niewielki i dotyczy jednej/dwóch osób na 100 badanych. Niskie są także odsetki użycia kiedykolwiek w życiu. Dzieje się tak pomimo tego, że 17% gimnazjalistów i co piąty uczeń szkoły ponadgimnazjalnej uważa, że zdobycie dopalaczy, gdyby chcieli, byłoby łatwe.

Wyniki te podkreślają konieczność dokonywania aktualnej lokalnej diagnozy problemów zachowań ryzykownych pozwalającej realistycznie zaplanować działania profilaktyczne i alokację środków na takie działania. Nie należy tu bazować na aktualnie głośnych medialnie tematach i „modach profilaktycznych”. Porównując używanie dopalaczy choćby z problemem picia alkoholu lub palenia papierosów przez młodzież wyraźnie widać, co powinno być priorytetem oddziaływań.

Powszechne jest spożywanie, także regularne napojów energetycznych – w gimnazjach w ciągu 30 dni poprzedzających badanie spożywało je ponad 67% chłopców i prawie połowa dziewcząt a w szkołach ponadgimnazjalnych odpowiednio odsetki wynosiły prawie 59 % i ponad 43%. Warto podkreślić, że w starszej grupie problem ten dotyczył głównie chłopców. Niestety relatywnie wysokie są odsetki tych, którzy miesięcznie piją takie napoje 20 razy i więcej. Jak wskazuje wiele badań, takie częste spożywanie napojów energetycznych nie jest obojętne dla zdrowia nastolatków – warto w działaniach profilaktycznych podjąć ten problem.

4. Używanie marihuany, haszyszu i innych narkotyków

Podobnie, jak w wynikach badań populacyjnych, ze wszystkich grup nielegalnych środków psychoaktywnych najbardziej rozpowszechnione jest w Tychach używanie marihuany i haszyszu.

Warto zauważyć, że w starszej grupie wiekowej jest ono w kontekście porównań z poprzednimi badaniami stabilne lub rzadsze. Natomiast w młodszej wykazuje ono tendencję lekko wzrostową. Jest to niepokojąca tendencja, i wymaga planowania działań profilaktycznych na odpowiednio wcześniejszym etapie. Do tego aż 40% uczniów młodszych i połowa starszych uważa te narkotyki za łatwo dostępne. Jednocześnie trzeba podkreślić, że nie mogą to być nieprzemyślane działania oparte na strategii informacyjnej, które mogą budzić jedynie zainteresowanie tematem. Chodzi tu raczej o dobre działania profilaktyki uniwersalnej opartej o konstruktywne relacje z nauczycielami i rówieśnikami.

Istotny z punktu widzenia strategii profilaktycznej jest wynik diagnozy dotyczący pozytywnych oczekiwań względem używania marihuany/haszyszu – są one zwykle istotnie częstsze w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Zatem istotna jest tutaj rzetelna edukacja dotycząca skutków używania marihuany – nie demonizująca konsekwencji zdrowotnych i psychospołecznych ale też nie taka, która takie konsekwencje bagatelizuje jak wiele przekazów medialnych czy sztuki (np. muzyki) skierowanej do młodego pokolenia. Na konieczność takich działań wskazuje także fakt częstszego przekonania chłopców w obu grupach wiekowych, że nawet regularne używanie przetworów konopi niesie niewielkie lub żadne ryzyko.

Pozostałe uwzględnione w diagnozie narkotyki są generalnie postrzegane jako znacznie trudniej dostępne a doświadczenia z nimi, nawet o charakterze eksperymentowania miały niewielkie jednocyfrowe odsetki badanych. Stanowczą większość tyskiej młodzieży nigdy takich narkotyków nie używała.

5. Problem przemocy rówieśniczej (tradycyjnej i cyberprzemocy)

Bardzo ważnym z punktu widzenia bezpieczeństwa i dobrostanu psychicznego młodych ludzi w szkole jest kwestia relacji z rówieśnikami, w tym agresji rówieśniczej, także tej realizowanej za pomocą nowych mediów (internetu i telefonów komórkowych), tzw. cyberprzemocy. Przykładowo sprawstwo przemocy rówieśniczej (dokuczania z grupą innych uczniów) dotyczy prawie 40% uczniów młodszych i ponad ¼ uczniów starszych. Zależnie od grupy i konkretnych przejawów 1/3 do ¼ uczniów angażowała się w cyberprzemoc.

Z kolei wiktyimizacja (bycie ofiarą), szczególnie najbardziej szkodliwa (tj. dręczenie przez grupę) była częstym udziałem co dziesiątego młodszego ucznia i 7% starszych. To niepokojące wyniki w kontekście szkód w zakresie zdrowia psychicznego, jakie niesie za sobą doświadczanie poważnej przemocy rówieśniczej, tzw. bullyingu (dręczenia) (por. Pyżalski, 2012).

Istotne w tym obszarze jest także wspieranie nauczycieli i innych profesjonalistów edukacyjnych, aby potrafili oni rozpoznawać etap rozwoju zjawiska i stosować adekwatne do tego etapu rozwiązania. W szczególności istotna jest tutaj umiejętność wczesnej diagnozy oraz działań w nowym zespole klasowym. Pomocne i warte rozpowszechnienia w tym zakresie są bezpłatne materiały (teksty i filmy szkoleniowe) dotyczące metod radzenia sobie z agresją rówieśniczą w szkole. Interesujące w tym zakresie propozycje metodyczne to dostępne online materiały (Pyżalski, J., Roland, E. (red.) (2011). *Bullying a specjalne potrzeby edukacyjne. Podręcznik metodyczny*. Łódź: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi. lub programu IMPACT dostępnego na stronie internetowej Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę. Ten ostatni program stanowi innowacyjne rozwiązanie o sprawdzonej skuteczności – warto nim zainteresować nauczycieli.

Generalnie – zgodnie ze wcześniej zarysowaną filozofią działania skoncentrować się nie tylko na reagowaniu na przemoc rówieśniczą, ale także wspieraniu pozytywnych relacji między uczniami, szczególnie w kontekście edukacji zintegrowanej i częstej obecności dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w zespołach klasowych.

6. Hazard

Hazard (np. w postaci grania na automatach dotyczy 2-3 uczniów na stu. Warto jednak zwrócić uwagę, że konsekwencję zaangażowania w taką aktywność są bardzo poważne. Warto zatem, nie tyle prowadzić profilaktykę uniwersalną skierowaną do wszystkich uczniów, ale uczulić nauczycieli, by szybko reagowali na takie działania podejmowane przez jednostki.

7. Zagrożenia i pozytywne światła wirtualnego

Wyniki uzyskane w badaniach potwierdzają, że młodzi ludzie korzystają z internetu często i traktują takie zaangażowanie jak jedną z ulubionych, codziennie stosowanych form spędzania wolnego czasu.

Większość badanych (ponad 90%) angażuje się w taką aktywność codziennie lub prawie codziennie. Większość młodych ludzi korzysta z internetu konstruktywnie (por. Pyżalski i in., 2019).

Oczywiście wykorzystanie takie może być związane z zaangażowaniem w zagrożenia, gdzie młody człowiek może być odbiorcą niewłaściwych treści (pornografia, przemoc), jak i osobą która podejmuje niebezpieczne kontakty online (np. z nieznanymi osobami dorosłymi), jak i sprawcą (np. gdy podejmuje działania typu hazard online lub cyberprzemoc). Niezbędna jest zatem profilaktyka tych zagrożeń. Ważne jednak, aby nie stracić z oczu potencjału, jaki może wynikać z zaangażowania w działania online. Taki pozytywny wymiar bywa często pomijany. Jest to spory brak, gdyż rozwijanie kompetencji cyfrowych (szczególnie ich komponentu społecznego) stanowi przeciwwagę dla ryzyka i stanowi ważny komponent profilaktyki pozytywnej (model salutogeny).

Dosyć wysokie jest zagrożenie problematycznym używaniem internetu. Dotyczy ono 12% młodszych i 19% starszych. Osoby te mogą, choć nie muszą, stanowić grupę ryzyka, tzw. problematycznego używania internetu (por. Pyżalski i in., 2019). Tym bardziej, że ponad 8 na 10, wśród często korzystających z internetu, robi to także w godzinach nocnych. Takie wyniki jednoznacznie wskazują na zasadność włączenia tematyki korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych do strategii profilaktyki szkolnej w Tychach.

Czas korzystania z internetu jest zbliżony do określanego w badaniach populacyjnych.

Badania europejskie (np. EU-NET ADB) wskazują, iż bez względu na kraj uczniów przejawiających problematyczne używanie internetu jest kilka procent (por. Pyżalski i in., 2019).

Prawie codziennie gra w Tychach w gry komputerowe 62% chłopców młodszych i połowa chłopców starszych. W przypadku dziewcząt te odsetki są dużo niższe i wynoszą odpowiednio prawie 10% i 5,8%. Wyniku tu uzyskane są spójne z najnowszymi badaniami populacyjnymi, np. polską częścią badań EU Kids Online (Pyżalski i in., 2019).

Jako niepokojący trend należy określić w grupie chłopców zaangażowanie w hazard online. Chociaż zachowania takie dotyczą jedynie kilku procent badanych, to ze względu na swoją potencjalnie znaczną szkodliwość powinno się zwrócić na nie uwagę (por. Pyżalski, 2016).

Warto tutaj propagować wykorzystanie przez profesjonalistów nowoczesnych materiałów edukacyjnych przeznaczonych i dostosowanych dla różnych grup wiekowych uczniów przygotowanych i dystrybuowanych nieodpłatnie przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę.

Wśród rekomendacji niewątpliwie warto zamieścić organizację szkoleń (dla pedagogów szkolnych i wychowawców klas), nakierowanych na dostarczenie profesjonalnej wiedzy o socjalizacyjnych i wychowawczych aspektach użytkowania nowych mediów przez młodych ludzi. Bardzo istotny jest tu program i jakość tych zajęć. Zgodnie ze zdiagnozowaną sytuacją, powinny być one prowadzone w sposób wyważony, prezentując zarówno szanse, jak i zagrożenia związane z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych. Pesymistyczny, skoncentrowany na ciemnej stronie wykorzystania mediów nie jest efektywny – odbiega on bowiem w znacznym stopniu od doświadczeń większości młodych ludzi. Bardzo istotne są profesjonalne kompetencje kadry pedagogicznej w zakresie wczesnej diagnozy zachowań ryzykownych związanych z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych. Równolegle kompetencje te muszą dotyczyć także umiejętności konstruktywnego wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie dydaktycznym i wychowawczym.

8. Aktywność fizyczna uczniów

Aktywność fizyczna tyskich uczniów gimnazjum jest realizowana na stosunkowo wysokim poziomie – jeśli jako wskaźnik przyjmiemy codzienne uprawianie sportu. Obserwujemy tu różnice między chłopcami i dziewczętami. Chłopcy częściej niż dziewczęta aktywnie uprawiają sport. Prawie codziennie w ten sposób spędza czas wolny ok. 44 % chłopców w gimnazjach i ponad jedna trzecia chłopców z klas ponadgimnazjalnych. Wśród dziewcząt odsetki te wyniosły odpowiednio ok. 30% i ok. 21%. Spada także wraz z wiekiem odsetek uczniów biorących udział w pozalekcyjnych zajęciach sportowych: udział prawie codziennie potwierdza ok. 16% młodszych i 10% starszych chłopców. Odsetki te są niższe w starszych klasach także wśród dziewcząt. Taki spadek, to od dawna obserwowana przez socjologów zdrowia tendencja. W pewnym zakresie można jednak spróbować jej przeciwdziałać, wdrażając programy promocji zdrowia na różnych poziomach, tj:

- ✓ populacyjnym w postaci kampanii medialnych, spotkań ze sportowcami i dużych imprez sportowych np. biegowych czy turystycznym, w tym takich, które angażują wszystkie grupy wiekowe.
- ✓ stwarzaniu warunków infrastrukturalnych do uprawiania sportów, także w atrakcyjnym alternatywnym wymiarze, np., parkour, kalenistyka, tory deskorolkowe
- ✓ ułatwianie dostępności do sprzętu sportowego, np. w postaci siłowni na świeżym powietrzu, zniżki dla dzieci i młodzieży w miejskich obiektach sportowych (np. w czasie ferii, weekendów)
- ✓ atrakcyjne zniżki i promocje dla rodziców z dziećmi przy korzystaniu z miejskich obiektów sportowych.

9. Problem mowy nienawiści

Sporo uwagi poświęca się ostatnio mowie nienawiści i związanej z nią negatywnymi postawami względem osób o innej rasie, narodowości, religii.

Okazuje się, że diagnoza w tym zakresie wskazuje na rzeczywiste znaczące rozpowszechnienie omawianych problemów. Ok. 14 procent młodszych respondentów i 11% starszych wyraża niechęć do nawiązania relacji koleżeńskiej z rówieśnikiem, który jest dzieckiem uchodźców. Jeszcze wyższe odsetki doradzałyby, przyjacielowi, by nie przyjaźnił się z muzułmaninem. Blisko 10% uczniów doświadczało także nienawistnych lub poniżających komentarzy związanych z przynależnością do jakiejś grupy.

Takie wyniki wyraźnie wskazują na konieczność realizacji dobrze prowadzonych zajęć z zakresu **edukacji antydyskryminacyjnej**.

10. Zaangażowanie w działania prospołeczne

Warto zauważyć, iż wbrew obiegowym opiniom znaczna część młodych ludzi (głównie dziewcząt) angażuje się w działania o charakterze wolontariatu. Warto jednak zauważyć, że wolontariat ten jest zwykle prowadzony jest zwykle podejmowany kilka razy w roku. Jak już wskazano w ogólnych rekomendacjach warto wspierać jednostki i całe instytucje tak, by częściej angażowały się w takie prospołeczne działania. Można tu także uwzględnić działania e-wolontariatu. Warto też zachęcać organizacje potrzebujące wolontariuszy, by przedstawiały swoją działalność w szkołach.

- ✓ populacyjnym w postaci kampanii medialnych, spotkań ze sportowcami i dużych imprez sportowych np. biegowych czy turystycznym, w tym takich, które angażują wszystkie grupy wiekowe.
- ✓ stwarzaniu warunków infrastrukturalnych do uprawiania sportów, także w atrakcyjnym alternatywnym wymiarze, np., parkour, kalenistyka, tory deskorolkowe
- ✓ ułatwianie dostępności do sprzętu sportowego, np. w postaci siłowni na świeżym powietrzu, zniżki dla dzieci i młodzieży w miejskich obiektach sportowych (np. w czasie ferii, weekendów)
- ✓ atrakcyjne zniżki i promocje dla rodziców z dziećmi przy korzystaniu z miejskich obiektów sportowych.

9. Problem mowy nienawiści

Sporo uwagi poświęca się ostatnio mowie nienawiści i związanej z nią negatywnymi postawami względem osób o innej rasie, narodowości, religii.

Okazuje się, że diagnoza w tym zakresie wskazuje na rzeczywiste znaczące rozpowszechnienie omawianych problemów. Ok. 14 procent młodszych respondentów i 11% starszych wyraża niechęć do nawiązania relacji koleżeńskiej z rówieśnikiem, który jest dzieckiem uchodźców. Jeszcze wyższe odsetki doradzałyby, przyjacielowi, by nie przyjaźnił się z muzułmaninem. Blisko 10% uczniów doświadczało także nienawistnych lub poniżających komentarzy związanych z przynależnością do jakiejś grupy.

Takie wyniki wyraźnie wskazują na konieczność realizacji dobrze prowadzonych zajęć z zakresu **edukacji antydyskryminacyjnej**.

10. Zaangażowanie w działania prospołeczne

Warto zauważyć, iż wbrew obiegowym opiniom znaczna część młodych ludzi (głównie dziewcząt) angażuje się w działania o charakterze wolontariatu. Warto jednak zauważyć, że wolontariat ten jest zwykle prowadzony jest zwykle podejmowany kilka razy w roku. Jak już wskazano w ogólnych rekomendacjach warto wspierać jednostki i całe instytucje tak, by częściej angażowały się w takie prospołeczne działania. Można tu także uwzględnić działania e-wolontariatu. Warto też zachęcać organizacje potrzebujące wolontariuszy, by przedstawiały swoją działalność w szkołach.

Literatura

Goniewicz M.L., Gawron M., Nadolska J., Balwicki L., Sobczak A. (2014). Rise in Electronic Cigarette Use Among Adolescents in Poland, *Journal of Adolescent Health*, 5, 713-715.

Ostaszewski, K. (2014). *Zachowania ryzykowne młodzieży w perspektywie mechanizmów resilience*. Warszawa: Instytut Psychiatrii i Neurologii.

Ostaszewski, K. (2019). Teoretyczne podstawy profilaktyki szkolnej, w: R. Porzak (red.) *Profilaktyka w szkole. Stan i rekomendacje dla systemu oddziaływań profilaktycznych w Polsce*. Lublin: Fundacja „Masz szansę”.

Pyżalski, J. (2012) *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*. Kraków: Impuls.

Pyżalski, J. (2016). Łódzki Kwestionariusz Problemów Hazardowych wśród Adolescentów – założenia i wybrane wyniki, *Serwis Informacyjny Narkomania*, 4 (76), 41-47.

Pyżalski, J. (2017). Jasna strona – partycypacja i zaangażowanie dzieci i młodzieży w korzystne rozwojowo i prospołeczne działania. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 16(1), 288-303.

Pyżalski, J., Zdrodowska, A., Tomczyk, Ł., Abramczuk K. (2019) *Polskie badania EU Kids Online 2018. Najważniejsze wyniki i wnioski*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.